

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE BİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**MUHASEBE BİLGİ SİSTEMLERİ: KÜÇÜK VE
ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELER
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

Sanan JUMSHUDLU

2501140626

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Nergis Nalan YAKAR

İSTANBUL – 2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : SANAN JUMSHUDLU Numarası : 2501140626
Anabilim Dalı /
Anasanat Dalı / Programı : MUHASEBE Danışmanı : DOÇ.DR. NERGİS NALAN YAKAR
Tez Savunma Tarihi : 11.09.2019 Saati : 14.30
Tez Başlığı : MUHASEBE BİLGİ SİSTEMLERİ: KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELER
: ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA.

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış,
sorular sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
DOÇ.DR. NERGİS NALAN YAKAR		KABUL
PROF.DR. MERT ERER		KABUL
DOÇ.DR. EVREN DİLEK ŞENGÜR		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
DOÇ.DR. ERCAN ÇALIŞ		
DOÇ.DR. MELİS ERCAN		

ÖZ

MUHASEBE BİLGİ SİSTEMLERİ: KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

SANAN JUMSHUDLU

Günümüzde teknolojinin hızla gelişmesi ile küreselleşen ekonomide bilgi en büyük güç haline gelmiştir. İşletmeler bilginin önemini anlamış ve rekabet üstünlüğü sağlamak için yatırımlarını bu doğrultuda şekillendirmişlerdir. Bilginin işletme için anlamlı olması ve etkin kullanılabilmesi için bilginin işlenmesi gerekmektedir ki, burada bilgi sistemleri devreye girmektedir. Bu çalışmada, işletmelerin başarısı için hayati önem taşıyan muhasebe bilgi sistemi ve ülkeler için hem ekonomik hem de sosyal açıdan büyük önem taşıyan Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ) ile ilgili teorik bilgiler verildikten sonra KOBİ'lerde muhasebe bilgi sistemleri hakkında yapılmış akademik çalışmalar içerik analizi ile incelenmiş ve sonuçlar ve öneriler ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe Bilgi Sistemi, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler, Bilgi Sistemleri, Yönetim Bilgi Sistemleri, Bilgi.

ABSTRACT

ACCOUNTING INFORMATION SYSTEMS: A RESEARCH ON SMALL AND MEDIUM SIZED ENTERPRISES

SANAN JUMSHUDLU

Nowadays, with the rapid development of technology, information has become the biggest power in the globalizing economy. Businesses have understood the importance of knowledge and shaped their investments in this direction to provide competitive advantage. In order for the information to be meaningful and effective, it is necessary to process the information in which information systems are involved. In this study, after giving theoretical information about accounting information system which is vital for business success and Small and Medium Sized Enterprises (SMEs) which are economically and socially important for every country, content analysis has been conducted on the academic papers about accounting information systems in SME's and results and recommendations are presented.

Key Words: Accounting Information System, Small and Medium Sized Enterprises, Information Systems, Management Information Systems, Information.

ÖNSÖZ

Bilgi sistemlerinin işletmelerin başarısındaki pozitif katkısı kabul edilmesine rağmen, ülke ekonomisinin en önemli parçası olan küçük ve orta büyüklükteki işletmelerde bilgi sistemleri etkin şekilde kullanılmamaktadır. Bu çalışmada bilgi sistemleri, muhasebe bilgi sistemi ve KOBİ'ler ile ilgili teorik bilgiler verildikten sonra araştırma bölümünde Türkiye'de KOBİ'lerde muhasebe bilgi sistemlerine ilişkin yapılmış akademik çalışmalar içerik analizi ile incelenmiş, çalışmalar ayrıntılarıyla ortaya konmuş, sonuçlar ve öneriler açıklanmıştır. Bu çalışmanın amacı, ülkemiz için büyük önem taşıyan KOBİ'lerin muhasebe bilgi sistemlerine ilişkin şimdiye kadar yapılmış çalışmaların amaç, yöntem ve sonuçlarını ortaya koyarak analiz etmek ve KOBİ'lerdeki durumu ortaya koyarak gelecek çalışmalar için önerilerde bulunmaktır.

Bu çalışmanın her aşamasında yardım ve katkılarıyla beni destekleyen, bilgi ve tecrübelerini esirgemeyen değerli tez danışmanım Doç. Dr. Nalan Yakar'a, maddi ve manevi desteklerinden dolayı aileme ve bu süreçte emeği geçen herkese çok teşekkür ederim.

İstanbul, 2019

Sanan Jumshudlu

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii

GİRİŞ	1
-------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM BİLGİ SİSTEMLERİ

1.1. Bilgi, Sistem ve Bilgi Sistemi	3
1.1.1. Bilgi.....	3
1.1.1.1. Bilginin Sahip Olması Gereken Nitelikler.....	7
1.1.1.2. Bilgi Türleri.....	9
1.1.1.3. Bilginin Yönetilmesi.....	10
1.1.2. Sistem	13
1.1.2.1. Sistemin Tanımı.....	14
1.1.2.2. Sistemin Amacı.....	16
1.1.2.3. Sistem Türleri.....	16
1.1.3. Bilgi Sistemi.....	17
1.1.3.1. Bilgi Sisteminin Tanımı.....	17
1.1.3.2. Bilgi Sisteminin İşlevleri.....	18
1.1.3.3. İşletmelerde Bilgi Sistemleri.....	21
1.2. Yönetim Bilgi Sistemleri	22
1.2.1. Yönetim Bilgi Sisteminin Tanımı.....	22
1.2.2. Yönetim Bilgi Sisteminin Alt Sistemleri.....	23

1.2.2.1.	Üretim Bilgi Sistemi.....	25
1.2.2.2.	Pazarlama Bilgi Sistemi.....	26
1.2.2.3.	İnsan Kaynakları Bilgi Sistemi.....	28
1.2.2.4.	Finans Bilgi Sistemi.....	29
1.2.2.5.	Muhasebe Bilgi Sistemi.....	29

İKİNCİ BÖLÜM

MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ

2.1.	Muhasebe Bilgi Sisteminin Tanımı ve Niteliği.....	31
2.2.	Muhasebe Bilgi Sisteminin Kapsamı, Amacı ve Önemi.....	33
2.3.	Muhasebe Bilgi Sisteminin Öğeleri.....	36
2.4.	Muhasebe Bilgi Sisteminin Alt Sistemleri.....	42
2.4.1.	Finansal Muhasebe.....	42
2.4.2.	Maliyet Muhasebesi.....	43
2.4.3.	Yönetim Muhasebesi.....	44
2.5.	Muhasebe Bilgi Sistemini Geliştirme İlkeleri.....	45
2.5.1.	Uygun Maliyet İlkesi.....	46
2.5.2.	İnsan Unsuru İlkesi.....	47
2.5.3.	Örgüt Yapısı İlkesi.....	48
2.5.4.	Esnek Olma İlkesi.....	49
2.5.5.	Raporlama İlkesi.....	50
2.5.6.	Açıklık ve Anlaşılabilirlik İlkesi.....	50
2.5.7.	Veri Biriktirme ve Süreçleme İlkesi.....	51
2.6.	Muhasebe Bilgi Sistemiyle Diğer İşletme Fonksiyonları	
	Arasındaki İlişki.....	51
2.6.1.	Muhasebe Bilgi Sistemiyle Yönetim Fonksiyonu	
	Arasındaki İlişki.....	53
2.6.2.	Muhasebe Bilgi Sistemiyle Üretim Fonksiyonu	
	Arasındaki İlişki.....	54

2.6.3. Muhasebe Bilgi Sistemiyle Pazarlama Fonksiyonu Arasındaki İlişki.....	55
2.6.4. Muhasebe Bilgi Sistemiyle İnsan Kaynakları Fonksiyonu Arasındaki İlişki.....	56
2.6.5. Muhasebe Bilgi Sistemiyle Finansman Fonksiyonu Arasındaki İlişki.....	57

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELER VE GENEL ÖZELLİKLERİ

3.1. KOBİ'lerin Tanımı ve Kapsamı.....	59
3.1.1. Avrupa Birliği'nde KOBİ Tanımı.....	60
3.1.2. OECD'de KOBİ Tanımı.....	61
3.1.3. Amerika Birleşik Devletlerinde KOBİ Tanımı.....	62
3.1.4. Japonya'da KOBİ Tanımı.....	63
3.1.5. Türkiye'de KOBİ Tanımı.....	63
3.2. KOBİ'lerin Nitel ve Nicel Kriterleri.....	68
3.3. KOBİ'lerin Avantajları ve Dezavantajları.....	69
3.4. KOBİ'lerin Ekonomideki Yeri ve Önemi.....	72
3.4.1. KOBİ'lerin Ekonomideki Yeri	73
3.4.2. KOBİ'lerin Ekonomideki Önemi	78
3.5. KOBİ'lerin Karşılaştıkları Sorunlar.....	79
3.5.1. KOBİ'lerin Karşılaştıkları Yönetim ve Organizasyon Sorunları.....	79
3.5.2. KOBİ'lerin Karşılaştıkları Üretim Sorunları.....	82
3.5.3. KOBİ'lerin Karşılaştıkları Pazarlama Sorunları.....	82
3.5.4. KOBİ'lerin Karşılaştıkları Finansman Sorunları.....	84
3.5.5. KOBİ'lerin Karşılaştıkları Muhasebe Sorunları.....	86
3.5.6. KOBİ'lerin Karşılaştıkları Diğer Sorunlar.....	87

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELERDE MUHASEBE BİLGİ SİSTEMLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

4.1. Araştırma ile İlgili Genel Bilgiler.....	91
4.1.1. Araştırmanın Amacı.....	92
4.1.2. Araştırmanın Kapsam ve Kısıtları.....	92
4.1.3. Araştırmanın Modeli.....	92
4.1.4. Araştırmanın Yöntemi ve Örnekleme Süreci.....	93
4.2. Muhasebe Bilgi Sistemleri ile İlgili KOBİ'ler Üzerine Yapılmış Çalışmaların İçerik Analizi.....	96
4.2.1. Araştırma Bulguları.....	96
4.2.2. Makalelerin Konular İtibarıyla Analizi.....	98
4.2.3. Makalelerin Yıllar İtibarıyla Analizi.....	123
4.2.4. Makalelerin Sektörler İtibarıyla Analizi.....	125
4.2.5. Makalelerin Veri Toplama Tekniği İtibarıyla Analizi.....	127
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	129
KAYNAKÇA	131
EKLER.....	147

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1:	Avrupa Birliği'nde KOBİ Kriterleri.....	61
Tablo 3.2:	Türkiye'de KOBİ Tanımları (2015 yılına kadar)	66
Tablo 3.3:	Bakanlar Kurulu'nun Güncel KOBİ Tanımı.....	68
Tablo 3.4:	İşletmelerin Sanayi ve Diğer Faaliyet Alanlarına Dağılımları ve İstihdam Değer Oranları (2016).....	76
Tablo 3.5:	İmalat Sanayinde KOBİ'lerin Büyüklük Grubu ve Teknoloji Düzeyine Göre Payları, 2014 Yılı Verisi.....	78
Tablo 3.6:	İşletmelerin Organizasyon Yapılarına İlişkin Sonuçlar.....	81
Tablo 4.1:	Konular İtibarıyla Makaleler.....	97
Tablo 4.2:	Sektörler İtibarıyla Makale Sayıları ve Yüzdeleri.....	126

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1:	Veri, Bilgi, Öğrenilmiş Bilgi ve Bilgelik Hiyerarşisi.....	5
Şekil 1.2:	Veri, Bilgi, Öğrenilmiş Bilgi, Bilgelik Hiyerarşisi ve Anlayış ile İlişkisi.....	6
Şekil 1.3:	Veri İşleme Döngüsü.....	15
Şekil 1.4:	Bilgi Sisteminin İşlevleri.....	19
Şekil 1.5:	Temel İşletme Bilgi Sistemleri ve Alt Sistemleri.....	24
Şekil 1.6:	Bir İşletmedeki Bilgi Sistemleri ve Bileşenleri.....	25
Şekil 2.1:	Muhasebe Bilgi Sistemi ile Diğer Yönetim Bilgi Sistemleri Arasındaki İlişki.....	52
Şekil 3.1:	Büyükölçü Grubuna Göre Temel Göstergeler, 2014 Yılı Verisi.....	73
Şekil 3.2:	KOBİ'lerin Dış Ticaretteki Payı, 2014-2015 Yıllarına Ait Veriler.....	74
Şekil 4.1:	Yıllar İtibarıyla Makaleler.....	124
Şekil 4.2:	Yıllar ve Konular İtibarıyla Makaleler.....	125
Şekil 4.3:	Sektörler İtibarıyla Makaleler.....	126
Şekil 4.4:	Veri Toplama Tekniği İtibarıyla Makaleler.....	127

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Ar-Ge	: Araştırma ve Geliştirme
BOBİ	: Büyük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
CHAID	: Chi-square automatic interaction detection (Ki-kare otomatik etkileşim dedektörü)
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DTM	: Dış Ticaret Müsteşarlığı
FBS	: Finans Bilgi Sistemleri
FRS	: Finansal Raporlama Standartları
İKBS	: İnsan Kaynakları Bilgi Sistemleri
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
MBS	: Muhasebe Bilgi Sistemleri
MPM	: Milli Prodüktivite Merkezi
OECD	: Organization for Economic Cooperation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
PBS	: Pazarlama Bilgi Sistemleri
TFRS	: Türkiye Finansal Raporlama Standartları
TMSK	: Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu
TOSYÖV	: Türkiye Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticileri Vakfı
TRB1	: Malatya alt bölgesi
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
ÜBS	: Üretim Bilgi Sistemleri
YBS	: Yönetim Bilgi Sistemleri

GİRİŞ

Günümüzde küreselleşme ile birlikte ekonomik açıdan bakıldığında ülkeler arasındaki sınırlar kalkmış, ticaret serbestleşmiş ve dolayısıyla işletmeler rekabet ortamı ile baş etmek durumunda kalmıştır. İşletmelerin bu koşullarda varlığını sürdürebilmek ve rakiplerinden öne çıkabilmek için kendilerini sürekli geliştirmeleri ve değişimlere ayak uydurmaları gerekmektedir.

Rekabet üstünlüğü sağlamak için en önemli unsurun bilgi olduğunu ifade edebiliriz. Bilginin elde edilmesi ve etkin kullanımı için ise bilgi sistemlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Hayatımızın her parçasında yer edinen teknolojinin bu hızlı gelişimi bilgi sistemlerinin de gelişim yolunu açmış ve ona duyulan talebi arttırmıştır. İşletmelerin farklı alanlarında yer alan ve birbirleriyle karşılıklı bağları bulunan yönetim bilgi sistemlerinin işletme performansını önemli ölçüde etkilediği görülmektedir. Yönetim bilgi sistemleri içinde en eski ve en önemli yeri muhasebe bilgi sistemi oluşturmaktadır.

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin (KOBİ) ülkenin sosyo-ekonomik gelişimi için büyük öneme sahip olduğu dünya genelinde anlaşılmış ve ekonomi içindeki rolü artmıştır. Ayrıca esnek yapısı sayesinde değişen şartlara daha kolay uyum sağlayan KOBİ'ler konjonktürel dalgalanmalardan ve ekonomik krizlerden büyük şirketlere oranla çok daha az etkilenmektedir. Bu da zor dönemlerde ülke ekonomisinin toparlanmasında önemli bir etken olmaktadır. Bu yüzdendir ki KOBİ'lerin sorunlarının belirlenmesi ve çözüm yollarının bulunması için ülke yönetimleri çeşitli yöntemlerle destek olmaktadır. Dünya ekonomisinde işletmelerin yüzde 95'ini oluşturması göz önüne alındığında KOBİ'lerin önemi daha iyi anlaşılmaktadır.

Toplamda dört bölümden oluşan çalışmanın ilk bölümünde bilgi sistemleri ele alınmıştır. Bu bölümde öncelikle bilgi, bilginin yönetilmesi, sistem ve bilgi sistemi kavramları açıklandıktan sonra işletmelerde kullanılan bilgi sistemlerinden yönetim bilgi sisteminin alt sistemleri olan üretim bilgi sistemi, pazarlama bilgi sistemi, insan kaynakları bilgi sistemi, finans bilgi sistemi ve muhasebe bilgi sistemi tanımlamaları yapılmıştır.

İkinci bölümde yönetim bilgi sistemlerinden muhasebe bilgi sistemine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir. Bu bölümde muhasebe bilgi sistemi tanımlanmış, kapsamı ve amacı açıklanmış ve sistemin işlevini görmesi için gerekli olan öğeler gösterilmiştir. Daha sonra muhasebe bilgi sisteminin alt sistemlerini oluşturan finansal muhasebe, maliyet muhasebesi ve yönetim muhasebesi kavramları ve sistemleri anlatılmıştır. Bu bölümde son olarak muhasebe bilgi sistemini geliştirme ilkeleri ve muhasebe bilgi sistemiyle diğer işletme fonksiyonları arasındaki ilişkiler açıklanmıştır.

Üçüncü bölümde araştırmamıza konu olan Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelere (KOBİ) ilişkin açıklamalara yer verilmiştir. KOBİ'lerin farklı ülkeler ve kurumlarca tanımı ve kapsamı, nitel ve nicel kriterleri, avantaj ve dezavantajları, ekonomideki yeri ve önemi anlatıldıktan sonra farklı işletme fonksiyonları açısından karşılaştıkları sorunlar açıklanmıştır.

Son bölümde ise, KOBİ'lerde muhasebe bilgi sistemlerine ilişkin yapılmış akademik çalışmalar içerik analizi ile incelenmiştir. Bu amaçla öncelikle araştırmanın genel özellikleri verilmiş, daha sonra araştırmanın bulgularına yer verilerek çalışmalar analiz edilmiştir. Son olarak araştırma sonuçları açıklanmış ve daha sonraki çalışmalar için önerilerde bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

BİLGİ SİSTEMLERİ

Teknolojinin her geçen gün gelişmesi ve yaşamımızda daha geniş yer alması bilgiyi daha erişilebilir kılmakla beraber bilgiye olan talebi de artırmıştır. Günümüzde bilgi işletmeler açısından önemli bir rekabet unsuru haline gelmiştir. İşletmeler bilgiyi daha etkin şekilde kullanabilmek için bilgi sistemlerine ihtiyaç duymakta, bilgi işleme ve iletme teknolojilerine büyük yatırımlar yapmaktadırlar.

Bu bölümde bilgi, bilginin yönetilmesi, sistem ve bilgi sistemleri açıklandıktan sonra yönetim bilgi sistemleri tanımlanmış ve alt sistemleri anlatılmıştır.

1.1. BİLGİ, SİSTEM VE BİLGİ SİSTEMİ

Bu bölümde bilgi kavramı, bilginin sahip olması gereken nitelikleri ve türleri, bilginin yönetilmesi, sistem kavramı, sistemin amacı ve türleri açıklandıktan sonra bilgi sistemi tanımlanmış, işlevleri anlatılmış ve işletmelerde bilgi sistemleri gruplar halinde ele alınmıştır.

1.1.1. Bilgi

Bilgi Türk Dil Kurumu sözlük anlamına göre “Öğrenme, araştırma veya gözlem yolu ile elde edilen gerçek, malumat, vukuf; insan aklının erebileceği olgu, gerçek ve ilkelerin bütünü, bili, malumat” demektir. Bilgi her zaman insanların hayatlarında büyük öneme sahip olmuştur ve zaman ilerledikçe önemi daha da artmıştır. Geçmişte hem bireyler hem de şirketler için maddi varlıklara sahip olmak çok daha önemliken, günümüzde bilgi daha önemli bir varlığa dönüşmektedir.

Bilgi karar almada stratejik bir öneme sahiptir. Günümüz rekabetçi ortamında kaliteli bilgi işletmenin başarılı olması için büyük avantaj sağlamaktadır. Kaliteli ve yeterli bilgiyle işletme stratejisi arasında gerekli bağı kurmak işletmenin performansını

arttırır ve rekabet üstünlüğü sağlar. Dolayısıyla işletmenin amaçlarına ulaşabilmesi için etkin kararlar alması, bu kararların etkinliğini yükseltmek için ise kaliteli bilgiyi doğru yerde, doğru şekilde ve doğru zamanda karar vericilere ulaştırması gerekir.¹

Veri, bilgi, öğrenilmiş bilgi ve bilgelik kavramları birbirleriyle ilişkili kavramlardır. Bu kavramlar uygulamada birbirinin yerine kullanılmakta ve aynı anlama geldikleri düşünülmekte olmasına rağmen aslında birbirinden farklı kavramlardır. Bu sebepten bilgi kavramını daha iyi açıklayabilmek için ilişkili olduğu veri, öğrenilmiş bilgi ve bilgelik kavramlarının anlamlarının ve aralarındaki ilişkinin bilinmesi gerekmektedir.

- **Veri:** Veriler, olaylarla ilgili ham gerçeklerdir. Sadece var olur ve varlığının ötesinde kendi içinde bir önemi yoktur. Kullanılabilir olmasından veya olmamasından bağımsız olarak herhangi bir biçimde olabilir.²
- **Bilgi:** Bilgi, karar ve/veya eylem için uygun anlam, ima veya girdi içeren bir mesajdır. Bilgi hem güncel (iletişim) hem de geçmiş (işlenmiş veri) kaynaklardan gelir. Temel olarak bilginin amacı karar vermede ve/veya problemleri çözmeye veya bir fırsatı gerçekleştirmede yardımcı olmaktır.³
- **Öğrenilmiş bilgi:** Öğrenilmiş bilgi, verilerden elde edilen bilgiler üzerine kurulur. Öğrenilmiş bilgi, karar vermeye yardımcı olmak için kullanılacak uzman görüşü, beceri ve tecrübe eklenmiş veri ve bilgilerin değerli bir varlıkla sonuçlanacak birleşimidir.⁴
- **Bilgelik:** Bilgelik, kavramları bir alandan yeni durumlara veya problemlere nasıl uygulayacağımızı anlamamızı sağlayan birikimli bir öğrenilmiş bilgidir. Vizyon öngörülerini ve ufkun ötesini görebilme yeteneği ile en üst düzey

¹ İsa İpçioğlu, Zafer Erdoğan, "İşletme Stratejisinin Belirlenmesinde Bilgi Yönetimi Altyapısının Analizi", **Sosyal Bilimler Dergisi**, 2005, s. 90.

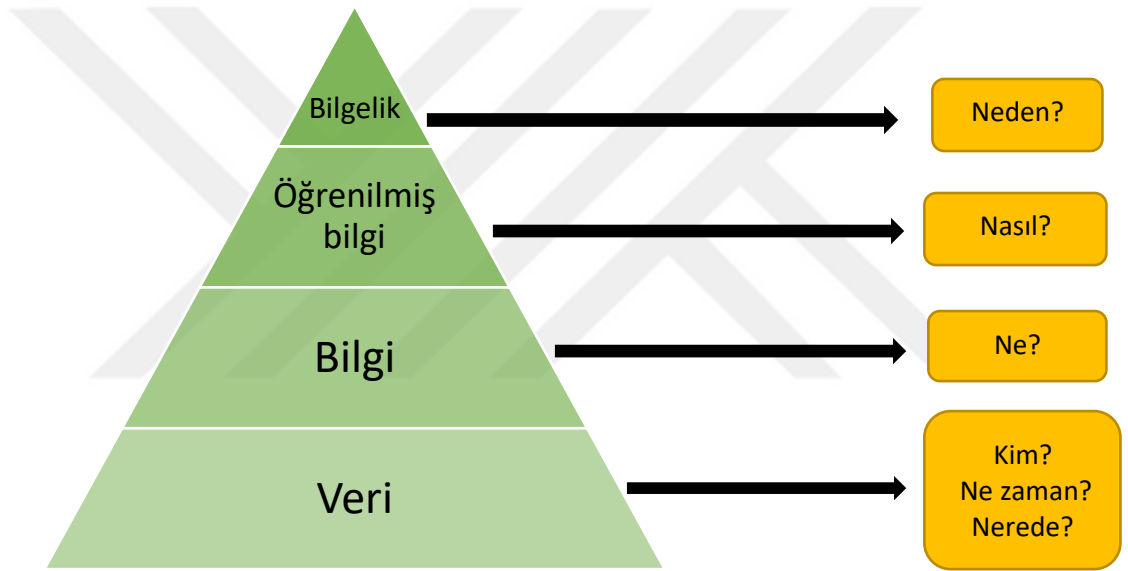
² Gene Bellinger, Durval Castro, Anthony Mills, **Data, Information, Knowledge, and Wisdom**, (Çevrimiçi) <http://www.outsights.com/systems/dikw/dikw.htm> , 5 Mart 2006.

³ Anthony Liew, "DIKIW: Data, Information, Knowledge, Intelligence, Wisdom and their Interrelationships", **Business Management Dynamics**, Cilt 2, Sayı 10, Nisan 2013, s. 49-62

⁴ Saša Baškarada, Andy Koronios, "Data, Information, Knowledge, Wisdom (DIKW): A Semiotic Theoretical and Empirical Exploration of the Hierarchy and its Quality Dimension", **Australasian Journal of Information Systems**, Cilt 18, Sayı 1, 2013, s. 7.

soyutlamadır. Herhangi bir durumda eleştirel veya pratik olarak hareket etme yeteneğidir. Bireyin inanç sistemi ile ilgili etik kararlara dayanır.⁵

Şekil 1.1’deki piramitte bilgeliği, öğrenilmiş bilgiyi, bilgiyi ve veriyi içeren hiyerarşiyi görmekteyiz. Bunların her biri altındaki kategorileri de içermektedir. Bu kavramlardan veri “kim? ne zaman? nerede?” sorularına, bilgi “ne?” sorusuna, öğrenilmiş bilgi “nasıl?” sorusuna, bilgelik ise “neden?” sorusuna cevap vermektedir. Ortalama insan aklı yaklaşık yüzde kırk veri, yüzde otuz bilgi, yüzde yirmi öğrenilmiş bilgi, yüzde on anlayış ve neredeyse sıfır bilgelikten oluşmaktadır.⁶

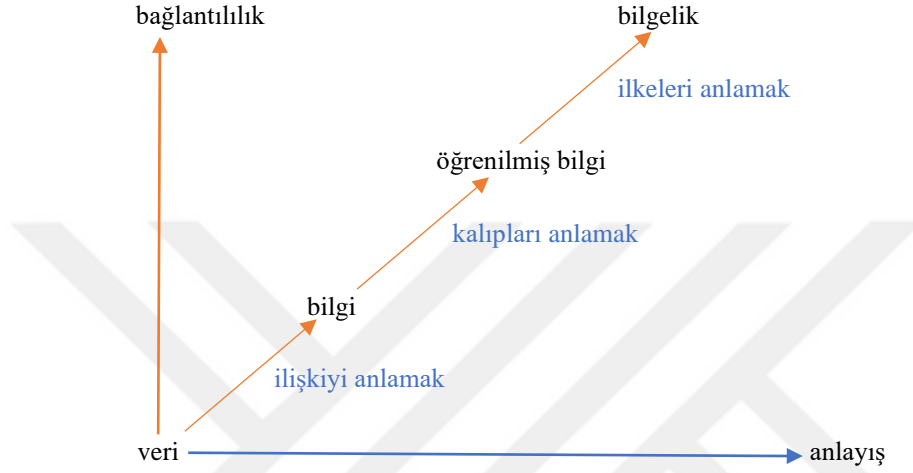
Kaynak: Yucong Duan, Lixy Shao, Gongzhu Hu, Zhangbing Zhou, Quan Zou, Zhaoxin Lin, “Specifying Architecture of Knowledge Graph with Data Graph, Information Graph, Knowledge Graph and Wisdom Graph”, 2017 IEEE 15th International Conference on Software Engineering Research, Management and Applications (SERA), 2017, s. 331.

Şekil 1.1: Veri, Bilgi, Öğrenilmiş Bilgi ve Bilgelik Hiyerarşisi

⁵ Başkarada ve Koronios, a.g.e., s. 7.

⁶ Russell Ackoff, “From Data to Wisdom”, Journal of Applied Systems Analysis, Cilt 16, 1989 s. 3-9.

Veriden bilgiye, öğrenilmiş bilgiye ve son olarak bilgeliğe geçişleri temsil eden Şekil 1.2'den görüldüğü gibi, anlayış her bir aşamadan diğer aşamaya geçişi desteklemektedir. Anlayış, kendi başına bir seviye değildir.⁷

Kaynak: Gene Bellinger, Durval Castro, Anthony Mills, **Data, Information, Knowledge, and Wisdom**, (Çevrimiçi) <http://www.outsights.com/systems/dikw/dikw.htm> , 5 Mart 2006.

Şekil 1.2: Veri, Bilgi, Öğrenilmiş Bilgi, Bilgelik Hiyerarşisi ve Anlayış ile İlişkisi

Veri ve bilgi terimleri genellikle birbirinin yerine kullanılsa da aralarında ayırım yapılması faydalı olacaktır. Veriler (çoğul veriler), çok az organizasyonu veya anlamı olan olaylarla ilgili ham gerçeklerdir. Örneğin, bir sınıf sınavındaki bir dizi ham puanı ele alacak olursak, bu puanların yararlı veya anlamlı olması için verilerin sıralanarak, toplanarak, işlenerek veya sınıflandırılarak yararlı bilgilere dönüştürülmesi gerekmektedir. Mesela, bir sınıfın ham puanlarından sınıf ortalanmasının hesaplanmasını buna örnek olarak gösterebiliriz. Ek olarak ham verilerin anlamlı olmak için işlenmiş olmak şartının olmadığını da bilmemiz gerekmektedir. Örneğin bir teste girdiğinizde sizin için sınıfın ortalama puanı (işlenmiş değer) mi daha önemli yoksa sizin kendi puanınız (ham veri değeri) mi? Ham

⁷ Gene Bellinger, Durval Castro, Anthony Mills, **Data, Information, Knowledge, and Wisdom**, (Çevrimiçi) <http://www.outsights.com/systems/dikw/dikw.htm> , 5 Mart 2006.

veriler de denetim sürecinin başlangıç noktasını gösterdikleri için önem taşımaktadır. Örneğin, maaş bordrosu sisteminde bir giriş memuru çalışanların verilerini girer, muhasebe bilgi sistemi her bir ödeme dönemi için çalışanların ücretlerini takip eder. Bir denetçi çalışanların varlığını ve her çalışanın doğru miktarda para alıp almadığını doğrulayabilir.⁸

Veri, işlemlerin işlenmemiş bir biçimde amaca göre kaydedilmesidir. Veri özümlememiş ve yorumlanmamış gözlemler, işlenmemiş gerçekler olarak tanımlanabilir. Çoğunlukla tek başına bir anlamı veya içeriği olmayan veriler, modern kurumlarda teknolojik sistemlerde saklanır.⁹

Veriler, bir bilgi sistemi tarafından toplanan, kaydedilen, saklanan ve işlenen gerçeklerdir. İşletmelerin gerçekleşen aktiviteler, etkinliklerden etkilenen kaynaklar ve aktiviteye katılanlar gibi çeşitli verileri toplaması gerekmektedir. Örneğin, bir satış (tarih, toplam tutar), satılan kaynak (mal veya hizmet, satılan miktar, birim fiyat) ve katılan kişiler (müşteri, satış elemanı) hakkında veri toplaması gerekmektedir.¹⁰

Bilgi, anlam sağlamak ve karar alma sürecini iyileştirmek için organize edilmiş ve işlenmiş verilerdir. Bilgilerin miktarının ve kalitesinin artması kullanıcıların kararlarının isabetliliğini arttırmaktadır.¹¹

1.1.1.1. Bilginin Sahip Olması Gereken Nitelikler

Bilgi işletmeler için çok önemli bir faktördür, fakat işletmede üretilen her bilgi herkes için değerli değildir. Birisi için bilgi değeri taşıyan bir konu, başka birisi için değersiz olabilmektedir. Aynı şekilde bir konuda değerli olan bilgi, farklı bir konuda

⁸ Mark G. Simkin, Jacob M. Rose, Carolyn S. Norman, **Core Concepts of Accounting Information Systems**, 12. bsk., Jefferson City, John Wiley & Sons, Inc, s. 5-6.

⁹ İsmet Barutçugil, **Bilgi Yönetimi**, İstanbul, Kariyer Yayıncılık, 2002, s. 57.

¹⁰ Marshall B. Romney, Paul John Steinbart, **Accounting Information Systems**, 13. bsk., Harlow, Pearson Education Limited, 2015, s. 4.

¹¹ A.e., s. 4

değerli olmayabilmektedir. O zaman diyebiliriz ki, bir bilginin kullanıcı için değerli olabilmesi için bazı niteliklere sahip olması gerekmektedir.¹²

Bilginin sahip olması gereken nitelikler aşağıda gösterilmiştir:¹³

- Doğruluk: Bilgi hatalardan arındırılmış olmalıdır. Bilgi alınacak kararın amacına ve niteliğine uygun doğruluk derecesine sahip olmalıdır. Çünkü doğruluk derecesini yeterli dereceden daha fazla yükseltmeye çalışmak bilginin karar vermek için gereken zamanda yetişmemesine ve maliyetinin yükselmesine yol açabilmektedir.
- Uygunluk: Bilgi, gerekli konu veya konularla ilgili olmalıdır. Her yönetim kademesi için uygun olan bilginin kapsamı ve detayı farklılık gösterecektir.
- Zamanlılık: Bilgi, ihtiyaç duyulan yerde ve ihtiyaç duyulan zamanda hazır olmalıdır. Gereken yere zamanında gelmeyen bilginin doğruluğunun ve uygunluğunun bir anlamı kalmamaktadır. Zamanlılık, en çok şartların sürekli değişmesinden etkilenen kararların verilmesi durumunda önem kazanmaktadır.
- Noksansızlık: Bilgi kullanıcıya sunulan bilgi tam ve eksiksiz olmalıdır.
- Denetlenebilirlik: Bilginin doğruluğu, tam ve noksansızlığı belirlenebilir olmalıdır. Bilgiyi denetlemek için doğru olarak kabul edilen bilgi ile karşılaştırılması veya bilginin orijinal kaynağına inilmesi gerekmektedir.
- Kısalık: Bilginin çok geniş kapsamlı olması gereksiz içerikler nedeniyle karar vermeyi zorlaştıracaktır. Bu nedenle, bilginin içeriği öz ve kısa olmalıdır.

¹² Mehmet Şahin, **Yönetim Bilgi Sistemi**, Anadolu Üniversitesi, 2006, s. 5-6.

¹³ Mahmut Tekin, Hasan Kürşat Güleş, Tom Burgess, **Değişen Dünyada Teknoloji Yönetimi**, Konya, Damla Ofset, 2000, s. 66.

- Güncellik: Sunulan bilgi gerekli olan konuda en güncel durumu göstermelidir. Çünkü güncel olmayan bilgi içinde bulunulan zamanda değişmiş olabilir ve dolayısıyla karar vericilerin yanlış değerlendirmeler yapmasına neden olabilir.
- Ekonomiklik: Bilgi işleme sürecinin bir maliyeti vardır. Bu maliyet bilgiye sahip olmanın getireceği kazançtan fazla olduğu zaman bilgiyi elde etmek işletme için faydalı olmayacaktır. Dolayısıyla bilgi, üretilen bilginin yaratacağı değerden daha ekonomik olmalıdır.

1.1.1.2. Bilgi Türleri

Bilgi daha iyi anlaşılması için farklı kriterlere göre sınıflandırılarak tanımlanmıştır.¹⁴

Sığ ve Derin Bilgi: Sığ bilgi, problem alanının düşük seviyede anlaşıldığı bilgidir. Derin bilgi ise deneyimle kazanılan, önemli kararların alınmasında ve problemlerin çözümünde kullanılan bilgidir.¹⁵

Teknik ve Uygulanabilir Bilgi (Know-How): Pratik tecrübeden kazanılan derslerden oluşmaktadır ve uzmanlık bilgisine ulaşmak için gerekli olan bilgidir.¹⁶

Ortak Anlayış Olarak Bilgi: İnsanlar tarafından kazanılan tecrübe ve olgulardan oluşan ortak anlayışa farklı ölçülerde ve farklı yollarla sahip olunmaktadır.¹⁷

¹⁴ Nezahat Güçlü, Kseanela Sotirofski, "Bilgi Yönetimi", **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**, Güz, Cilt 4, Sayı 4, 2006, s. 354-355.

¹⁵ Ellas Awad, Hassan Ghaziri, **Knowledge Management**, New Jersey, Prentice Hall Publishing. 2004, s. 42.

¹⁶ Arun Hariharan, "Knowledge Management: A Strategic Tool", **Journal of Knowledge Management Practice**, Cilt 3, Sayı 3, Aralık 2002, s. 1.

¹⁷ Awad ve Ghaziri, **a.g.e.**, s. 44.

Açık ve Örtülü Bilgi: Bilgiyi açık ve örtülü bilgi olarak iki kategoriye ayırabiliriz.

Açık bilgi kodlanmış, kategorize edilmiş, teknolojik ve sosyal araçlarla erişilebilen ve iletilebilen bilgidir.¹⁸ Açık bilgi düzenlenebilir, iletilebilir ve aktarılabilir iken örtülü bilgi kişisel, içeriğe bağlı, düzenlenmesi ve paylaşılması zor bir yapıdadır.¹⁹

Örtülü bilgi açık bilginin tersine personellerin hafızasında, müşterilerin tecrübesinde yer alır. Örtülü bilginin belgelenmesi kolay değildir, daha çok tecrübelerden kaynaklanır, detaylandırılması zordur, kısa sürede kaybolur. Örtülü bilgi yazılı ve elektronik kaynaklarda tutulmadığı için çoğunlukla yereldir.²⁰

Özetle, örtülü bilgi personellerin aklında olan veya şirket içerisinde bulunan, ama daha kategorize edilmemiş, kodlanmamış, iletilmemiş ve çözülmemiş bilgidir.²¹ Bir başka deyişle, örtülü bilgi insanın aklında taşıdığı bilgidir. Örtülü bilgiye sahip olan insan bazen ona sahip olduğunun farkında bile olmayarak diğerlerinin de aynı bilgiye sahip olduğunu varsayma yanılığına düşer.²²

1.1.1.3. Bilginin Yönetilmesi

Bilgi, bilmeye ve kavramaya ilişkin kişisel bir kavram olarak tanımlanabilir. Yönetim ise ortak amaçlar doğrultusunda ekip çalışmasını gerektiren örgütsel süreçlere denir. Bu yüzden bilgi ve yönetim kavramlarının bir arada düşünülmesi ilk bakışta kolay değildir. Her ne kadar bilgi çalışanları yönetilmeyi sevmese de bilginin

¹⁸ Bengü Çapar, **Bilgi: Yönetimi, Üretimi ve Pazarlaması, Bilgi Hizmetlerinin Organizasyonu ve Pazarlanması Sempozyumu**, İstanbul, Kadir Has Üniversitesi, 22-24 Eylül 2005, s. 50.

¹⁹ Gerald Bernbom, **Information Alchemy The Art and Science of Knowledge Management**, San Francisco, 2001, s. 3-4.

²⁰ Carla O'dell, C. Jackson Grayson, Nilly Essaiques, **Ne bildiğimizi Bir Bilseydik**, Günhan Günay (çeviren), İstanbul: Dışbank Kitapları. 2003, (Orjinal Kitabın basım yılı 1998).

²¹ Bengü Çapar, 22-24 Eylül 2005, **a.g.e.**, s. 50.

²² Ahmet Ağır, "Bilişim Toplumuna Geçiş Sürecinde Bilgi Yönetimi Yaklaşımı", **İletişim Fakültesi Dergisi**, 2007, s. 10.

rekabet üstünlüğü sağlayan çok önemli bir örgütsel kaynak olduğunun kabul edilmesi, bilginin yönetilmesi gereken bir faktör olduğunu ortaya koymuştur.²³

Farklı fonksiyonlarda farklı yapılanmalara sahip bilgi sistemleri genel olarak bilgi yönetimi içerisinde “alt yönetim (operasyonel)”, “orta yönetim (taktiksel)” ve “üst yönetim (stratejik)” işletme düzeylerine hizmet ederler. Bilgi çalışanlarının, bilgi yönetimi ve muhasebe bilgi sistemi içerisinde üstlendikleri roller de bu düzeylere göre değişmektedir. Operasyonel düzeydeki bilgi çalışanları bilgi üretiminin alt yapısını oluşturan, veriyi bilgi sistemlerinde kullanılması için tedarik ederek işleyen, veri tabanını yöneten bilgi yönetim sürecinin işçileridir. Taktiksel düzeyde yer alan bilgi çalışanlarını hem iç hem de dış bilgi ile ilgilenen bilgi yöneticileri olarak tanımlayabiliriz. Bilgi yönetiminin en üst kademesindeki bilgi profesyonelleri ise stratejik düzeydeki bilgi çalışanlarıdır.²⁴

Bilgi yönetimi ekonomideki gelişmelerin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bilgi teknolojilerinin gelişmesi ve küreselleşme entelektüel sermayeyi kurum ve şirketler açısından çok önemli bir rekabet, yenileşme ve hızla değişen ekonomik koşullara uyum sağlama unsuru konumuna getirmiştir. O zaman da şirketin entelektüel sermayesini açığa çıkarmak ve onu en yararlı bir biçimde kullanmak için bilgiyi yönetme gereksinimi doğmuştur. Bilgi yönetimi, işletmelerde yapılandırılmamış örtülü bilgi ile yapılandırılmış açık bilginin üretimini, depolama ve erişimini, paylaşımını ve kullanımını sağlayan kurumsal sistemin kurulmasıdır. Bu sistemin iki önemli bileşeni vardır: Bunlardan ilki, her tür açık bilginin üretim, depolama, erişim, dolaşım ve kullanımını sağlayan bilişim ve iletişim teknolojileri ve özellikle de teknolojik ağlardır. İkincisi ise örtülü bilginin açığa çıkmasını ve paylaşılmasını sağlayan çoğu zaman resmi olmayan, kurum kültürüne dayanan, çalışanlar arasındaki ilişkiler, yani sosyal ağlardır. Bilgi yönetim sistemlerinin amacı aşağıdaki gibi belirlenebilir.²⁵

²³ Barutçugil, **a.g.e.**, s. 55.

²⁴ Ali Alagöz, Metehan Ortakarpuz, “Muhasebe Bilgi Sisteminde Kurumsal Bilgelik Anlayışı”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı 77, 2018, s. 12-13.

²⁵ Bengü Çapar, **Bilgi Yönetimi, Bilgi Çağında Bilgi Yönetimi Sistemleri**, Konya, Çizgi Kitabevi, 2005, s. 49.

1. Bilgiyi açık hale getirerek entelektüel sermayenin her kuruluşta etkin bir rol oynamasını sağlamak
2. İşletme içi bilgi-yoğun bir kültür oluşturmak ve geliştirmek
3. İşletmenin sosyal ve teknolojik altyapısını oluşturmak ve geliştirmek
4. Kurumsal bilginin üretimi, depolanması ile erişimi, paylaşımı ve kullanımını sağlamak

İnce ve Oktay ise bilgi yönetimini, örgütlerin performansını artırmak için bilgiyi mal ve hizmet üretiminde kullanmaya yönelik bilinçli bir yaklaşım tarzı olarak tanımlamıştır ve amaçlarını aşağıdaki gibi sıralamıştır:²⁶

1. Öğrenmeyi hızlandırmak
2. İyileştirmeyi hızlandırmak
3. Gereken bilginin gereken insanlara zamanında ulaşmasını sağlamak
4. Hızlandırılmış transformasyonun sağlanması

Teknolojinin gelişmesi sonucu örgütlerde bilginin öneminin atmasıyla birlikte, bazı disiplinler ön plana çıkmaya başlamıştır. Örneğin, bilgi yönetimi (information management), öğrenilmiş bilgi yönetimi (knowledge management), yönetim bilgi sistemleri (management information system) vb. gibi. Bu disiplinler, genellikle teknolojik sistemlerle insanı yakınlaştırma çabasındadırlar. Bilgi yönetiminin, çalışanların örtülü bilgisini açığa çıkarma ve bunları teknolojik sistemlerle depolama temeline dayanması, bu eğilimi açıkça göstermektedir.²⁷

İnsan, işletmelerin en önemli unsurudur. Bu nedenle günümüzde işletmelerin en çok önem vermesi gereken konulardan biri de insanın özelliklerinin

²⁶ Mehmet İnce, Ercan Oktay, “Bilginin Bir Stratejik Güç Olarak Önemi ve Örgütlerde Bilgi Yönetimi”, Konya, **Selçuk Üniversitesi Karaman İİBF Dergisi**, Sayı 10, Yıl 19, 2006, s. 22.

²⁷ Mustafa Sağsan, “Uygulamadan Disipline Bilgi Yönetimi ve Bir Alan Çalışması”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt 40, Sayı 4, Aralık 2007, s.103.

geliştirilmesidir. Bunun için de bilgi ve yeniliğe odaklanmış yeni bir bilgi yönetimi anlayışının kabul edilmesi gerekir.²⁸

Bilgi yönetimi, örgüt içerisindeki bilgilerin, işlenerek varlığa dönüşmesini sağlayan ve örgüte faaliyetlerinde katkı sağlayan yeni bir örgütsel yönetim anlayışı olarak açıklanabilir. Bilgi yönetimi, bilginin; örtülü-açık, soyut-somut, kodlanmış-kodlanmamış, yapılandırılmış-yapılandırılmamış, basılı-elektronik boyutlarıyla ilgilenmektedir. Daha sonra bu bilgiler; üretilme, paylaşılma, yapılandırılma, kullanılma ve denetlenme gibi süreçlerden geçerek örgütün varlıkları olurlar. Bu tür bilgiler aracılığıyla; örgütün veri ambarları, veri tabanları, bilgi merkezleri veya çalışanların zihinlerindeki yeni bilgiler oluşmaktadır.²⁹

Bilgi etkin olarak kullanıldığı zaman işletmelere önemli ölçüde maliyet ve zaman tasarrufu sağlamaktadır. Amaca uygun bilginin doğru zamanda elde edilmesi, kullanılması ve saklanması ise yalnız etkin bir bilgi yönetimi ile mümkün olmaktadır. Dolayısıyla işletmelerin bilgiyi sistematik olarak yönetmeyi de başarması gerekmektedir.³⁰

Günümüzde teknolojinin gelişmesi ve işletmelerde kullanımının artması, bilgi yönetiminin uygulamasını kolaylaştırmakta ve hızlandırmaktadır. Verimlilik üzerindeki pozitif etkisi ile işletmelerin rekabet ortamında üstünlük elde etmesine yardımcı olmaktadır. Bu nedenle bilgi teknolojilerine yatırım yapmak ve etkili bir bilgi yönetimi oluşturmak işletmenin performansını arttırması ve hedeflerine ulaşması için gerekli bir adımdır.

1.1.2. Sistem

Birçokları için sistem terimi, bilgisayarın ve programlamanın zihinsel görüntülerini oluşturur. Aslında, terimin daha geniş uygulanabilirliği vardır.

²⁸ Rıfat İraz, “İşletmelerde Bilgi Yönetiminin Yenilik ve Rekabet Gücü Üzerindeki Etkileri”, Erzurum, **AÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt 19, Sayı 1, 2005, s. 245.

²⁹ Sağsan, **a.g.e.**, s. 104.

³⁰ Dilek Türk, Filiz Aygen, Şule Yıldız, “Muhasebe Departmanında Bilgi Yönetimi: Sakarya Örneği”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı 44, 2009, s. 238.

Sistemlerin bazıları doğal olarak meydana gelirken, bazıları ise yapay olmaktadır. Doğal sistemler atomdan (elektron, proton ve nötron sisteminden) evrene (galaksi, yıldız ve gezegen sistemine) kadar çeşitlilik gösterir. Tüm yaşam formları, bitkiler ve hayvanlar doğal sistemlere örnektir. Yapay sistemler ise insan yapımıdır. Bu sistemler, saatlerden deniz altılara ve sosyal sistemlerden bilgi sistemlerine kadar her şeyi içerir. Tüm sistemler bazı ortak unsurlara sahiptir. Sistem, ortak bir amaca hizmet eden iki veya daha fazla birbiriyle ilişkili bileşen veya alt sistem grubudur.³¹

Bu bölümde bilgi sisteminin parçası olan sistem kavramının tanımı, amacı ve türlerine değinilecektir.

1.1.2.1. Sistemin Tanımı

Bilgi sisteminin temelini sistem kavramı oluşturmaktadır. Sistem kavramı iyi anlaşıldığı takdirde teknoloji, gelişme, uygulama ve bilgi sistemlerinin yönetilmesiyle ilgili kavramların anlaşılmasını kolaylaştıracaktır.

Sistem, basit olarak birbirleriyle ilişkili ya da etkileşimli elemanların birleştirilmiş bir bütün oluşturmak için bir araya gelerek toplanmasıdır. Başka bir ifadeyle, sistem işletmenin çeşitli kesimlerini birbirleriyle ve işletmeyle karşılıklı ilişkiler içinde ve ana örgütün birer parçası niteliğinde gören yönetim-işletme felsefesinin bir uygulamasıdır.³²

Sistemlerin özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir:³³

- Sistem bir bölümü oluşturmaktadır.
- Sistemde girdiler ve çıktılar olmalıdır.
- Sistem bir amaç için bir arada bulunan alt sistemlerden oluşmaktadır.

³¹ James A. Hall, **Accounting Information Systems**, Seventh Edition, Ohio, Cengage Learning, s. 5.

³² Alparslan Peker, **Modern Yönetim Muhasebesi**, İstanbul. Fatih Yayınevi, 1988, s. 3.

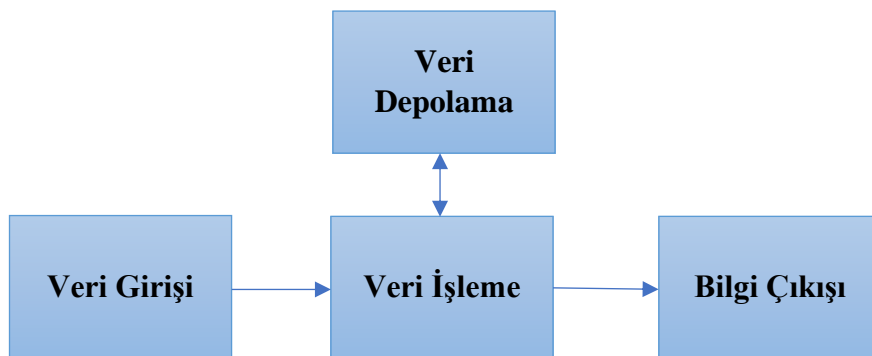
³³ Fatih Coşkun Ertaş, **Muhasebe Bilgi Sistemi ve Organizasyonu**, 4. bsk., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2016, s. 59.

- Her sistem, bir sistemler çevresi içerisinde yer almaktadır.
- Sistemi oluşturan alt sistemler birbirlerini etkilemekte ve aralarında karmaşık bir yapı bulunmaktadır.
- Sistemlere alt sistemlerin ilave edilmesi ve kaldırılması suretiyle sürekli değişmektedirler.
- Sistemler kendi özellikleriyle ve çevresiyle uyumlu olarak sürekli değişmek zorundadır.

Sistem, bir veya birden fazla amaca veya sonuca ulaşmak üzere aralarında ilişkiler bulunan fiziksel veya kavramsal alt bileşenlerin oluşturduğu bir bütündür. Bu tanımlardan çıkarılan sonuca göre sistemin üç temel özelliği vardır:³⁴

- Her sistem bir amaca sahiptir.
- Birbirleriyle ilişkili parçalardan oluşurlar.
- Sistem parçaların oluşturduğu bir bütündür.

Şekil 1.3'te, veri işleme döngüsü görülmektedir. Sisteme giren veri sistemde işlenerek depolanır ve bilgi olarak sistemden çıkar.

Kaynak: Marshall B. Romney, Paul John Steinbart, **Accounting Information Systems**, 13. bsk., Harlow, Pearson Education Limited, 2015, s. 26.

Şekil 1.3: Veri İşleme Döngüsü

³⁴ Ömer Dinçer, Yahya Fidan, **İşletme Yönetimi**, 1. bsk., İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım, 1996, s.167.

1.1.2.2. Sistemin Amacı

Sistem, önceden tespit edilmiş bir amaca ulaşabilmek için tasarlanan ve birbirleri ile bağlantılı ya da bağlantısız birimler ile belirli bir düzen veya plana göre organize ya da karmaşık bir bütün meydana getiren bileşenlerdir. Bileşenler arasındaki ilişkiler sistemin temel yapısını oluşturur. Bir sistemin yaşamını sürdürebilmesi için asgari olarak aşağıdaki amaçları yerine getirmesi gerekmektedir.³⁵

- Çevreye uyum sağlamalıdır.
- Amaçlarını gerçekleştirmelidir.
- Meşruiyetini korumalıdır.
- Çalışanların katkısını sağlamak için personelle sağlıklı ilişkiler kurmalı ve bu ilişkileri geliştirmelidir.

Bir sistem bir veya daha fazla amaca hizmet etmelidir. Sistemin bir zaman, elektrik gücü veya bilgi ölçütü sağlaması, bir amaca hizmet etmesinin temel gerekçesidir. Bir sistem bir amaca hizmet etmeyi bıraktığında, bu sistemin değiştirilmesi gerekir.³⁶

1.1.2.3. Sistem Türleri

Sistemler, açık sistem ve kapalı sistem olmak üzere iki kategoriye ayrılabilir.³⁷

- **Açık Sistem:** Sistem ile sistemin faaliyette bulunduğu dış çevre arasında enerji, bilgi ve malzeme alışverişi varsa bu sistemler açık sistem olarak tanımlanmaktadır. Açık sistemler devamlı olarak çevreden girdiler alır ve bu girdileri çıktılara dönüştürerek çevreye ihraç ederler. Dinamik yapıya sahip

³⁵ Mahmut Tekin, **Üretim Yönetimi**, Ankara, Gelişim yayınevi, 2008, s. 25-26.

³⁶ Hall, **a.g.e.**, s. 5.

³⁷ Mustafa Yalçınkaya, "Açık Sistem Teorisi ve Okula Uygulaması", **G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt 22, Sayı 2, 2002, s. 105. ve Vahap Tecim, "Sistem Yaklaşımı ve Soft Sistem Düşüncesi", **Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt 19, Sayı 2, 2004, s. 83.

açık sistemler devamlı hayatta kalmak için sürekli gelişen, değişen ve büyümeye müsait özelliklerde düzenlenmişlerdir.

- **Kapalı Sistem:** Çevresi ile arasında ilişki olmayan, kendini besleyen, kendisiyle yetinen sistemler kapalı sistem olarak adlandırılırlar. Kendi içinde uyumlu olan kapalı sistemler durağandır ve çevresel değişime daha az duyarlıdır.

1.1.3. Bilgi Sistemi

Bu bölümde bilgi sistemi tanımlandıktan sonra bilgi sisteminin işlevleri şekil yardımıyla açıklanmıştır. Daha sonra işletmelerde bilgi sistemleri ve alt grupları olan operasyon bilgi sistemleri, kurum destek sistemleri ve yönetim bilgi sistemleri açıklanmıştır.

1.1.3.1. Bilgi Sisteminin Tanımı

Bilgi sistemleri, işletmelerin amaçlarını, operasyonlarını, ürünlerini, servislerini ya da organizasyonların çevresel bağlantılarını değiştirerek rakiplerinin karşısında üstünlük kazanmalarına yardım ederek rekabet avantajı sağlarlar.³⁸ Bilgi sistemleri veri kaynaklarını girdi olarak alıp belli bir dönüşüm sürecinden geçirerek çıktı olarak bilgi ürünlerini ortaya çıkaran sistemlerdir.³⁹

Bilgi sistemleri kendilerinden daha küçük alt sistemleri içermektedirler. Sistem hiyerarşisi olarak adlandırılan bu durum, “her sistem kendinden daha büyük diğer bir sistemin alt sistemidir” ifadesiyle tanımlanmaktadır. Bu ilgili sistemler kendi aralarında sürekli bilgi alışverişinde bulunmaktadır. Yani bir sistemin girdisi, başka bir sistemin çıktısı olabilmektedir. Bu şekilde bir sistem hiyerarşisinin var olmasındaki

³⁸ Dilek Karahoca, Adem Karahoca, **Yönetim Bilişim Sistemleri ve Uygulamaları**, İstanbul, Beta Basım A.Ş., 1998, s. 61.

³⁹ Necip Polat, “Yönetim Bilgi Sistemi ve Sayıştay’da Yürütülen Çalışmalar”, **Sayıştay Dergisi**, Sayı 65 (özel), 2009, s. 189.

amaç, her bir sistemin kendisine ait özel fonksiyonları yerine getirmesi ve ait olduğu sistemin işleyişine destek sağlamasıdır.⁴⁰

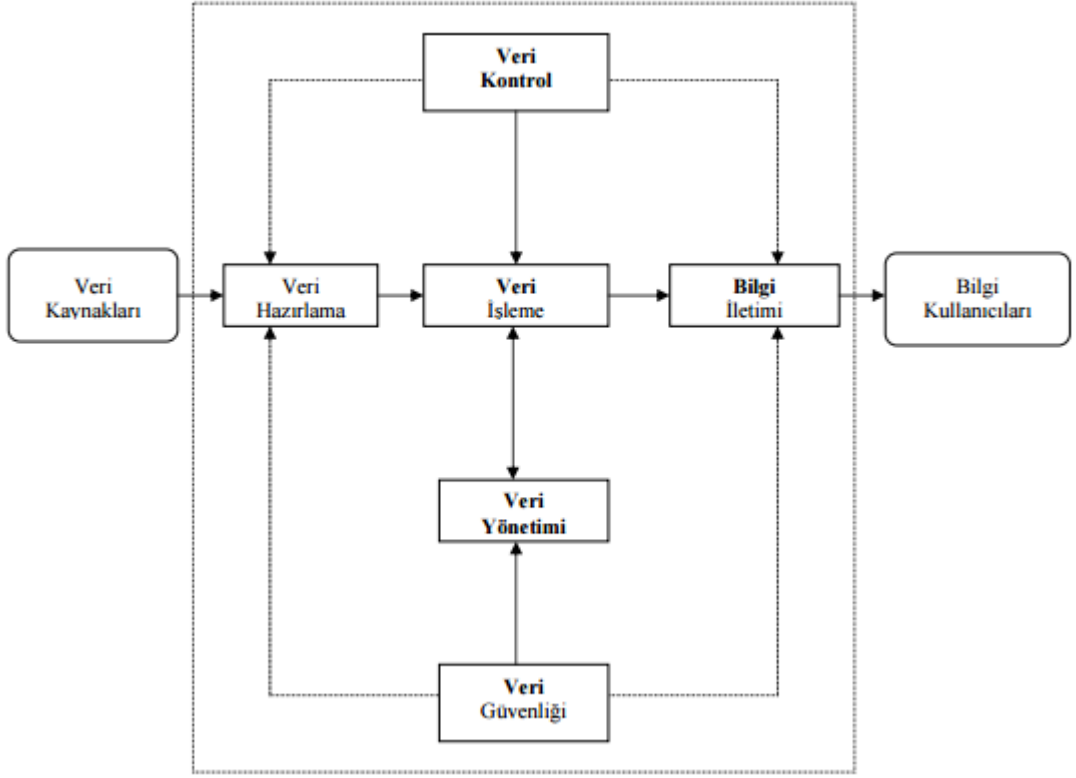
Bir işletmenin bilgi sisteminin güçlü olması, şirketin daha esnek olabilmesine, dolayısıyla dış çevredeki değişimlerden daha az etkilenmesine yardımcı olmaktadır. Bu nedenle işletmelerin bilgi sistemlerini güçlendirmek için gerekli kaynakları ayırması, işletmenin performansını artıracak, hedef ve amaçlarına ulaşmasına yardımcı olacaktır.

1.1.3.2. Bilgi Sisteminin İşlevleri

Bir bilgi sisteminin beş temel işlevi bulunmaktadır. Veri hazırlama, veri işleme, veri yönetimi, veri kontrolü ve güvenliği ve bilgi iletiminden oluşan bu işlevler **Şekil 1.4**'te gösterilmiştir.⁴¹

⁴⁰ Arman Aziz Karagül, **Bilgi Yönetimi, Kurumsal Kaynak Planlaması ve Muhasebe Bilgi Sistemi İlişkisi Çerçevesinde Muhasebe Eğitimi**, Muğla, XXIV. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu, 2005, s. 59-87.

⁴¹ Mevlüt Karakaya, **Muhasebe Bilgi Sistemi ve Bilgi Teknolojisi**, Ankara, 1994, s. 27.

Kaynak: Mevlüt Karakaya, **Muhasebe Bilgi Sistemi ve Bilgi Teknolojisi**, Ankara, 1994, s. 27.

Şekil 1.4: Bilgi Sisteminin İşlevleri

Bu işlevler aşağıda açıklanmıştır.⁴²

- **Veri Hazırlama:** Bu işlev dört aşamadan oluşmaktadır:
 - Gerekli ve yeterli düzeyde veri toplanır.
 - Toplanan veriler kaydedilir.
 - Verinin doğruluğu kontrol edilir.
 - Veriler sınıflandırılır.

⁴² Vesile Ömürbek, **Kurumsal Kaynak Planlamasında Muhasebe Bilgi Sisteminin Rolü: Gıda Sektöründe Uygulama**, Doktora Tezi, Isparta, 2003, s. 73-74

- **Veri İşleme:** Bu işlevde sisteme giren verilerin; özetleme, gruplama, sıralama, karşılaştırma, çoğaltma gibi işlemler vasıtasıyla anlamlı sonuçlara dönüşümü sağlanır.
- **Veri Yönetimi:** Bu işlev saklama, güncelleme ve geri alma gibi işlemleri içermektedir.
 - Saklama işlemi: Verilerin arşivlenmesi ve yeniden gerek duyulması durumunda kullanılmasını sağlayacak kütük veya veri tabanının oluşturulması işlemidir.
 - Güncelleme işlemi: Bu işlem ile saklanan veri ya da bilginin sonraki olayları, faaliyetleri ve kararları yansıtacak duruma getirilmesi sağlanır.
 - Geri alma işlemi: Saklanan verinin ihtiyaç doğduğunda kullanıma uygun hale getirilmesi veya veriye ulaşması işlemidir.
- **Veri Kontrolü ve Güvenliği:** Veriler sisteme girildikten sonra işlenirken birtakım risklerle karşı karşıya kalınmaktadır. Silinme, çalınma, kaybolma ve tahrif edilme bu risklere örnek olarak gösterilebilmektedir. Veri kontrolü ve güvenliği bu risklere karşı alınacak önlemleri ve yapılacak işlemleri içermektedir. Bu şekilde sisteme iletilen verinin işlem aşamasında ve hatta bilgiye dönüşmüş haliyle doğruluğu ve güvenilirliği sağlanmaktadır. Bilgi sisteminin her aşamasında veri kontrolü ve güvenliğine dikkat edilmelidir.
- **Bilgi İletme:** Sisteme girerek işlenen verinin bilgiye dönüştürüldükten sonra bilgi kullanıcıya iletilmesi işlevidir. Bilgi iletme işlevi raporlama ve dağıtım işlemlerini gerçekleştirmektedir.
 - Raporlama işlemi: Üretilen bilgi veya saklanan veriden ya da bunların bileşiminden oluşan raporların hazırlanmasıdır.
 - Dağıtım işlemi: Hazırlanan raporların farklı şekillerde ve ortamlarda bilgi kullanıcılarına iletilmesidir.

1.1.3.3. İşletmelerde Bilgi Sistemleri

Örgütlerin büyümesi iletişim ve örgüt sorunlarının önemini artırmıştır. Yetki ve sorumlulukların nerede başlayıp, nerede biteceği, kimin kimden komut alacağı, kime hesap vereceği gibi örgüt sorunlarının artması sonucu bir yönetim bilgi sistemine ihtiyaç doğmuştur. Büyüyen ve gelişen işletmelerde, insana özgü yeteneklerle olayların denetlenmesi mümkün olmamaktadır. Aynı zamanda farklı yerlerde bulunarak işletmenin tüm eylemlerini yönetmek zorunda kalan yöneticinin, değişen koşullara ayak uydurabilmek için yönetim tekniklerinde bilimsel yöntemleri kullanması gerekir.⁴³

İşletmelerde bilgi sistemleri; operasyonel bilgi sistemleri, yönetim bilgi sistemleri ve kurum destek sistemlerinden oluşmak üzere üç grupta toplanmaktadır.⁴⁴

- **Operasyonel bilgi sistemleri:** Kontrol sistemleri, kayıt sistemleri ve ofis otomasyon sistemlerinden oluşan operasyonel bilgi sisteminin amacı işletmenin günlük işlemleri ile ilgili veri kaydı ve paylaşımı olmaktadır.
- **Yönetim bilgi sistemleri:** Özellikle yönetim kademelerinin işletme ile ilgili alacakları kararlarda, bilgisayar ortamından bilgi sağlayan sistemdir. Karar destek sistemleri ve üst yönetim bilgi sistemleri yönetim bilgi sistemlerine örnek olarak gösterilebilir.
- **Kurum destek sistemleri:** Diğer iki sistemin dışında kalan destek sistemleri bu grupta toplanmaktadır. Uzman sistemler ve kaynak planlama sistemleri bu gruba örnek olarak gösterilebilir.

⁴³ Gülten Eren Gümüştakin, “Yönetim ve Ekonomi, İşletmelerde Yönetim Bilişim Sistemleri”, **Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt 11, Sayı 1, 2004, s. 129.

⁴⁴ Hayri Ülgen, S. Kadri Mirze, **İşletmelerde Stratejik Yönetim**, İstanbul, Literatür Yayınları, 2004, s. 356.

1.2. YÖNETİM BİLGİ SİSTEMLERİ

Bu bölümde yönetim bilgi sistemi tanımlandıktan sonra alt sistemleri olan üretim bilgi sistemi, pazarlama bilgi sistemi, insan kaynakları bilgi sistemi, finans bilgi sistemi ve muhasebe bilgi sistemi ayrı ayrı ele alınmıştır.

1.2.1. Yönetim Bilgi Sisteminin Tanımı

Yönetim, bilgi ve sistem kavramlarından oluşan yönetim bilgi sistemleri için kabul edilmiş evrensel bir tanım yoktur. Yönetim ve bilginin birlikte irdelenmesi ve bunların bir sistem içerisinde bütünleştirilmesine dayanmaktadır.

1970’li yıllardan itibaren genel anlamda işletme biliminin bir dalı olarak uygulanan yönetim bilgi sisteminin kurumlarda uygulaması olsa da kuralları yoktu. Yönetim bilgi sistemi bir bilim dalı olarak kabul edildikten sonra sistemin yapısı belli kurallara ve bilimsel usullere göre belirlenmiştir.⁴⁵

İşletmelerin bilgi gereksinimlerini iç ve dış bilgiler olmak üzere iki gruba ayırabiliriz. İç bilgiler, yöneticilere işletmenin içine ait eylemleri yakından izleme ve kontrol etme imkânı sağlarken, dış bilgiler ise işletmenin dış çevresiyle karşılıklı bir ilişki içinde işlev görmelerine ve politik kararlar, devletin vergi ve finans politikaları, fiyat ve ücret düzeyleri, sermaye piyasaları, işletmenin sektörünün ve rakiplerinin durumu gibi ekonomik, politik ve teknolojik koşulları göz önüne alarak geleceğe yönelik planların yapılmasına yardımcı olmaktadır. Hem iç hem de dış bilgiler, karar vericilerin olaylara bakış açılarını genişletmektedir. Dolayısıyla doğru zamanda ellerinde olan ilgili ve anlamlı bilgiler yöneticilerin içinde buldukları belirsizliği azaltmaktadır. Bu bilgilerin doğruluğu ve güvenilirliği verilecek kararların doğruluğunu ve isabetini artıracaktır.⁴⁶

⁴⁵ Hasan Çoban, **Bilgi Toplumuna Planlı Geçiş**, İnkılap Yayınevi, 1997, s. 150.

⁴⁶ Fevzi Sürmeli, Melih Erdoğan vd., **Muhasebe Bilgi Sistemleri**, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, 1998, s. 47.

Yöneticilerin ihtiyaç duyduğu zamanında, konuyla ilgili ve anlam ifade eden iç ve dış bilgiler yalnız etkin bilgi sistemlerinin geliştirilmesi ve kullanılmasıyla sağlanabilir. Özellikle planlama, denetleme ve düzeltici faaliyetler için geliştirilmiş yönetim bilgi sistemi, işletmenin muhasebe, üretim, finans, insan kaynakları ve pazarlama gibi işlevleri ile ilgili bilgileri çeşitli araçlarla yöneticilere sunan bir sistemdir.⁴⁷

Yönetim bilgi sistemi bir kurumun sevk ve idaresini yönlendirmek ve ona yardımcı olmak üzere geliştirilmiştir. Burada kastedilen kurum belli bir kuruluş olmayıp, genel manada kullanılmaktadır. Kamu kuruluşları, üniversiteler, hastaneler, fabrikalar, spor kulüpleri birer kurum olarak düşünülebilir. Bütün bu kurumların üç özelliği vardır. Bunlar; kurumu tanımlayan belli belirgin bir amacın olması, bu amacı gerçekleştirmek için insanların birlikte çalışması ve her kurumun kendine mahsus personel davranışlarını sınırlayan ve tanımlayan sistematik bir yapının geliştirilmiş olmasıdır.⁴⁸

Yönetim ve bilgi kavramları sık ilişki içerisindedir. İşletmedeki faaliyetlerin rasyonel yönetimi bilgi olmadan mümkün değildir. Yönetimin vereceği kararlar için ihtiyaç duyduğu bilgiler yönetim bilgi sistemi tarafından sağlanmaktadır. Bu sistemin kurulması için de öncelikle alt sistemlerinin kurulması gerekmektedir.⁴⁹

1.2.2. Yönetim Bilgi Sisteminin Alt Sistemleri

İşletmelerin faaliyet sistemlerine, faaliyet hacimlerine, örgütlenme şekillerine, yönetim anlayışlarına, düzenlemelere ve içinde buldukları diğer koşullara uygun olarak birçok alt bilgi sistemi kullanmaları gerekmektedir.⁵⁰

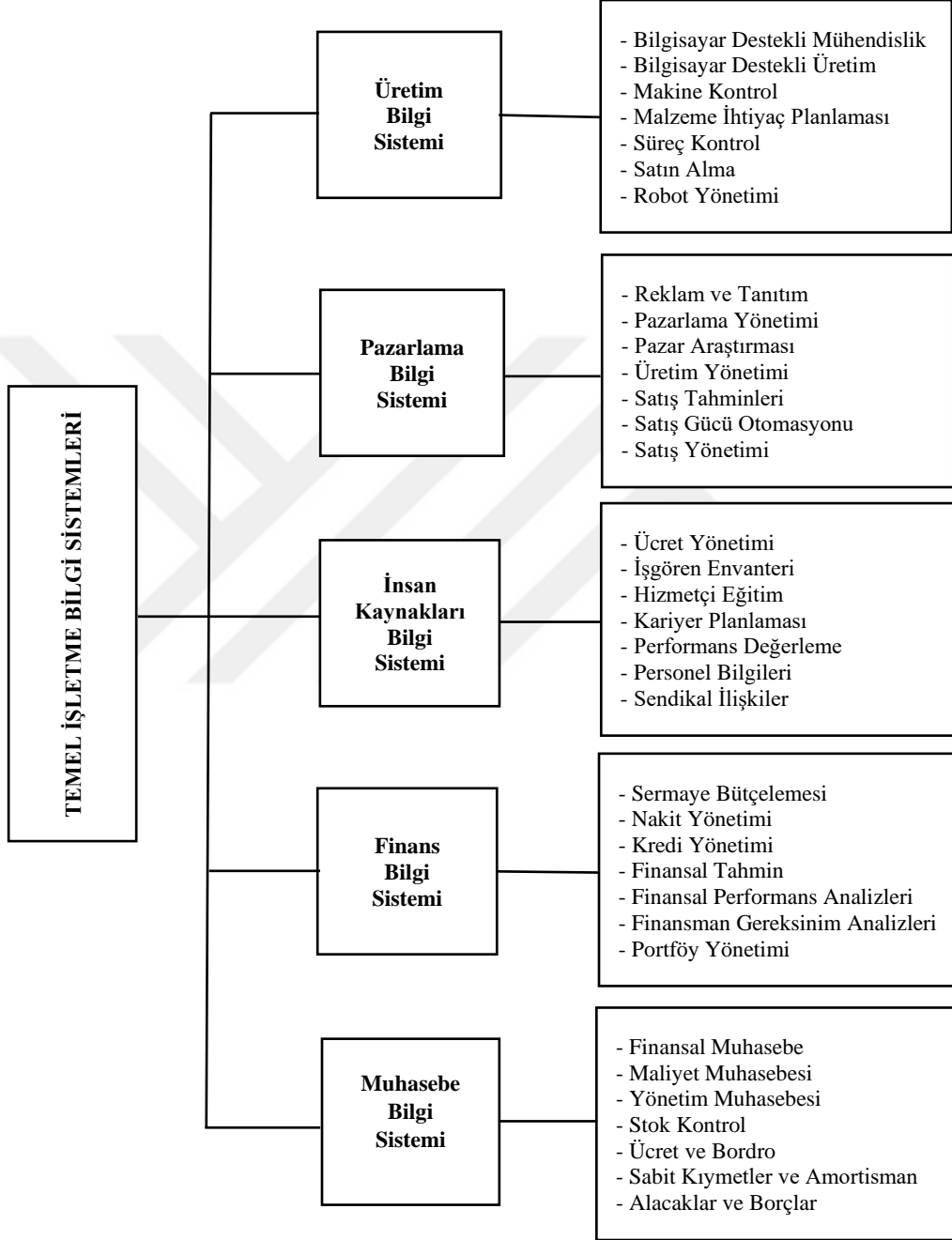
⁴⁷ Mehmet Şahin, **Yönetim Bilgi Sistemi**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2004, s. 27.

⁴⁸ Çoban, **a.g.e.**, s. 150.

⁴⁹ İlhan Bölükoğlu, Erhan Birgili, "Finansal Bilgi Sisteminin Modern İşletme Yönetimindeki Rolü ve Önemi", **Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt 7, Sayı 1, 1992, s. 74.

⁵⁰ Sürmeli v.d., 1998, s. 49.

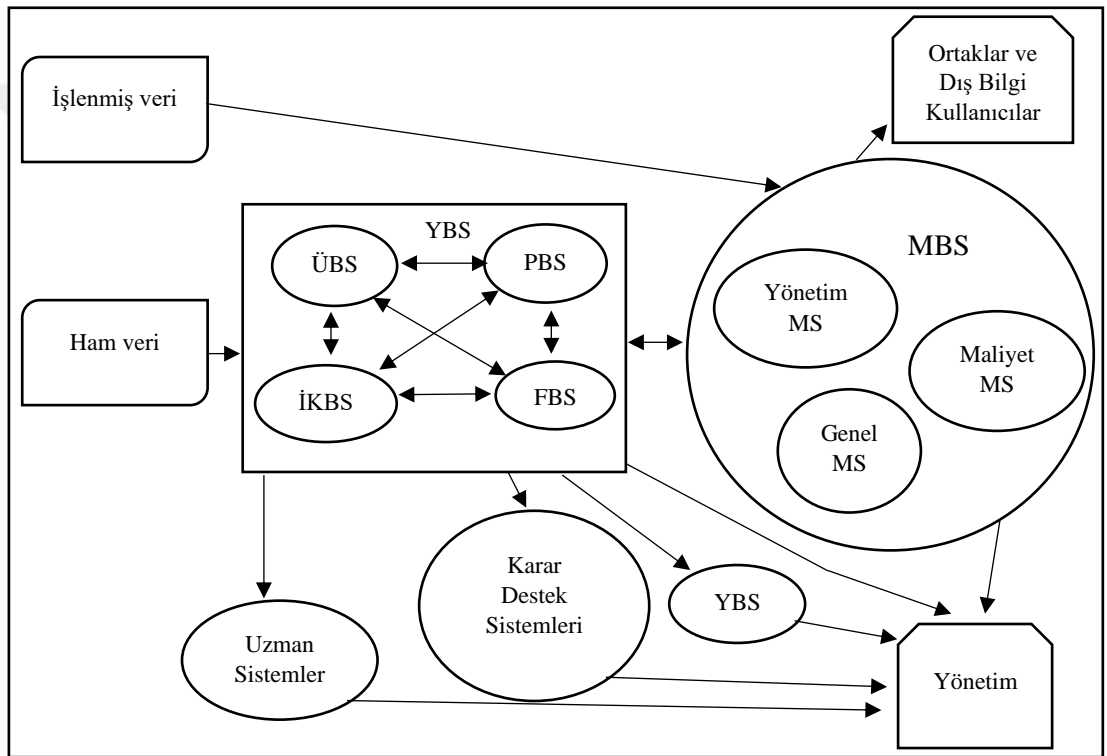
Şekil 1.5'te temel yönetim bilgi sistemleri ve bunların alt bilgi sistemleri gösterilmiştir.

Kaynak: Mehmet Şahin, *İşletme Bilgi Sistemi*, 5. bsk., Anadolu Üniversitesi, 2007, s. 30.

Şekil 1.5: Temel İşletme Bilgi Sistemleri ve Alt Sistemleri

Üretim, pazarlama, personel, finans ve muhasebe bilgi sistemleri birbirleriyle sürekli bilgi alışverişi içerisindeyler. Dolayısıyla bu sistemler sistem yaklaşımı gereği birbirinden bağımsız düşünülemez. Bu bilgi sistemleri arasındaki bilgi akışı işletmenin bütün fonksiyonlarını, dolayısıyla bütün yönetim işlevlerini ve yönetim düzeylerini birbirlerine bağlayarak işletmeyi bütün bir sistem haline getirir. **Şekil 1.6**'da bu sistemler ve bileşenleri arasındaki ilişkiler gösterilmiştir.⁵¹

Kaynak: Mehmet Şahin, **Yönetim Bilgi Sistemi**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2004, s. 29.

Şekil 1.6: Bir İşletmedeki Bilgi Sistemleri ve Bileşenleri

1.2.2.1. Üretim Bilgi Sistemi

Üretim, mal veya hizmeti fiziksel olarak değiştirerek onların değerini arttırmak olarak tanımlanabilir. Üretim yönetimi ise işletmenin ihtiyaç duyduğu mal veya hizmetin gereken kalitede ve zamanda, minimum maliyetle üretimini sağlamak için

⁵¹ Şahin, a.g.e., s. 29.

makine, emek, malzeme gibi üretim faktörlerinin en verimli şekilde kullanmasıdır.⁵²

Üretim bilgi sistemlerinin görevi; mal veya hizmetlerin üretim sürecindeki planlamasıyla ve kontrolüyle ilgili işlemlerin tümünü kapsayacak bilgilerin üretilmesi ve bu bilgilerin bilgi kullanıcılarına ulaştırılmasıdır. Bu sistemler işletmelerde hammadde tedariki, üretim planlaması, yeni ürün geliştirme, malzeme akışını sağlama, üretimde kalite kontrolü gerçekleştirme ile ilgili olarak iş görenlere ve yöneticilere bilgi desteğinde bulunurlar. Bu bilgi sistemi, üretim kaynak planlaması, üretimi yürütme, üretime ilişkin süreçleri izleme ve kontrol etme faaliyetleriyle ilgilenir.⁵³

Üretim bilgi sistemini oluşturan alt sistemler aşağıda sıralanmıştır:⁵⁴

- Üretim,
- Araştırma-Geliştirme,
- Hammadde Stokları ve Yönetimi,
- Ulaşım,
- Üretim Planlama ve Denetim.

Üretim bilgi sistemi ile muhasebe bilgi sistemi arasında önemli bağlar vardır. Bu bilgi sisteminde bilgilerin çoğunu muhasebe bilgi sistemi sağlar ve üretilmiş tüm bilgiler muhasebe bilgi sistemine de ulaştırılır.

1.2.2.2. Pazarlama Bilgi Sistemi

Geleneksel anlamda pazarlama tanımı, “mal ve hizmetlerin üreticiden tüketiciye veya kullanıcıya doğru akışını yöneten işletme faaliyetlerinin yerine getirilmesidir” şeklindedir. Yarım asır kadar geçerliliğini koruyan bu yüzeysel tanım,

⁵² Hasan Tutar, **Yönetim Bilgi Sistemi**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2006, s. 211.

⁵³ Hasan Durucasu, **İşletme Bilgi Sistemleri**, 1. bsk., Eskişehir, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, No: 2690, Açıköğretim Fakültesi Yayını, No: 1656, 2012, s. 63.

⁵⁴ Ertaş, **a.g.e.**, s. 62.

pazarlamayı sadece satış anlamında ve mevcut malların satışı olarak ele almıştır. Günümüzdeki pazarlama anlayışı tüketici yönlüdür ve tüketici ihtiyaçlarının karşılanması temeline dayanır. Dünyadaki en büyük pazarlama meslek örgütünün (Amerikan Pazarlama Derneği veya Birliği) 1985 yılı tanımında pazarlama, “işletme amaçlarına ulaşmayı sağlayacak mübadeleleri gerçekleştirmek üzere, malların, hizmetlerin ve fikirlerin geliştirilmesi (tasarımı), fiyatlandırılması, tutundurulması ve dağıtılması sürecidir” şeklinde tanımlanmıştır.⁵⁵

Bilginin güç, müşterinin patron olduğu iş dünyasında yöneticilerin karar verme süreleri her geçen gün biraz daha azalmaktadır. İşletmenin sürekliliğini sağlamak için pazarlama yöneticileri doğru kararları en kısa sürede almalıdır. Bu durumda işletmeler pazarlama faaliyetleri için gerekli bilgileri, pazarlama bilgi sisteminden elde etmektedir. Dolayısıyla pazarlama bilgi sistemi yöneticilere karar verme konusunda gerekli olan alt yapıyı oluşturmaktadır. Pazarlama bilgi sisteminden faydalanan yöneticiler aldıkları hızlı ve doğru kararlarla, uyguladıkları stratejik hamlelerle işletmelerine rekabet üstünlüğü sağlamaktadır.⁵⁶

Pazarlama bilgi sistemleri tüketicilerin, müşterilerin, diğer işletme dışı çevrelerin, işletme ve pazarlama örgütünün ürettiği veri ve bilgilerin toplanmasıyla, bunların nasıl işleneceğiyle ve işletmede nasıl kullanılacağıyla ilgilidir. İç ve dış çevredeki farklı kaynaklardan farklı biçimlerde iletilen veriler ve bilgiler her zaman açık, anlaşılabilir ve kullanılmaya hazır olmayabilir. Bu verilerden ve bilgilerden faydalanabilmek için bunları birbirleriyle, pazarlama programları, planları ve uygulamalarıyla karşılaştırılmaları, bütünleştirilmeleri de gerekir.⁵⁷

Pazarlama bilgi sistemi, pazar araştırması, satış tahminleri ve incelemeleri, tutundurma ve reklam, tüketici hizmetleri, satış ve sipariş izleme alt sistemlerinden oluşmaktadır.⁵⁸

⁵⁵ İsmet Mucuk, **Modern İşletmecilik**, 13. bs., İstanbul, Türkmen Kitabevi, 2001, s. 255-256.

⁵⁶ Kemal Karayormuk, Mehmet Ali Köseoğlu, “Pazarlama Bilgi Sistemi ve Bir Kamu Kuruluşu Örneği”, Afyon Kocatepe Üniversitesi, **İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt 7, Sayı 2, 2005, s.104,105.

⁵⁷ Halil Fidan, “Pazarlama Bilgi Sistemi (PBS) ve Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS)’nin Pazarlamada Kullanımı”, **Journal of Yasar University**, Cilt 4, Sayı 14, 2009, s. 2160.

⁵⁸ Ertaş, **a.g.e.**, s. 61-62.

1.2.2.3. İnsan Kaynakları Bilgi Sistemi

Her işletmede birden fazla personel veya görevli çalıştığı için ve insan unsuru da işletmenin en önemli unsuru olduğu için “personel fonksiyonu” işletme açısından büyük bir öneme sahiptir. Personel yönetimi, işletme çalışanlarının işletme örgütüyle ilişkilerini konu alan faaliyetlerle ilgilidir. Personel yönetimi işletmeye gereken insan kaynağını sağlamak ve bu kaynaktan en etkin ve verimli biçimde faydalanmak için izlenmesi gereken yol ve yöntemleri gösterir.⁵⁹

Geçmişte insanı bir makine gibi gören “personel yönetimi” anlayışının yerine, günümüzde insanı değişimin en önemli unsuru olarak gören “insan kaynakları yönetimi” anlayışı geçmiş ve insan stratejik bir kaynak olarak değerlendirilmiştir.⁶⁰

İnsan kaynakları yönetiminin ilgili faaliyetlerini en iyi şekilde yapabilmesi için temel işlevlerini uygulaması gerekmektedir. Bu işlevler; insan kaynaklarının planlanması, kadrolanması, ölçme ve değerlendirilmesi, yetiştirilmesi, geliştirilmesi, korunması ve endüstri ilişkileridir. Buna ilaveten son yıllarda önemi artan bilgi sistemleri de bu işlevler arasında değerlendirilebilir. İnsan kaynakları bilgi sistemi; bir organizasyonun kendi insan kaynakları, personel faaliyetleri ve organizasyonel bölüm ve özellikleri ile ilgili gereksinimi olan verilerin toplanması, saklanması, korunması, güncelleştirilmesi ve analiz edilerek çeşitli raporların hazırlanmasını sağlayan bir süreçtir. Bu sistem, insan kaynaklarının öncelikli amaçlarının gerçekleştirilmesinde kullanılan bir araçtır. Bu bilgi sistemi; personel faaliyetlerinin başarıdaki payını, tehlike anında yapılması gerekenlerin belirlenmesini veya insan kaynakları alanında daha iyi karar vermeye katkıda bulunmak için gerekenleri değerlendirecek karşılaştırmalı verileri içerir.⁶¹

⁵⁹ Mucuk, **a.g.e.**, s. 346-347.

⁶⁰ Canan Çetin, Esra Dinç Özcan, **İnsan Kaynakları Yönetimi**, İstanbul, Beta Basım, 2013, s. 3.

⁶¹ Asım Saldamlı, “İnsan Kaynakları Yönetiminde Bilişim Teknolojisinin Kullanımına Yönelik Bir Araştırma: Tekirdağ Örneği”, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl 7, Sayı 13, Bahar 2008, s. 241-244.

İnsan kaynakları bilgi sistemini oluşturan alt sistemler şunlardır; iş gücü planlaması, iş analizi, tanımı ve iş gerekleri, işçi bulma ve seçme, işçiyi işe alıştırma ve eğitimi, işçi değerlemesi, disiplin, iş değerlemesi, ücret yönetimi, sağlık ve güvenlik, işçi hizmetleri, sendikal değişmeler.⁶²

1.2.2.4. Finans Bilgi Sistemi

Finansman kısaca “ihtiyaç duyulan fonların uygun şartlarda sağlanması ve etkin bir şekilde kullanılmasıyla ilgili faaliyetlerdir” şeklinde tanımlanabilir. İşletmede finansman fonksiyonunu yürüten finans veya mali işler yöneticisi, temel olarak gerekli fonları en uygun şartlarda elde etmek ve en etkin şekilde kullanmakla yükümlü kimsedir. Paradan daha geniş kapsamlı bir terim olan “fon”, finansmanın en genel aracıdır. Para, nakit veya bankadaki vadesiz mevduat anlamına gelirken, fon ise buna ek olarak nakde çevrilebilen değerleri ve ihtiyaç duyulduğunda para gibi görev yapabilen çeşitli unsurları da kapsamaktadır.⁶³

Finans bilgi sistemi, işletmede finansal kaynakların bulunması, bu kaynakların işletme varlıklarına yatırılması ve tüm finansal faaliyetlerin denetimini sağlayan bir bilgi sistemidir. Finans bilgi sisteminden kullanıcıların tüm finansal bilgi gereksinimlerini karşılayacak bilgi akışını sağlaması beklenmektedir. Bu akışı sağlamak için finansal bilgi sistemi genel ve özel amaçlı raporlardan yararlanır.⁶⁴

1.2.2.5. Muhasebe Bilgi Sistemi

Geleneksel anlamda muhasebe, işletmedeki ticari faaliyetleri kaydetme, sınıflama, özetleme ve raporlama süreci olarak tanımlanmıştır. Günümüzde bilgi teknolojilerinin muhasebede kullanılması sonucunda, muhasebe karar almada ve

⁶² Ertaş, **a.g.e.**, s. 63.

⁶³ Mucuk, **a.g.e.**, s. 312.

⁶⁴ Raif Parlakkaya, Ali Erbaşı, “Finans & Muhasebe Tümlşik Bilgi Sistemlerinin Yönetim Piramidinin Tüm Katmanlarına Uygulanmasına Yönelik Bir Model Önerisi”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı 43, 2009, s. 126.

yönetimsel kontrolde kullanılan önemli bir araç haline gelmiştir. Bilgi yönetiminin öneminin ve kullanımının artması, bilginin üretilmesini ve iletilmesini sağlayan muhasebenin de önemini arttırmıştır.⁶⁵

Muhasebe bilgi sistemini “yönetimin varlıklar üzerindeki yönetim sorumluluğunu yerine getirmek, işletme eylemlerinin kontrolünü sağlamak ve geleceğe yönelik işletme faaliyetlerini planlamak için gerekli bilgileri üreten ve çok sayıda alt sistemden oluşan bir bilgi sistemleri dizisi” olarak tanımlayabiliriz. Muhasebe bilgi sistemi, genel veya finansal muhasebe ve maliyet muhasebesi gibi geleneksel muhasebeleri de içeren geniş bir kavramdır. Yönetim bilgi sistemleri arasında en eski ve en önemli bilgi sistemidir. Muhasebe bilgi sisteminden; finansal muhasebe, maliyet muhasebesi, sorumluluk muhasebesi, nakit ve sermaye bütçelemesi, işletmenin varlıkları, borçları, sermayesi, gelirleri ve giderleri ile ilgili mali nitelikteki geçmişe ait ve geleceğe yönelik bilgileri sağlaması beklenmektedir.⁶⁶

Bu başlıkta kısaca değinilen muhasebe bilgi sistemi konusuna izleyen bölümde daha ayrıntılı yer verilecektir.

⁶⁵ Şerafettin Sevim, **Muhasebe Bilgi Sistemi**, 4. bsk., Kütahya, Gazi Kitabevi, 2008, s.45.

⁶⁶ Sürmeli v.d., 1998, **a.g.e.**, s. 50-52.

İKİNCİ BÖLÜM

MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ

İşletmelerdeki faaliyetler çoğu zaman parasal hareketlere sebep olmaktadır, bu faaliyetler işletme içerisinde muhasebe dışındaki bir fonksiyonun kapsamında olsa dahi yarattığı parasal hareket ile muhasebe fonksiyonunun kapsamına da girecektir. Buradan muhasebe bilgi sisteminin diğer işletme fonksiyonları ile sıkı ilişki içinde olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla muhasebe bilgi sisteminin yönetim bilgi sisteminin en önemli alt sistemlerinden biri olduğunu söyleyebiliriz.

Bu bölümde muhasebe bilgi sisteminin tanımı, niteliği, kapsamı, önemi, amacı ve öğeleri üzerinde durulmuştur. Daha sonra alt sistemleri, geliştirme ilkeleri ve diğer işletme fonksiyonları ile arasındaki ilişkiler açıklanmıştır.

2.1. MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİNİN TANIMI VE NİTELİĞİ

Muhasebe bilgi sistemi, diğer tüm alt sistemlerin faaliyetlerine parasal akışların izlenmesini desteklemektedir. Muhasebe fonksiyonu mali hareketlilik yaratan işlemlerin ve olayların parasal ve anlamlı bir biçimde kaydedilmesi, sınıflandırılması, özetlenmesi ve elde edilen sonuçların yorumlanmasını sağlamaktadır. Günümüzde muhasebe bir kayıt sistemi olmanın ötesine geçerek stratejik planların hazırlanmasında veri olarak kullanılacak bir raporlama aracı olarak kullanılmaktadır. Muhasebe kayıtları aynı zamanda faaliyet sonuçlarını analiz etmede etkin bir yönetim aracı olarak kullanılmaktadır.⁶⁷

Muhasebe bilgi sistemi, genel veya finansal muhasebe, maliyet muhasebesi ve yönetim muhasebesi gibi geleneksel muhasebe sistemlerini de içeren geniş bir kavramdır. Muhasebe bilgi sistemi, “işletme faaliyetlerini planlamak, kontrol etmek ve yönetmek amacıyla bilgi kullanıcılarının gereksinim duydukları bilgileri sağlamak

⁶⁷ Hasan Tutar, **Yönetim Bilgi Sistemi**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2010, s.313.

için verileri ve mali nitelikli işlemleri süreçleyen ve onlara sunan bir bilgi sistemi” olarak tanımlanabilir. Muhasebe bilgi sistemi günümüze kadar en iyi şekilde geliştirilen ve uygulanan bilgi sistemidir.⁶⁸

Muhasebe bilgi sisteminden elde edilecek finansal bilgilerin faydalı olması için sahip olması gereken niteliksel özellikler Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve’de aşağıdaki gibi sıralanmıştır.⁶⁹

- Temel niteliksel özellikler
 - İhtiyaca uygunluk
 - Önemlilik
 - Gerçeğe uygun sunum
- Destekleyici niteliksel özellikler
 - Karşılaştırılabilirlik
 - Doğrulanabilirlik
 - Zamanında sunum
 - Anlaşılabilirlik

Kaliteli bilginin sağlanması işletmelerin etkinliğini artırmakta önemli bir faktördür. Muhasebe bilgisinin üretilmesinde kurumsal kaynak planlaması olarak adlandırılan bilgisayar yazılımları kullanılmaktadır. Kurumsal kaynak planlamasıyla işletme fonksiyonları ve bilgi sistemleri ile ilgili veriler ortak bir veri tabanında toplanmaktadır. Bu sayede bilgi ihtiyacı doğduğunda üretilmiş olan bilgi raporlarına kolaylıkla erişim sağlanabilmektedir. Kullanılan kurumsal kaynak planlamasının

⁶⁸ Mehmet Şahin, **İşletme Bilgi Sistemi**, 5. bsk., Anadolu Üniversitesi, 2007, s. 33-34.

⁶⁹ Kamu Gözetimi Kurumu, **Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve**, 27 Ekim 2018 tarihli ve 30578 sayılı Resmi Gazete, 2018, s. 10-13. (Çevrimiçi) [https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2019Seti/Finansal%20Raporlamaya%20C4%B0li%C5%9Fkin%20Kavramsal%20C3%87er%C3%A7eve/F%C4%B0NANSAL%20RAPORLAMAYA%20C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0N%20KAVRAMSAL%20C3%87ER%C3%87EVE%20\(2018%20S%C3%BCr%C3%BCm%C3%BC\).pdf](https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2019Seti/Finansal%20Raporlamaya%20C4%B0li%C5%9Fkin%20Kavramsal%20C3%87er%C3%A7eve/F%C4%B0NANSAL%20RAPORLAMAYA%20C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0N%20KAVRAMSAL%20C3%87ER%C3%87EVE%20(2018%20S%C3%BCr%C3%BCm%C3%BC).pdf), 20 Ağustos 2019.

yapısı üretilecek muhasebe bilgisinin kalitesini etkilemektedir.⁷⁰ İşletmedeki tüm alt bilgi sistemlerini tek bir yazılım ve veri tabanı altında toplayan kurumsal kaynak planlaması, işletmedeki tüm alt sistemleri ve ürettikleri bilgileri muhasebe bilgi sistemiyle bütünleştirmektedir.⁷¹

2.2. MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİNİN KAPSAMI, AMACI VE ÖNEMİ

İşletme bilgi sistemi, işletmenin faaliyetleri ile bağlı bilgiler üreten alt sistemleri içeren bir sistemler bütünüdür. Bu alt sistemler ihtiyaç duyulan bilgiyi üretebilmek için birbirleriyle ilişki içerisindedir. İşletme bilgi sisteminin alt sistemlerinden biri olan muhasebe bilgi sistemi, diğer alt sistemlerin her biriyle ayrı ayrı ve çok yönlü bir ilişki içerisindedir.⁷²

Muhasebe bilgi sistemi, örgütsel faaliyetlerde üç türde bilgi sunmaktadır. Bunlar; işletme içi kullanıcılara sunulan bilgiler, işletme dışı kullanıcılara sunulan bilgiler ve değerlendirme için gerekli olan bilgilerdir. İşletme muhasebe bilgi sisteminde; alıcılar hesabı, müşteriler listesi, satıcılar hesabı, satıcı listesi, geçmiş yıl mali tablo verileri, kredi hesapları ve banka hesapları gibi bilgiler bulunur. Muhasebe bilgi sisteminin kuruluş amacı parasal hareketlerin takibini kolaylaştırmaktır. Bu bilgi sistemi, satışlar, siparişler, ücretlendirme, finansal yapı, bütçe ve raporlama işlemleri ile yönetsel muhasebe sistemi gibi sistemlerden oluşur ve özellikle finans yöneticilerinin karar vermelerine yardımcı olacak verileri sunma ve bu verileri düzenleme amacıyla kullanılır. Örgütlerde muhasebe bilgi sisteminden şu alanlarda yararlanılır:⁷³

⁷⁰ Durmuş Acar, Hakan Özçelik, “Muhasebe Bilgi Kalitesini Etkileyen Kritik Başarı Faktörleri”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı 49, 2011, s. 16.

⁷¹ Ahmet Türel, **Muhasebe Bilgi Sistemleri**, İstanbul, Çağlayan Kitabevi, 2018, s. 20.

⁷² Engin Dinç, Hasan Abdioğlu, “İşletmelerde Kurumsal Yönetim Anlayışı ve Muhasebe Bilgi Sistemi İlişkisi: İMKB-100 Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Araştırma”, **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 12, Sayı 21, 2009, s. 162.

⁷³ Tutar, 2010, **a.g.e.**, s. 315.

- Mali işlemleri ve bunlarla ilgili diğer verileri toplayarak muhasebe bilgi sistemine girmek,
- Verilerin işlenmesi,
- Kullanıcıların ihtiyaçları çerçevesinde üretilmiş bilgileri sağlamak,
- Muhasebe bilgi sisteminde kayıt altındaki verileri sorgulamak,
- Bilginin doğrulanabilir ve güvenilir bir ortamda üretilmesi amacıyla süreçlerin bütünü kontrol altında tutmak.

Muhasebe bilgi sisteminin amacı farklı kimselerin bilgi gereksinimlerini saptayarak veriyi muhasebe bilgisine dönüştürmek amacıyla fiziksel kaynakları ve diğer unsurları bir araya getirmektir. Muhasebe bilgi sisteminin; günlük işlemlere destek sağlamak, iç ve dış karar vericilerin kararlarına destek sağlamak, yönetim ile ilgili sorunların çözülmesine yardım etmekten oluşmak üzere üç temel amacı vardır. Bu amaçlar; verilerin toplaması, verilerin işlenmesi, veri tabanı, fabrika varlıkları, prosedürler, çalışanlar, tedarikler ve kapital gibi fonksiyonlarla birleşmektedir. Muhasebe bilgi sistemi işletmenin yapısına, özelliğine ve faaliyet konusuna göre değişmektedir.⁷⁴

İşletme bilgi sisteminin en temel ögesi olan muhasebe bilgi sistemi; yönetimin varlıkları yönetmesine, işletme eylemlerinin kontrolüne ve gelecek işletme eylemlerinin planlanması için gereken bilgilerin sağlanmasına yönelik bir sistemdir. Muhasebe bilgi sistemi geleneksel muhasebe işlevini yerine getirmekle birlikte; yönetim muhasebesi, maliyet muhasebesi, sorumluluk muhasebesi ve işletme bütçesi gibi yönetsel işlevleri içermektedir.⁷⁵

İşletme yönetiminde muhasebe bilgi sisteminin önemini farklı açılardan ele almamız mümkündür. İyi tasarlanmış muhasebe bilgi sisteminin işletmeye katabileceği değerler aşağıda sıralanmıştır.⁷⁶

⁷⁴ Ömürbek, **a.g.e.**, s. 123-124.

⁷⁵ Ertaş, **a.g.e.**, s. 91.

⁷⁶Romney ve Steinbart, **a.g.e.**, s. 10-11.

- **Kaliteyi artırır ve mal veya hizmet maliyetlerini düşürür.** Örneğin muhasebe bilgi sistemi makineleri izleyebilir ve performans kabuledilebilir kalite sınırının altına indiğinde anında operatörler bilgilendirilir. Bu da ürün kalitesini korur, atık üretimi ve maliyetleri azaltır.
- **Verimliliği yükseltir.** Örneğin, hammadde stokları ve buldukları yerleri hakkında sürekli, doğru, güncel bilgiler gerektirdiğinden tam zamanında üretim yaklaşımı, doğru zamanlı bilgilerle mümkün olmaktadır.
- **Bilgi paylaşımına destek olur.** Örneğin, mali müşavirlik firmaları en iyi uygulamalarını farklı ofisleri arasında paylaşmak için bilgi sistemlerini kullanmaktadırlar. Çalışanlar belirli bir müşteriye yardım sağlayacak uzmanları belirlemek için şirket veritabanında arama yapabilmektedirler. Bir mali müşavirlik şirketinin uluslararası uzmanlığı herhangi bir yerel müşteriye sunulabilmektedir.
- **Tedarik zincirinin verimliliğini ve etkinliğini artırır.** Örneğin, müşterilerinin envantere ve müşteri sipariş girişi sistemlerine doğrudan erişmesine izin vermek, satış ve pazarlama maliyetlerini azaltabilir ve dolayısıyla müşteriye elde tutma süresini artırabilir.
- **İç kontrol yapısını iyileştirir.** Uygun kontrol yapısına sahip bir muhasebe bilgi sistemi, sistemlerin sahtekarlıktan, hatalardan, sistem arızalarından ve felaketlerden korunmasına yardımcı olabilir.
- **Karar verme etkinliğini yükseltir.** Etkin karar verme işletmeler için hayati öneme sahiptir. Karmaşık ve çok adımlı eylem olan karar vermede muhasebe bilgi sisteminin rolüne sonraki bölümlerde değinilecektir.

Şirketin performansını ölçmek için kullanılan sistemlerden biri de muhasebe bilgi sistemidir. Bu sistem; bilgi ve teknoloji sistemleri alanına entegre edildiğinde, firmaların ekonomik-finansal alanlarıyla ilgili konuların yönetimi ve kontrolünde yardımcı olduğu düşünülen bir araçtır. Şirket büyüdükçe girdi-çıktı-satış envanteri hesaplarını takip etmek zordur, bunun sonucunda muhasebe bilgi sistemine olan

ihtiyaç artmaktadır. Ayrıca muhasebe bilgi sistemi kullanımını ile satış, müşteri ve gelir açısından büyüme arasında pozitif bir ilişki bulunur.⁷⁷

Muhasebe bilgi sistemleri bilgilerin elde edilme, işleme, saklanma ve dağıtılma şeklini değiştirmiştir. Tan'ın Türkiye'deki iç denetçiler üzerinde yaptığı araştırmada muhasebe bilgi sisteminin iç kontrol ve denetime katkıda bulunduğu görülmüştür. Muhasebe bilgi sistemi kurumsal kaynak planlaması gibi diğer yönetim bilgi sistemleri ile entegre edilebilir. Muhasebe bilgi sistemi verileri depolamak ve almak için bilgisayar tabanlı bir veri tabanı sistemi sunarak tüm olayları etkin bir şekilde izlemeye yardımcı olur ve kaynakların etkin kullanımını teşvik eder. Muhasebe bilgi sistemi finansal raporlamanın güvenilirliğine katkıda bulunur, yasalara ve muhasebe standartlarına uyumu artırır. Araştırmanın sonucuna göre Türkiye'deki iç denetçiler muhasebe bilgi sisteminin çalışmalarına olumlu katkıda bulunduğuna inanmaktadırlar.⁷⁸

2.3. MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİNİN ÖĞELERİ

Muhasebenin işletmenin dili olduğu sıkça söylenmektedir. Bu durumda, muhasebe bilgi sistemi o dilin zekâsı, yani bilgi sağlayan araçtır. Muhasebe, bir veri tanımlama, toplama ve depolama işleminden ziyade bir bilgi geliştirme, iletişim ve ölçüm sürecidir. Muhasebeyi bir bilgi sistemi olarak tanımlayabiliriz, çünkü bir muhasebe bilgi sistemi karar vericilere bilgi üretmek için muhasebe verilerini ve diğer verileri toplar, kaydeder, saklar ve işler. Muhasebe bilgi sistemi veri ve bilgileri toplamalı, kaydetmeli, işlemeli, saklamalı ve raporlamalıdır. Bir muhasebe bilgi sisteminin altı bileşeni vardır:⁷⁹

1. Sistemi kullanan insanlar

⁷⁷ Azize Esmeray, "The Impact of Accounting Information Systems on Firm Performance: Empirical Evidence in Turkish Small and Medium Sized Enterprises", **International Review of Management and Marketing**, Cilt 6, Sayı 2, 2016, s. 233-236.

⁷⁸ Ömer Faruk Tan, "Impact of Accounting Information Systems on Internal Auditors in Turkey", **Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi**, Cilt 12, Sayı 46, Temmuz 2016, s. 251.

⁷⁹ Romney ve Steinbart, **a.g.e.**, s. 37-38

2. Veri toplamak, işlemek ve saklamak için kullanılan prosedürler ve talimatlar
3. Organizasyon ve ticari faaliyetleriyle ilgili veriler
4. Verileri işlemek için kullanılan yazılım
5. Muhasebe bilgi sisteminde kullanılan bilgisayarlar, çevresel aygıtlar ve ağ iletişim aygıtları dahil olmak üzere bilgi teknolojisi altyapısı
6. Muhasebe bilgi sistemi verilerini koruyan iç kontroller ve güvenlik önlemleri

Muhasebe sisteminin öğelerinin ve bu öğeler arasındaki ilişkinin bilinmesi, etkin bir muhasebe sisteminin kurulması ve işletilmesi için önemlidir. Bu bağlamda muhasebe bilgi sisteminin öğeleri, birbirine bağlı aralarında anlamlı ilişkiler kurulmuş ve sistemi işler kılan fiziksel ve kavramsal unsurlardır. Dolayısıyla muhasebe bilgi sisteminin işlev görmesi ancak, sistemi oluşturan öğelerin işlevlerini yerine getirmesiyle mümkün olmaktadır. Bu öğeleri iki başlık altında toplayabiliriz. Bunlar:⁸⁰

- **Fiziksel Öğeler:** Fiziksel öğeler maddi olan, yani gözle görünen unsurlardır. Muhasebe bilgi sisteminin fiziksel öğeleri personel (insan), donanım, haberleşme araçları, raporlar, muhasebe el kitabı ve hesap planından oluşmaktadır.
- **Kavramsal Öğeler:** Muhasebe sisteminin kurulması, bilgilerin işlenmesi, raporlanması, iletilmesi süreçlerinde fiziksel olarak görülemeyen, ama önemli rolleri olan ve uygulamaları yönlendiren öğeler, kavramsal öğeler olarak adlandırılmaktadır. Kavramsal öğeler yasalar, ahlaki kurallar veya etik değerler, yöneticilerin yönergeleri ve muhasebenin temel kavramları, ilkeleri ve standartlarından oluşmaktadır.

Muhasebe bilgi sisteminin işlevini görmesi için gerekli olan, temel ve fiziksel öğeler personel, donanım, haberleşme araçları ve raporlardan oluşmaktadır. Aşağıda bu fiziksel öğelere ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

⁸⁰ Sevim, a.g.e., s. 54.

Personel (İnsan)

Personel, muhasebe bilgi sisteminin bir ögesi olarak muhasebe bilgi sistemine düşen görevleri gerçekleştirmekte, verileri işleme olarak gerekli bilgilere dönüştürmekte ve sisteme işlerlik kazandırmaktadır.⁸¹

Sistemlerin çoğunda olduğu gibi muhasebe bilgi sisteminde de temel öge personel, yani insandır. Sistemi kuran, işleten, geliştiren bu ögedir. Teknolojinin sürekli gelişmesi bilgi sistemlerindeki insan ögesinin görevlerini değiştirmektedir. Bu gelişmelere rağmen insanın önemi hiç azalmamakta, hatta artmaktadır. Personel ögesine ait dikkat edilmesi gereken hususlar aşağıdaki gibi sıralanabilir.⁸²

- **Eğitilmiş ve deneyimli personel:** Muhasebe elemanı olarak da adlandırılacak öge; temel bilgisayar bilgileri, hukuk, ekonomi, uluslararası siyaset, yönetim ve organizasyon, istatistik, üretim gibi işletmecilik konuları ile genel muhasebe, finansman, maliyet muhasebesi, vergi mevzuatı, yönetim muhasebesi, mali tablolar analizi, muhasebe denetimi gibi muhasebe bilgilerini içeren bir yüksek öğretim kurumunu bitirmiş olmalıdır ve belli bir süre staj yaparak deneyim kazanmalıdır.
- **Kişisel yetenek ve becerilere sahip personel:** Kendisini sürekli geliştirme, sorun çözme, pozitif düşünce sistemine sahip olma, yargılayıcı değil kuşkucu olma, araştırmacı olma, yabancı dil bilme, teknolojinin gerisinde kalmama, ekip çalışmasına yatkınlık, insanlarla iyi iletişim kurma ve kendini yazılı ve sözlü olarak ifade edebilme muhasebe elemanı için önemli kişisel yetenek ve becerilerdir.
- **Muhasebe servisinin iç örgütlenmesi:** İşletmenin ölçeği büyüdükçe muhasebe hizmetlerinin etkin sunulabilmesi için muhasebe servisinin de iç örgütlenmenin de önemi artmaktadır. Muhasebe örgütü içerisinde yer alan personelin etkin çalışabilmesi için görevi, yetkileri ve sorumlulukları

⁸¹ Ertaş, a.g.e., s. 77.

⁸² Sevim, a.g.e., s. 54-57.

açıkça ve yazılı şekilde belirtilmiş olmalıdır. Paralel yapıda yetki ve sorumluluk ile hesap verme sağlanmalıdır.

- **Duygusal bir varlık olarak insan:** İnsan ögesi için unutulmaması gereken bir husus da insanın duygusal bir varlık olmasıdır. İnsanların yetenekleri, yetişme tarzları, kültürleri, düşünceleri, inançları birbirinden farklı olabilmektedir. İş ortamında bunlar göz önünde bulundurulmalıdır.
- **Personelin mesleki ahlakı:** Muhasebe hizmetlerinde yapılacak hatalar ve yolsuzluklar işletmelere pahalıya mal olabilir. Parasal konularla sıkı ilişkileri olan muhasebe fonksiyonunda hata ve yolsuzluk olanağı çok fazladır. Bu olanağın mümkün derecede azaltılması ve mümkünse kaldırılmasının en önemli koşulu personelin genel ahlak ve özellikle mesleki ahlak bakımından yeterli olmasıdır. Dolayısıyla muhasebe hizmetlerinde görev alacak personelin mesleki ahlak bakımından yeterli olması ve güven vermesi gerekmektedir.
- **Optimum personel sayısı:** İşletmelerde kurulan muhasebe bilgi sistemi aynı zamanda bir kontrol prosedürüdür. Muhasebe bilgi sisteminde görev yapacak eleman sayısı, görevlerin ayırımı ilkesinin uygulanmasını sağlayacak ve kontrolü mümkün kılacak kadar olmalıdır.

Donanım

Teknolojik gelişmelerin en çok etkilediği sistemlerden biri de muhasebe bilgi sistemleridir. İşletmenin ölçeği büyüdükçe, bilgisayara olan ihtiyaç da artmaktadır. Bu gelişmeler muhasebe personelinin kendi alanı dışında bilgi teknolojisi konusunda da temel bilgilere sahip olmasını gerekli kılmıştır.

Verileri veya bilgileri karar vermede kullanılacak bilgilere dönüştürmek için muhasebe bilgi sistemi; el ile bilgi işlem, mekanik (makinalı) bilgi işlem ve elektronik (bilgisayara dayalı) bilgi işlem yöntemlerinden yararlanmaktadır. Bu yöntemlerde veri veya bilgilerin toplanması, işleme tabi tutulması sırasında yöntemlere göre daktilo, hesap makinaları, kasa tahsil makinaları, bilgisayar, okuyucu, yazıcı gibi donanımlar kullanılır. Bir muhasebe bilgi sisteminde bulunacak donanımlar işletmenin

koşullarına, bilgi işlem eylemlerinin yoğunluğuna ve buna bağlı olarak da kullanılan bilgi işlem yöntemlerine göre değişmektedir.⁸³

Haberleşme Araçları

Haberleşme araçları verilerin veya bilgilerin tanımlanması, derlenmesi ve bilgi işleme sürecine tabi tutulması için gereken belgelerdir. Bu belgeler kayıt, sınıflandırma, çoğaltma ve iletme işlemlerinin yapılması için ihtiyaç duyulan kayıt ortamını oluştururken işlemler arasındaki iletişimi sağlar. Aynı zamanda haberleşme araçları kanıt olma özelliğini taşımaktadır. Haberleşme araçları aracılığıyla finansal işlemler zaman, nitelik, nicelik, yer, kişi gibi farklı yönlerden ortaya koyulmaktadır. Haberleşme araçları iki başlık altında farklı açılardan anlatılabilir.⁸⁴

a) Muhasebe Tekniğine Göre

- **İlk işlem belgeleri:** Finansal nitelikli faaliyetlerle ilgili verilerin tanımlandığı ve ilk kayıtların yapıldığı belgelerdir (çek, fatura, bono, dekont, ücret bordrosu vs.).
- **Kayıt belgeleri:** Finansal nitelikli faaliyetlerin ilk işlem belgelerine dayanarak bilgi işleme tabi tutulmasında kullanılan belge ve defterlerdir (yevmiye defteri, büyük defter, envanter defteri vs.).

b) Düzenlenmesi Zorunlu ya da İhtiyari Olmasına Göre

- **Düzenlenmesi zorunlu olan belgeler ve defterler:** Haberleşme araçlarının düzenlenmesi veya defter tutulması zorunluluk olarak yasalarla belirlenmiştir.
- **Düzenlenmesi ihtiyari belge ve defterler:** İşletmenin ölçeğinin büyüklüğüne ve muhasebeye verdiği öneme göre yasal olarak zorunluluğun bulunmadığı durumlarda da işletmelerde birçok haberleşme araçları kullanılmaktadır.

⁸³ Sürmeli v.d., 1998, **a.g.e.**, s. 61.

⁸⁴ Sevim, **a.g.e.**, s. 58-59.

Haberleşme araçlarının düzenlenmesi veya defter tutulması yasal bir zorunluluktur. Buna ilaveten yasal zorunluluk olmayan haberleşme araçları da muhasebeye verilen öneme ve işletme ölçeği gibi faktörlere bağlı olarak kullanılmaktadır.⁸⁵

Raporlar

Muhasebe bilgi sisteminin çıktıları olan raporlar, sistemin belirlenebilen maddi ürünleridir. İşletme içi ve işletme dışı bilgi kullanıcılarına yönelik olduğundan, raporları iç raporlar ve dış raporlar olarak ikiye ayırabiliriz.⁸⁶

- **İç Raporlar:** Yönetimin farklı düzeylerine sunulan ve kontrol amacı taşıyan bütün raporları içeren iç raporlar, kontrol raporları olarak da ifade edilmektedir. İç raporlar genellikle yöneticilere, işletme faaliyetlerinin gidişatını ve sonuçlarını görmelerine imkân tanıyarak planlanan hedeflerle karşılaştırma yapmaya olanak sağlamaktadır. Yöneticilerin raporlardan aldıkları bilgiler, verecekleri kararlara temel oluşturduğu için iç raporlar işletmenin hedeflerine ulaşmasında büyük öneme sahiptir. İşletmenin gereksinimlerine ve koşullarına göre farklılaşan ve sayıları değişen iç raporlara; bilanço, bütçeler, maliyet raporları, stok kontrol raporları vs. örnek olarak gösterilebilir.
- **Dış Raporlar:** Dış raporlar, işletmeyle ilgili üçüncü kişilere, işletmenin durumu ve faaliyetleri hakta bilgi sahibi olmaları için sunulan bilgi raporlarıdır ve bunlar sunulacak kişilere veya konusuna göre değişebilmektedir. Dış raporların kaynağı muhasebe sisteminin yanında; yıllık faaliyet raporlarının hazırlanması, ülkenin ve diğer ülkelerin sosyal ve ekonomik göstergelerinden yararlanılması gibi çeşitli alanlar da olabilmektedir. Dış raporlara örnek olarak; bilanço, gelir tablosu, vergi iadelerine ilişkin raporlar, kredi kurumlarına verilen raporlar gösterilebilir.

⁸⁵ Ertaş, a.g.e., s. 77.

⁸⁶ Sürmeli v.d., 1998, a.g.e., s. 61-62.

2.4. MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİNİN ALT SİSTEMLERİ

Bilgi sistemleri hiyerarşik bir şekilde kendilerinden daha küçük sistemleri barındırırlar. Muhasebe bilgi sistemi yönetim bilgi sisteminin bir alt sistemi olduğu gibi, muhasebe bilgi sisteminin de alt sistemleri vardır. Bu çalışmada muhasebe bilgi sisteminin alt sistemleri finansal muhasebe, maliyet muhasebesi ve yönetim muhasebesiyle sınırlandırılarak açıklanmıştır. Bunların dışında; stok kontrol, ücret ve bordro, sabit kıymetler ve amortisman, alacak ve borçlar da muhasebe bilgi sisteminin alt sistemleri olarak gösterilebilir.

2.4.1. Finansal Muhasebe

Muhasebe bilgi sisteminin bir alt sistemi olan finansal muhasebe bilgi sistemi işletme dışındaki ilgili bilgi kullanıcılarına yöneliktir. Bu bilgi sisteminin amacı, işletmenin finansal durumunu etkileyen faaliyetlerin para birimi ile ölçülen sonuçlarını işletme dışındaki; müşteriler, satıcılar, yönetici konumunda olmayan işletme sahipleri, kredi kuruluşları, devlet organları gibi kişi ve kurumlara bildirmektir. Bu bilgiler dönemsel olarak rapor halinde sunulur.⁸⁷

Finansal muhasebe, işletmenin varlıkları ve kaynakları üzerinde değişme yaratan ve para ile ifade edilen işlemlere ait bilgileri kaydederek, sınıflandırarak, özetleyerek, analiz ederek ve yorumlayarak ilgili kurum ve kişilere raporlar şeklinde sunan bir bilgi sistemidir.

Finansal muhasebe bilgi sistemi, işletmenin temel olaylarını oluşturan tedarik ve satış işlevlerinin fiziki ve parasal hareketlerini kronolojik sırada ve konularına göre kaydetmekte ve faaliyetlerin sonucunu bilanço ve gelir tablosu gibi finansal tablolarla ortaya koymaktadır. Finansal muhasebe ile bir yandan tüm değer artışları ve azalışları, diğer yandan varlık ve sermaye yapısındaki değişmeler saptanmaktadır.⁸⁸

⁸⁷ Kamil Büyükmirza, **Maliyet ve Yönetim Muhasebesi**, 8. bsk., Ankara, Barış Yayınevi, 2000, s. 27.

⁸⁸ Reşat Karcıoğlu, **Stratejik Maliyet Yönetimi**, İstanbul, Aktif Yayınevi, 2000, s. 14.

2.4.2. Maliyet Muhasebesi

Maliyet muhasebesi işletmede üretilen mamul veya hizmetlerin maliyetini oluşturan maliyet türlerinin, oluştuğu yerler ve ilgili oldukları mamul ya da hizmet türleri bakımından belirlenmesine ve izlenmesine imkân yaratan bir hesap ve kayıt sistemidir.

Maliyet muhasebesi sistemi, bir işletmede üretilen mamul ve hizmetlerin elde edilmesi ve bunların müşterilere satılıp paraya dönüştürülmesi amacıyla, işletmelerin katlandıkları fedakarlığın parasal değerini gösteren maliyetlerin, hangi giderlerden kaynaklandığını belirleyen, bu giderleri; türlerine, işlevlerine ve gider yerlerine göre hesap planındaki sınıflandırmalara paralel olarak kaydetmek suretiyle analiz ve yoruma olanak sağlayacak raporların hazırlanmasını, maliyetlerin kontrolünü ve performans değerlemeyi amaçlayan, muhasebe bilgi sisteminin bir alt sistemidir.⁸⁹

Esas itibarıyla işletme içine yönelik olan maliyet muhasebesinde; üretim faktörlerinin kullanılarak mamul ve hizmet üretiminin yapıldığı işletmelerde, işletme içi fiziki mamul ve hizmet hareketlerinin izlenmesi ve dönem itibarıyla üretim birimlerinin maliyetlenmesi söz konusudur. Yönetimin belirli karar durumları için ek maliyetler gibi parasal olmayan büyüklükleri de içerdiği için kapsam alanı finansal muhasebeden daha geniştir. Finansal muhasebeden farklı olarak zorunlu yasal kurallara sahip değildir. İç raporlama ile ilgili olan maliyet muhasebesi; ekonomiklik, rasyonellik ve amaca ulaşma gibi işletme sürecinin kontrolüne hizmet etmektedir. Ama üretim maliyetinin bulunması ile finansal muhasebe kapsamında finansal tabloların çıkarılmasında kullanıldığı için dış raporlamaya da hizmet etmektedir.⁹⁰

Maliyet muhasebesi sisteminin amaçları aşağıdaki gibi sıralanabilir:⁹¹

⁸⁹ Fevzi Sürmeli, **Muhasebe Bilgi Sistemi**, TC. Anadolu Üniversitesi Yayını No:1644, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 860, 1996, s.171.

⁹⁰ Karcioğlu, **a.g.e.**, s. 14-15.

⁹¹ Sürmeli, 1996, **a.g.e.**, s.171.

- Üretilen mamullerin birim veya sipariş maliyetlerini saptayarak bilançoda mamul ve yarı mamul stoklarının, gelir tablosunda satılan mamullerin maliyetinin belirlenmesini sağlamak
- Yönetimin kısa vadeli planlama ve mamul fiyatlandırma çalışmalarına yardımcı olacak fiili ve tahmini, ya da standart gider ve maliyetleri belirlemek
- Geleceğe yönelik planların ve bütçelerin yapılmasına yardım etmek
- Yapılan giderleri sorumluluk merkezleri ve gider yerleri itibarıyla ayrıntılı olarak izleyerek ve bunları gider standartları ile karşılaştırıp, ortaya çıkan sapmaları, sebeplerine göre çözümleyerek yöneticilere maliyetin kontrolü ve performansın değerlendirilmesi için gerekli temel bilgileri sağlamak
- Maliyet kontrolünü ve kalite standardını korumak koşuluyla olanaklar çerçevesinde maliyetlerin azaltılmasını sağlayacak yöntemler geliştirmek
- Uzun vadeli ya da olağandışı kararlar ile ilgili seçeneklerin maliyetlerini saptamayı, karşılaştırmalı bir şekilde ele alarak özel yönetim kararlarına yardımcı olmak

2.4.3. Yönetim Muhasebesi

Yönetim muhasebesi, işletmenin yöneticilerine, yani karar alıcılara işletme yönetiminde alacakları kararlarına temel oluşturacak bilgi ve raporları düzenleyen, yorumlayan, denetim imkânı sunan muhasebe dalı olarak tanımlanmaktadır. Bu kararlar işletmenin geleceğini belirleyeceğinden yönetim muhasebesi büyük öneme sahiptir.

İşletme yönetimi için önemli bir araç olan muhasebe, işletmeler için finansal sonuçları yansıtan bir gösterge olmaktan başka, yönetim ve karar alma sürecinin tüm aşamaları için gerekli bilgi sistemini oluşturmaktadır. İşletme içindeki yönetime ve diğer kişilere sunulan bilgi yönetim muhasebesi bilgisidir. Yönetim muhasebesi

bilgisi, özellikle işletmenin faaliyetlerini yönetmek için muhasebe bilgisinin yorumu ve analizini kapsamaktadır.⁹²

Muhasebenin alt sistemlerinden biri olan yönetim muhasebesi sistemi, yönetimin planlama ve kontrol faaliyetlerinde kullanacağı bilgileri üreten işletme içine dönük bir sistemdir. Yönetim muhasebesi de verilerin toplanması, işlenmesi, analizi ve bilgilerin yönetime iletilmesi gibi faaliyetleri içerir. Yönetim muhasebesi işlenmemiş verilerin toplanmasından ihtiyaca uygun bilgilerin üretilip sunulmasına kadar işletme yöneticilerine destek sağlayan muhasebe faaliyetlerinden oluşmaktadır.⁹³

Muhasebe bilgi sistemi dendiğinde sadece finansal muhasebe ile ilgili değil, maliyet ve yönetim muhasebesi ile ilgili sistemler de anlaşılmalıdır.

2.5. MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİNİ GELİŞTİRME İLKELERİ

Sistem, belirli bir amaç için birbirine bağlı unsurları bir araya getirerek gerekli faaliyetlerin yapılmasını sağlayan bir yapıdır. Bu unsurlar ve yapılacak faaliyetler önceden hazırlanacak talimatlarla belirlenir. Sistemin doğru bir şekilde çalışması için sistemin yapımı aşamasında uyulması gereken birtakım ilkeler vardır. Amaca ulaşabilmek için bu ilkelere uyulması önemlidir.

Uzun deneyimler sonucu oluşmuş muhasebe bilgi sistemi geliştirme ilkeleri, sistem geliştirme çabalarının başarılı olmasını sağlayan asgari kurallar olarak tanımlanabilir. Muhasebe bilgi sisteminin ekonomik ve etkin olarak kurulması ve işletilmesi için sistem geliştirmenin her aşamasında bu ilkelerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Muhasebe bilgi sisteminin veya alt sistemlerinden birinin başarısını belirleyecek olan başlıca ilkeler aşağıdaki gibi sıralanabilir:⁹⁴

⁹² Akgün ve Kılıç, **a.g.e.**, s. 26.

⁹³ Karcıoğlu, **a.g.e.**, s. 16.

⁹⁴ Sevim, **a.g.e.**, s. 123.

- Uygun Maliyet İlkesi
- İnsan Unsuru İlkesi
- Örgüt Yapısı İlkesi
- Esnek Olma İlkesi
- Raporlama İlkesi
- Açıklık ve Anlaşılabilirlik İlkesi
- Veri Biriktirme ve Süreçleme İlkesi

2.5.1. Uygun Maliyet İlkesi

Muhasebe bilgi sistemi geliştirme ilkelerinin en önemli ilkesi uygun maliyet ilkesidir. Uygun maliyetin saptanması karmaşık bir sorundur. Maliyet; “görünür maliyet” ve “görünmeyen maliyet”lerden oluşmak üzere iki biçimde ortaya çıkmaktadır. Görünür maliyet; personel, haberleşme araçları, formlar ve donanım gibi sistem öğelerine harcanacak olan ve parayla ifade edilebilecek maliyetlerdir. Görünmeyen maliyet ise; gecikmeli bir faturalama işleminden doğacak olan mali sıkıntı veya sistemin vereceği yanlış bilgiler sonucu ortaya çıkabilecek ek maliyetler gibi önceden tahmin edilemeyen maliyetlerdir. Görünmeyen maliyetlerin önceden saptanması veya tahmini zor olduğu için uygun maliyetlerin saptanmasında temel etken olarak görünür maliyetler kullanılır.⁹⁵

Bu ilke, muhasebe bilgi sistemi geliştirilmesinin bir maliyeti olduğunu ve bu maliyete katlanma ölçütünün sistem geliştirmeden beklenen faydanın maliyetten büyük olmasını öngörür. Maliyetlerin karşılaştırılacağı faydaların ölçülmesi ve parasal bir değer biçilmesi oldukça zor işlemleri gerektirebilir. Hatta bazı faydaların parayla ölçülmesi mümkün olmayabilir. Örneğin sistem geliştirme sonucunda bilgi işlemede sağlanan hız ve güvenilirliğin bedelinin belirlenmesi gibi. Ancak fayda

⁹⁵ Sürmeli v.d., 1998, a.g.e., s.201.

belirlenmesinde şöyle bir genelleme yararlı olabilir; “sistemsizliğin maliyetleri, geliştirilen sistemin faydasıdır”. Bu genellemeye örnek olarak; stok takip sistemi olmayan bir işletmenin ekonomik sipariş miktarı, süresi, güvenlik stokları gibi konularda stoklarla ilgili bilgi elde edemediği için kararları sağlıklı olmamaktadır. Bunun sonucunda da zaman zaman stoklarında çok fazla mal kalmaktadır. Bu durum stok tutma maliyeti, stokların bozulması, saklama maliyetleri gibi maliyetleri getirmekte veya arttırmaktadır. Bazen de tam tersine, işletmeler yeterli stokları olmadığı için müşteriye mal satamamakta ve müşteriyi kaybetmektedir. Bu durumların ortaya çıkardığı maliyetlerin bulunması ve parayla ifade edilmesi mümkündür. Dolayısıyla geliştirilecek olan sistemin faydası sistemsizliğin maliyetleridir denilebilir.⁹⁶

Özetle, bilginin elde edilmesi için katlanılan fedakârlığın, bilgi kullanıcısının elde edeceği marjinal faydayı aşmaması gerekmektedir. Yönetimin ihtiyaç duyduğu bilgiler muhasebe bilgi sistemi tarafından minimum maliyetle karşılanmalıdır.⁹⁷

2.5.2. İnsan Unsuru İlkesi

Muhasebe bilgi sistemini kuran veya kuramayan, işleten veya işletemeyen, geliştiren veya geliştiremeyen insandır. Dolayısıyla sistemin etkinliğinden insanlar sorumludur. Bu nedenle muhasebe bilgi sistemi, insani etkenleri dikkate alarak geliştirilmelidir. Muhasebe bilgi sisteminin çalışmasından sorumlu olan kişiler, sistemin sosyal yapısını oluşturmaktadır. Sistemin sosyal yapısındaki bu kişiler sisteme kendileri ile birlikte, iş hayatı dışındaki sosyal durumlarını ve geçmişteki görgü ve tecrübelerinden kaynaklanan istek, beklenti ve umutlarını da getirirler ve beklentilerini sistemin sosyal yapısında gerçekleştirmek isterler. Ama beklentiler kişiden kişiye değiştiği için farklı ortamlardan gelen ve farklı özellikleri olan kişilerin aralarındaki ilişkilerinde, belirli temellere dayalı bir çalışma ortamı yaratılmalıdır.

⁹⁶ Sevim, **a.g.e.**, s. 123-124.

⁹⁷ Semra Karacaer, Nurettin İbrahimoglu, “İşletme Yönetiminde Muhasebe Bilgi Sistemi, İç Kontrol, Verimlilik İlişkisi ve Önemi”, **Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt 21, Sayı 1, 2003, s. 216.

İnsan unsuru ilkesinin diğer önemli konusu da sosyal yapıyı oluşturan kişilerin sistemi benimsemeleridir. Sistemin çalışabilmesi için sosyal yapıyı oluşturan kişiler tarafından benimsenmiş olması gerekir. Etkin bir muhasebe bilgi sistemi, ancak belirli temellere dayalı sağlam bir sosyal yapıyı oluşturan kişilerin sistemi benimsemeleriyle mümkündür.⁹⁸

Sistemi uygulayacak olan insan unsuru olduğu için sistemin kullanıcıları olan kişiler ile bağdaşması kaçınılmazdır. Kişinin karmaşık olaylar karşısında alacağı kararın ne kadar isabetli olacağı kullanılabilir bilgilerin niteliğine bağlıdır. Bununla birlikte kişinin zekâsı ve tecrübesi de bilgilerden yararlanabilme derecesini etkilemektedir.⁹⁹

2.5.3. Örgüt Yapısı İlkesi

Örgüt yapısı ilkesi etkin bir muhasebe bilgi sistemi için sistemin belirli ve açıkça tanımlanmış bir örgüt yapısı içinde işlev görecektir şekilde geliştirilmesini öngörür. Örgütte kargaşanın ve tembelliğin önünü kesmek için yetki ve sorumlulukların önceden belirlenmesi ve yazılı hale getirilmesi gerekmektedir. Kargaşanın ve tembelliğin olduğu bir iş ortamında bu yapıyı koruyan insanlar nedeniyle sistemi geliştirmek ve yenilemek kolay olmayacaktır. Örgüt yapısı geliştirilirken “yetkisiz sorumluluk olmaz” ilkesinden hareketle sorumluluk oranında yetki verilmesi gerekmektedir.¹⁰⁰

Doğru zamanda doğru yerlere doğru bilginin verilmesi yalnız açık şekilde tanımlanmış örgüt yapısı ile mümkün olmaktadır. Örgütteki konumu, yetkisi ve sorumlulukları açıkça tanımlanmamış bir yöneticinin bilgi gereksinimleri saptanamayacağı için ihtiyacı olan bilgiler karşılanamayacaktır. Yine aynı şekilde iyi tanımlanmamış bir örgüt, karar merkezlerinin, kontrol noktalarının ve çalışma alanlarının doğru olarak saptanmasına imkân tanımayacağı için gerekli bilgiler

⁹⁸ Sürmeli v.d., 1998, **a.g.e.**, s. 202.

⁹⁹ Karacaer ve İbrahimoglu, **a.g.e.**, s. 216.

¹⁰⁰ Sevim, **a.g.e.s.** 125-126.

tarafına ulaştırılmayacaktır.¹⁰¹ Etkin bir örgütsel yapının oluşturulması şu konuları içerir:¹⁰²

- Yetki devri ve sorumlulukların verilmesi,
- İşbölümü ve görevlerin ayırımı,
- Sorumlulukların yerine getirilmesini kolaylaştıracak raporlama sistemi ve yöntemleri

Dolayısıyla işletmeler etkin bir muhasebe bilgi sistemi için iyi bir örgüt yapısına sahip olmalıdırlar. Örgüt yapısı yeterli düzeyde olmayan işletmelerde bilgi akışında sorunlar ortaya çıkacaktır, bu da muhasebe bilgi sisteminden faydalanma düzeyini olumsuz olarak etkileyecektir.

2.5.4. Esnek Olma İlkesi

Muhasebe bilgi sistemi, açık ve dinamik bir sistemdir. Açık bir sistem olarak değişen dış çevre koşullarından sürekli etkilenmektedir. Dinamik bir sistem olarak da sürekli gelişmektedir. Dolayısıyla muhasebe bilgi sistemi hem iç dinamiklerin doğurduğu hem de dış çevre koşullarındaki değişimlerle karşı karşıyadır. Muhasebe bilgi sistemi değişimler karşısında sıfırdan düzenlemeler gerekmeksizin, yeni gereksinmelere sadece yeni birtakım ilavelerle uyum sağlayacak esneklikte tasarlanmalıdır. Esnek olma ilkesi, muhasebe bilgi sisteminin geliştirilmesinde, gelecekteki değişimlerin doğru tahmin edilerek sistemin bu değişimlerden kısa sürede etkilenmeyecek esneklikte tasarlanmasını öngörür.¹⁰³

Muhasebe bilgi sistemi değişen iç ve dış koşullarda etkinliğini kaybetmemek için önceden bu değişimlere kolaylıkla uyum sağlayacak şekilde tasarlanmalıdır. Yalnız böyle bir sistem, değişime ihtiyaç duyulduğunda zaman ve maliyet bakımından işletmeyi zorda bırakmadan yenilenebilecektir.

¹⁰¹ Sürmeli v.d., 1998, **a.g.e.**, s. 202.

¹⁰² Münevver Yılcı, "Muhasebe Bilgi Sistemi ve Kontrol", **Anadolu Üniversitesi Kütahya İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yılı**, 1991, s. 115.

¹⁰³ Sevim, **a.g.e.**, s. 126-127.

2.5.5. Raporlama İlkesi

Diğer bilgi sistemleri gibi muhasebe bilgi sisteminin de esas amacı bilgi sağlamaktır. Sağlanan bilgilerin etkin bir şekilde ilgili yerlere ulaştırılması, sistemin temel çıktısı olan raporlarla mümkündür. Muhasebe bilgi sistemi hem içe hem de dışa yönelik olarak etkin bir raporlama düzeni sağlayacak şekilde geliştirilmelidir. Çünkü iç ve dış bilgi kullanıcılarının bilgi ihtiyaçları aynı muhasebe bilgi sistemi tarafından karşılanmaktadır.¹⁰⁴

Muhasebe bilgi sistemi, kişinin davranışlarını ve kararlarını etkileyecek bilgilerden oluştuğuna göre, muhasebe bilgi sistemi tarafından üretilen raporların, üçüncü kişiler tarafından tam anlaşılabilir şekilde hazırlanması gerekmektedir. Muhasebe bilgi sisteminde rapor, gerçekleşmiş mali olayları izlemeyi ve sonuçlandırmayı amaçlamaktadır.¹⁰⁵

2.5.6. Açıklık ve Anlaşılabilirlik İlkesi

Açıklık ve anlaşılabilirlik ilkesi, muhasebe bilgi sistemi içindeki eylemlerin kolaylıkla izlenebilecek ve anlaşılabilir şekilde tasarlanmasını ve uygulanmasını öngörmektedir. Açık ve anlaşılabilir işlemlere dayalı olan sistem kullanıcılar tarafından karmaşık ve anlaşılması güç sistemlere göre daha hızlı kavranır. Bu sayede işlemler daha kolay, doğru ve güvenilir biçimde gerçekleştirilir. Açık ve anlaşılabilir muhasebe bilgi sistemini geliştirebilmek ve uygulamak için gerçekleştirilmesi gereken iki koşul vardır. Bunlardan birincisi, sistem geliştirme çalışmalarının tamamının düzenli bir şekilde yazılı hale getirilmesidir. İkincisi ise uygulamada açıklık ve anlaşılabilirlik bakımından muhasebe el kitabının hazırlanmasıdır. Bu iki koşulun yerine getirilmesi, kişiye bağlı bilgi birikiminin kurumsallaştırılması, başka bir ifade ile kuruma mal edilmesi anlamında son derece önemlidir.¹⁰⁶

¹⁰⁴ Sürmeli v.d., 1998, **a.g.e.**, s. 201.

¹⁰⁵ Karacaer ve İbrahimoglu, **a.g.e.**, s. 216.

¹⁰⁶ Sevim, **a.g.e.**, s. 128.

Açık ve anlaşılabilir olan muhasebe bilgi sistemi kullanıcıların sistemi anlamasını ve kullanmasını kolaylaştıracaktır. Bu da işletmede muhasebe bilgi sisteminin etkinliğine olumlu olarak yansiyacaktır.

2.5.7. Veri Biriktirme ve Süreçleme İlkesi

Muhasebe bilgi sistemi, anlamlı, zamanlı ve ilgili yönetsel bilgi sağlayacak şekilde geliştirilmelidir. Veri biriktirme ve süreçleme ilkesi veri veya bilgilerin sistem içindeki “girdi-işleme-çıkıtı” döngüsüyle ilgilidir. Anlamlı, zamanlı ve ilgili yönetsel bilgilerin elde edilmesi, verilerin sistemdeki ilk kayıtlarına bağlıdır. Dolayısıyla ilk kaydın doğruluğu ve ayrıntıları çok önemlidir. Bir ekonomik olay gerçekleştiğinde, işleme tabi olacak verilerin ilk kayıtları doğru şekilde ve yeterli ayrıntılarla yapılmalıdır. Bu sayede daha sonra sistemden farklı amaçlarla bilgilerin sağlanması mümkün olacağı için ilk aşamada ayrıntı derecelerinin çok iyi saptanması faydalı olacaktır.¹⁰⁷

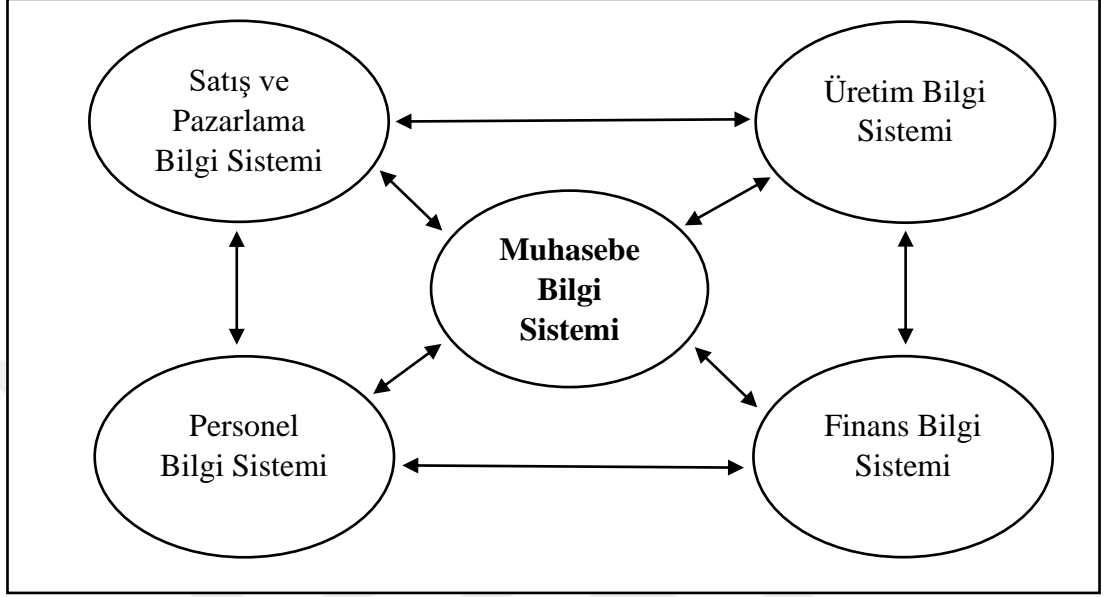
Etkin bir muhasebe bilgi sistemi için sistemin bu ilkelere uygun bir şekilde tasarlanması ve geliştirilmesi gerekmektedir. Yalnız bu şekilde muhasebe bilgi sistemi işletmenin amacına ulaşmasında faydalı olacaktır.

2.6. MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİYLE DİĞER İŞLETME FONKSİYONLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Muhasebe bilgi sistemi, işletme fonksiyonlardan aldığı verileri işleyerek bilgiye dönüştüren ve bu bilgileri yine işletme fonksiyonlarına ileten bir işletme fonksiyonudur. Muhasebe bilgi sistemi ile diğer yönetim bilgi sistemleri arasındaki ilişkilerin gösterildiği **Şekil 2.1**'de, diğer yönetim bilgi sistemlerinden elde edilen verilerin muhasebe bilgi sisteminde girdi veya çıkıtı olarak kaydedildiği görülmektedir.

¹⁰⁷ Sürmeli v.d., 1998, **a.g.e.**, s. 203.

Buradan işletmedeki bütün finansal olaylarla ilgili verilerin muhasebe bilgi sisteminde toplandığı anlaşılmaktadır.¹⁰⁸

Kaynak: Fatih Coşkun Ertaş, **Muhasebe Bilgi Sistemi ve Organizasyonu**, 4. bsk., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2016, s. 71.

Şekil 2.1: Muhasebe Bilgi Sistemi ile Diğer Yönetim Bilgi Sistemleri Arasındaki İlişki

Diğer işletme fonksiyonlarının hepsinde karar verme durumunda muhasebe bilgi sisteminin ürettiği bilgiler kullanılmaktadır. Dolayısıyla muhasebe bilgi sistemiyle diğer işletme fonksiyonları arasındaki ilişkiler önem arz etmektedir. Bu bölümde işletmenin temel fonksiyonlarından olan; yönetim, üretim, pazarlama, insan kaynakları ve finansman fonksiyonlarının muhasebe bilgi sistemlerinin ürettiği bilgilerden nasıl faydalanacağı ve aralarındaki ilişkiler açıklanmıştır.

¹⁰⁸ Ertaş, a.g.e., s. 71.

2.6.1. Muhasebe Bilgi Sistemiyle Yönetim Fonksiyonu Arasındaki İlişki

Muhasebe bilgi sistemi kullanıcıların bilgi gereksinimlerini karşılamak amacıyla; mali işlemleri ve bunlarla ilgili verileri toplayarak sisteme girdi olarak alır, verileri işler, biriktirir, ihtiyaca uygun şekilde rapor ve bilgiler oluşturur, gereksinime uygun rapor ve tablolar hazırlar, doğru ve güvenilir bilgi üretilmesi için bütün süreci kontrol eder. Muhasebe bilgi sistemi, bu işlemler vasıtasıyla yönetimin varlıklar üzerindeki yönetim sorumluluğunun sağlanmasında, işletme faaliyetlerinin kontrol edilmesinde ve gelecek faaliyetlerin planlanmasında yönetimin ihtiyacı olan bilgileri temin etmeyi amaçlayan bir bilgi sistemidir.¹⁰⁹

İşletmelerde bilgi sisteminin esas görevi, yönetimin her kademesine ihtiyaç duyulan bilgileri zamanında ulaştırmaktır. Yöneticilerin yönetim kararlarında kullanacakları bilgiler yönetim bilgi sistemleri tarafından karşılanmaktadır. Muhasebe bilgi sistemi de bu yönetim bilgi sistemlerinden en eskisi ve en önemlisidir. Hatta bilgi sisteminin ilk kullanımının muhasebeyle yönetim arasındaki ilişkiden kaynaklandığı iddia edilmektedir.¹¹⁰

Muhasebe bilgi sisteminin yöneticilere sunduğu bilgileri üç farklı grupta toplayabiliriz. Bu bilgiler; işlerin nasıl gittiğini gösteren bilgiler, işletmenin sorunlarını gösteren bilgiler ve amaca ulaşmak için gidilebilecek yollardan en etkin yolun hangisi olduğunu anlatan bilgilerden oluşmaktadır. Zaman açısından da muhasebe bilgi sistemi geçmişteki olaylara, devam eden faaliyetlere ve plan ve bütçeler aracılığıyla gelecekte olması beklenen olaylara veya işletmenin gelecek konumuna ait bilgiler sağlamaktadır.¹¹¹

Demir ve Coşkun tarafından genel yapısı itibarıyla muhasebe bilgi sistemini yansıtan finansal bilgi sisteminin, işletmelerin yönetim fonksiyonu üzerine etkisinin

¹⁰⁹ Fevzi Sürmeli, **Muhasebe Bilgi Sistemi**, 3. bs., Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, 2005, s. 43.

¹¹⁰ Nusret Yazıcı, "Bir Bilgi Sistemi Olarak Muhasebenin Kobi'lerin Yönetim Kararlarına Etkisi: Erzurum Araştırması", *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı 47, 2010, s. 203-204.

¹¹¹ Selami Güney, Hüseyin Özyiğit, "Muhasebedeki Verilerin Yönetimde Kullanılması ve Elektronik Muhasebe Verilerinin Yönetim Kararlarına Etkisi", **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 14, Sayı 53, 2015, s. 292-293.

incelendiği çalışmada, finansal bilgi sisteminin işletmelerin her yonetim duzeyinde karar vericilerin etkin karar alabilmesini ve başarılı olabilmesini mümkün kıldığı görülmektedir. Bunun için finansal bilgi sistemleri ihtiyaç duyulan bilgilerin doğru yerde ve tam zamanında temin edilmesini sağlamaktadır. Finansal bilgi sistemi yoneticilerin minimum maliyetle kaynak bulmasına, bu kaynakların tahsisine ve kontrolüne destek sağlayan sistemdir.¹¹²

İşletmenin hedefleri doğrultusunda atacağı adımlar yonetime verdikleri kararlar ile belirlenmektedir. Bu kararların ne kadar isabetli olacağı ise karar vericilerin sahip olduğu bilgilere bağlıdır. İşletmenin başarisını belirleyecek olan bilgilerin sağlanması muhasebe bilgi sisteminin rolü çok önemlidir.

2.6.2. Muhasebe Bilgi Sistemiyle retim Fonksiyonu Arasındaki İlişki

Üretim sürecinde hammadde, yarı mamul madde, malzeme, sermaye, insan kaynakları ve emek gibi girdiler, işletmenin mamul ve hizmetleri gibi çıktılara dnmektedir. Bu nedenle üretim faaliyeti genel olarak dntrme süreci olarak tanımlanmaktadır. Yoneticilerin üretime ilişkin alacakları kararlar aşağıdaki faaliyetlerin yürütülmesiyle ilgilidirler.¹¹³

- Üretim sistemleri ve stratejilerinin seçimi ve uygulanması,
- Kalite güvencesi,
- rn ve hizmetlerin tasarlanması,
- Üretim sürecinin planlanması,
- Yer seçimi ile ilgili kararlar,

¹¹² Yusuf Demir, Dilek Coşkun, “Finansal Bilgi Sisteminin İşletmelerin Yonetime Fonksiyonu zerine Etkisi: Aydın İli rneği”, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, 2009, s. 4-18.

¹¹³ S. Kadri Mirze, *İşletme*, İstanbul, Literatür yayımları:599, 2010, s. 271-273.

- İşyeri düzenlemesi,
- İşlerin ve çalışmanın tasarlanması,
- Tedarik zinciri yönetimi,
- Stok yönetimi.

Muhasebe bilgi sistemi, üretim fonksiyonu için alt sistemlerinden maliyet muhasebesini kullanmaktadır. Maliyet muhasebesinin yardımıyla üretim yöneticileri, kararları doğrultusunda kontrol edebilecekleri değişken maliyetlere ve kontrollerinin dışında olmasına rağmen kararlarında önemli etkiye sahip sabit maliyetlere ilişkin bilgiler edinebilmektedirler. Her ne kadar kontrol edilemese de sabit maliyetleri önceden belirleyebilmek yeni bir ürünün üretilip üretilmemesinde veya üretim hacminin artırılıp artırılmamasında üretim yöneticisinin kararını belirlemektedir. Sipariş üzerine üretim yapan işletmelerde ürün çeşitliliği arttığı için değişen maliyetler nedeniyle muhasebe bilgi sisteminin önemi artmaktadır. Muhasebe bilgi sistemi her bir müşteri için ayrı bir maliyet hesaplamakta ve doğru fiyatlandırmanın yapılmasına katkı sağlamak veya ürünün üretilip üretilmemesi konusunda doğru kararı verebilmek için üretim fonksiyonunun karar vericilerine gerekli bilgileri sağlamaktadır.¹¹⁴

2.6.3. Muhasebe Bilgi Sistemiyle Pazarlama Fonksiyonu Arasındaki İlişki

Pazarlama, günümüzdeki anlamıyla tüketici yönlü olup tüketici ihtiyaçlarının karşılanması temeline dayanansa da bu ihtiyaçlar sadece var olan malların satışından daha fazla anlam içermektedir. Pazarların analizi, ihtiyaçların saptanması gibi yöntemlerle, işletmenin karşılayacağı ihtiyaçlar konusunda tüketici ile arasında bağlantı kurar. Yani pazarlama, işletmenin üretmiş olduğu mamul ve hizmetlerin

¹¹⁴ Vedat Ekergil, **İşletme Fonksiyonları**, Ankara, Anadolu Üniversitesi, 2016, s. 120-143.

satışından başka, kâr amacı doğrultusunda karşılayabileceği ihtiyaçları belirleyerek üretmesi gereken mamul ve hizmetlerle de ilgilenmektedir.¹¹⁵

Pazarlama fonksiyonunun karar vericileri muhasebe bilgi sisteminin ürettiği bilgilerden sıklıkla faydalanmaktadırlar. Gelen siparişlerin sıklığı ve hangi ölçüde karşılandığı muhasebe bilgi sisteminin yardımıyla belirlenmektedir. Buna ilaveten işletmenin elde ettiği kârlar, satış tutarları, üretim maliyetleri haricindeki gider ve maliyetlere ilişkin bilgiler de muhasebe bilgi sisteminden sağlanmaktadır. Pazarlama fonksiyonu için en önemli bilgilerden biri olan ürün maliyetlerine ait bilgiler de yine muhasebe bilgi sistemi tarafından karşılanmaktadır.¹¹⁶

Pazarlama ile muhasebenin en önemli kesişme noktası fiyatlandırma ile ilgili kararlardır. Pazarlama fonksiyonu maliyetleri yeterince ayrıntılı izleyemediği için fiyatlandırma kararlarında etkin olamamaktadır. İşletmeler etkinliği sağlamak için muhasebe bilgi sistemi ile pazarlama bilgi sistemini birleştirerek üretim ve pazarlama maliyetlerini ayrıntılı şekilde izleyebilmektedirler. Bunun sonucunda işletmenin fiyatlandırma kararları daha isabetli olacak, rekabet gücü ve kârlılığı artacaktır.¹¹⁷

2.6.4. Muhasebe Bilgi Sistemiyle İnsan Kaynakları Fonksiyonu Arasındaki İlişki

İnsan kaynakları yönetimi, iş ortamındaki insanı, işletme organizasyonu içindeki yeri ve ilişkileri ile ele alır. Personelin bilgi, tecrübe ve yetenekleriyle işletmeye maksimum faydalı olmasını sağlamaya çalışır. İşletme açısından insan kaynağını en etkin ve verimli biçimde kullanmayı amaçlarken, çalışanların açısından ise personelin maddi ve manevi bakımdan tatminini amaçlamaktadır.¹¹⁸

¹¹⁵ Mucuk, **a.g.e.**, s. 255.

¹¹⁶ Ahmet Hamdi İslamoğlu, **Pazarlama Yönetimi**, 5. bsk., İstanbul, Beta Yayınevi, 2009, s. 463.

¹¹⁷ Yunus Ceran, Muhammet Bezirci, "Pazarlama Bilgi Sistemi- Muhasebe Bilgi Sistemi İlişkisine Stratejik Bir Yaklaşım: Stratejik Pazarlama Muhasebesi", **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 26, s. 103.

¹¹⁸ Mucuk, **a.g.e.**, s. 346.

İşletmenin başarıya ulaşmasında veya ulaşamamasında en belirleyici unsur insan unsurudur. Çalışanların bilgi ve becerilerinden en verimli şekilde faydalanmak işletmenin performansını artıracaktır. Çalışanların verimliliğini yüksek tutabilmek için öncelikle adil bir ücretlendirme yapılmalıdır. Adil bir ücretlendirme yapabilmek için ise her bir çalışanın performansı ve işletmeye olan katkısı izlenmeli ve değerlendirilmelidir. Bu aşamada ise insan kaynakları departmanında muhasebe bilgi sisteminden edinilen bilgiler kullanılır.

Bunun dışında muhasebe bilgi sistemi insan kaynakları fonksiyonuna iş gücü planlamasında da yardımcı olmaktadır. İşletmede her pozisyon için optimum sayıda işçi çalıştırılmalıdır. İşletmede gerekenden az işçi çalıştırılırsa işletmenin yavaşlamasına ve dolayısıyla performansının düşmesine neden olacaktır. Gerekenden fazla işçi çalıştırılması durumunda ise çalışanların hepsini etkin ve verimli olarak çalıştıramayacağı için sadece işletme maliyetlerini artırmış olacaktır. Optimum işçi düzeyini belirleyebilmek için ise insan kaynakları departmanı muhasebe bilgi sisteminden sağlanan bilgilerden faydalanır. Dolayısıyla insan kaynakları yöneticileri sağlıklı kararlar alabilmek için muhasebe bilgi sistemi ile olan ilişkisine gerekli önemi vermelidir.

2.6.5. Muhasebe Bilgi Sistemiyle Finansman Fonksiyonu Arasındaki İlişki

Finansman fonksiyonu işletmelerin faaliyetleri için ihtiyacı olan fonları en uygun şartlarda temin etmeyi ve işletmelerde birikmiş olan fonların işletmenin hedefleri doğrultusunda kullanımının planlanmasını, örgütlenmesini, yönetilmesini ve kontrol edilmesini kapsamaktadır.¹¹⁹ İşletmeler kâr etme ve dolayısıyla para kazanma amacı taşımaktadırlar. Bu amacı hayata geçirebilmek için işletmelerin birtakım varlıklara sahip olmaları gerekmektedir. Bu varlıkları almak için işletme ya öz kaynaklarını ya da finansal kurumlardan alınan yabancı kaynakları kullanmaktadır.

¹¹⁹ Dinçer ve Fidan, **a.g.e.**, s. 220.

Finansman fonksiyonunun amacı da işletmelere kaynak sağlama için yardımcı olmaktır.

Muhasebe bilgi sistemi işletmelerdeki mali olaylardan elde edilen bilgileri analiz eder, sentezler ve yorumlar. Muhasebe bilgi sisteminin ürettiği bilgiler finansal kararların alınmasında temel oluşturmaktadır. Üretilen bilgileri yorumlayabilmek için işletmelerde finans yöneticileri muhasebe konusunda bilgi sahibi olmalıdır. Dolayısıyla yeterli muhasebe bilgisine sahip olan finans yöneticileri muhasebe bilgi sisteminin ürettiği bilgileri etkin bir şekilde kullanabilecek ve daha tutarlı kararlar alarak işletmenin daha başarılı olmasını sağlayacaklardır.¹²⁰

Finans yöneticileri alınacak varlığın seçiminde ve bu varlıklara harcanacak fon miktarının belirlenmesi, kullanılmayan fonların değerlendirilmesi ve saklanması gibi finansal konularda karar alırken finansal bilgilere ihtiyaç duymaktadırlar. Finansal bilgiler çoğunlukla muhasebe bilgi sistemi tarafından sağlanmaktadır. Dolayısıyla finansman, muhasebe bilgi sistemi ile en çok etkileşimde bulunan işletme fonksiyonudur. Günümüzde işletmenin piyasa değeri büyük bir öneme sahip olduğu için finans yöneticilerinin esas amacı da etkin bir finansal yönetim ile işletmenin değerini arttırmaktır. İşletmede alınan her finansal karar para, zaman ve risk unsurlarını içermektedir. Doğru zamanda yatırım kararı almak, işletmenin kârlılığını olumlu etkileyecektir.¹²¹ Bu nedenle finans yöneticilerinin muhasebe bilgi sisteminden edinilen bilgileri karar alma aşamasında etkin bir şekilde kullanmaları, işletmenin hedefleri doğrultusunda daha tutarlı kararlar almasına yardımcı olmaktadır.

¹²⁰ Ceylan Ali, **İşletmelerde Finansal Yönetim**, 8. bsk, İstanbul, Ekin Kitabevi, 2003, s.21.

¹²¹ Nurhayat Canbolat, **İşletme Yönetiminde Muhasebe Bilgi Sisteminin Yeri ve Önemi: KCETAŞ Örneği**. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 2006, s. 73.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELER VE GENEL ÖZELLİKLERİ

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomik yapılarına bakıldığı zaman, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin (KOBİ'lerin) ekonomide çok önemli yere sahip olduğu açıkça görülebilmektedir. KOBİ'lerin ürettikleri katma değer, istihdama katkısı, gerçekleştirdikleri yatırımlar, ihracat rakamları ve bir sıra başka istatistikler önemlerinin zamanla daha da arttığını göstermektedir. Ayrıca dünya genelinde işletmelerin yüzde 95'ini, istihdamın yüzde 66'sını ve toplam üretimin yüzde 55'ini KOBİ'ler oluşturmaktadır.¹²² Bu nedenle ülkeler, KOBİ'lerin sorunlarının belirlenmesi ve çözümüyle yakından ilgilenir, gelişmelerine yardımcı olabilmek için gerekli desteği sağlamaya çalışırlar. KOBİ'lerin önemli işlevlerinden biri de gelişmişlik düzeyi farklı olan bölgeler arasındaki ekonomik dengesizliği azaltmasıdır. Dolayısıyla, her ülkenin sosyo-ekonomik olarak gelişmesinde KOBİ'lerin rolünün çok önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Bu bölümde KOBİ'lerin çeşitli açılardan tanımı yapılarak tarihsel gelişimi, sınıflandırılması, avantajları ve dezavantajları, ekonomideki yeri ve önemi ve en son olarak da karşılaştıkları sorunlar üzerinde durulmuştur.

3.1. KOBİ'LERİN TANIMI VE KAPSAMI

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeleri genel özellikleri ile ele alırsak, sermayenin yanında daha çok el emeği ile faaliyet gösteren, düşük yönetim giderleri ile çalışan ve hızlı karar verme imkanına sahip olup, ucuz üretim gerçekleştiren ekonomik teşebbüsler olarak tanımlanmaktadırlar.¹²³

¹²² OECD, *Small and Medium-Sized Enterprises in Turkey Issues and Policies Organisation for Economic Co-Operation and Development*, Paris, 2004. s. 27.

¹²³ İlhan Uludağ, Vildan Serin, *Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler*, İstanbul, İTO Yayınları, 1990, s. 14.

KOBİ'lerin belirlenmesi işletme büyüklüğüne bağlıdır. Ortak bir paydada buluşulamayan konu ise büyüklük ölçütünün nasıl belirleneceği sorunudur. Dolayısıyla KOBİ teriminin tanımında kullanılan kriterler, işletmenin türüne (imalat, ticaret, hizmet işletmeleri), zamana, ülkeye, araştırmacılara ve kuruluşlara göre birbirinden farklı olabilmektedir. Çalışmanın bu bölümünde, bu farklılıklar dikkate alınarak KOBİ tanımları yapılmaya çalışılmıştır.

3.1.1. Avrupa Birliği'nde KOBİ Tanımı

1970'lere kadar Avrupa'da KOBİ'lere gerektiği kadar önem verilmemişti. 1973 Petrol Krizi sonrası büyük firmalar pazar paylarını önemli ölçüde kaybederek krizden ağır darbe almışlardı. Büyük şirketlerin başarısız olmasının en önemli sebebi üretim ve yönetim yapılarının esnek olmamasıydı. KOBİ'ler ise kriz döneminde değişen piyasa şartlarına büyük firmalara oranla çok daha iyi uyum sağlamışlardı.¹²⁴ KOBİ'lerin esnek ve yenilikçi yapısının sağladığı avantajlar fark edilince Avrupa'da KOBİ'lere olan ilgi artmış, KOBİ'lerin geliştirilmesi ve yenilerinin kurulması için teşvik edici adımlar atılmıştı. Avrupa Parlamentosunun 2013 yılına ait verilerine göre Avrupa'daki işletmelerin %99'unu ve özel sektör istihdamının üçte ikisini KOBİ'ler oluşturmaktadır.¹²⁵

Avrupa Birliği 30 Nisan 1996 tarihli Avrupa Konseyi Kararı ile ortak bir KOBİ tanımı geliştirmiştir. Konseyin amacı, ülkeler arasındaki farklı KOBİ tanımları nedeni ile meydana gelen karışıklığı ortadan kaldırmak ve birlik sağlamaktır. Avrupa Konseyi

¹²⁴ Osman Demirdöğen, Yasemin Tatlı, "Kobi'lerde Büyüme Stratejileri: Erzurum, Erzincan ve Bayburt'ta Kobi'ler Üzerinde Bir Araştırma", **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 21, Sayı 1, Mart 2017, s. 318.

¹²⁵ Avrupa Parlamentosu, Regulation (EU) No 1287/2013 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2013, "Establishing a Programme for the Competitiveness of Enterprises and Small and Medium-Sized Enterprises (COSME) (2014 - 2020) and Repealing Decision No 1639/2006/EC", **Official Journal of the European Union**, 2013, s. 34, (Çevrimiçi), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1287&rid=1> , 17 Ağustos 2019.

kararında KOBİ'leri tanımlayan üç kriter belirlenmiştir. Bu kriterleri çalışanların sayısı, bilanço büyüklüğü ve bağımsızlık derecesi oluşturmaktadır.¹²⁶

Avrupa Komisyonu tarafından 1 Ocak 2005 tarihinde yürürlüğe konulan KOBİ tanımıyla 1996 senesine ait KOBİ tanımındaki çalışan sayısı rakamları aynı kalırken, bilanço değeri ve yıllık satış cirosu değerleri değiştirilmiştir. Yeni düzenlemede, **Tablo 3.1**'den de anlaşılacağı üzere çalışan sayısı 250'den az olanlar orta, 50'den az olanlar küçük, 10'dan az olanlar ise mikro ölçekli şirketler olarak aynı kalmıştır. Ancak orta ölçekli şirketlerin yıllık satış cirosu 50 milyon Euro'nun (1996'da 40 milyon) veya bilanço değeri 43 milyon Euro'nun (1996'da 27 milyon) altında; küçük ölçekli şirketlerde yıllık satış cirosu veya bilanço değeri 10 milyon Euro'nun (1996'da 7 milyon), mikro ölçekli şirketlerde ise yıllık satış cirosu veya bilanço değeri 2 milyon Euro'nun altında olacak şekilde değiştirilmiştir.¹²⁷

Tablo 3.1: Avrupa Birliği'nde KOBİ Kriterleri

İşletme Kategorisi	İşçi Sayısı	Yıllık Net Satış Hasılatı	veya	Yıllık Mali Bilanço
Orta	<250	≤50 Milyon €		≤43 Milyon €
Küçük	<50	≤10 Milyon €		≤10 Milyon €
Mikro	<10	≤2 Milyon €		≤2 Milyon €

Kaynak: Commission of the European Communities, **The activities of the European Union for small and medium-sized enterprises (SMEs)**, SME Envoy Report, 2005, s. 6.

3.1.2. OECD'de KOBİ Tanımı

Girişimciliği ve KOBİ'lerin rekabet gücünü geliştirmek amacıyla 13-15 Haziran 2000 tarihlerinde “Küresel ekonomide KOBİ'lerin Rekabetçiliğinin Arttırılması: Strateji ve Politikalar” başlığı altında, İtalya'nın Bologna şehrinde 48 ülkenin katılımıyla KOBİ'lerden sorumlu Bakanlar Konferansı gerçekleştirilmiştir. Bu

¹²⁶ Kürşad Özdaşlı, Mustafa Lamba, Ahmet Sarıtaş, Mehmet Kahraman, **KOBİ ve Aile İşletmelerinde Yönetim ve Organizasyon Sorunları**, Ankara, Orion Kitabevi, 2015, s. 18.

¹²⁷ Commission of the European Communities, **The activities of the European Union for small and medium-sized enterprises (SMEs)**, SME Envoy Report, 2005, s. 6.

toplantı “Bologna Süreci” siyasi diyalogunun başlangıcı olmuştur. Konferans sonunda kabul edilen Bologna Şartı kapsamında, küresel bir ekonomide KOBİ’lerin rekabet gücüne yönelik politikaların etkinliğini artırmaya yönelik genel ilkeler ortaya konmuş ve çeşitli hedefler belirlenmiştir. Bu hedeflerin tekrardan gözden geçirilmesi için 2004 yılında ikinci konferansın gerçekleştirilmesi öngörülmüştür. İkinci OECD KOBİ’lerden sorumlu bakanlar konferansı 3-5 Haziran 2004 tarihlerinde İstanbul’da düzenlenmiştir. 65 ülkenin katılımıyla gerçekleştirilen konferans sonrası “İstanbul Bildirisi” kabul edilmiştir. Konferansın amaçları, küreselleşmenin KOBİ’ler üzerindeki etkisini değerlendirmek, KOBİ’lerin rekabet gücüne ilişkin politikaların daha iyi anlaşılmasını sağlamak, OECD üyesi olan ve olmayan üyeler arasındaki iş birliğini güçlendirmek ve bu amaçları hayata geçirebilmek için politika önerileri hazırlamak şeklinde özetlenebilir.¹²⁸

Bu iki konferans sonrası yayımlanan raporlardan ziyade, 2002 ve 2005 yıllarında da KOBİ’lerle ilgili raporlar yayımlanmıştır. “OECD SME Outlook 2005” raporuna göre KOBİ’ler, tek merkezli, bağımsız ve öngörülen sayının altında işçi çalıştıran küçük ve orta ölçekli işletmeler olarak tanımlanmıştır. Öngörülen sayı ülkeden ülkeye farklı olabilmektedir.

3.1.3. Amerika Birleşik Devletleri’nde KOBİ Tanımı

ABD’de, KOBİ’ler için resmi bir tanım yapılmamıştır. Kuruluşların tanımlarında kullandıkları nicel ölçüt ise çalışan sayısı ve satış tutarından oluşmaktadır. ABD’de küçük işletmelere her türlü bilgi ve finansman desteği veren federal bir kuruluş olan Küçük İşletmeler Kurumu’nun (SBA-Small Business Administration) tanımlamasına göre; küçük işletme kriteri olarak imalat sanayinde beş yüz ile bin beş yüz arası personel sayısı, toptancılık yapan işletmelerde beş yüz kişiye kadar personel sayısı ve yirmi beş milyon dolar yıllık satış tutarı, perakendeci

¹²⁸ Yasemin Eralp İrten, **Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin (KOBİ) Önemi ve İkinci OECD-KOBİ İstanbul Bakanlar Konferansı** (Çevrimiçi)
http://www.mfa.gov.tr/kucuk-ve-orta-buyuklukteki-isletmelerin-_kobi_-onemi-ve-ikinci-oecd-kobi-istanbul-bakanlar-konferansi.tr.mfa , 13 Temmuz 2019.

işletmeler ve hizmet işletmeleri için ise üç ile on üç milyon dolar arası yıllık satış gelirleri tespit edilmiştir.¹²⁹

3.1.4. Japonya’da KOBİ Tanımı

Japonya’da KOBİ tanımı sektöre göre değişmekle birlikte çalışan sayısı ve sermaye miktarı kriterlerine göre belirlenmiştir.¹³⁰

- Hizmet sektöründe çalışan sayısı 50’den az olan ve sermaye miktarı 100 milyon Yen’e kadar olan,
- Perakende sektöründe çalışan sayısı 50’den az olan ve sermayesi 50 milyon Yen’den az olan,
- Toptan satışta 100’den az işçi çalıştıran ve sermaye miktarı 100 milyon Yen’e kadar olan,
- İmalat, inşaat, ulaşım sektörlerinde ise 300’den az işçi çalıştıran ve sermaye miktarı 300 milyon Yen’e kadar olan işletmeler KOBİ olarak tanımlanmıştır.

3.1.5. Türkiye’de KOBİ Tanımı

Türkiye’de 2005 yılına kadar ortak bir KOBİ tanımının belirlenmediği görülmüştür. KOSGEB, TÜİK, DTM, Halk Bankası, Hazine Müsteşarlığı ve başka birçok kurum kendi KOBİ tanımlarını kullanmıştır.

¹²⁹ Ermukan Şengezer, “Türk KOS’ u İçin Uygun Büyüklük Tanımı”, **Ankara Sanayi Odası Dergisi**, Sayı 115, Mayıs-Haziran-Ağustos 1992, s. 25.

¹³⁰ H. Banu Yılmaz, “**Özel Sektörlerin Geliştirilmesi, Bölgesel Bazdaki KOBİ’lerin İyileştirilmesi**” **Eğitim Programı**, Osaka, Kinki (Kansai) Bölgesi, Japonya, 2010, s. 52, (Çevrimiçi), <http://www.tobb.org.tr/AvrupaBirligiDairesi/Dokumanlar/Raporlar/JaponyaRaporu.pdf> , 13 Temmuz 2019.

Tablo 3.2’de yer alan çeşitli KOBİ tanımları aşağıda açıklanmıştır.¹³¹

a. Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) Tanımı

KOSGEB 12 Nisan 1990 tarihli ve 3624 sayılı resmî gazetede yayımlanan Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı Kurulması Hakkındaki kanunun 2. Maddesinde “50’ye kadar işçi çalıştıran sanayi işletmeleri Küçük Sanayi İşletmeleri, 51 ile 150 arası işçi çalıştıran sanayi işletmeleri Orta Ölçekli Sanayi İşletmeleri” olarak tanımlanmıştır. Aynı kanunun 3. Maddesinde ise günün şartlarının değişmesi durumunda 2. Maddeyi değiştirmeye Bakanlar Kurulu yetkili kılınmıştır.

b. Halk Bankası Tanımı

Halk Bankası imalat sanayi işletmeleri için KOBİ’leri teşvik belgeli ve normal olmak üzere iki gruba ayırmıştır. Teşvik belgeli KOBİ’ler 1-50 arası işçi çalıştırmakta ve sabit yatırım tutarları 100 milyar TL’yi aşmamaktadır. Normal KOBİ grubu için ise bu sınırlar 1-250 arası işçi ve 400 milyar TL’yi aşmayan sabit yatırım tutarından oluşmaktadır.

c. Eximbank Tanımı

Eximbank ölçüm için işçi sayısı ve sabit sermaye yatırım tutarlarını baz almıştır. “İşçi sayısı 1-200 aralığında ve sabit sermaye yatırım tutarı 2 milyon \$’a kadar olan imalat sanayi işletmeleri” KOBİ olarak sınıflandırılmaktadır.

¹³¹ Güneş Gençyılmaz, **3. KOBİ’ler ve Verimlilik Kongresi, Kongre Kitabı**, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, İstanbul, İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları, Yayın No 58, 2006, s. XV, XVI.

d. Türkiye Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticileri Vakfı (TOSYÖV) Tanımı

TOSYÖV vakfi işletmeleri sadece işçi sayısına göre sınıflandırmıştır. “1-5 arası işçi çalıştıran işletmeler çok küçük, 5-100 arası küçük ve 100-200 arası orta büyüklükte işletmeler” olarak sınıflandırılmıştır.

e. Hazine Müsteşarlığı Tanımı

Hazine Müsteşarlığı imalat sanayinde faaliyette bulunan işletmeler için KOBİ tanımlamasında işçi sayısını ve işletmenin mali durumunu (yasal defter kayıtlarında, arsa ve bina hariç, net sabit yatırım tutarı) kullanmıştır. Çok küçük işletmeler 1-9 arası, küçük işletmeler 10-49 arası, orta ölçekli işletmeler ise 50-250 arası işçi çalıştırmakla beraber her üç sınıf için de 400 milyar TL net sabit yatırım tutarı sınır olarak belirtilmiştir.

f. Dış Ticaret Müsteşarlığı Tanımı

Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın da imalat sanayinde faaliyet gösteren işletmeler için KOBİ tanımlamasında kriter olarak işçi sayısı ve işletmenin mali durumunu (gerçek usulde defter tutan, arsa ve bina hariç sabit sermaye tutarı, bilanço net değeri itibarıyla) kullanmıştır. İşletme KOBİ kapsamına girmek için 1-200 arası işçi çalıştırmalı ve mali durumu 2 milyon \$'ı aşmamalıdır.

g. Devlet İstatistik Enstitüsü ve Devlet Planlama Teşkilatı Tanımı

Devlet İstatistik Enstitüsü ve Devlet Planlama Teşkilatı'nın sadece işçi sayısına göre KOBİ tanımlamasında “işçi sayısı 1-9 arası çok küçük, 10-49 arası küçük ve 50-250 arası orta ölçekli işletme” olarak tanımlanmıştır.

Tablo 3.2: Türkiye’ de KOBİ Tanımları (2015 yılına kadar)

Kurum	Sektör	Tanım kriterleri	Çok küçük ölçekli işletme	Küçük ölçekli işletme	Orta ölçekli işletme
KOSGEB	İmalat sanayi	İşçi sayısı	-	1-50 işçi	51-150 işçi
Halk Bankası	İmalat sanayi	İşçi sayısı Sabit yatırım tutarı	(Normal) 1-250 işçi ≤400 milyar TL	(Teşvik Belgesi) 1-50 işçi ≤100 milyar TL	
Eximbank	İmalat sanayi	İşçi sayısı Sabit sermaye yatırım tutarı	-	-	1-200 işçi ≤2 milyon \$
TOSYÖV	-	İşçi sayısı	1-5 işçi	5-100 işçi	100-200 işçi
Hazine Müsteşarlığı	İmalat sanayi	İşçi sayısı Mali durum	1-9 işçi ≤400 bin TL	10-49 işçi ≤400 bin TL	50-250 ≤400 bin TL
Dış Ticaret Müsteşarlığı	İmalat sanayi	İşçi sayısı Mali durum	-	1-200 işçi ≤2 milyon \$	
DİE ve DPT	-	İşçi sayısı	1-9 işçi	10-49 işçi	50-250 işçi

Kaynak: Tablo “ Güneş Gençyılmaz, **3. KOBİ’ ler ve Verimlilik Kongresi, Kongre Kitabı, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları, Yayın No 58, 2006, s. XV, XVI.”** adlı kaynaktaki bilgiler kullanılarak oluşturulmuştur.

Yukarıdaki kurumların destekleri, sadece imalat sanayiinde faaliyet gösteren işletmeler için geçerlidir. Bu tanımlardan sadece 3624 sayılı yasada verilen KOSGEB'e ait olan tanım yasa statüsündedir. Diğer düzenlemeler, Bakanlar Kurulu Kararı ve ilgili kuruluşların kendi uygulama esasları çerçevesinde yaptıkları tanımlardır.

Bu farklı tanımların sonucu olarak bir kurumun KOBİ tanımı kapsamına giren ve avantajlarından faydalanan şirket, başka bir kurumun KOBİ tanımı kapsamı dışında kalıp, desteğinden faydalanamayabilir.

Her kurumun kendi amaçları doğrultusunda KOBİ tanımını farklı kriterlerle yapması sonucunda oluşan karmaşayı ve Avrupa Birliğine ile ekonomik ilişkilerde yol açtığı sorunları ortadan kaldırmak için AB KOBİ tanımına uygun bir tanım getirilmiştir. Bakanlar Kurulunun 2005/9617 sayılı kararı ile "Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırması Hakkında Yönetmelik" 18 Kasım 2005 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanmış ve yayım tarihinden 6 ay sonra yürürlüğe girmiştir. Bu karara göre KOBİ'ler aşağıdaki şekilde sınıflandırılmıştır:¹³²

- a) Mikro işletme: On kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu bir milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan çok küçük ölçekli işletmeler,
- b) Küçük işletme: Elli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu beş milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan işletmeler,
- c) Orta büyüklükteki işletme: İki yüz elli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu yirmi beş milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan işletmeler.

Daha sonra 4 Kasım 2012 tarih ve 28457 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'yla değiştirilen küçük işletme tanımının yıllık net satış hasılatı ve mali bilanço değeri üst sınırları sekiz milyon Türk Lirasına, orta büyüklükteki işletmelerin yıllık net satış

¹³² 18 Kasım 2005 tarih ve 25997 sayılı Resmî Gazete, (Çevrimiçi)
<http://yoikk.gov.tr/upload/komiteler/kobi/KobiTanimiYonetmeligi.pdf> , 13 Temmuz 2019.

hasılatı ve mali bilanço değeri üst sınırları ise kırk milyon Türk Lirasına yükseltilmiştir.¹³³ Bu tanım da 24 Haziran 2018 tarih ve 11828 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'yla değiştirilmiştir. Yıllık net satış hasılatı ve mali bilanço değeri üst sınırları mikro işletme tanımı için 3 milyon Türk Lirasına, küçük işletme tanımı için 25 milyon Türk Lirasına, orta büyüklükteki işletmeler için ise 125 milyon Türk Lirasına yükseltilirken, işçi sayıları için sınırlar değişmemiştir.¹³⁴

Tablo 3.3: Bakanlar Kurulu'nun Güncel KOBİ Tanımı (2018 itibarıyla)

Ölçek	Yıllık Net Satış Hasılatı	veya	Yıllık Mali Bilanço	İşçi Sayısı
Mikro	≤3 milyon TL (2012: ≤1 milyon TL) (2005: ≤1 milyon TL)		≤3 milyon TL (2012: ≤1 milyon TL) (2005: ≤1 milyon TL)	1-9
Küçük	≤25 milyon TL (2012: ≤8 milyon TL) (2005: ≤5 milyon TL)		≤25 milyon TL (2012: ≤8 milyon TL) (2005: ≤5 milyon TL)	10-49
Orta	≤125 milyon TL (2012: ≤40 milyon TL) (2005: ≤25 milyon TL)		≤125 milyon TL (2012: ≤40 milyon TL) (2005: ≤25 milyon TL)	50-249

Kaynak: Tablo "19 Ekim 2005 tarih ve 9617 sayılı Resmî Gazete", "4 Kasım 2012 tarih ve 28457 sayılı Resmî Gazete" ve ¹ "24 Haziran 2018 tarih ve 11828 sayılı Resmî Gazete" adlı kaynaklardaki bilgiler kullanılarak oluşturulmuştur.

3.2. KOBİ'LERİN NİTEL VE NİCEL KRİTERLERİ

Küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin belirlenmesi "işletme büyüklüğü"ne bağlıdır. İşletme büyüklüğünden kasıt ise işletmenin iktisadi faaliyet hacmi ve kapasitesidir. Bu kapasitelerin düzeylerine göre bazı işletmeleri küçük, bazılarını orta büyüklükte ve bazılarını da büyük olarak nitelendirmek mümkün olabilmektedir. Hacim ve işletme büyüklüğünün belirlenmesi ise belli ölçütlerin kullanılmasıyla

¹³³ 4 Kasım 2012 tarih ve 28457 sayılı Resmî Gazete (Çevrimiçi)
<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/11/20121104.pdf> , 13 Temmuz 2019.

¹³⁴ 24 Haziran 2018 tarih ve 11828 sayılı Resmî Gazete (Çevrimiçi)
<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/06/20180624-7.pdf> , 4 Ağustos 2019.

mümkün olabilmektedir.¹³⁵ Dolayısıyla işletmelerin büyüklüklerinin ölçülmesinde kullanılan ortak özellikleri nicel kriterler ve nitel kriterler olmak üzere iki ana başlık altında toplamak mümkündür. Nicel kriterler somut olup sayılarla ifade edilebilirken, nitel kriterler soyuttur ve özelliklerle ifade edilebilmektedir.

KOBİ'ler için nicel kriterler şu şekilde sıralanabilir; işletmede istihdam edilen kişi sayısı, işçilerin toplam çalışma süresi, işçilerin ücretleri toplamı, sermaye, aktifler toplamı, kâr, toplam sabit varlıklar, üretim aşamaları sayısı, toplam çeviri güç miktarı, toplam enerji kullanımı, ciro (satış hasılatı), pazar payı, makine parkı ve kapasite.¹³⁶

KOBİ'ler için nitel kriterler ise şu şekilde sıralanabilir; girişimcinin fiilen işletmede çalışıp çalışmadığı, girişimcinin risk alıp almaması, iş bölümü ve uzmanlaşmanın derecesi, yönetimin bağımsızlığı, sermayenin sınırlı ve yetersiz olup olmadığı, pazar payının ve etkinliğinin küçük olması, makine ve ekipman kullanım durumu, pazarlık gücü, uygulanan yönetim teknikleri faktörleri.¹³⁷

3.3. KOBİ'LERİN AVANTAJLARI VE DEZAVANTAJLARI

KOBİ'lerin büyük işletmelerle karşılaştırıldığı zaman, bazen küçük olmanın üstünlükleri, bazen de büyük olmamanın zayıflıkları ile yüzleştikleri görülmektedir. Bu bölümde KOBİ olmanın yapısı gereği işletmeye kazandırdığı avantaj ve dezavantajlar açıklanmıştır.

Küçük bir işletme olmak öncelikle girişimcinin işletmeyi yakından takip etmesine olanak sağlamaktadır. Dolayısıyla girişimci işletmenin hem iç hem de dış çevresiyle yakından ilgilenebilmektedir. Müşterileri ve çalışanları ile iletişiminin kuvvetli olması girişimcinin işletmesini daha iyi hale getirmesini kolaylaştırmaktadır.

¹³⁵ Özdaşlı v.d., **a.g.e.**, s. 14.

¹³⁶ Mustafa Tamer Müftüoğlu, **Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Sorunlar ve Öneriler**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2002, s. 40 ve Sezayi Dumanoğlu, Nuray Ergül, "Basel 2'nin KOBİ'ler üzerindeki Muhtemel Etkileri", **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı 43, 2009, s. 113.

¹³⁷ Müftüoğlu, **a.g.e.**, s. 40 ve Dumanoğlu ve Ergül, **a.g.e.**, s. 113.

KOBİ girişimcisi olmanın getirdiği en önemli avantajlardan bir diğeri de üretim, hizmet ve pazarlama konularında daha esnek olabilmeleridir. Küçük işletmeler daha küçük etki alanına sahip oldukları için yerel pazarı daha iyi tanırlar. Dolayısıyla pazarın ihtiyaçlarını ve özelliklerini daha iyi bildikleri için büyük işletmelere oranla daha avantajlı bir konuma sahip olabilmektedirler.

Bunlarla birlikte KOBİ'lerin büyük işletmelere kıyasla avantajlı olduğu diğer durumlar aşağıda açıklanmıştır.¹³⁸

- KOBİ'ler büyük teknoloji ve yatırım gerektirmediğinden üretim konuları tüketici eğilimlerine göre değiştirilebilir.
- Sabit giderleri az olduğu için üretim maliyetleri çok yüksek değildir.
- KOBİ'lerin yatırım, istihdam ve üretimdeki önemlerinin anlaşılması kendilerine yapılan devlet yardımlarının da artmasına neden olmuştur.
- Büyük işletmeler, girdi olarak kullandığı mal ve hizmetlerin bir kısmını olanaksız veya rasyonel bulmadıkları için kendileri üretmezler. Dolayısıyla bu mal ve hizmetler KOBİ'ler tarafından üretilir. Örneğin, General Motors 37000 işletmeye bu tür işler vermektedir.
- Küçük işletmelerde yönetim kolaydır. Yönetici çoğu zaman işletme sahibinin kendisidir. Çalışan sayısı az olduğu için örgütsel sorunlar ve uyumsuzluklar yok denecek kadar azdır.
- Tüketicilerin kişisel zevk ve eğilimlerine, modanın gereklerine uyarlanma esnekliğine sahiptirler. Buna ek olarak birebir iletişimleri işletmenin tanınırlığını artırmaktadır.
- Çoğunlukla sipariş üzerine çalıştıkları için özellikli malların üretiminde büyük işletmelere oranla avantajlıdırlar. Örneğin, vücut ölçüleri, kullanılan kumaş gibi nedenlerle hala elbise için terzileri tercih eden birçok kişi vardır.

¹³⁸ Zeyyat Sabuncuoğlu, **İşletme**, Bursa, Ezgi Yayınları, 2001, s. 60-63.

- Sınırlı üretimleri gereği depolama ve satış sorunları pek yoktur.
- Kararlar daha esnek yöntemlerle alınmakta ve günün şartlarına göre yeniden uyarlanabilmektedir.
- Girişimci ve yöneticiler büyüme konusunda daha istekli olmaktadır.
- Yönetim kademelerinde genç kadroların ağırlıklı olması sonucu işletme değişime ve yeniliğe açıktır.
- Daha büyük yatırımlara atılmadan önce küçük partilerle girilen pazarın reflekslerini görebilme imkanına sahiptirler.
- Büyük işletmelere oranla ekonomik dalgalanmalardan daha az etkilenirler.

Yapılan araştırmalara göre KOBİ'lerin başarısızlık oranları büyük işletmelere göre daha yüksektir. Başarısızlığın en önemli nedeni karşılaştıkları finansal sorunlardır. KOBİ'lerin %57'sinin kuruluşundan itibaren 5 yıl içinde başarısız olduğu da araştırmalar sonucu ortaya konmuştur. Bu nedenle KOBİ'ler için ilk 5 yıl çok önemlidir.¹³⁹

KOBİ'ler büyük işletmelerle kıyaslandığında aşağıdaki hususlar bakımından zayıf kalmaktadırlar:¹⁴⁰

- Teknolojik gelişmelere bilgi veya sermaye eksikliği gibi nedenlerden dolayı uyum sağlamakta zorlanmaktadır.
- KOBİ girişimcileri genellikle girişimcilik ve iş kurma konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları için iş fikirlerini yeterince analiz etmeden, iş planı hazırlamadan ve yapılabirlik analizi yapmadan yatırıma karar vermektedirler. Bu da başarısızlıkla sonuçlanan KOBİ girişimlerinin önemli sebeplerinden biridir.

¹³⁹ Sabuncuoğlu, a.g.e., s. 63.

¹⁴⁰ KOSGEB, **KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı 2011-2013**, Ankara, 2011, s. 50 ve İSMMMO, **KOBİ'lerde İç Denetim İçin Pratik Bilgiler**, Nisan 2013, s. 11-16.

- Yabancı pazarları araştırma ve bilgiye erişme yetenekleri az olduğu için uluslararası pazarlara açılmaları zor olmaktadır.
- Diğer işletmelerle stratejik ortaklık kurmaları zor olmaktadır.
- KOBİ'ler üretim, pazarlama, finansman, tedarik gibi önemli işlevlerde bilgi ve tecrübe yetersizliğinden kaynaklanan sorunlarla karşılaşmaktadır.
- Ekonomideki dalgalanmaları önceden görememekten kaynaklanan tepki gecikmesi yaşanmaktadır.
- Nitelikli işçi bulmakta zorluk çekmektedirler. Bunsalar bile maliyetleri küçük şirket için ağır olabilmektedir.
- Ar-Ge ve yenilik süreçleri ile ilgili büyük işletmelere kıyasla bilgi birikimlerinin yetersiz olduğu görülmektedir.
- Büyük işletmelerin aksine küçük partilerle üretim yaptıkları için ölçek ekonomisinden faydalanamamaktadırlar.
- Modern pazarlama tekniklerini kullanmakta ve marka oluşturmada zorlanmaktadır.
- KOBİ kurucularının işletmenin üst kadrolarında profesyonel yönetici bulundurmaktan kaçındıkları görülmektedir. Bu nedenle şirketin performansı düşebilmektedir.
- Teminat gösterememe, çoğunlukla kayıt dışı çalışma gibi nedenlerden dolayı kredi bulmakta zorlanmaktadır. Finansal sorunlar KOBİ'lerin başarısızlığında en büyük etkidir.

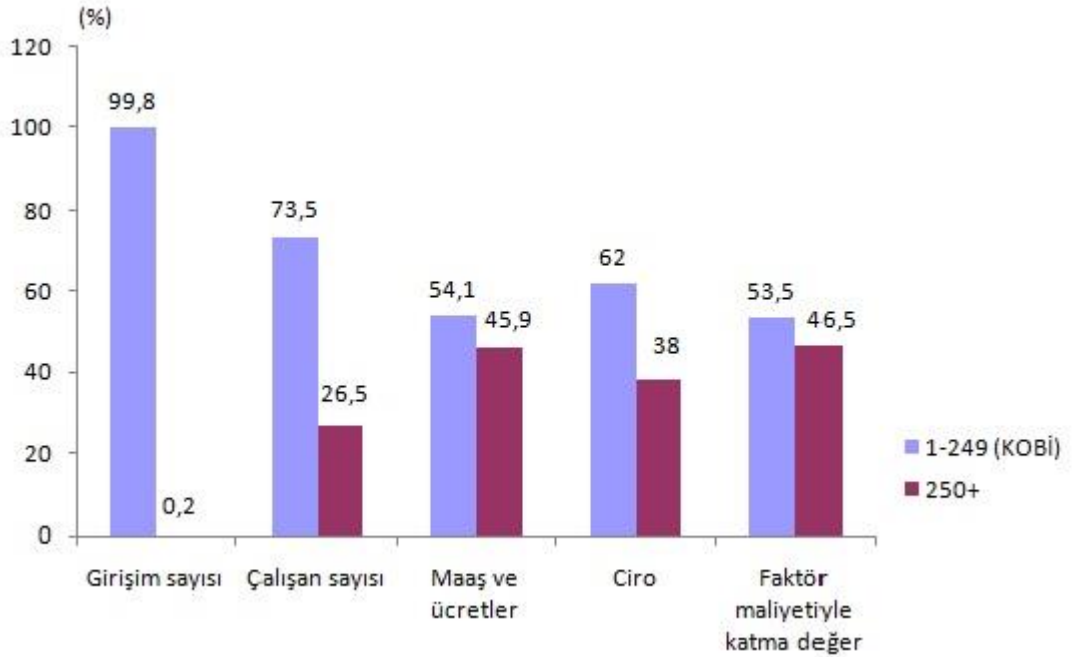
3.4. KOBİ'LERİN EKONOMİDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

1970'lerde yaşanan ekonomik krizlere kadar, dünya ekonomisinde çoğunlukla büyük işletmeler ön plandaydı. Ekonomik kalkınma ve gelişme için bu işletmelere

önem verilirdi. Ancak 1970'lerdeki ekonomik krizlerden sonra dünya genelinde KOBİ'lerin önemi daha iyi anlaşılmış ve dolayısıyla KOBİ'lere yönelik politikalar hazırlanmıştır. Bunun sonucudur ki günümüzde hem gelişmiş ülkelerde hem de gelişmekte olan ülkelerde KOBİ'ler önemli bir konuma sahiptir. Bu bölümde KOBİ'lerin ekonomideki yeri ve önemi anlatılmıştır.

3.4.1. KOBİ'lerin Ekonomideki Yeri

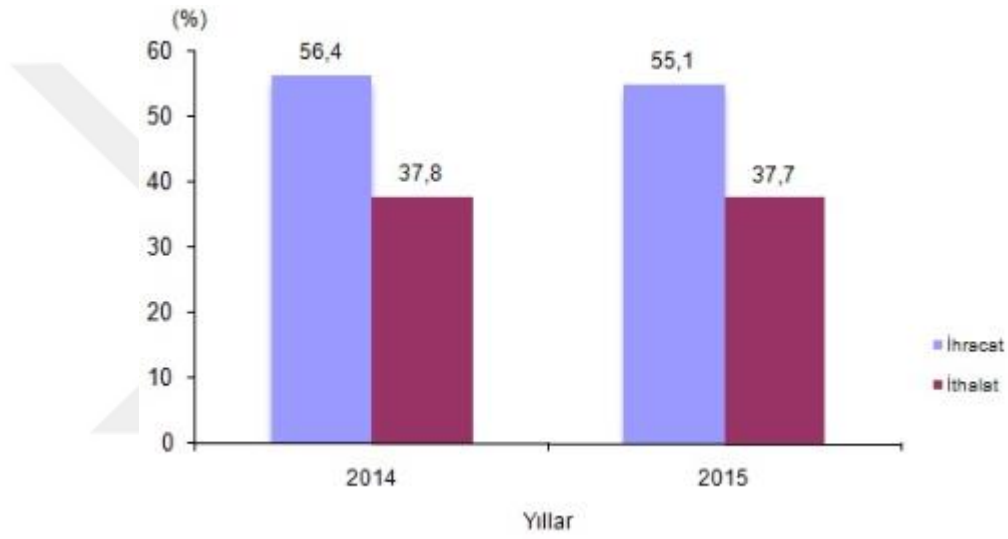
KOBİ'lerin ekonomiye katkısının anlaşılmasıyla birlikte ülkeler tarafından verilen desteğin de etkisiyle günümüzde dünya ekonomisindeki işletmelerin çok büyük bir çoğunluğunu KOBİ'ler oluşturmaktadırlar. Sayılarının fazla olmasıyla birlikte ülkelerdeki çalışan sayısı, katma değer, ücretler gibi birçok göstergede de büyük işletmelerden daha fazla paya sahiptirler.

Kaynak: TÜİK, **Küçük ve Orta Büyüklükteki Girişim İstatistikleri**, 2016, (Çevrimiçi) <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21540> , 13 Temmuz 2019.

Şekil 3.1: Büyüklük Grubuna Göre Temel Göstergeler, 2014 Yılı Verisi

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de Küçük ve Orta Büyüklükteki işletmeler büyük öneme sahiptir. Türkiye İstatistik Kurumunun 2014 yılına ait verilerine göre Türkiye’de işletmelerin %99,8’ini, istihdamın %75,8’ini, maaş ve ücretlerin %54,1’ini, cironun %62’sini, faktör maliyetiyle katma değer (FMKD) %53,5’ini ve maddi mallara ilişkin brüt yatırımın ise %55’ini KOBİ’ler oluşturmaktadır.¹⁴¹

Kaynak: TÜİK, **Küçük ve Orta Büyüklükteki Girişim İstatistikleri**, 2016 (Çevrimiçi) <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21540> , 13 Temmuz 2019.

Şekil 3.2: KOBİ’lerin Dış Ticaretteki Payı, 2014-2015 Yıllarına Ait Veriler

Türkiye İstatistik Kurumu’nun bir başka istatistiğine göre 2015 yılında Türkiye’nin ihracatında, mikro ölçekli işletmeler %17,7, küçük ölçekli işletmeler %20,3, orta ölçekli işletmeler %17,1, büyük ölçekli işletmeler ise %44,8 pay sahibidirler. Aynı yılın ithalatında ise mikro ölçekli işletmeler %6,3, küçük ölçekli işletmeler %13,1, orta ölçekli işletmeler %18,2, büyük ölçekli işletmeler ise %62,3 oranında yer aldılar. İstatistiklerden görüldüğü gibi KOBİ’ler ihracatta büyük

¹⁴¹ TÜİK, **Küçük ve Orta Büyüklükteki Girişim İstatistikleri**, 2016, (Çevrimiçi) <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21540> , 13 Temmuz 2019.

işletmelerden daha fazla paya sahipken, ithalatta büyük işletmeler daha büyük oranda yer almaktadırlar.¹⁴²

Tablo 3.4'te işletmelerin faaliyet kollarına göre dağılımı ve her faaliyet kolundaki çalışan sayısı verilmiştir. Bu verilerden her bir faaliyet alanına göre bir işletmeye düşen ortalama ölçek boyutu hesaplanmıştır. 2016 yılı verilerine göre mikro ölçekli işletmelerin payı yüzde 94,14, küçük ölçekli işletmelerin payı yüzde 3,89, orta ölçekli işletmelerin payı yüzde 1,19 olmakla birlikte Türkiye'deki işletmelerin yüzde 99,22'si KOBİ kapsamına girmektedir. Ortalama ölçek boyutu mikro işletme boyutunu aşan sektörler aşağıda sıralanmıştır.¹⁴³

- Kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri,
- Madencilik ve taş ocakçılığı,
- Radyo, TV ve haberleşme cihazları üretimi,
- Motorlu kara taşıtları (otomotiv) üretimi, yan sanayileri,
- Kimyasal madde ürünleri,
- Elektrik, gaz ve su işletmeleri,
- Kağıt ve kağıt ürünleri,
- Diğer ulaşım araçları üretimi,
- Ana metal sanayi,
- Tekstil, konfeksiyon ve deri sanayi,
- Taş ve toprağa dayalı ürünler

¹⁴² TÜİK, **Küçük ve Orta Büyüklükteki Girişim İstatistikleri**, 2016, (Çevrimiçi)
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21540> , 13 Temmuz 2019.

¹⁴³ Yavuz Bayülken, **Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmeleri (KOBİ'ler)**, Genişletilmiş 5. bsk., Yayın no, MMO/667, Ankara, TMMOB Makina Mühendisleri Odası, s. 25.

Tablo 3.4: İşletmelerin Sanayi ve Diğer Faaliyet Alanlarına Dağılımı ve İstihdam Değer Oranları (2016)

FAALİYET KOLLARI	İşletme Sayısı	Pay (%)	Çalışan Sayısı	Pay (%)	Ortalama Ölçek Boyutu
Madencilik ve Taşocakçılığı	3.019	0,1	117.368	0,8	38,9
İmalat Sanayi	372.600	12,9	5.296.210	35,9	14,2
Gıda, İçki, Tütün	41.520	1,3	685.750	1,6	16,5
Tekstil, Konfeksiyon, Deri	92.381	3,2	1.935.281	13	20,9
Ağaç ve Mantar Ürünleri (Mobilya hariç)	37.935	1,3	170.703	1,2	4,5
Kâğıt ve Kâğıt Ürünleri	2.660	0,1	64.904	0,4	24,4
Basın Yayın	13.565	1,3	170.703	1,2	4,5
Kok Kömürü, Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri	216	0	12.595	0,1	58,3
Kimyasal Madde Ürünleri	5.422	0,2	156.153	1	28,8
Plastik ve Kauçuk Ürünler	13.117	0,4	209.870	1,4	16
Taş ve Toprağa Dayalı Ürünler	18.513	0,7	333.234	2,2	18
Ana Metal Sanayi	9.329	0,3	195.909	1,3	21
Metal Eşya Sanayi (Mak. Teç. Hariç)	45.057	1,5	395.339	2,6	8,8
B.y.s. Makine Teçhizat	26.418	1	388.345	2,5	14,7
Büro, Muhasebe, Bilgi İşlem Makineleri	695	0	7.645	0	11
B.y.s. Elektrikli Makine ve Cihazlar	7.437	0,2	91.475	0,6	12,3
Radyo, TV, Haberleşme Cihazları	759	0,1	26.565	0,2	35
Tıbbi, Hassas ve Optik Aletler, Saat	2.901	0,1	52.210	0,3	19
Motorlu Kara Taşıtları ve Karoseri	6.972	0,2	223.104	1,5	32
Diğer Ulaşım Araçları	1.410	0,1	23	0,2	16,6
Mobilya	46.131	1,7	296.786	2	6,4
Hurda Yeniden Değerlendirme	162	0	2.138	0	13,2
Elektrik, Gaz ve Su	5.064	0,2	116.890	0,8	23,1
İnşaat	45.601	1,6	1.267.315	8,6	27,8
Toptan ve Perakende Tic., Komisyonculuk, Tamirat	1.407.563	48,7	3.605.532	24,5	2,5

Kaynak: Yavuz Bayülken, **Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmeleri (KOBİ'ler)**, Genişletilmiş 5. bsk., Yayın no, MMO/667, Ankara, TMMOB Makina Mühendisleri Odası, Ekim 2017, s. 26-27.

Tablo 3.4 (Devam): İşletmelerin Sanayi ve Diğer Faaliyet Alanlarına Dağılımı ve İstihdam Değer Oranları (2016)

Otel ve Lokantalar	265.201	9,2	1.258.893	8,5	4,7
Ulaştırma, Depolama, Haberleşme	430.322	14,8	1.228.896	8,3	2,8
Mali Aracı Kuruluşların Faaliyetleri	28.230	1	168.400	1,1	5,9
Gayrimenkul Kiralama ve İş Faaliyetleri	132.489	4,6	555.553	3,8	4,2
Eğitim Hizmetleri	9.846	0,3	196.330	1,3	18,6
Sağlık İşleri ve Sosyal Hizmetler	48.253	1,6	203.356	1,4	4,2
Diğer Sosyal, Toplumsal ve Kişisel Hizmetler	144.482	5	737.877	5	5,1
Genel Toplam	2.892.670	100	14.752.620	100	5,1

İstihdamın yüzde 54'ünü ve faktör maliyetiyle katma değer yüzde 43,4'ünü oluşturan imalat sanayindeki KOBİ'ler **Tablo 3.5'te** 2014 yılı verileri kullanılarak teknoloji düzeylerine göre sınıflandırılmıştır. Bu işletmelerin yüzde 59,7'sinin düşük teknoloji ile çalışmış olduğu görülmektedir. Büyüklük gruplarını esas alarak inceleyecek olursak, 1-19 işçi çalışan işletmelerin yüzde 60,4'ü düşük teknoloji, yüzde 31,1'i orta-düşük teknoloji, yüzde 8,3'ü ise orta-yüksek teknoloji kullanmıştır. 20-49 işçi çalışan işletmelerde yüzde 53 düşük teknoloji, yüzde 28,4 orta-düşük teknoloji ve yüzde 17,6'sı orta yüksek teknoloji ile çalışmıştır. 50-249 işçi çalışan işletmelerde ise bu oranlar sırasıyla yüzde 49,7, yüzde 31,4 ve yüzde 17,4 olarak gerçekleşmiştir.¹⁴⁴

¹⁴⁴ TÜİK, **Küçük ve Orta Büyüklükteki Girişim İstatistikleri**, 2016 (Çevrimiçi) <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21540> , 13 Temmuz 2019.

Tablo 3.5: İmalat Sanayinde KOBİ'lerin Büyüklük Grubu ve Teknoloji Düzeyine Göre Payları, 2014 Yılı Verisi

Büyüklük grubu	Teknoloji düzeyi			
	Yüksek teknoloji	Orta-yüksek teknoloji	Orta-düşük teknoloji	Düşük teknoloji
Toplam	0,3	9,1	30,9	59,6
1-19	0,2	8,3	31,1	60,4
20-49	0,9	17,6	28,4	53,0
50-249	1,5	17,4	31,4	49,7
KOBİ (1-249)	0,3	9,1	31,0	59,7
250+	2,6	18,8	24,7	54,0

Kaynak: TÜİK, **Küçük ve Orta Büyüklükteki Girişim İstatistikleri**, 2016 (Çevrimiçi) <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21540> , 13 Temmuz 2019.

3.4.2. KOBİ'lerin Ekonomideki Önemi

KOBİ'ler ülke geneline yayıldıkları için istihdama olan katkısı ile sadece işsizliğin azalması olarak fayda sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda bölgeler arasındaki ekonomik ve sosyal kalkınmışlık dengesizliğini azaltarak daha adil gelir dağılımı oluşturmaktadır.¹⁴⁵ Her ne kadar büyük işletmelerin varlığı onlar için bir tehlike olsa da bu durum KOBİ'leri çok fazla etkilememiştir. Çünkü büyük işletmelerin varlığının KOBİ'ler için dezavantajları olduğu gibi avantajları da mevcuttur. Buna örnek olarak önceki konudaki büyük işletmelere girdi temininde öne çıkan KOBİ gereksinimini gösterebiliriz.

Son yıllarda dünya ekonomisindeki ekonomik dalgalanmalardan ortaya çıkan küresel krizler, KOBİ'lerin büyük işletmelerden daha avantajlı konuma sahip olabileceğini ortaya koymuştur. KOBİ'ler kriz durumunda değişen koşullara büyük işletmelerin aksine hızlı uyum sağlayabilmektedir. Bu nedenle KOBİ'ler ekonomik

¹⁴⁵ Süleyman Özdemir, Halis Yunus Ersöz, Halil İbrahim Sarıoğlu, "Küçük Girişimciliğin Artan Önemi ve KOBİ'lerin Türkiye Ekonomisindeki Yeri", **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, Sayı 53, 2007, s. 175.

dalgalanmalardan büyük işletmeler kadar etkilenmemektedir.¹⁴⁶ Çok sayıda büyük şirketin aynı zamanda iflas etmesi ekonomiyi kısır döngüye sokarken, KOBİ'lerin eskisine yakın düzeyde faaliyetlerine devam etmesi bu kısır döngüden çıkmak için önemli bir aşama olmuştur. Ekonomik krizler karşısında görünen başarılı KOBİ profili, KOBİ'lerin ülkeler açısından da daha fazla önemsenmesine sebep olmuştur.

3.5. KOBİ'LERİN KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR

Ekonomilerin temelini oluşturan KOBİ'ler çok sayıda sorunla karşılaşmaktadır. Profesyonel olmayan yönetim, yetersiz finansal kaynaklar, düşük nitelikli çalışanlar ve başka bir sıra sorundan dolayı KOBİ'lerin başarısızlık oranları yüksektir. Özellikle ilk yıllarında karşılaştıkları sorunları aşmayı başaramayan şirketler iflas etmek zorunda kalmaktadır. Bu bölümde KOBİ'lerin karşılaştıkları temel sorunlar açıklanmıştır.

3.5.1. KOBİ'lerin Karşılaştıkları Yönetim ve Organizasyon Sorunları

KOBİ'lerde genellikle girişimcinin kendisi yöneticilik görevini üstlenmektedir. İşletme kuracak kadar finansal güce sahip olan kişide yöneticilik vasfı her zaman bulunmamaktadır. Girişimcinin pazarlama, finans, işletme, muhasebe gibi alanlardan birkaçında yeterli bilgi ve tecrübeye sahip olmaması durumunda yönetim sorunları ortaya çıkmaktadır. Bu durumda işletmenin yönetimini uzman kişilere devretmek gerekirken, çoğu KOBİ girişimcisi bu adımı atmaktan kaçınmaktadır. Bunun sebebi hem maddi olarak daha fazla masrafa sebebiyet vermemek, hem de manevi olarak kontrolün kendisinde kalmasını tercih etmek olabilmektedir. Ancak söz konusu durum çoğu zaman işletmenin daha iyi sonuçlar alabilmesine engel olmaktadır. Hatta işletmenin kapanmasına yol açacak yönetim hatalarına da sebep olabilmektedir.

¹⁴⁶ Edip Örcü, Recep Kılıç, Abdullah Savaş, "KOBİ'lerde İnovasyon Stratejileri ve İnovasyon Yapmayı Etkileyen Faktörler: Bir Uygulama", *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, Cilt 12, Sayı 1, 2011, s. 61.

Çünkü işletme yönetiminin girişimcinin kendisinde olması durumunda şirketin izleyeceği yol girişimcinin amacına, hevesine ve davranışına bağlı kalacaktır.

Girişimcinin tek başına yönetici olduğu durumda ortaya çıkan bir başka sorun karar alma süreciyle ilgilidir. KOBİ girişimcisi karar alma sürecinde basit yöntemler kullanıp tek başına karar verirken, profesyonel yönetim kadrosu çeşitli bilimsel yöntemlerden yararlanmakta, anketler ve bir sıra araştırmalar yaptıktan sonra karar vermektedirler. Bu nedenle profesyonel yönetimin aldığı kararlarla kıyaslandığı zaman KOBİ girişimcisinin alacağı kararların başarısız olma olasılığı daha yüksek olmaktadır.

KOBİ'lerin karşılaştığı bir sorun da iyi örgütlenememektir. Örgütlenme sorunlarının en önemlisi KOBİ'lerin görev tanımlamalarının yapılmamış olması ve organizasyon şemasının yokluğunun işletmedeki yetki ve sorumlulukların dağılımının açık ve adil olarak belirlenememesine sebep olmasıdır. Bu durum işletme içerisindeki ekip çalışmasını olumsuz etkilemektedir. Gümüştekin tarafından gerçekleştirilmiş araştırmanın sonucu olan **Tablo 3.6**'da, sorunun araştırmaya katılan işletmelerin ne kadar büyük bir çoğunluğunda görüldüğünü ortaya koymaktadır. İşletmelerin % 62,07'sinde bir organizasyon şeması bulunmamakta, %24,13'ünde iş bölümü ve uzmanlaşma yetersiz, %6,9'unda ise işletmelerin temel politikaları belirgin iken, işletmelerin sadece %6,9'unda organizasyon şeması bulunmaktadır.¹⁴⁷

İşletmelerde muhasebe bilgi sistemi kullanımının, yöneticilerin aldığı kararların isabetliliğini arttırdığına ve dolayısıyla işletmenin başarısını önemli ölçüde etkilediğine önceki bölümlerde değinmiştik. Çalışmamıza konu olan KOBİ'lerde ise yönetim kararlarında muhasebe bilgi sisteminin kullanımı çeşitli nedenlerle yeterli seviyede değildir. Bu da KOBİ'lerin performansı başta olmak üzere farklı açılardan KOBİ'leri etkilemektedir.

¹⁴⁷ Gülten Eren Gümüştekin, **KOBİ Niteliğindeki Aile İşletmelerinin Yönetim ve Organizasyon Sorunları: Kütahya Seramik Sanayi Örneği**, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 6, Sayı 1, 2005 s. 84.

Tablo 3.6: İşletmelerin Organizasyon Yapılarına İlişkin Sonuçlar

İşletmelerin Organizasyon Yapılarına İlişkin Sonuçlar	Frekans	Yüzde (%)
Bir organizasyon şeması bulunmamakta, bu nedenle, işletmedeki yetki ve sorumluluk dağılımı adil ve açık değildir	18	62,07
İşletmede iş bölümü ve uzmanlaşma yetersizdir	7	24,13
İşletmenin temel politikaları belirgindir	2	6,9
İşletmede organizasyon şeması bulunur	2	6,9
Toplam	29	100

Kaynak: Gülten Eren Gümüştekin, “KOBİ Niteliğindeki Aile İşletmelerinin Yönetim ve Organizasyon Sorunları: Kütahya Seramik Sanayi Örneği”, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 6, Sayı 1, 2005, s. 84.

Kurumsallaşma, işletmelerin uzun dönemde ayakta kalabilmesi ve kamuoyuna mal olmasıdır. Kurumsallaşmanın yüksek düzeyde olması işletmeye rekabet üstünlüğü sağlayabilmektedir. Düşük düzeyde kurumsallaşma KOBİ’lerin performansını azaltan sebeplerden biridir. Bu durum sonucunda işletmelerin sürekliliği engellenmekte, verimliliği azalmaktadır. Kurumsallaşma süreci aniden gerçekleştirilebilen bir uygulama değildir. Özellikle aile işletmelerinde kurumsallaşma sorunu birçok işletmenin satılmasına, parçalanmasına ve kapanmasına yol açmaktadır. Ailelerin geçmiş nesillerinin yarattığı işletmeler sonraki neslin hatalarıyla yok olma sorunuyla karşılaşmaktadır. Bunun önünü almak için yönetimdeki neslin aile işletmesinden kurumsal aile işletmesine geçmesi gerekmektedir.¹⁴⁸

Dinç ve Karakaya’nın İstanbul ve çevresindeki KOBİ’ler üzerine yaptığı anket çalışmasının sonucunda muhasebe bilgi sisteminin etkinliği ile kurumsallaşma düzeyi arasında karşılıklı olarak birbirini tetikleyen ilişki olduğu görülmüştür. Etkin bir muhasebe bilgi sistemi kurumsallaşma düzeyini pozitif yönde etkilemekte ve pozitif yönde etkilenen kurumsallaşma düzeyi de muhasebe bilgi sistemini pozitif yönde etkilemektedir. Spiral döngü olarak çalışan bu iki süreçten birinin etkinliğinin azalması

¹⁴⁸ Gümüştekin, 2005, a.g.e., s. 85.

işletmenin sürekliliğini tehlikeye sokacaktır. Bu nedenle işletmelerin kurumsallaşmak için güncel ve bütünleşmiş muhasebe bilgi sistemine sahip olmaları gerekmektedir.¹⁴⁹

3.5.2. KOBİ'lerin Karşılaştıkları Üretim Sorunları

KOBİ'lerin üretim fonksiyonunun etkin bir şekilde çalışmasını engelleyen en önemli husus daha işletmenin kuruluşundan önce bilimsel bir yolla yapılması gereken yapılabirlik analizinin etkin bir şekilde gerçekleştirilmemesidir. Girişimciler işletmeyi kurmadan önce düşündüğü iş fikrinin gerçek hayatta kârlı bir iş olacağından emin olmak için derin bir araştırma yapmalı ya da yaptırmalıdır. Öncelikle üretilmesi planlanan mal veya hizmet için piyasada yeterince talebin olup olmadığını, varsa gerekli miktar ve kaliteyi karşılamayı başarıp başaramayacağını kesinleştirmelidir. Bu konularda emin olmadan yapılan girişimin başarılı olma ihtimali düşüktür. Bu nedenle, işletme kurulmadan önce gerekli yapılabirlik analizinin yapılmaması sonradan üretimin de aksamasına sebep olacaktır.¹⁵⁰

KOBİ'lerin üretim sorunlarının sebeplerinden biri de yetersiz teknolojidir. KOBİ'lerin ilgili kurumlardan yeterli ölçüde teknoloji desteği alamaması üretimlerinin maliyetini arttırmakta, kalitesini düşürmektedir. Küreselleşmenin bir sonucu olarak sürekli artan uluslararası rekabette Türkiye'nin etkinliğini azaltan bir sebep ülkede teknolojik ilerlemenin yeterli seviyede olmamasıdır.¹⁵¹

3.5.3. KOBİ'lerin Karşılaştıkları Pazarlama Sorunları

Daha önceki konularda belirtildiği gibi KOBİ'ler yapısı gereği küçük pazar payına sahiptirler. Aynı zamanda nitelikli işçi bulma konusunda da sorun

¹⁴⁹ Engin Dinç, Aykut Karakaya, "Muhasebe Bilgi Sistemi ve Kurumsallaşma Düzeyi Arasındaki İlişki'ye Yönelik bir Araştırma", **Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Yıl 14, Sayı 27, Nisan 2014, s. 44-45.

¹⁵⁰ Özdaşlı v.d., **a.g.e.**, s. 57-58.

¹⁵¹ Yusuf Demir, Abdullah Sütçü, "Kriz Sonrası Isparta Orman Endüstri KOBİ'lerinin Üretim, Teknoloji ve Finansman Sorunlarının Analizi", **Türkiye Ormancılık Dergisi**, Cilt 3, Sayı 2, 2002, s. 93.

yaşamaktadırlar, bunsalar bile çoğu zaman maliyetine katlanmaktan kaçınırlar. Aynı durum pazarlama konusunda da sorunlara yol açmaktadır. Pazarlama konusunda iyi donanıma sahip işçiler çalıştırmadıkları için işletmede gerekli pazar araştırmaları yapılamamaktadır.¹⁵²

Üretim sorunlarında olduğu gibi pazarlama sorunlarında da işletmelerin kuruluş aşamasından önce bilimsel yollarla yapılması gereken, ama yeteri kadar ciddiye alınmayan pazar araştırmasının etkisi büyüktür. İşletmenin ilerleyen dönemlerde müdahale etmesi güç olan pazarlama sorunlarını baştan görebilmek için girişimcinin işletmeyi kurmadan önce aşağıdaki süreci gerçekleştirmesi beklenmektedir. Bu süreçler:¹⁵³

- Üretilmesi planlanan mal veya hizmet ile ilgili olarak pazardaki mevcut ve gelecekteki talep durumunun, talep tahmini yöntemleri kullanılarak belirlenmesi,
- İlgili ürün veya hizmeti üreten diğer işletmelerin üretim kapasitelerinin tespit edilmesi,
- Üretilmesi planlanan mal veya hizmetin tahmin edilen birim fiyatının belirlenmesi,
- İşletmenin ilgili mal veya hizmeti satacağı hedef kitlenin belirlenmesi,
- Belirlenen hedef kitleye mal veya hizmet satan rakip işletmelerin ve rekabet koşullarının tespit edilmesi,
- Kurulması planlanan işletme ile ilgili olarak yatırım indirimi, gümrük vergilerinde imtiyazlar, kredi imkanları ve teşviklerin olup olmasının araştırılmasıdır.

¹⁵² Ömer Torlak, Nurullah Uçkun, “Eskişehir’deki KOBİ’lerin Pazarlama ve Finansman Sorunları Ara Kesiti”, **Sosyal Bilimler Dergisi**, 2005, s. 200.

¹⁵³ Özdaşlı v.d., **a.g.e.**, s. 63.

Torlak ve Uçkun'un Eskişehir'de KOBİ'ler üzerine yaptığı araştırmaya göre KOBİ'lerin pazarlama işlevi ile ilgili temel sorunları önem derecesine göre aşağıdaki gibidir:¹⁵⁴

- Yeni ürün geliştirmede karşılaşılan güçlükler,
- Piyasada çoğalan taklit ürünler,
- Tüketici tercihlerinin çok hızlı değişmesi,
- Rakiplerin aralarında yaptıkları fiyat anlaşmaları,
- Ürün farklılaştırmada zorluklar yaşanması.

Pazarlama yöneticileri için gerekli olan pazarlama planlaması, satış tahmini, satış yönetimi, ürün yönetimi, tutundurma ve reklamla ilgili ve her türlü mal, satış bölgesi ve satıcılara ilişkin, geçmiş, mevcut ve gelecekteki satışlar ile ilgili maliyetler, stoklar, nakit akımları, alacaklar ve borçlar gibi özel bilgilerle rutin faaliyet ve çalışmalara ilişkin bilgiler muhasebe bilgi sistemi tarafından karşılanmaktadır.¹⁵⁵ Dolayısıyla pazarlama fonksiyonunun etkin bir şekilde çalışmasında muhasebe bilgi sisteminin önemli rolü vardır.

3.5.4. KOBİ'lerin Karşılaştıkları Finansman Sorunları

KOBİ'lerin en çok karşılaştıkları sorunlar arasında finansal sorunlar her zaman birinci sırada gelmektedir. Çoğu zaman daha kuruluş aşamasındayken başlayan finansman sorunu ilerleyen dönemlerde de KOBİ'lerin gelişmesini önemli derecede engelleyebilmektedir. Finansman sorununun varlığı üretim, pazarlama, tedarik gibi sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu da finansman sorununun önemini daha da arttırmaktadır.

¹⁵⁴ Torlak ve Uçkun, **a.g.e.**, s.207.

¹⁵⁵ Ceran ve Bezirci, **a.g.e.**, s. 112.

KOBİ'lerin karşılaştığı başlıca finansman sorunları:¹⁵⁶

- İşletme sermayesinin yetersizliği ve işletme kredisi temini güçlüğü,
- Özsermayenin yetersizliği ve yatırım kredisi almakta karşılaşılan güçlükler,
- Banka kredilerinin pahalı olması,
- Sınırlı teşvik imkanları,
- Piyasadan ve resmi kuruluşlardan tahsilatta karşılaşılan zorluklar,
- İç ve dış ekonomik piyasalardaki değişiklikler,
- Finans imkanlarının yeterince değerlendirilememesi,
- Hızlı gelişen sermaye piyasasına KOBİ'lerin ayak uyduramamasıdır.

Torlak ve Uçkurun Eskişehir'de KOBİ'ler üzerine yaptığı araştırma sonucunda KOBİ'lerin en çok karşılaştığı beş finansman problemi önem derecesine göre aşağıdaki gibi sıralanmıştır.¹⁵⁷

- Nakit para sıkıntısı,
- Piyasanın durgun olması,
- Kredi faizlerinin yüksek olması,
- Sermaye yetersizliği,
- Kredi bulamama.

Araştırmadan elde edilen verilere göre yukarıda sıralanan sorunlardan ilk üçü işletmelerin finansman sorunlarının %55,5'ini, beşi birlikte ise yaklaşık %70'ini teşkil etmektedir.

¹⁵⁶ İlhan Ege, "Mikro Finans ve Küçük ve Orta Boy İşletmeler (KOBİ)", **4. KOBİ'ler ve Verimlilik Kongresi**, İstanbul, İstanbul Kültür Üniversitesi, Golden Medya Matbaacılık, 7-8 Aralık 2007, s. 201.

¹⁵⁷ Torlak ve Uçkun, **a.g.e.**, s. 209.

3.5.5. KOBİ'lerin Karşılaştıkları Muhasebe Sorunları

KOBİ'lerin muhasebe kayıtlarına bakış açılarına yönelik yapılan araştırma sonucunda muhasebe kayıtlarını yasal bir zorunluluk olarak gördükleri, kayıtlardan elde edilecek verilerin gelecekte alınacak kararlar için bir temel oluşturduğunun farkında olmadıkları ve bu bakış açısının KOBİ'lerin aldığı finansal kararların etkinliğinin azalmasına yol açtığı görülmüştür.¹⁵⁸

KOBİ'lerin gelişmesine engel olan muhasebe sorunlarından biri de maliyet muhasebesi kullanımındaki yetersizliklerdir. Milli Prodüktivite Merkezi'nin (MPM) Gaziantep, Denizli, Çorum, Kayseri, Afyon, Mersin, Balıkesir, Adana ve Karaman'daki KOBİ'lerde 1998 yılından itibaren yürüttüğü İl Düzeyinde Verimliliği Artırma Projeleri kapsamında KOBİ'lerde belirlenen maliyet muhasebesi ile ilgili olumsuzluklar aşağıdaki gibi sıralanmıştır.¹⁵⁹

- Gider Dağıtım Tablosu oluşturulmamış,
- Dağıtım anahtarları sağlıklı bir şekilde belirlenmemiş,
- Genel gider yükleme payları Gider Dağıtım Tablosu vasıtasıyla hesaplanmıyor,
- Maliyet hesaplarında kullanılan işçilik ve malzeme standartları belirlenmemiş, dolayısıyla ürün birim maliyetleri, maliyet muhasebesi olanaklarından yararlanılarak hesaplanmıyor,
- Maliyet masraf yerleri bazında izlenerek sağlıklı maliyet analiz ve kontrolleri yapılmıyor,
- Maliyet muhasebesi tutulmadığı için satılan ürünün maliyeti ile stokta kalan parça ve/veya ürün maliyetleri sağlıklı olarak belirlenemiyor,

¹⁵⁸ Tahir Akgemci, **KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler**, Ankara, KOSGEB, 2001, s. 29.

¹⁵⁹ Ridvan Bozkurt, Gülnur Sönmez, **KOBİ'lerin Verimlilik Sorunları ve Çözüm Önerileri**, 2007, s. 20.

- İşçilik puantaj kartları kullanılmadığı için parça ve/veya ürün maliyetleri sağlıklı olarak belirlenemiyor,
- Stok kartları sağlıklı olarak tutulmadığı için parça ve/veya ürün direkt malzeme giderleri saptanamıyor,
- Makine kartları olmadığı ya da birim standart zamanlar belirlenmediği için direkt ya da endirekt makine giderleri (enerji, amortisman) hesaplanamıyor.

Akgün ve Kılıç'ın yaptığı araştırmaya göre muhasebe bilgi sistemi işletmelere yenilik getirdiği ve bu yeniliklerin yönetim kararlarının etkinliğini artırdığı tespit edilmiştir. Muhasebe bilgi sisteminin sunduğu raporlar işletmedeki bilgi akışını geliştirmeye, yöneticilerin bilgi ve verilere kolayca erişimine, karar alma süreci ve performans değerlemesi gibi konularda işletmelerin algısını genişletmeye yardımcı olmaktadır.¹⁶⁰

3.5.6. KOBİ'lerin Karşılaştıkları Diğer Sorunlar

KOBİ'lerin performansını etkileyen sorunlardan bir diğeri de insan kaynaklarıyla ilgilidir. KOBİ'lerde emek yoğunluğu yüksek olduğu için nitelikli ve donanımlı insana ihtiyaç da fazladır. Ama bu ihtiyacın giderilmesi konusunda sıkıntılar yaşamaktadırlar. Çoğu zaman kendilerinin yetiştirmek zorunda kaldıkları elemanlar da KOBİ'ler için hem maliyet hem de zaman açısından kayba neden olmaktadır. Bunun dışında KOBİ'lerdeki insan kaynakları sorunlarından biri de işçilerin bilgi ve yeteneklerine uygun olmayan pozisyonlarda çalışmasıdır. Çünkü işe alımlarda gereksinim duydukları pozisyona uygun elemanı aramak yerine çoğu zaman akraba veya tanıdıkları gibi vasıtalarla işçi bulmaktadırlar. Ayrıca çoğu zaman siparişle çalıştıkları için işçiler gelen siparişe ve siparişin aşamalarına göre sürekli

¹⁶⁰ Akgün ve Kılıç, **a.g.e.**, s. 33-34.

değişen görevler üstlenmektedirler. Böyle bir çalışma ortamında işçiler belirli bir alanda uzmanlaşamadıkları için çalışma hızı ve kalitesi düşecektir.¹⁶¹

KOBİ'ler küçük olmaları ve yeterli finansal kaynaklara sahip olmamaları nedeniyle gerekli araştırma ve geliştirme faaliyetlerinden kaçınmaktadırlar. Bu durum ise KOBİ'lerin piyasanın durumu, küresel rekabet, değişen tercihler ve benzeri gelişmeleri geç fark etmesine sebep olmaktadır. Dolayısıyla KOBİ'lerin küçük olmasının işletmeye sağladığı en önemli avantajlarından biri olan piyasadaki değişime hızlı uyum sağlama yeteneğinin işletmeye kazandıracığı fayda, şartlardaki değişimi geç fark etmesi nedeniyle kaybolabilmektedir.

KOBİ'lerin performansını düşüren faktörlerden birisi de kuruluş yerinin yanlış seçimidir. Girişimciler çoğu zaman hammadde ve işgücü kaynaklarına yakın kuruluş yeri seçmek yerine kendilerinin yaşadıkları yeri seçmektedirler.¹⁶² Bu durum da işletmenin ucuz hammadde ve nitelikli personel bulmasına engel olarak maliyetlerini arttırmakta, verimliliğini ve kârlılığını ise azaltmaktadır.

KOBİ'ler için daha kuruluş döneminden itibaren başlayan, faaliyete geçtikten sonra da karşılaşılan bir sorun kamu kurumları ile olan ilişkilerinde bürokratik engellerle karşılaşmalarıdır. KOBİ'lerle ilgili kamu kuruluşları arasında iş birliği ve koordinasyonun sağlanamaması, KOBİ'ler için işlerin uzamasına ve sonuçta zaman ve para kaybına neden olmaktadır.¹⁶³

İç kontrol sisteminin yapısının temel ilkelerini uygulamadan, etkin bir muhasebe bilgi sisteminin kurulması mümkün değildir. Etkin bir iç kontrol öncelikle işletme için faydalı olmaktadır. Sağlıklı bir iç kontrol yapısı muhasebe bilgi sistemi aracılığıyla ve doğrudan işletmenin verimliliğini arttıracaktır.¹⁶⁴ Finansal tabloların gerçeği yansıtabilmesi ve risklerin zamanında belirlenebilmesi için sağlıklı bir

¹⁶¹ Gümüştekin, 2005, **a.g.e.**, s. 85.

¹⁶² Cemile Çelik, Himmet Karadal, "KOBİ'lerin Sorunları ve Çözüm Stratejilerinin Algılanan Performans Üzerine Etkileri: (Aksaray ve Mersin Örneği)", **Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 16, Sayı 2, 2007, s. 122.

¹⁶³ Atilla Bağrıaçık, **Başka Ülkelerle Karşılaştırmalı Olarak Türkiye'de Küçük ve Orta Boy Firmalar**, Uluslararası Sempozyum, İstanbul Sanayi Odası Araştırma Dairesi Yayın No.1991/5, 1991, s. 165.

¹⁶⁴ Münevver Yılcı, "Muhasebe Bilgi Sistemi, İç Kontrol ve Verimlilik Üçgeni", **Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi**, Cilt 3, Sayı 3, 2001, s. 48.

muhasebe ve kontrol sisteminin kurulmuş olması gereklidir. Dolayısıyla güvenli ve sağlıklı muhasebe ortamı, muhasebe işlemlerinin denetlenmesi ve gözden geçirilmesi ile mümkün olmaktadır. Patron hâkimiyeti ile yönetilen KOBİ’lerde iç kontrol sistemi yetersiz kalmakta ve etkin olmamaktadır. Kurumsallaşmanın temellerinden olan iç kontrolün etkinliğinin değerlendirilmesi iç denetim tarafından sağlanmaktadır.¹⁶⁵

KOBİ’lerin denetimlerinde işletmenin küçük olmasından kaynaklanan doğal riskler ve yetersiz iç kontrollerin getirdiği riskler bulunmaktadır. KOBİ’lerin denetimlerinde yaşanan başlıca sorunlar şöyledir; çalışanların az olması ve görevlerin ayrılığı ilkesinin uygulanmaması, sınırlı kontrollerin ve sahip-yöneticinin uygunsuz muhasebe kayıtlarına olanak tanınması, iç kontrol zayıflıkları nedeniyle etkin olmayan muhasebe ve bilgi sistemlerinin varlığı, yönetimin iç kontroldeki zayıflıkları düzeltmeme eğilimi veya zamanında düzeltmemesi, sahip-yönetici tarafından kişisel kararların ağır bastığı tahmine dayalı işlemlerin varlığı, iç denetim mekanizmasına gereken önemin verilmemesi ve yönetimin finansal raporlama süreci üzerinde etkin gözetiminin olmaması.¹⁶⁶

Kamuya karşı hesap verme yükümlülüğü olmayan KOBİ’lerin finansal raporlamaları ile ilgili olarak 9 Temmuz 2009 tarihinde Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu tarafından KOBİ’ler için Uluslararası Finansal Raporlama standardı yayımlanmıştır. Türkiye’de de buna uyumlu olarak Türkiye Muhasebe Standartları Kurumu (TMSK) tarafından 1 Kasım 2010 tarihli ve 27746 sayılı Resmi Gazetede KOBİ’ler için Türkiye Finansal Raporlama Standardı yayımlanmıştır.¹⁶⁷

¹⁶⁵ Hakan Aygören, Emin Kurtcebe, “Yeni Türk Ticaret Kanunu’nun Bağımsız Denetim, Uluslararası Muhasebe Standartları, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ve Basel II Kriterleri Yönüyle Genel Değerlendirilmesi”, **Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 6, 2010, s. 5-8.

¹⁶⁶ Ali Altuğ, **Bağımsız Denetimin İşletmelerin Büyümesinde ve Kurumsallaşmasındaki Rolü**, T.C. İstanbul Ticaret Üniversitesi, KGK Muhasebe ve Denetim Sempozyumu, 27-28 Eylül 2017, İstanbul, (Çevrimiçi), http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/Diger/6_Ali%20Altu%20C4%9F%20B%20C3%87ER%20-%20Ba%20C4%9F%20C4%B1ms%20C4%B1z%20Denetimin%20C4%B0%20C5%9Fletmelerin%20B%20C3%BCy%20C3%BCmesinde%20ve%20Kurumsalla%20C5%9Fmas%20C4%B1ndaki%20Rol%20C3%BC.pdf, 16 Ağustos 2019.

¹⁶⁷ Enver Bozdemir, “KOBİ’ler için Türkiye Finansal Raporlama Standardının Uygulama Sürecine İlişkin Tespit ve Değerlendirmeler”, **International Journal of Economic & Administrative Studies**, Cilt 6, Sayı 12, 2014, s. 85.

Daha sonra uygulamasına geçilemeyen bu standardın yerine 29 Temmuz 2017 tarihli ve 30138 sayılı mükerrer Resmi Gazetede Büyük ve Orta Boy İşletmeler (BOBİ) için Finansal Raporlama Standardı (FRS) yayımlanmış, bağımsız denetime tabi olup Kamu Yararını İlgilendiren Kuruluşlar dışında kalan ve Türkiye Finansal Raporlama Standartlarını (TFRS) uygulamayan BOBİ'lerin uygulayacağı finansal raporlama çerçevesi belirlenmiştir.¹⁶⁸ TFRS ile uyumlu olsa da farklılıklar ve ilaveler içeren BOBİ FRS'in amacı; daha sade, anlaşılabilir, güvenli ve karşılaştırılabilir finansal bilgiyi daha düşük maliyetli finansal raporlama çerçevesi ile elde edebilmektir.¹⁶⁹ Manisa'daki Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin bu uygulamaya bakış açılarının araştırıldığı çalışmaya göre, BOBİ FRS'nin TFRS'yi uygulama zorunluluğu bulunmayan işletmelerde bilgi eksikliği, eğitim eksikliği, yüksek uyum maliyeti, psikolojik nedenler ve standartların oldukça karışık olması gibi sebeplerden tercih edilmediği görülmüştür.¹⁷⁰

¹⁶⁸ Seçkin Gönen, "Satışların Maliyetinin BOBİ FRS Açısından Değerlendirilmesine İlişkin Örnek Olay Çalışması", **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, Cilt 8, Sayı 1, 2019, s. 14.

¹⁶⁹ Aysun Aktaş Mozeikçi, Kevser Tüter Şahinoğlu, "BOBİ FRS'nin Getirdiği Değişikliklerin Uygulayıcılar Tarafından Algılanma Düzeyi: Kırklareli İlinde Bir Araştırma", **Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt 7, Sayı 2, 2018, s. 46-47.

¹⁷⁰ Şule Kırkık, Sedat Coşkun, Selin Coşkun, "BOBİ FRS'nin Muhasebe Mesleğine Etkisinin SMMM'lerin Bakış Açuları Doğrultusunda Değerlendirilmesi: Manisa İlinde Bir Uygulama", **Uluslararası Muhasebe ve Finans Araştırmaları Dergisi**, Cilt 1, Sayı 1, s. 77.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELERDE MUHASEBE BİLGİ SİSTEMLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Küreselleşmenin ve teknolojiadaki hızlı gelişmelerin sonucunda işletmeler arasında artan rekabet ortamında muhasebe bilgi sistemleri işletmelerin başarılı olabilmelerinde önemli bir unsur haline gelmiştir. Gelişmekte olan diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de KOBİ'ler ülke ekonomisinde önemli bir yere sahiptir. KOBİ'ler için muhasebe bilgi sistemleri büyük önem arz etmektedir ve bu nedenle muhasebe bilgi sistemlerinin KOBİ'ler için önemi, etkinliği ve uygulanmasında etkili olan faktörler, KOBİ'lerin faaliyetlerine, performanslarına, kurumsal yönetim yapılarına vb. etkileri, bu etkilerin KOBİ'lerin sektörleri, faaliyet alanları, işletme büyüklükleri, hukuki statüleri, personel sayıları gibi özelliklerine göre değişip değişmediği ve benzeri birçok konuda bilimsel çalışmalar yapılarak durum ortaya konmaya çalışılmaktadır.

Çalışmanın bu bölümünde muhasebe bilgi sistemlerinin KOBİ'ler için önemini araştıran nitel bir araştırma kapsamında öncelikle ülkemizde KOBİ'lerde muhasebe bilgi sistemleri ile ilgili günümüze kadar yapılmış çalışmalar ortaya konmuş ve sistematik literatür taraması sonucunda elde edilen veriler içerik analizi ile incelenerek KOBİ'lerin muhasebe bilgi sistemleri açısından durumları ortaya konmuş ve bu alanda gelecekte yapılacak çalışmalara ışık tutacak önerilerde bulunulmuştur.

4.1. ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

Bu bölümde, çalışmanın amacı, kapsamı, kısıtları, modeli, yöntemi ve örnekleme süreci açıklanmıştır. Ardından yapılmış olan araştırmanın bulgularına yer verilerek sonuçları özetlenmiştir.

4.1.1. Araştırmanın Amacı

“Muhasebe Bilgi Sistemleri: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler Üzerine Bir Araştırma” adlı çalışmanın amacı muhasebe bilgi sistemlerinin KOBİ'ler için önemini ortaya koyarak yapılmış akademik çalışmalar kapsamında KOBİ'lerin muhasebe bilgi sistemleri açısından durumunu ortaya koymak ve gelecekte bu konuda yapılacak çalışmalar için önerilerde bulunmaktır. Bu amaçla bu çalışmada, Türkçe literatürde muhasebe bilgi sistemi ile ilgili KOBİ'ler üzerine yapılmış olan akademik çalışmalar tespit edilmiş ve daha sonra bu çalışmalar incelenerek günümüze kadar KOBİ'lerde muhasebe bilgi sistemleri ile ilgili literatürde yapılmış araştırmaların kapsamı ve sonuçları ortaya konarak KOBİ'ler ve gelecekte bu konuda araştırma yapacaklar için önerilerde bulunulmuştur.

4.1.2. Araştırmanın Kapsam ve Kısıtları

İşletmelerin performansları, kurumsal yönetim yapıları, yöneticilerin alacakları kararlar gibi birçok konu üzerinde etkili olan muhasebe bilgi sistemleri literatürde birçok açıdan incelenmiştir. Bu araştırma kapsamına muhasebe bilgi sistemleri hakkında Türkiye'deki KOBİ'ler üzerine yapılan Türkçe çalışmalar alınmıştır. Araştırmanın ana kütesini Türkiye'deki bilimsel dergilerde bu konuda yapılmış makaleler oluşturmaktadır. Türkiye'deki KOBİ'ler üzerine yapılmış İngilizce literatürdeki makaleler kapsam dışı bırakılmıştır. Veri toplama aşamasında karşılaşılan kısıtlara ilgili bölümde yer verilmiştir.

4.1.3. Araştırmanın Modeli

Muhasebe bilgi sistemlerinin KOBİ'ler için önemi göz önüne alınarak KOBİ'ler üzerinde yapılan araştırmaların sistematik olarak incelendiği ve analiz edildiği bu çalışmada **nitel araştırma yaklaşımı** benimsenmiştir. Desen olarak en fazla kullanılan nitel araştırma deseni olan **fenomenoloji (olgu bilim) çalışması** seçilmiştir.

4.1.4. Araştırmanın Yöntemi ve Örneklem Süreci

Nitel araştırmada gözlem, görüşme ve doküman incelemesi en yaygın kullanılan veri toplama teknikleridir.¹⁷¹ Nitel araştırmada geçerliliği arttırmak için diğer veri toplama tekniklerinin yanı sıra araştırılan olgu ile ilgili yazılı dokümanlar da tek başlarına ya da diğer tekniklere ek olarak araştırılabilir. Birçok doküman çeşidine ek olarak periyodik kaynaklar, dergiler ve kitaplar da bu analize konu olabilir.¹⁷²

Gerçekleştirilen doküman analizi kapsamında, Türkiye’de KOBİ’lerde muhasebe bilgi sistemleri ile ilgili yapılmış ve akademik dergilerde yayınlanan makalelerin sistematik bir şekilde tarandığı, ayrıntılı olarak analiz edildiği ve daha sonraki çalışmalar için önerilerde bulunduğu bu araştırmada **sistematik literatür incelemesi** türlerinden biri olan **bütüncül literatür incelemesi (integrative review)** uygulanmıştır.

Bütüncül literatür incelemesi, bir konu üzerinde yazılmış literatürü bütünlüyci bir şekilde gözden geçiren, eleştiren, sentezleyen ve bu sayede konu üzerinde yeni çerçeveler ve perspektifler üreten bir araştırma formudur.¹⁷³ Bütüncül literatür incelemesi, tanımlanmış araştırma soruları olan, açık bir arama ve veri çıkartma süreci ve sunumu olan bir literatür araştırmasıdır. Çalışmalar üzerinde kapsamlı literatür taraması ile sapmayı minimize etmeyi hedefleyen ve inceleyen kararlarının, prosedürlerinin ve yargılarının izlenebilmesini de temin eden yinelenebilir, bilimsel ve şeffaf bir süreçtir.¹⁷⁴

Araştırma literatürünü sistemli şekilde analiz etme ve özetleme sürecinde iyi hazırlanmış bir bütüncül inceleme, güncel araştırma literatürünü tam olarak yansıtabilir. Bütüncül literatür incelemesi ayrıca, bilimsel kanıtın gücünü

¹⁷¹ Corrine Glesne, **Nitel Araştırmaya Giriş**, 5.bsk, Ali Ersoy-Pelin Yalçınoglu (çeviren), Ankara, Anı Yayıncılık, 2015, s. 64.

¹⁷² Ali Yıldırım, Hasan Şimşek, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, 11. bs., Seçkin Yayıncılık, 2018, s. 189-190.

¹⁷³ Richard J. Torraco, “Writing integrative literature reviews: Guidelines and examples.”, **Human resource development review**, Cilt 4, Sayı 3, 2005, s. 356.

¹⁷⁴ Davi Nokano, Jorge Muniz Jr., **Writing the literature review for empirical papers**, Production 28, 2018, s. 3.

değerlendirmede, güncel araştırmalardaki boşlukları tanımlamada, gelecek araştırma ihtiyaçlarının belirlenmesinde, mevcut çalışma alanlarının arasında köprü inşa edilmesinde, bir konuda merkezi meselelerin belirlenmesinde, bir araştırma sorusunun belirlenmesinde, teorik veya kavramsal çerçevenin belirlenmesinde ve hangi araştırma yöntemlerinin başarılı bir şekilde kullanıldığının incelenmesinde de kullanılabilir.¹⁷⁵

Bütüncül inceleme tekniği kullanılarak bir konu incelendiğinde gözden geçirenin genelde cevapladığı dört soru vardır: (1) Bilinenler nelerdir? (2) Bilinenlerin kalitesi nedir? (3) Ne bilinmelidir? ve (4) Araştırmanın veya uygulamanın bir sonraki adımı nedir? Bu soruların cevapları bütüncül inceleme süreci boyunca keşfedilir.¹⁷⁶

Cooper bütüncül incelemenin beş aşamadan meydana geldiğini kavramsallaştırmıştır: (1) problem formülleme (2) veri toplama veya literatür araştırması (3) verinin değerlendirilmesi (4) veri analizi (5) sonuçların yorumlanması ve sunulması.¹⁷⁷

Sistemik bir gözden geçirmede kalite değerlendirmesi DARE yöntemi kullanılarak aşağıdaki dört soru temel alınarak gerçekleştirilebilir.¹⁷⁸

1. Taramanın dahil etme ve hariç tutma kriterleri tanımlanmış mıdır ve uygun mudur?
2. Literatür taraması tüm ilgili çalışmaları kapsamakta mıdır?
3. Gözden geçirenler, dahil edilen çalışmaların kalitesini/geçerliliğini değerlendirmiş midir?
4. Temel veriler / çalışmalar, yeterince tanımlanmış mıdır?

Bir başka yazara göre ise nitel literatür taraması gerçekleştirmek için fenomenolojik (olgusal) yöntem kullanılabilir. Fenomenolojik araştırmanın amacı olgunun yaşanan deneyiminin özüne varmaktır. Bir tarama tekniği olarak amaç

¹⁷⁵ Harris M. Cooper, **Synthesizing research: A guide for literature reviews**, 3. bsk., Thousand Oaks, Calif: Sage Publications, 1998.

¹⁷⁶ Cynthia L. Russel, "An overview of the integrative research review", **Progress in transplantation**, Cilt 15, Sayı 1, s. 8.

¹⁷⁷ Cooper, **a.g.e.**

¹⁷⁸ Frantz Rowe, "What literature review is not: diversity, boundaries and recommendations", **European Journal of Information Systems**, Sayı 23, 2014, s. 241.

araştırmacıların bir olgu ile ilgili deneysel tecrübelerinin özüne varmaktır. Nitel araştırma yaklaşımı olan olgu biliminde, belli bir olguyu deneyimleyen bireyler ile mülakat yapılmaktadır. Bir tarama tekniği olarak olgu biliminde, analizin birimi olguyu deneyimleyen bireyden ziyade araştırmalardır. Olgu bilimin bir tarama tekniği olarak kullanılmasında, veri, mülakat verisinden ziyade araştırmalardan gelmektedir. Fenomenolojik taramanın adımları olgu bilim araştırmasının adımlarını yansıtır.¹⁷⁹

Fenomenolojik araştırmada ilk adım incelenecek olgunun belirlenmesidir. Bir sonraki adım olgu hakkında veri toplamaktır. Nitel araştırma yaklaşımındaki fenomenolojik araştırmada, araştırmacı olguyu deneyimleyen bir grup insanla mülakat yapar. Fenomenolojik yöntemin bir tarama aracı olarak kullanılmasında, tarama yapan, olgu üzerinde araştırma yapan bilim adamlarının çalışmalarını okur. Araştırmacı dahil etme kriterlerine karar vermeli ve araştırma stratejisini tanımlamalıdır. Üçüncü adım anlamlı ifadeler tanımlamaktır. Araştırmacı söz konusu olgu hakkında yapılmış iddiaları belirleyerek veriyi kullanışlı kılmak için bu iddiaları bir çeşit tabloda toplar. Anlamlı ifadeler tanımladıktan sonra bir sonraki adım bu ifadelere anlam vermektir. Araştırmacı, anlamlı ifadeleri kategorilere ayırabilir ve sonra bunları gruplar halinde yorumlayabilir. En son adım, çalışmalarını analiz edilen araştırmacıların olgu ile deneyimlerinin zengin bir tarifinin yaratılmasıdır. Amaç, olgunun özünün bu olguyu araştıran araştırmacıların gözünden tarif edilmesidir.

Bütüncül literatür taraması yapılan bu araştırmanın veri toplama aşamasında ilk olarak, "muhasabe bilgi sistemi", "muhasabe bilgi sisteminin" ve "muhasabe bilgi sistemine" anahtar kelimeleri kullanılarak Dergipark web sitesinde çıkan tüm makalelere ulaşılmıştır. TÜBİTAK ULAKBİM çatısı altında, Türkiye'de yayımlanan akademik dergiler için elektronik ortamda barındırma ve editöryal süreç yönetimi hizmeti sunan bu web sitesinde anahtar kelimeler makalelerin başlığında, öz ve anahtar kelimeler kısımlarında taranmakta ve ilgili tüm makaleler listelenmektedir. Muhasebe bilgi sistemleri ile ilgili elde edilen makale listesinde, KOBİ'ler ile ilgili olmayanlar kapsam dışı bırakılmış ve net makale listesine ulaşılmıştır.

¹⁷⁹ Justus J. Randolph, "Practical assessment, research & evaluation", **Practical Assessment, Research, & Evaluations**, Cilt 14, Sayı 13, 2009, s. 1.

İkinci olarak, KOBİ'lerde muhasebe bilgi sistemleri ile ilgili yapılmış ve Dergipark internet sitesinde taranmayan makaleleri kapsam dışında bırakmamak amacıyla, "Google" ve "Google scholar" web sitelerinde "muhasebe bilgi sistemi" ve "KOBİ" anahtar kelimeleri kullanılarak makaleler listelenmiş ve ilk 10 sayfadaki araştırma kapsamına giren makaleler de araştırmaya dahil edilmiştir. Son olarak, bir ve ikinci aşamada elde edilerek incelenen makalelerin atıfta bulunduğu makaleler gözden geçirilmiş ve araştırma kapsamına alınmamış kaynaklar veri setine eklenmiştir. Araştırmanın devamında bütüncül literatür analizi kapsamında, elde edilen kırk üç makale üzerinde bulgular ortaya konarak makaleler içerik analizi ile incelenecektir.

4.2. MUHASEBE BİLGİ SİSTEMLERİ İLE İLGİLİ KOBİ'LER ÜZERİNE YAPILMIŞ ÇALIŞMALARIN ANALİZİ

Bu bölümde, KOBİ'ler üzerine yapılmış muhasebe bilgi sistemleri çalışmaları ile ilgili bulgulara ve çalışmaların içerik analizine yer verilerek elde edilen sonuç ve öneriler açıklanmıştır.

4.2.1. Araştırma Bulguları

Çalışmanın bu bölümünde muhasebe bilgi sistemlerine ilişkin KOBİ'ler üzerine yapılmış akademik çalışmalar tespit edilerek konu, amaç, hipotez, veri toplama tekniği, veri analiz tekniği, sonuçlar gibi çeşitli açılardan çalışmalar hakkında elde edilen bilgiler sunulmuştur.

Yapılan araştırma sonucunda KOBİ ve muhasebe bilgi sistemi ile ilgili olmayan makaleler kapsam dışı bırakılarak toplam kırk üç makale araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırma kapsamına alınan bu kırk üç makalenin yer aldığı dergilerin listesi **Ek 1**'de verilmiştir.

Literatür incelendiğinde çalışmaların belirli başlıklar altında toplandığı görülmüştür. Bu konu başlıkları, araştırma kapsamında her birinden kaç makale olduğu ve her bir konu ile ilgili makalelere ilişkin yazar ve yıl bilgisi **Tablo 4.1**'de yer almaktadır.

Tablo 4.1: Konular İtibarıyla Makaleler

Konular	Sayı	Yüzde	Makaleler
Yönetimsel Kararlar	16	%37	Yardımcıoğlu, M. (2006), Köse, Y. (2009), Demir, Y., & Coşkun, D. (2009), Kalmış, H., & Dalgın, B. (2010), Yazıcı, N. (2010), Kaygusuzoğlu, M., & Uluyol, O. (2011), Tekşen, Ö. & Kalkan, Y. (2012), Akgün, A. İ., & KILIÇ, S. (2013), Alagöz, A., Öge, S., & Koçyiğit, N. (2013), Öz, Y., & Yavuz, H. (2015), Bayraktaroğlu, H., Sarıtaş, A., & Kalkan, A. (2015), Demir, Ö. & Gül, M. (2015), Gündoğmuş, E. & Köroğlu, Ç. (2016), Yürekli, E. (2017), Yıldız, A. & Ceran, Y. (2018), Dede, A. (2019)
Muhasebe Bilgi Sisteminin Etkinliği	10	%23	Türk, D., Aygen, F., & Yıldız, Ş. (2009), Koşan, L. (2011), Mizrahi, R. (2011), Özkan, A., Koç, F. Ö., & Çidem, İ. (2013), Hatunoğlu, Z., Akpınar, Y., & Çelik, A. (2013), Dalgıç, H., Tekşen, Ö., & Tugay, O. (2014), Atmaca, M., & Akar, E. (2016), Esmeray, A., & Dağlı, Ö. B. (2017), Demir, Ö., & Tanyıldızı, İ. (2018), Yılmaz, Ö. & Erdem, Ö. (2019)
Kurumsal Yönetim	5	%12	Dinç, E., & Varıcı, İ. (2008), Dinç, E., & Karakaya, A. (2014), Kaderli, Y., & Köroğlu, Ç. (2014), Hacıhasanoğlu, T., & Erdoğan, A. (2019), Güner, M., & Kurnaz, E. (2019)
Performans	3	%7	Alagöz, A., Zerenler, M., Yılmaz, B. (2006), Dereköy, F., & Kalmış, H. (2013), Karahan, A. (2019)
Diğer	9	%21	Bekçi, I., & Ömürbek, V. (2007), Yereli, A. N. (2007), Yıldız, F., & Eskin, İ. (2012), Aktürk, A. (2014), Demir, Ö., & Tanyıldızı, İ. (2017), Alagöz, A., & Ortakarpuz, M. (2018), Demir, Ö., Tanyıldızı, İ., & Bağlıoğlu, A. (2018), Bulut Deniz M., & Çukacı Y.C. (2018), Güngörmüş, A. H. (2019)
Toplam	43	%100	

4.2.2. Makalelerin Konular İtibarıyla Analizi

Bu bölümde araştırma kapsamındaki çalışmalar sınıflandırılarak ilgili oldukları konu başlıkları altında özetlenmiş ve her konu sonunda o konudaki makaleler hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır. Makalelerin konular itibarıyla amaç, veri toplama ve analiz tekniği ve sonuçlarının yer aldığı özet tablolar **Ek 2-6** arasında verilmiştir.

Muhasebe Bilgi Sistemleri ve Yönetimsel Kararlar

Muhasebe bilgi sistemleri ve yönetimsel kararlar ilişkisini konu alan KOBİ'ler üzerine yazılan makaleler on beş tane olup, ilki 2006 yılında, sonuncusu ise 2019 yılında yayınlanmıştır.

Yardımcıoğlu (2006) çalışmasında muhasebe bilgi sisteminin işletmelerdeki karar sürecine etkisini araştırmak için Kahramanmaraş'taki 66 işletmeye anket uygulamıştır. Bu amaçla, 8 bağımsız değişken belirlenerek iletişim sürecinden, karar alma sürecinden ve muhasebe departmanının organizasyonundan kaynaklanan sorunlarla ilgili olmak üzere 3 grup altında incelenen 21 adet hipotez oluşturulmuştur. Yöneticilerin çoğu olumlu veya olumsuz her bilginin yönetime bildirildiğini, belirli işlemlerin yönetim izni ile yapıldığını, muhasebe departmanlarının direkt üst yönetime karşı sorumlu olduğunu, donanım yeterli olduğu için bilgilerin kısa sürede yönetime sunulabildiğini belirtmiştir. Yöneticilerin yarıya yakını muhasebe bilgilerinin rutin bilgiler olarak istendiğini, kararlara temel teşkil etmediğini ifade etmiştir. Temel finansal tabloların yanı sıra işletmelerin yarıdan fazlası kar dağıtım ve nakit akım tabloları hazırlamaktadır. İşletmelerin hiçbiri finansal analiz tekniklerinden trend ve sapma analizi yapmazken üçte birine yakını karşılaştırmalı finansal analiz tekniğini kullanmaktadır. İşletmelerin çoğu bütçeleme, yarıdan fazlası ise fiyatlandırma kararlarında muhasebe departmanının görüşüne başvurmaktadır. Ancak araştırma sonuçlarına göre genel anlamda stratejik kararlarda muhasebe departmanının ürettiği bilgiye ihtiyaç duyulmamaktadır. Muhasebe departmanlarının stratejik bilgi üretmesini yönetimden bu konuda talep olmaması, muhasebe dışı işlemlerin yapılması, rutin işlerin çok zaman alması en önemli nedenler olarak sıralanmıştır. Yöneticiler bireysel karar almakta, bu durum muhasebenin karar sürecindeki etkinliğini azaltmaktadır. Muhasebe

departmanlarının karar süreçlerine katılımının sağlanması stratejik bilgilerin işletme yönetimi tarafından kullanımını arttıracaktır.¹⁸⁰

İşletmelerin finansal bilgi sisteminin yönetim fonksiyonları ile ilişkisini ve yönetim faaliyetlerinin sonuçlarına etkisini araştıran çalışmada, Demir ve Coşkun (2009) Aydın'da %95'ini KOBİ'lerin oluşturduğu, çoğunluğu işletme sahipleri tarafından yönetilen 80 işletmeye anket uygulamıştır. Araştırma sonuçlarına göre, karar alma sürecinde etkinlik sağlanması için işletme yönetimine zamanlı bilgi sunulması ve işlemlerin kolay ve hızlı yürütülmesinin sağlanması finansal bilgi sisteminin en çok önem verilen kullanım amaçlarıdır. Finansal bilgi sisteminin yönetim fonksiyonları ile ilişkisini test etmek için 5 hipotez oluşturulmuş ve hepsi için H_0 hipotezi reddedilmiştir. Tüm fonksiyonlarla arasında anlamlı ilişkiler bulunmakla birlikte, finansal bilgi sisteminin en fazla planlama ve kontrol fonksiyonları ile ilişkili olduğu görülmüştür. Finansal bilgi sisteminin yönetim faaliyetlerinin sonuçlarına etkisi ile ilgili 9 hipotez oluşturulmuş ve yerinden yönetim anlayışının yaygınlaşması ile ilgili olan hipotez dışındaki tüm hipotezler için H_0 reddedilmiştir. Ankete katılanlar finansal bilgi sistemi kullanımının en yüksek ortalama ile yöneticilerin kararlarına belirginlik kazandırdığını ve doğru kararlar vermelerini kolaylaştırdığını ifade etmiştir.¹⁸¹

İşletmelerde hangi amaçlarla finansal tabloların hazırlandığı ve bu tablolardan yöneticilerinin en fazla hangi alanlarda faydalandıklarına ilişkin araştırma yapılan çalışmada, Köse (2009) yöneticilerinin tamamına yakını işletme sahibi olan ve Zonguldak, Bartın ve Karabük'te faaliyet gösteren 46 KOBİ'ye anket uygulamıştır. Ankete katılan yöneticilerin tamamına yakını finansal tabloları kanuni zorunluluğun yanı sıra karar alma süreçlerinde kullanmak ve kredi kuruluşlarına sunmak için hazırladıklarını ifade etmiştir. Yöneticiler kararlarında bilanço ve gelir tablosunun yanında satışların maliyeti tablosu ve bütçelerden faydalandıklarını belirtmişlerdir.

¹⁸⁰ Mahmut Yardımcıoğlu, "Muhasebe Departmanından Elde Edilen Bilgilerin İşlevi ve Önemi: Kahramanmaraş Tekstil Sektöründe Bir Araştırma", **Muhasebe ve Denetim Bakış**, Ekim 2006, s. 71-108.

¹⁸¹ Demir ve Coşkun, **a.g.e.**, s. 1-21.

Maliyetlerin kontrolünün ve bütçelerin hazırlanmasının finansal tablolardan en fazla faydalanılan alanlar olduğu belirlenmiştir.¹⁸²

Yazıcı (2010) çalışmasında, KOBİ'lerin yönetsel kararlarda muhasebe bilgi sisteminden yararlanma seviyelerini tespit etmek amacıyla Erzurum'daki 45 KOBİ'ye anket uygulamıştır. Yararlanılma seviyesinde etkili olan faktörlere verilen cevapların ortalamaları incelendiğinde, muhasebe departmanında çalışanların bilgi paylaşımı konusunda istekli olmaları, bu departman çalışanlarının kendilerini geliştirmelerine ve işletmede ekip çalışmasına önem veriliyor olmasının en yüksek katılım ortalamasına sahip faktörler olduğu görülmektedir. Ayrıca, üst yönetimdekilerin destek almadan muhasebe bilgisini kullanamadıkları, muhasebe belgelerinin kimler tarafından hazırlanacağını önceden belli olmadığı ve bilgisayar ağının mevcut olmadığı yönünde alınan cevapların, muhasebe bilgi sistemi uygulamalarını olumsuz yönde etkileyeceği tespit edilmiştir. Veriler üzerinde yapılan testler sonucunda, işletmelerin muhasebe bilgi sistemlerinden yararlanma seviyelerinin personel sayıları, hukuki statüleri ve teknoloji düzeyleri itibarıyla farklılaştığı tespit edilmiştir.¹⁸³

Muhasebe bilgi sisteminden elde edilen bilgilerin işletmelerin karar alma süreci ile ilişkisinin araştırıldığı çalışmada, Kalmış ve Dalgın (2010) Çanakkale'deki yaklaşık %75'i sahipleri tarafından yönetilen 49 işletmeye anket uygulamış ve muhasebe bilgi sistemlerinin fonksiyonları ve kullanımı ile ilgili durumu ortaya koyarak kullanım alanları ile arasındaki ilişkileri ki-kare testi ile analiz etmişlerdir. Araştırma kapsamındaki işletmelerde en çok stratejik kararlar alındığı ve bu kararların en çok makine-teçhizat yenileme ve ücret politikaları ile ilgili olduğu saptanmıştır. Anket uygulanan işletmelerin 3'te 2'sinin muhasebe departmanları bulunmamaktadır. Muhasebe departmanı olan işletmeler ise bu departmanın en önemli fonksiyonlarının işletme yönetiminin ihtiyaç duyduğu bilgileri, faaliyetlerin planlama ve kontrolünü ve işletme kararlarının verilmesini sağlamak olduğunu belirtmişlerdir. İşletmeye sağladığı katkı açısından ise muhasebe departmanlarının en önemli katkılarının sırasıyla günlük işlemlerin kaydedilmesi, finansal kontroller ve karar sürecinde bilgi

¹⁸² Yasemin Köse, "KOBİ'lerde finansal raporlamanın amaçları ve muhasebe bilgilerinin kullanım düzeyine ilişkin Batı Karadeniz araştırması", **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı 41, 2009, s. 114-121.

¹⁸³ Yazıcı, **a.g.e.**, s. 202-212.

sağlanması konularında olduğu belirtilmiştir. Kanuni olarak hazırlanması gereken finansal tabloların her işletme tarafından hazırlandığı, ancak satılan malın maliyeti tablosu dışındaki ek tabloların hazırlanma seviyesinin düşük olduğu görülmüştür. İşletmelerin 3'te 2'sine yakını mamul fiyatı belirleme, üretim ve yatırım konularındaki kararlarda maliyet bilgilerinden yararlanmadıklarını ve tamamı fiyatlarını rakiplerinin fiyatlarıyla karşılaştırdıklarını ifade etmişlerdir. Muhasebe bilgi sisteminin kullanımına ilişkin ifadelerden verilen cevaplardan işletmelerin çoğu tarafından sistemden elde edilen bilgiler kullanılarak maliyetlerle ilgili çalışmalar yapıldığı, yönetime raporlar sunulduğu anlaşılmaktadır. Yapılan ki-kare testi sonuçlarına göre ise pazarlama stratejisi, kapasite arttırımı, fiyatlama, rekabet ve ücret politikası ve makine yenileme kararları ile muhasebe bilgi sisteminden elde edilen bilgilere başvurulması arasında ilişki bulunmamaktadır. Bu bilgilerin stratejik karar alma sürecinde etkili olmadığı, günlük işlemlerle ilgili alınan kararlarda etkili olduğu saptanmıştır. Stratejik kararlarda muhasebe bilgi sisteminden daha fazla faydalanmaları için işletmelerin muhasebe departmanları oluşturmaları, tüm finansal tabloları hazırlamaları ve muhasebe eğitimine önem vermeleri gerektiği belirtilmiştir.¹⁸⁴

İşletme yöneticilerinin muhasebe bilgi sisteminden elde edilen bilgileri yönetim kararlarında kullanmalarına ilişkin çalışmada, Kaygusuzoğlu ve Uluç (2011) Adıyaman'daki 56 sanayi işletmesine anket uygulamıştır. Bu işletmelerin yöneticilerinin çoğunluğunu işletme sahipleri oluşturmakta ve bünyelerinde bağımsız bir muhasebe departmanı bulunmaktadır. Yöneticilerin çoğu muhasebe finans konularında bilgilerinin yeterli olduğunu, kendileri için bu bilgilerin önemli olduğunu ve bilgilerini arttırmak istediklerini ifade etmiştir. Yöneticilerin yarıya yakını yöneticilerin muhasebe bilgilerini yeterince kullanmadığını düşünmektedir. Muhasebe bilgi sisteminden elde edilen bilgilerin doğruluğu hakkında şüphe duyup duymadıkları konusunda yöneticilerin üçte biri kararsız olduklarını ifade etmiştir. Ek finansal tabloların temel tablolara göre daha az hazırlandığı, profesyonel yöneticilere sahip işletmelerde ek finansal tabloların nispeten daha çok hazırlandığı görülmüştür.

¹⁸⁴ Halis Kalmış, Burcu Dalgın, "Muhasebe Bilgilerinin Karar Almada Kullanımının Önemi ve Çanakkale'de Faaliyet Gösteren Sanayi İşletmelerinde Bir Uygulama.", **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı 46, 2010, s. 112-128.

İşletmeler finansal tabloları yasal zorunluluğun yanı sıra işletmeler için gerekli olduklarını düşündükleri ve kredi kuruluşları talep ettiği için hazırladıklarını ifade etmişlerdir. Muhasebe bilgilerini en çok maliyet kontrolü ve müşteri hesaplarının izlenmesinde kullandıklarını belirtmişlerdir. Yapılan t-testi sonuçlarına göre, yöneticilerin konumlarına göre muhasebe bilgilerini fiyatlama kararlarında kullanmaları konusunda farklılaştıkları tespit edilmiştir. Aynı zamanda işletme sahibi olan yöneticilerin muhasebe bilgilerini fiyatlama gibi rutin kararlarda daha etkin şekilde kullandıkları belirlenmiştir. Yöneticiler finansal tablo verilerini kullanım alanlarını önem derecelerine göre sıralamış ve maliyet kontrolü, fiyatlama ve yatırım kararlarını sırasıyla önemli bulduklarını belirtmişlerdir. Korelasyon analizi sonuçlarına göre yöneticilerin konumu ile kullanım alanları arasında ilişki saptanmamıştır. Muhasebe bilgi sisteminden daha fazla yararlanılabilmesi için eğitim ve bilgilendirme faaliyetlerine önem verilmesi önerilmiştir.¹⁸⁵

Muhasebe bilgi sisteminin işletmelerin yönetim karar süreçlerine etkisinin araştırıldığı çalışmada, Tekşen ve Kalkan (2012) Batı Akdeniz bölgesindeki 32 mermer işletmesine anket uygulamıştır. Bu amaçla, işletme yetkililerinden muhasebe bilgi sistemini yönetim kararlarında kullanmalarına ilişkin 20 ifadeye katılma derecelerini belirtmeleri istenmiştir. Katılımcıların çoğu bilgiye, muhasebe departmanlarında belge ve bilgi akışına önem verdiklerini, olumlu veya olumsuz tüm bilgilerin zamanında yönetime iletildiğini ve çeşitli yönetim kararlarında bu bilgilerden yararlandığını ifade etmiştir. Daha sonra yapılan varyans analizi ve t-testi ile buldukları pozisyonun, eğitim durumlarının, işletmelerinin hukuki yapısının ve çalışan sayısının görüşlerinde farklılık oluşturup oluşturmadığı incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, incelenen kriterlerden sadece katılımcıların eğitim durumları muhasebe bilgi sistemi kullanma seviyelerinde farklılık oluşturmaktadır. Lisans mezunu olanların diğer katılımcılara göre muhasebe bilgi sisteminden elde edilen bilgilerden daha fazla yararlandığı tespit edilmiştir.¹⁸⁶

¹⁸⁵ Mehmet Kaygusuzoğlu, Osman Uluyol, "İşletme Yöneticilerinin Muhasebe Bilgilerini Kullanım Düzeyinin Araştırılması", **Yönetim Bilimleri Dergisi**, Cilt 9, Sayı 2, 2011, s. 297-320.

¹⁸⁶ Ömer Tekşen, Yusuf Kalkan, "Yönetim Kararlarında Muhasebe Bilgi Sisteminin Etkisi: Batı Akdeniz Bölgesi'nde Faaliyette Bulunan Mermer İşletmeleri Üzerine Bir Araştırma", **Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi**, Cilt 14, Sayı 1, 2012, s. 127-142.

Tuz Gölü işletmelerinde muhasebe bilgi sisteminin işletme yönetimine getirdiği yeniliklerin, yönetsel kararların etkinliği üzerindeki etkisini araştıran çalışmada, Akgün ve Kılıç (2013) 33 tuz işletmesine çalışmanın yazarlarının geliştirdiği ölçeklerin yer aldığı bir anket uygulamıştır. Uygulanan açıklayıcı faktör analizi ile her iki ölçek için de beklenildiği gibi tek faktöre ulaşılmıştır. İşletmelerin muhasebe bilgi sistemlerinin getirdiği yeniliklerin, yönetsel kararların etkinliğini pozitif yönde etkilediği, yapılan regresyon analizi sonucu ortaya konmuştur.¹⁸⁷

Muhasebe bilgi sisteminin karar destek sistemleri ile birlikte kullanıldığında işletmelerin karar alma süreçlerine etkisini araştıran çalışmada, Alagöz vd. (2013) öncelikle yönetim bilgi sistemleri, karar alma süreci, karar destek sistemleri, muhasebe bilgi sisteminin karar alma sürecindeki yeri ve karar destek sistemleri ile ilişkisini açıklamış daha sonra konuyu bir uygulama örneği üzerinden açıklamıştır. Bilişim teknolojisindeki gelişmeler takip edilerek bu iki sistemin birlikte kullanımıyla daha isabetli kararlar alınacaktır.¹⁸⁸

Yönetsel kararlarda muhasebe bilgi sisteminin etkisini yönetici ve işletmelerin çeşitli özellikleri açısından araştıran çalışmada, Öz ve Yavuz (2015) Bartın'daki 75 KOBİ'ye anket uygulamıştır. İşletmelerin ölçeği dikkate alındığında, muhasebe bilgisini küçük işletmeler daha çok vergisel amaçlı kullanırken, orta büyüklükteki işletmelerin her konuda bilgi kaynağı olarak gördükleri tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan yöneticilerin kararlarında muhasebe bilgi sistemine önem vermeleri ile cinsiyetleri ve işletmedeki konumları arasında anlamlı bir ilişki varken, eğitim durumları ve deneyimleri ile arasında anlamlı ilişki bulunmamaktadır. Yapılan Ki-kare testleri sonucunda işletmelerin sektörleri, hukuki yapıları, çalışan sayıları ve muhasebenin tutulma nedeni ile yönetsel kararlarda muhasebe bilgi sistemine önem verilmesi arasında anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür. İşletmelerin hukuki yapısı şahıs işletmesinden anonim şirkete doğru gittikçe ve işletmenin ölçeği arttıkça,

¹⁸⁷ Ali İhsan Akgün, Selçuk Kılıç, "Muhasebe Bilgi Sisteminin İşletme Yönetiminin Etkinliği Üzerindeki Etkisi", **Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Yönetim ve Ekonomi**, Cilt 20, Sayı 2, 2013, s. 21-36.

¹⁸⁸ Ali Alagöz, Serdar Öge, Nezahat Koçyiğit, "Muhasebe Bilgi Sistemi ve Karar Destek Sistemleri İlişkisinin Yönetsel Karar Alma Faaliyetlerine Etkisi", **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 30, 2013, s. 27-40.

yönetmel kararlarla muhasebe bilgi sistemine verilen önem artmaktadır. Araştırma ile muhasebe bilgi sisteminden alınan bilgilerin yönetmel kararlarla etkin şekilde kullanılmadığı sonucuna varılmıştır.¹⁸⁹

Demir ve Gül (2015) çalışmalarında muhasebe bilgi sisteminin unsurlarından olan maliyet ve yönetim muhasebesi bilgi sistemlerinin yönetmel kararlara etkisini araştırmak için TRB1 bölgesindeki (Elâzığ, Malatya, Bingöl, Tunceli) imalat sektöründe faaliyet gösteren 210 KOBİ'ye anket uygulamıştır. İşletmelerin yaklaşık yarısının muhasebelerini işletme dışında tutturdıkları, yarısından fazlasının işletme içinde ayrı bir maliyet muhasebesi birimi bulunmadığı ya da bu konuyla ilgili dışarıdan çalışan istihdam etmedikleri görülmüştür. Kalan işletmelerin ise %65'inde işletme içinde maliyet muhasebesi birimi bulunduğı, geri kalan %35'inin ise dışarıdan çalışan istihdam ettikleri belirlenmiştir. İşletmelerin yarıya yakını maliyet muhasebesini yasal olarak zorunlu olduğu için kullandıklarını belirtmiştir. Maliyet hesaplamalarında maliyet yöntemlerini uyguladığını belirten işletmelerin (%71) çoğı (yaklaşık %40) normal maliyet yöntemini kullanmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre, işletmelerin yönetim muhasebesinden, en fazla finans ve yatırım kararlarında (yaklaşık %36), daha sonra fiyatlama (yaklaşık %24), bütçeleme (%20) ve karlılık analizinde (yaklaşık %17) yararlandıkları görülmüştür. Önermelere verdikleri cevaplardan işletmelerin muhasebe bilgi sisteminin önemini, yönetmel kararlarda işletmeye sağlayacağı faydaları yeterince kavramadıkları ve bu nedenle bu bilgileri kullanmadıkları tespit edilmiştir. İşletmelerde maliyet muhasebesi bilgilerini kullanarak analiz yapabilecek elemanların yetersizliği veya bu kişilerin işletmeye maliyeti, her ne kadar öneminin farkında olsalar da işletmelerin uygulamada bu bilgileri kullanmalarını engellemektedir. Bütçelemenin işletmeler için önemli olduğu ancak, yönetim muhasebesi teknikleri konusunda gerekli bilgi ve eğitimden yoksun olmaları ve eleman yetersizliği gibi nedenlerle yönetim muhasebesi bilgilerinin işletmelerde uygun şekilde kullanılmadığı görülmüştür. Ayrıca araştırmada, seçilen önermelerin

¹⁸⁹ Yaşar Öz, Hasan Yavuz, "İşletme Yönetiminin Aldığı Kararlarda Muhasebe Bilgi Sisteminin Etkisi ve Önemi: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde Bir Araştırma", **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt 16, Sayı 1, 2015, s. 227-246.

aralarında ilişki olup olmadığını belirlemek için yapılan ki-kare testi sonuçlarına göre, her 3 önerme çifti arasındaki ilişkinin anlamlı düzeyde olduğu saptanmıştır.¹⁹⁰

İşletmelerde yöneticilerin ve muhasebe bölümlerinde çalışanların muhasebe bilgi seviyelerine, muhasebe bilgi sistemlerinden faydalanma derecelerine ve en çok hangi konularda bu bilgileri kullandıklarına ilişkin araştırma yapılan çalışmada, Bayraktaroğlu vd. (2015) Burdur'daki %56'sı sahipleri tarafından yönetilen 50 KOBİ'ye anket uygulamıştır. Yöneticilerin tamamına yakını muhasebe bilgilerinin önemli olduğunu, çoğu kendilerinin ve muhasebe bölümünde çalışanların yeterli muhasebe bilgisine sahip olduklarını ve yönetsel kararlarda bu bilgilerden faydalandıklarını belirtmişlerdir. Tüm işletmelerde bilanço ve gelir tablosu hazırlandığı, işletmelerin bu iki tablo dışında en çok bütçelerin ve satılan malın maliyeti tablosunu hazırladıkları tespit edilmiştir. İşletmelerin çoğu finansal tabloları yasal zorunluluk nedeniyle, bunun dışında ise yatırım ve diğer yönetsel kararlar, planlama ve kontrol amacıyla hazırladıklarını ifade etmişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre, yöneticiler muhasebe bilgilerini daha çok işlemlerin denetimi ve kontrolü, alacaklarının ve borçlarının takip edilmesi, faaliyetlerin analiz edilmesi ve hazırladıkları bütçeler için kullanmaktadırlar.¹⁹¹

Stratejik pazarlama muhasebesi kullanarak hedeflenen kâr için en uygun fiyatı belirlemeyi amaçlayan çalışmada, Gündoğmuş ve Köroğlu (2016) bir otel işletmesinde görüşme ve gözlem veri toplama teknikleri kullanarak örnek olay incelemesi yapmıştır. Çalışmada öncelikle pazarlama bilgi sistemi ile muhasebe bilgi sistemi arasındaki ilişki ortaya konmuş, daha sonra Marmaris'te bulunan bu otel için çeşitli maliyet ve gelir analizleri yapılarak başabaş satış hacmi hesaplanmıştır. Bu şekilde, işletmenin bir sonraki yıl olan 2016 yılı için hedeflenen kâra ulaşmasında uygulaması gereken en uygun fiyat belirlenmiştir. Pazarlama konusunda daha isabetli karar

¹⁹⁰ Özcan Demir, Meltem Gül, "Üretim Yapan KOBİ'lerde Karar Sürecine Muhasebe Bilgi Sisteminin Etkileri: TRB1 Bölgesinde Yapılan Bir Araştırma", **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 25, Sayı 2, 2015, s. 171-192.

¹⁹¹ Hakan Bayraktaroğlu, Ahmet Sarıtaş, Adnan Kalkan, "KOBİ'lerde Yöneticilerin Muhasebe Bilgi Sistemini Kullanım Düzeylerinin Araştırılması: Burdur İlinde Bir Uygulama.", **Finans Politik& Ekonomik Yorumlar Dergisi**, Sayı 606, 2015, s. 9-22.

verebilmek için bu tip kararlar muhasebe bilgi sisteminden elde edilecek veriler ile desteklenmelidir.¹⁹²

İşletmelerin maliyet ve yönetim muhasebe sistemlerinin stratejik karar alma süreçlerine etkisinin araştırıldığı çalışmada, Yürekli (2017) Denizli'deki 47 işletmeye anket uygulamıştır. İki ana, on iki alt hipotezin oluşturulduğu çalışmada maliyet ve yönetim muhasebesinin stratejik kararlar üzerinde etkili olup olmadığı ve anketi cevaplayanların görüşlerinin yaşlarına, eğitim durumlarına, deneyimlerine, işletmenin faaliyet süresi ve alanına ve ayrı bir maliyet birimi olup olmamasına göre değişip değişmediği araştırılmıştır. Yönetim muhasebesi uygulamalarının stratejik karar alma sürecinde daha etkili olduğu belirlenmiştir. ANOVA analizi ve t-testi uygulanarak yönetim muhasebesi uygulamalarının kararlar üzerindeki etkisinin, belirlenen faktörlerden sadece işletmelerin içinde buldukları sektör açısından farklılaştığı, maliyet muhasebesi uygulamalarının etkisinin ise hiçbir faktör açısından farklılaşmadığı tespit edilmiştir.¹⁹³

Muhasebe bilgi sisteminden pazarlama kararlarında faydalanmanın önemine işaret eden çalışmada, Ceran ve Yıldız (2018) stratejik pazarlama muhasebesi kavramını açıklamıştır. Bir otel işletmesinde örnek olay incelemesi yapılan bu nitel araştırmada, veri toplama tekniği olarak görüşme ve gözlem kullanılmıştır. Stratejik pazarlama muhasebesi anlayışı benimsenerek alınacak kararların kalitesi artacaktır.¹⁹⁴

Muhasebe bilgi sisteminden elde edilen bilgilerin yorumlanmasının yönetim kararları üzerindeki etkisinin teorik olarak açıklandığı çalışmada, Dede (2019) bilgi, sistem, bilgi işleme sistemi kavramlarını açıkladıktan sonra muhasebe bilgi sisteminin tanımını yaparak amaçlarını, önemini ve özelliklerini açıklamıştır. İşletmelerin karar alma süreçleri hakkında bilgi verilerek muhasebe bilgi sisteminin bu süreçteki yeri ve önemi açıklanmıştır. Son olarak, elde edilen bilgilerin

¹⁹² Erdemir Gündoğmuş, Çağrı Köroğlu, "Pazarlama Bilgi Sistemi ile Muhasebe Bilgi Sistemi Arasındaki İlişkinin Stratejik Pazarlama Muhasebesi Açısından İncelenmesi: X Otel İşletmesinde Uygulama", **Muhasebe ve Denetim Bakış Dergisi**, Cilt 16, Sayı 50, 2016, s. 1-20.

¹⁹³ Emin Yürekli, "KOBİ'lerde Yönetim ve Maliyet Muhasebesinin Stratejik Karar Alma Üzerine Etkisi", **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı 73, 2017, s. 137-168.

¹⁹⁴ Yunus Ceran, Abdullah Yıldız "Otel Yönetiminde Muhasebe Bilgi Sistemi ve Pazarlama Bilgi Sisteminden Yararlanılarak Stratejik Pazarlama Kararlarının Alınması: X Otel İşletmesinde Bir Uygulama", **Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt 2, Sayı 2, 2018, s. 112-129.

yorumlanması ve yönetim kararları üzerindeki etkisi hakkındaki açıklamalara yer verilmiştir. Etkin bir muhasebe bilgi sisteminden elde edilen kaliteli bilgilerin kaliteli şekilde yorumlanması ile işletmelerde isabetli karar alınabileceği vurgulanmıştır. KOBİ'lerde muhasebe bilgi sisteminden daha fazla yararlanılması için kamu yönetimi tarafından teşvik edici önlemler alınması, muhasebe bilgi sistemlerinin eksiklerinin tespit edilerek giderilmesi, çalışanların etkin kullanım konusunda devamlı eğitimler alması gibi öneriler getirilmiştir.¹⁹⁵

Muhasebe bilgi sistemlerinin yönetsel kararlar ile ilişkisini konu alan yukarıdaki makaleler dikkate alındığında, muhasebe bilgi sistemlerinin kullanımının yönetsel kararların etkinliğini olumlu yönde etkilediği görülmektedir. İşletmeler yönetsel kararlarda muhasebe bilgi sistemi kullanımının önemini farkında olsalar da çeşitli nedenlerden dolayı etkin şekilde kullanamamaktadırlar. Çeşitli makalelerin elde ettiği sonuçlara göre KOBİ'lerde muhasebe bilgileri daha çok işlemlerin finansal denetim ve kontrolü, alacak ve borçların takibi, maliyet kontrolü, planlama, müşteri hesaplarının takibi, vergi yükümlülükleri, yatırım kararları ve rutin kararlarda kullanılmaktadır. Stratejik kararlarda muhasebe bilgi sisteminden faydalanabilmek için işletmelerde muhasebe departmanları kurulmalı ve muhasebe eğitimine önem verilmelidir. Yöneticilerin muhasebeye başvurmadan bireysel karar almaları da muhasebenin karar sürecindeki etkinliğini azaltmaktadır. İşletmeler büyüdükçe, yöneticilerin eğitim durumu yükseldikçe, çalışan sayıları arttıkça ve teknoloji seviyeleri yükseldikçe yönetsel kararlarda muhasebe bilgi sistemleri kullanımı da artmaktadır. Yönetsel kararlarda muhasebe bilgi sistemleri ile karar destek sistemlerinin birlikte kullanımı alınan kararların isabetini arttırırken aynı zamanda işletmeye zaman ve maliyet tasarrufu sağlamaktadır. Karar alma sürecinde yönetim muhasebesi uygulamaları maliyet muhasebesine göre daha etkilidir ve bu etki işletmelerin sektörlerine göre farklılaşmaktadır. Pazarlama kararlarının muhasebe bilgi sistemi ile desteklenmesi alınacak pazarlama kararlarının isabetliliğini arttıracaktır.

¹⁹⁵ Adnan Dede, "Muhasebe Bilgi Sisteminden Elde Edilen Bilgilerin Yorumlanma Düzeyi ile Yönetim Kararlarına Etkisi Üzerine Bir Araştırma", *Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi*, Cilt 6, Sayı 32, 2019, s. 143-154.

Muhasebe Bilgi Sisteminin Etkinliği

KOBİ'lerde muhasebe bilgi sistemlerinin etkinliğini konu alan makaleler on tane olup, 2009 yılında ilki, 2019 yılında ise sonuncusu yayınlanmıştır.

Türk vd. (2009) çalışmalarında, KOBİ'lerin muhasebe departmanlarındaki bilgi yönetimi performansını ölçmek amacıyla Sakarya'daki 53 KOBİ'ye anket uygulamıştır. Çalışmada öncelikle, bilginin paylaşılması, toplanması, öğrenilmesi, kullanılması ve saklanması olarak beş açıdan incelenen bilgi yönetimi uygulamalarına ilişkin durum tespiti yapılmıştır. Gerçekleştirilen Anova testleri ile işletmelerin kuruluş yılı ve çalışan sayılarının bilgi yönetimi üzerindeki etkisi araştırılmış ve bazı konularda farklılaşmalar olduğu tespit edilmiştir. Muhasebe departmanları için bilgi yönetimi uygulamalarının öneminin arttığı ancak gerekli sistematığe sahip olmadıkları tespit edilmiştir.¹⁹⁶

KOBİ'lerde muhasebe bilgi sisteminin karar almada etkin kullanılıp kullanılmadığı ve bu kullanım düzeyinin işletmelerin özelliklerine göre farklılaşp farklılaşmadığının araştırıldığı çalışmada Mizrahi (2011) İzmir'deki 80 KOBİ'ye anket uygulamıştır. KOBİ'lerin muhasebe bilgi sistemini etkin kullanmadığı saptanmıştır. Yapılan ki-kare testi sonuçlarına göre KOBİ'lerin hukuki yapıları, personel sayıları ve yöneticilerin yaşları ile muhasebe bilgi sistemlerinden faydalanma seviyeleri arasında ilişki tespit edilmiştir.¹⁹⁷

Muhasebe bilgi sisteminin konaklama işletmelerine sağladığı faydaların vurgulandığı çalışmada Koşan (2011) bir örnek olay incelemesi yapmıştır. Çalışmada bir otel işletmesinin muhasebe bilgi sistemi analiz edilmiş, oteldeki her bölüm açısından sistemin etkin olup olmadığı hakkında bilgi verilmiştir. Yapılan araştırma

¹⁹⁶ Dilek Türk, Filiz Aygen, Şule Yıldız, "Muhasebe Departmanlarında Bilgi Yönetimi: Sakarya Örneği", **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı 44, 2009, s. 236-250.

¹⁹⁷ Rozi Mizrahi, "KOBİ'lerde Muhasebe Bilgi Sisteminin Etkin Kullanımı Üzerine Bir Araştırma", **Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi**, Cilt 3, Sayı 2, 2011, s. 307-316.

ile uygun bir sistemin geliştirilmiş olduğu ve oteldeki muhasebe bilgi sisteminin işletmenin ihtiyaçlarını karşıladığı sonucuna varılmıştır.¹⁹⁸

İşletme fonksiyonları arasındaki bilgi bağıllığının hastanelerdeki muhasebe bilgi sisteminin etkinliği üzerindeki etkisi ile işletmedeki bilgi sistemi entegrasyonunun performans üzerindeki etkisini araştıran çalışmada Özkan vd. (2013) İç Anadolu Bölgesindeki hastanelere anket uygulamıştır. Çeşitli yazarların ölçekleri kullanılarak uygulanan bu anket çalışması sonucunda elde edilen veri korelasyon ve regresyon analizlerine tabi tutulmuştur. İki bağımsız değişkenin de ilgili bağımlı değişkenler üzerinde pozitif yönde ve anlamlı etkisi olduğu saptanmıştır.¹⁹⁹

İşletmelerdeki yönetim fonksiyonları dikkate alınarak muhasebe bilgi sisteminin etkinliğinin saptanmaya çalışıldığı çalışmada Hatunoğlu vd. (2013) Gaziantep ve Kahramanmaraş'taki 148 KOBİ'ye anket uygulamıştır. Araştırma sonuçlarına göre, muhasebe bilgi sistemi yöneticiler tarafından planlama açısından önemli olarak değerlendirilmiştir ve bu değerlendirme muhasebenin işletme içinde veya muhasebe bürosunda tutulmasına göre değişmemektedir. KOBİ'lerin her iki ilde de %70'ine yakınının muhasebe bilgileri kısmen veya tamamen işletmede oluşturulmaktadır. Tamamen muhasebe bürosunda oluşturanların büyük çoğunluğu ise mikro düzeydeki işletmelerdir. Elde edilen muhasebe bilgisinden finansman ve üretim departmanlarınca daha fazla yararlanılmaktadır. İşletmelerin yarısından fazlasında harcama yetkisi işletme sahiplerine aittir. Yönetime her türlü bilgi çoğunlukla sözlü şekilde iletilmektedir ve yöneticilerin çoğu kısmen veya tamamen yardıma ihtiyaç duymadan bu raporları kullanmaktadırlar. İşletmelerin yarısı muhasebenin sadece vergi amaçlı olmadığını, çoğu da planlamaya ve fiyatlama kararlarına yardımcı olma ve maliyet belirleme gibi görevleri olduğunu ifade etmişlerdir. İşletmelerin yaklaşık yarısında bilgisayar entegrasyonu tamamen veya kısmen bulunmaktadır. İşletmelerin çoğunda muhasebe finansman faaliyetleri tamamen veya kısmen birlikte

¹⁹⁸ Levent Koşan, "Muhasebe Bilgi Sisteminin Konaklama İşletmeleri Açısından Önemi: Bir Olay Çalışması", **Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 8, Sayı 2, 2011, s. 119-133.

¹⁹⁹ Azzem Özkan, Filiz Özşahin Koç, İbrahim Çiğdem, "Hastanelerde Muhasebe Bilgi Sistemi Etkinliği: İç Anadolu Bölgesinde Faaliyet Gösteren Hastaneler Üzerinde Bir Araştırma", **Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Cilt 13, Sayı 26, 2013, s. 1-22.

yürütülmektedir. İşletmelerin yarısından azında muhasebe bilgi sistemleri için işletme içinde kontrol mekanizması mevcuttur.²⁰⁰

Üretim işletmelerinin muhasebe bilgi sistemi kullanımı ile ilgili ayrıntıların ve kullanımlarının belirli kriterlere göre farklılaşıp farklılaşmadığının araştırıldığı çalışmada Dalğar vd. (2014) Burdur, Isparta ve Antalya'daki 174 işletmeye anket uygulamıştır. Araştırmada işletmelerin muhasebe bilgi sistemi kullanımları 4 boyutta incelenmiş ve verileri nasıl kaydettikleri, hangi tür verileri kaydettikleri, bu verilerin güvenilirliğini nasıl sağladıkları ve muhasebe bilgi sistemlerini hangi amaçlarla kullandıkları boyutlar olarak belirlenmiştir. İfadelere verilen cevapların yorumlanmasında aralık değerlendirmesi yöntemi kullanılmıştır. Yöneticiler, verilerin kaydedilmesi ile ilgili ifadelerin tamamına katıldıklarını belirtmişlerdir ve genel olarak bilişim teknolojilerinden faydalandıkları belirlenmiştir. Yöneticiler ikinci boyutta hammadde tedarik ve pazarlama faaliyetlerinin kayıt altında tutulduğuna katılırlarken diğer faaliyetlerin kesinlikle kayıt altına alındığını düşünmektedirler. Verilerin güvenilirliğinin sağlanması ile ilgili üçüncü boyutta ise yöneticiler belirtilen tedbirlerin alındığı konusuna katıldıklarını ifade etmişlerdir. Son olarak dördüncü boyutta muhasebe bilgi sisteminin en fazla finansal tabloların hazırlanması ve analizinde kullanıldığını, daha sonra borç alacak ve finansal durum analizlerinde, personel bordroları ve resmi evrakların hazırlanmasında, üretim maliyetlerinin hesaplanması ve üretim planlaması ve sipariş takibinde kullanıldığını katıldıklarını belirtmişlerdir. İşletmelerin muhasebe bilgi sistemlerini kullanımlarının yöneticilerin yaşları, eğitimleri, işletmedeki pozisyonları ile işletmelerin hukuki yapısı, sektör tecrübesi, çalışan sayısı ve faaliyet konuları itibarıyla farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis H testi ile test edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre yöneticilerin yaşları, işletmelerin sektör tecrübesi ve faaliyet alanı ile muhasebe bilgi sistemi boyutları arasında anlamlı ilişkiler saptanmazken, işletmelerin hukuki yapıları ve yöneticilerin pozisyonları ile muhasebe bilgi sistemi boyutları arasında anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. Yöneticilerin eğitimi ile veri kayıt türleri ve muhasebe

²⁰⁰ Zeynep Hatunoğlu, Yusuf Akpınar, Adnan Çelik, "KOBİ'lerin Yönetiminde Muhasebe Bilgi Sisteminin Önemi: Gaziantep ve Kahramanmaraş Örneği", **Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt 6, Sayı 2, 2013, s. 307-322.

bilgi sistemi kullanım amaçları boyutları arasında, işletmelerin personel sayıları ile ise sadece veri kayıt türleri boyutu arasında anlamlı ilişkiler saptanmıştır.²⁰¹

İşletmelerin muhasebe bilgi sistemlerinin etkinliği hakkında Çanakkale'deki 240 işletmede yapılan çalışmada Atmaca ve Akar (2016) muhasebe bilgi sisteminin etkinliğinin işletmeler üzerindeki etkisini incelemek için Faktör analizi uygulamıştır. Analiz sonuçlarına göre muhasebe bilgi sisteminin etkinliği ve işletme kararları, yönetimin etkinliği, muhasebe departmanı üzerindeki etkisi olmak üzere 4 boyut ortaya çıkmıştır. İlk boyut olan muhasebe bilgi sisteminin etkinliğine ilişkin ifadelerle verdikleri cevaplardan muhasebe bilgi sisteminin öneminin ve işletmeye katkılarının farkında oldukları görülmektedir. Anketi cevaplayanların tamamına yakını etkin muhasebe bilgi sisteminin işletmelerin finansal tablolarının güvenilirliğini arttıracaklarını ifade etmişlerdir. Muhasebe bilgi sisteminin işletme kararları ve işletme yönetimi etkinliği üzerindeki etkisi ile ilgili olan ikinci ve üçüncü boyutta ise katılımcılar en fazla planlama kararlarında etkisi olduğunu ve katkı sağladığını belirtmişlerdir. Muhasebe departmanı üzerindeki etkisi ile ilgili son boyutta ise bilgilerin düzenli şekilde sınıflandırılıp doğru şekilde iletilmesinin muhasebe departmanının verimliliğini arttıracaklarını ifade etmişlerdir.²⁰²

İşletmelerde muhasebe bilgi sistemlerinin etkinliği, algılanma seviyesi ve işletmeye getirdiği yenilik algısını araştırmak amacıyla Kayseri'deki 310 KOBİ'ye anket uygulanan çalışmada, Esmeray ve Dağlı (2017) bu üç boyutun KOBİ'lerin demografik özelliklerine (ankete katılanların pozisyonu, eğitim durumu, işletmelerin cirosu, personel sayısı, faaliyet süresi, hukuki yapısı, teknoloji seviyesi ve sektörü) göre farklılaşp farklılaşmadığını test etmek için 24 hipotez oluşturmuş ve hipotezleri Anova testi, t testi ve F testi ile test etmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, ankete katılanların işletmedeki pozisyonlarına, işletmelerin cirosuna, çalışan sayısına ve sektörüne göre cevapların farklılaşmadığı saptanmıştır. Ayrıca sonuçlara göre,

²⁰¹ Hüseyin Dalğar, Ömer Tekşen, Osman Tugay, "Üretim İşletmelerinde Muhasebe Bilgi Sistemi Kullanımının İncelenmesi: Batı Akdeniz Bölgesi Araştırması", **Muhasebe ve Denetim Bakış Dergisi**, Cilt 13, Sayı 41, 2014, s. 49-67.

²⁰² Metin Atmaca, Ezgi Akar, "İşletmelerde Muhasebe Bilgi Sisteminin Etkinliğinin Değerlendirilmesi Üzerine Çanakkale İlinde Bir Araştırma", **Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi**, Cilt 11, Sayı 1, 2016, s. 146-164.

muhasabe bilgi sisteminin işletmeye getirdiği yenilik algısı, ankete katılanların eğitim durumlarına göre, muhasabe bilgi sisteminin algılanma seviyesi, işletmelerin teknoloji seviyelerine ve faaliyet sürelerine göre ve muhasabe bilgi sistemlerinin etkinliği, işletmelerin hukuki yapılarına göre farklılık göstermektedir.²⁰³

KOBİ'lerde muhasabe bilgi sisteminin önemini vurgulayan çalışmada Demir ve Tanyıldızı (2018) muhasabe bilgi sistemlerini kullanım düzeylerinin yeterli olup olmadığını araştırmak için Elâzığ'da üretim yapan 260 KOBİ'ye anket uygulamıştır. Ankette işletmelere muhasabe bilgi sistemlerine ilişkin 20 ifadeye katılma dereceleri sorulmuştur. İşletmelerin çoğu muhasabe bilgi sisteminin işletmede kalite ve verimi arttırdığını, muhasabe bilgi sisteminden elde edilen bilgileri diğer departmanların da kullandığını, bilgi aktarımında sorun yaşanmadığını, bu bilgilerden karar almada faydalandığını, bilgilerin yönetsel kararların etkilerini arttırdığını, muhasabe bilgi sisteminin rekabet avantajına neden olduğunu ve denetim faaliyetlerini kolaylaştırdığını ifade etmişlerdir. Ayrıca yönetimin teknolojik yenilikleri desteklediğini ve muhasabe bilgi sisteminin teknoloji ile paralel çalıştığını belirtmişlerdir. Katılımcıların yaklaşık %50'si muhasabe bilgi sisteminden kurum dışı rapor düzenlendiğini ifade ederken %70'den fazlası kurum içi rapor düzenlendiği ifadesine katıldıklarını belirtmiştir. İşletmelerin yarıdan fazlası muhasabe bilgi sisteminin alt sistemlerinin kullanılmadığını ifade etmişlerdir.²⁰⁴

KOBİ'lerin muhasabe bilgi sisteminden elde edilen bilgilerden hangi alanlarda faydalanmaya daha çok önem verdiklerini ve işletmelerin türlerinin, kuruluş yıllarının ve cevaplayanların cinsiyetlerinin muhasabe bilgi sistemi ile ilgili ifadelere verdikleri cevapları etkileyip etkilemediğini araştırmayı amaçlayan çalışmada, Yılmaz ve Erdem (2019) Ankara'da tekstil sektöründeki 391 KOBİ'ye anket uygulamıştır. İşletmelerin yarıya yakını muhasabe işlerini işletme içinde takip etmektedir. Yöneticilerin üçte biri yardım almadan muhasabe raporlarını değerlendirebildiklerini,

²⁰³ Azize Esmeray, Özge Buluş Dağlı, "Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde (KOBİ) Muhasebe Bilgi Sistemi: Kayseri'de Faaliyet Gösteren İşletmeler Üzerine Bir Araştırma.", **İşletme Araştırmaları Dergisi**, Cilt 9, Sayı 4, 2017, s. 748-769.

²⁰⁴ Özcan Demir, İrem Tanyıldızı, "Üretici KOBİ'lerde Muhasebe Bilgi Sisteminin Farkındalığı: Elâzığ İlinde Yapılan Bir Uygulama", **Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi**, Cilt 5, Sayı 2, 2018, s. 137-162.

yarıya yakını ise muhasebe departmanının sadece vergisel sorumlulukları olmadığını ifade etmiştir. Muhasebe bilgi sisteminden elde edilen raporların en çok finans departmanı için önemli olduğu ve en sık bu departman tarafından kullanıldığı belirtilmiştir. Yöneticilerin yarısından fazlası çalışan sayısının belirlenmesinde muhasebe bilgi sisteminin çok önemli olduğunu ifade etmiştir. Yatırım kararlarının alınmasında, üretim girdilerine ilişkin ödeme koşullarının belirlenmesinde, pazarlama faaliyetleri ile ilgili kararların alınmasında muhasebe bilgi sistemlerinden elde edilen bilgilerin daha önemli olduğu belirlenmiştir. Ki-kare analizi sonuçlarına göre işletmelerin türüne ve kuruluş yıllarına göre muhasebe işlerini takip ettikleri yerler, muhasebe departmanının diğer departmanlarla bilgi alışverişinin muhasebe bilgi sisteminin etkinliğini arttırdığına dair görüşleri, yardıma ihtiyaç duymadan muhasebe raporlarını değerlendirip değerlendiremedikleri, muhasebe bölümünün görevinin sadece vergisel sorumluluklar olup olmadığı farklılaşmaktadır. Yöneticilerin cinsiyetlerine göre, üretim ve finans departmanlarının muhasebe raporlarını kullanma sıklıklarına ilişkin ve pazarlama departmanının muhasebe raporlarına verdiği önem derecelerine ilişkin görüşleri farklılaşmaktadır.²⁰⁵

Muhasebe bilgi sisteminin etkinliği üzerine yapılmış çalışmalar incelendiğinde, işletme fonksiyonları arasındaki bilgi bağlılığının muhasebe bilgi sisteminin etkinliğini arttırdığı görülmüştür. Bazı çalışmalarda işletmelerde muhasebe bilgi sisteminin beklentileri karşıladığı ve yeterli olduğu sonucuna varılırken, çoğunlukla etkin kullanılmadığı görülmüştür. Başka bir araştırmaya göre ise KOBİ'lerde muhasebe bilgi sistemi yeterli düzeyde kullanılırken, alt sistemleri yeterince kullanılmamaktadır. Muhasebe bilgi sistemi tarafından üretilen bilgilerin düzenli olarak sınıflandırılıp doğru zamanda doğru yere ulaştırılması muhasebe departmanının verimliliğini arttırmaktadır. İşletmedeki çalışan sayısının, işletmenin hukuki yapısının, teknoloji seviyesinin, faaliyet süresinin, yöneticinin şirketteki pozisyonunun, yöneticinin eğitim düzeyinin ve yöneticinin yaşının muhasebe bilgi sisteminden faydalanma düzeyini etkilediği tespit edilmiştir. KOBİ'ler muhasebe bilgi sisteminden en çok çalışan sayılarının belirlenmesinde, yatırım kararlarının

²⁰⁵ Özge Yılmaz, Öznur Erdem, "Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin (KOBİ'lerin) Yönetiminde Muhasebe Bilgi Sisteminin Yeri ve Önemi: Ankara Tekstil İşletmeleri Örneği", **Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi**, Cilt 5, Sayı 2, 2019, s. 184-215.

verilmesinde ve üretim girdilerinin ödeme koşullarının belirlenmesinde kullanıldığı görülmüştür. KOBİ'lerin muhasebe bilgi sistemine verdiği önem artmış olsa da uygulamada eksik kalmaktadırlar. Bu eksikliği gidermek için KOBİ'lerde muhasebe departmanları kurulmalı ve uzman kişiler işletme bünyesine alınmalıdır.

Muhasebe Bilgi Sistemleri ve Kurumsal Yönetim

Muhasebe bilgi sistemleri ve kurumsal yönetim ilişkisini konu alan KOBİ'ler üzerine yazılmış makaleler beş tane olup, ilki 2008 yılında, sonuncusu ise 2019 yılında yayınlanmıştır.

Muhasebe bilgi sisteminin işletmelerin kurumsallaşma seviyeleri üzerinde etkisi olup olmadığını araştıran çalışmada, Dinç ve Varıcı (2008) Karadeniz Bölgesindeki 196 orta ve büyük ölçekli üretim işletmesine anket uygulamıştır. Tamamına yakınının KOBİ'lerin oluşturduğu bu işletmelerin kurumsallaşma düzeyi yüksek olarak belirlenenlerin %92,5'inin muhasebe bilgi sistemlerinin etkin olduğu görülmüştür. Yapılan ki-kare testi sonucunda muhasebe bilgi sistemi ile kurumsallaşma arasında anlamlı ve güçlü bir ilişki olduğu, yapılan logit regresyon analizi sonucunda ise muhasebe bilgi sisteminin etkinliğindeki artışın kurumsallaşmayı pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir.²⁰⁶

Kurumsallaşma ile muhasebe bilgi sistemi arasındaki çift yönlü ilişkiyi inceleyen çalışmada, Dinç ve Karakaya (2014) İstanbul'da faaliyet gösteren imalat sektöründeki KOBİ'lere anket uygulamıştır. Muhasebe bilgi sistemi ve kurumsallaşma beşer boyut altında ele alınmış ve kanonik korelasyon analizi ile boyutlar arasındaki ilişkiler incelenerek birbirlerini pozitif yönde etkiledikleri tespit edilmiştir. Muhasebe bilgi sisteminin boyutları kayıt, personel, belge, raporlama ve kontrol sistemidir. Bu boyutlarla ilgili anketteki ifadelere verdikleri cevaplar dikkate alındığında, işletmelerin muhasebe bilgi sistemi içinde belgelerin hazırlanması, muhasebe defterlerine erişim yetkisi, zamanlı kayıt tutulması ve belgelerin imzalanması konularına sırasıyla daha fazla önem verdikleri ortaya konmuştur. Dolayısıyla

²⁰⁶ Engin Dinç, İdris Varıcı, "Muhasebe Bilgi Sisteminin Kurumsallaşma Düzeyine Etkisi: Sanayi İşletmeleri Üzerine Bir Araştırma", **Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt 10, Sayı 1, 2008, s. 67-85.

işletmelere göre en önemli muhasebe bilgi sistemi boyutlarının belgeleme ve kayıt sistemi olduğu belirlenmiştir.²⁰⁷

Muhasebe bilgi sistemi ile kurumsal yönetim arasındaki ilişkinin araştırıldığı çalışmada Kaderli ve Köroğlu (2014) Marmaris'teki işletmelere anket uygulamıştır. Yöneticiler kurumsal yönetim ilkelerinden en fazla adillik ilkesine önem vermiş, ilkelere ilişkin ifadeler arasında yatırımcıların bilgi ve inceleme hakkına sahip olduklarını en yüksek ortalama ile belirtmişlerdir. Verilen önem dereceleri açısından ilkeler sıralandığında şeffaflık en düşük önem derecesine sahip ilke olarak belirlenmiştir. Muhasebe bilgi sistemleri ilkeleri açısından ise yöneticiler için işlemlerin zamanında belgelendirilmesinin ve uygun şekilde raporlanmasının önem arz ettiği belirlenmiştir. Ayrıca yapılan sıralamada ilkeler arasında en yüksek önemi raporlama ilkesine, en düşük önemi ise uygun maliyet ilkesine verdikleri tespit edilmiştir. Muhasebe bilgi sisteminin temel ilkeleri ile kurumsal yönetim ilkeleri arasındaki ilişkinin analiz edilmesi sonucunda ise verilerin uygun şekilde kaydedilip raporlanmasının ve anlaşılabilir olmasının kurumsal yönetimin şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Yapılan varyans analizi sonuçlarına göre, faaliyet alanlarına göre işletmelerin sorumluluk ilkesi dışındaki kurumsal yönetim ilkeleri ile uygun maliyet ve örgüt yapısı dışındaki kurumsal yönetim ilkelerine verdikleri önem derecelerinin değiştiği görülmüştür.²⁰⁸

İşletmelerin kurumsallaşma seviyelerinin muhasebe bilgi sistemine etkisi olup olmadığını araştıran çalışmada, Hacıhasanoğlu ve Erdoğan (2019) İstanbul'da imalat yapan KOBİ'lere anket uygulamıştır. Kurumsallaşma seviyelerinin ve muhasebe bilgi sistemini etkin kullanımlarının işletmelerin hukuki yapıları, büyüklükleri ve faaliyet geçmişlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı oluşturulan hipotezlerle test edilmiş ve yapılan t testleri sonucunda sadece personel sayıları itibarıyla işletmelerin muhasebe bilgi sistemi etkin kullanımlarının farklılaşmakta olduğu tespit edilmiştir. Gerçekleştirilen korelasyon analizi ile iki değişken arasında pozitif yönde bir ilişki

²⁰⁷ Dinç ve Karakaya, **a.g.e.**, s. 21-50.

²⁰⁸ Yusuf Kaderli, Çağrı Köroğlu, "İşletmelerde Muhasebe Bilgi Sistemi ile Kurumsal Yönetim Anlayışı Arasındaki İlişki", **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı 63, 2014, s. 21-38.

olduğu ve regresyon analizi ile kurumsallaşma seviyesinin muhasebe bilgi sistemi kullanımını olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.²⁰⁹

Muhasebe bilgi sisteminin etkinliğinin kurumsal yönetim uygulamaları üzerindeki etkisini araştıran çalışmada, Güner ve Kurnaz (2019) çimento sektöründeki 26 işletmeye anket uygulamıştır. Anketteki ölçekler için keşfedici faktör analizi yapılmış ve beklenildiği gibi muhasebe bilgi sistemleri tek, kurumsal yönetim dört faktör altında toplanmıştır. Muhasebe bilgi sistemi ile kurumsal yönetim ilkeleri (adillik ve eşitlik ilkesi, şeffaflık ilkesi, hesap verilebilirlik ilkesi, sorumluluk ilkesi) arasındaki ilişki korelasyon analizi ile incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre muhasebe bilgi sisteminin adillik ve eşitlik ilkesi ve sorumluluk ilkesi ile arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Yapılan doğrulayıcı faktör analizinin ardından muhasebe bilgi sisteminin kurumsal yönetim ilkeleri üzerindeki etkisini ortaya koymak için yapısal eşitlik modeli oluşturulmuş ve model yardımıyla etki katsayıları tespit edilmiştir.²¹⁰

Muhasebe bilgi sistemleri ile kurumsal yönetim ilişkisini konu alan makaleler dikkate alındığında, kurumsallaşma düzeyi ile muhasebe bilgi sistemi arasında çok güçlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Kurumsallaşma ve muhasebe bilgi sistemi birbirini karşılıklı olarak olumlu yönde etkilemektedir. Verilerin anlaşılabilir olması ve uygun şekilde kaydedilip raporlanması şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkelerinin gerçekleşmesini etkilemektedir. İşletmelerin faaliyet alanlarına göre kurumsal yönetimin adillik, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri ile muhasebe bilgi sisteminin esnek olma, raporlama, açıklık ve anlaşılabilirlik ve veri biriktirme ve süreçleme ilkelerine verdiği önem dereceleri değişmektedir.

²⁰⁹ Tansel Hacıhasanoğlu, Ali Erdoğan, “KOBİ’lerde Kurumsallaşma Düzeyinin Muhasebe Bilgi Sistemi Üzerine Etkisi: İstanbul’da Faaliyet Yürüten İmalatçı KOBİ’ler Üzerine Bir Araştırma”, **Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 9, Sayı 17, 2019, s. 79-102.

²¹⁰ Mehmet Güner, Ersin Kurnaz, “Muhasebe Bilgi Sisteminin Kurumsal Yönetim Uygulamalarına Etkisi”, **Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**, Cilt 17, Sayı 1, 2019, s. 297-313.

Muhasebe Bilgi Sistemleri ve İşletme Performansı

Muhasebe bilgi sistemleri ve işletme performansı ilişkisini konu alan KOBİ'ler üzerine yazılan makaleler üç tane olup, ilki 2006 yılında, sonuncusu ise 2019 yılında yayınlanmıştır.

Muhasebe ve finans bilişim sistemlerinin kullanımının işletmelerin verimliliği üzerindeki etkisini ölçmeyi amaçlayan çalışmada, Alagöz vd. (2006) Konya'daki 57 KOBİ'ye anket uygulamıştır. Araştırmaya katılan işletmelerin yaklaşık %83'ü muhasebe işlemlerinde bilgisayar kullanmaktadır. Muhasebe-finans bilişim sistemlerini kullanma amaçları önem derecesine göre sıralandığında, işletmelerin en fazla finansal işlemlerde kolaylık ve hız sağlanmasını amaçladıkları belirlenmiştir. Bunu finansal denetim sağlanması ve maliyetlerin düşürülmesi izlemektedir. Stokların takibi ve geleceğe ilişkin finansal stratejiler belirlenmesi gibi amaçlar daha az önem derecesine sahiptir. İşletmelerin muhasebe-finans bilişim sistemlerinden en fazla finansal denetim sağlanmasında faydalandıkları tespit edilmiştir. Bu da yazarlar tarafından işletme verimliliği ve performansını arttıracığı şeklinde yorumlanmıştır. Bu sistemleri kullanarak işletmelerin iletişim maliyetlerini azaltma ve hizmet kalitesini artırma gibi amaçlara ulaşamadıkları görülmüştür. Sadece muhasebe-finans bilişim sistemlerini kullanarak bu amaçlara ulaşmak mümkün olmayabilir. İşletmelerin tüm birimlerinde kullanılan sistemlerin etkin bir şekilde entegre edilmesi ve yüksek performansı ile bu amaçlara da ulaşılabilir.²¹¹

Dereköy (2013) çalışmasında muhasebe bilgi sisteminin performans ölçümü ile arasındaki ilişkiyi bir hastanede gerçekleştirilen örnek olay incelemesi ile ortaya koymuştur. Veri toplama tekniği olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin kullanıldığı çalışmada öncelikle hastanenin mevcut durumu analiz edilmiştir. Daha sonra bir performans ölçüm modeli önerilmiş ve bu modelin hastanede uygulanması halinde muhasebe bilgi sistemindeki eksiklikler dikkate alınarak finansal ve finansal

²¹¹ Ali Alagöz, Muammer Zerenler, Baki Yılmaz, "Konya İlinde Faaliyet Gösteren Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde Muhasebe-Finans Bilişim Sistemleri Kullanımının Örgütsel Verimliliğe Etkileri Üzerine Bir Araştırma", **Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Cilt 6, Sayı 12, 2006, s. 273-291.

olmayan verilerin bilgiye dönüştürüldüğü bütünleşik bir muhasebe bilgi sistemine yönelik önerilerde bulunulmuştur.²¹²

Muhasebe bilgi sistemi kullanımının örgütsel performans üzerindeki etkisinin incelendiği çalışmada, Karahan (2019) İstanbul'da hazır giyim alanında üretim yapan işletmelere anket uygulamıştır. Anket verilerine faktör, korelasyon ve regresyon analizi uygulanarak muhasebe bilgi sistemi geliştirme ilkeleri ile işletmelerin finansal, yenilik ve pazarlama performansları arasında pozitif yönde bir ilişki olup olmadığı araştırılmış ve muhasebe bilgi sistemi kullanımının performansı arttırdığı sonucuna varılmıştır.²¹³

Muhasebe bilgi sistemleri ile işletme performansı ilişkisini inceleyen makalelerden muhasebe bilgi sisteminin kullanılmasının işletmelerin performansını arttırdığı tespit edilmiştir. Performans ölçümünde finansal ve finansal olmayan verilerin entegre edilerek bilgiye dönüştürüldüğü bütünleşik bir bilgi sistemine ihtiyaç vardır. Muhasebe-finans bilgi sistemlerinin en önemli kullanım amaçlarının finansal işlemlerde kolaylık ve hız sağlanması, finansal denetimin sağlanması ve maliyetleri düşürmek olduğu görülmüştür. Farklı fonksiyonlardaki bilgi sistemlerinin etkin bir şekilde entegre edilmesinin maliyetleri azaltacağı ve hizmet kalitesini yükselteceği belirtilmiştir.

Muhasebe Bilgi Sistemleri ve Diğer Konular

KOBİ'lerde muhasebe bilgi sistemleri ile ilgili diğer konularda yazılmış makaleler on tane olup, ilki 2007 yılında, sonuncusu ise 2019 yılında yayınlanmıştır.

Bekçi ve Ömürbek (2007) çalışmalarında, Konya Sanayi Bölgesinde Gıda sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin bilgi teknolojilerini kullanma seviyelerinin muhasebe bilgi sistemlerinden elde edecekleri faydaya etkisinin belirlemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla birçok alt hipotez oluşturulmuş ve işletmelere anket

²¹² Feyza Dereköy, Halis Kalmış, "Hastanelerde Performans Ölçümünün Muhasebe Bilgi Sistemiyle İlişkilendirilmesi", **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı 58, 2013, s. 139-160.

²¹³ Ahmet Karahan, "Muhasebe Bilgi Sistemi Kullanımının Örgütsel Performansa Etkisi", **Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)**, Cilt 6, Sayı 3, 2019, s. 61-80.

uygulanarak elde edilen veriler analiz edilmiştir. Verilerin analizi sonucu %76'sı KOBİ'lerden oluşan işletmelerin bilgi teknolojileri kullanım düzeylerinin son 3 yılda anlamlı bir artış gösterdiği belirlenmiştir. İşletmelerin muhasebe bilgi sistemlerini kullanmalarının yönetim üzerinde etkisi olup olmadığı ile ilgili oluşturulan beş hipotezden dördü için H_0 hipotezi reddedilmiştir. İşletmelerin muhasebe bilgi sistemlerini kullanma amaçları ve bu amaçlara ulaşma dereceleri ile ilgili hipotezlerin tamamı için H_0 hipotezi reddedilmiştir. Verilen cevaplar analiz edildiğinde muhasebe bilgi sisteminin, daha güvenilir ve zamanlı bilgi ile yöneticilerin daha doğru karar almalarını ve işletme faaliyetlerinin daha hızlı yapılabilmesini sağlamak amacıyla kullanıldığı tespit edilmiştir. Muhasebe bilgi sistemi ile ilgili en önem verilen sorunların zamanlı bilginin yöneticilere sunulmaması ve günlük işlerle ilgilenen personelin yönetsel raporlara zaman ayıramaması ve dolayısıyla maliyetlerdeki artış olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada işletmelerin bilgi teknolojileri kullanımları arttıkça muhasebe bilgi sisteminden daha fazla faydalanacakları tespit edilmiştir.²¹⁴

Yereli (2007) çalışmasında işletmelerin karşılaşılabileceği operasyonel riskleri dikkate alarak muhasebe bilgi sistemlerinin bu tip riskler karşısındaki durumunu araştırmak üzere Manisa ve İzmir'deki 112 işletmeye anket uygulamıştır. İşletmelerin yaklaşık %90'ı muhasebe bilgi sistemlerinde en az bir operasyonel riskle karşılaştıklarını belirtmiş, yarısından çoğu ise virüs gibi nedenlerle muhasebe bilgi sisteminde yaşanan program çökmelerinin en çok karşılaştıkları operasyonel risk olduğunu ifade etmiştir. Araştırma sonuçlarına göre işletmelerin yaklaşık 3'te 2'sinin risk yönetim planları olmadığı belirlenmiştir. Muhasebe bilgi sistemlerinde operasyonel riskle karşılaşmamış işletmelerin tamamında risk yönetim planı yokken, karşılaşmış olanların ise sadece %30'unun risk yönetim planları bulunmaktadır. Bu planlara olan ihtiyacın en büyük nedeni olarak işletmelerin sürekliliği için gerekli olması gösterilmiştir. Planların oluşturulmasında uygulanabilir ve düşük maliyetli olmalarının en önemli faktörler olduğu, yatırım yapılacak alanların ise daha çok donanım ve yazılımlar olduğu belirtilmiştir. Risk yönetim planlarında bilgilerin

²¹⁴ İsmail Bekçi, Vesile Ömürbek, "Bilgi Teknolojilerinin Muhasebe Bilgi Sistemi Uygulamalarına Etkisi ve "Konya Gıda Sektörü Üzerine Bir Araştırma", **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası**, Cilt 56, Sayı 2, 2007, s. 95-120.

yedeklenip saklanmasının en önemli unsurlar, ilk korunacak olan bilgilerin ise müşteriler ve işletme personeli ile ilgili konular ve finansal bilgiler olduğu saptanmıştır. İşletmeler risk yönetim planı oluşturmadan önce işletmedeki risklerin tanımlanmış ve risk yönetim politikalarının oluşturulmuş olması gerektiği ve riskleri yönetmek için oluşturulacak planda öncelikle risklerin meydana gelme süreçlerinin, olasılıklarının ve etkilerinin belirlenmesi gerektiği ifade edilmiştir.²¹⁵

Yıldız ve Eskin (2012) teorik çalışmalarında 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ve daha sonra yayımlanan bu Kanunda değişiklik yapılmasına dair Kanun ile KOBİ'lerin muhasebe bilgi sistemlerinde meydana gelen değişiklikleri özetleyerek KOBİ'ler açısından konunun mevzuattaki yerini ortaya koymuşlardır.²¹⁶

Aktürk (2014) çalışmasında, otel işletmelerinde muhasebe bilgi sistemi hakkında bilgi vererek bu işletmelerin muhasebe bilgi sistemlerini etkileyebilecek güncel gelişmeleri açıklamıştır. Gelişmeler kapsamında bağımsız denetim, bilgi teknolojileri, çevre, performans değerlendirme yöntemleri, sektöre özgü tek düzen muhasebe sistemi (USALI), kredi derecelendirme, kurumsal yönetim, muhasebe standartları, sermaye piyasaları ve yalın üretim ele alınmış, her bir gelişmeye ayak uydurmak için otellerin muhasebe bilgi sistemlerinde gerçekleştirilmesi gereken faaliyetler listelenmiştir. Genel olarak bu gelişmelere uyum sağlamak için çalışanların eğitilmesi, donanımın geliştirilmesi, güncel gelişmelerin takip edilmesi gerekmektedir.²¹⁷

Demir ve Tanyıldızı (2017) çalışmalarında, Elâzığ'da üretim yapan 260 KOBİ'ye anket uygulayarak muhasebe uygulamalarında etik değerlere önem verip vermedikleri CHAID analizi ile test etmişlerdir. Ankette yer alan ifadelere verilen cevaplar dikkate alındığında işletmelerde muhasebe uygulamalarının ve etik değerlerin yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Muhasebe uygulamalarında etik

²¹⁵ Ayşe N. Yereli, "Muhasebe Bilgi Sistemlerinin Risk Yönetimine Yönelik Bir Araştırma", **Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi**, Cilt 7, Sayı 23, 2007, s. 15-32.

²¹⁶ Fehmi Yıldız, İlknur Eskin, "Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre KOBİ'lerin Muhasebe Bilgi Sisteminin Değerlendirilmesi", **Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (MÜSBİD)**, Cilt 4, Sayı 2, 2012, s. 61-69.

²¹⁷ Ahmet Aktürk, "Otel İşletmelerinde Muhasebe Bilgi Sistemini Etkileyen Güncel Gelişmeler", **Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi**, Cilt 14, Sayı 43, 2014, s. 107.

değerlerin etkisi ile ilgili 6 hipotez oluşturulmuş ve her biri için H_0 hipotezi reddedilmiştir.²¹⁸

Kurumsal bilgelik anlayışı ve muhasebe bilgi sistemi arasındaki ilişkinin değerlendirildiği çalışmada, Alagöz ve Ortakarpuz (2018) Türkiye'nin ilk 500 sanayi kuruluşu arasındaki 106 kuruluşa anket uygulamıştır. Anket verileri ile muhasebe bilgi sistemi bileşenleri (bilgi kaynakları, bilgi teknolojileri, bilgi çalışanları, bilgi üretimi) ve kurumsal bilgelik kriterleri (dönüşümcü liderlik, kurum kültürü ve yapısı, bilgi transferi, öğrenen örgüt ve örgütsel öğrenme, kurumsal demokrasi, kurumsal sürdürülebilirlik, kurumsal yenilikçilik ve değişim) hakkında bilgi edinilmiş ve aralarındaki ilişki korelasyon analizi ile incelenmiştir. Bileşenler ve kriterler arasında pozitif yönde ve ortalama seviyede ilişki olduğu tespit edilmiştir.²¹⁹

Bağlıoğlu vd. (2018) çalışmasında, KOBİ'lerin maliyet-yönetim muhasebesi sistemlerinin incelenmesi amacıyla Elâzığ'daki üretim yapan 260 KOBİ'ye anket uygulanmış ve elde edilen veriler veri madenciliği yöntemlerinden CHAID analizi ile incelenmiştir. Oluşturulan 6 hipotez ile KOBİ'lerde maliyet-yönetim muhasebesi kültürünün durumu ortaya konarak etkileyen unsurlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Hipotezlerden bir tanesi hariç hepsi için H_0 hipotezi reddedilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; KOBİ'lerde ayrı bir maliyet-yönetim muhasebesi olmamakla beraber, genel muhasebe dışındaki muhasebe bilgilerine de önem verildiği, bu bilgilerin elde edildikleri anda yönetimle paylaşıldıkları, kararlarda kullanıldıkları ve denetime yardımcı oldukları anlaşılmıştır.²²⁰

İşletmelerin muhasebe bilgi sistemlerinde çevre muhasebesine verdikleri önemin araştırıldığı ve çevre muhasebelerinin TMS/TFRS açısından değerlendirildiği çalışmada, Bulut ve Çukacı (2018) Malatya'daki 50 işletmeye anket uygulamıştır. Muhasebe meslek mensuplarının görüşlerini Likert tipi ölçek ile ifade ettikleri

²¹⁸ Özcan Demir, İrem Tanyıldızı, "Muhasebe Kültüründe Etik Değerlerin Etkisinin CHAID Analizi ile İncelenmesi: Elâzığ İlinde Yapılan Bir Araştırma", **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 27, Sayı 2, 2017, s. 193-214.

²¹⁹ Ali Alagöz, Metehan Ortakarpuz, **a.g.e.**, s. 1-25.

²²⁰ Aytul Bağlıoğlu, Özcan Demir, İrem Tanyıldızı, "Elâzığ İlindeki KOBİ'lerin Maliyet ve Yönetim Muhasebesi Sistemlerinin CHAID Analizi ile İncelenmesi", **Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (MÜSBİD)**, Cilt 7, Sayı 13, 2018, s. 77-103.

araştırmada, değişkenler arasındaki ilişkiler korelasyon analizi ile incelenmiştir. Meslek mensuplarının çoğu muhasebe bilgi sisteminden elde edilen güvenilir bilgilerin işletme faaliyetlerinin yürütülmesi için gerekli olduğunu, bilgilerin güvenilir olmasının bilgiyi kullananlar açısından önemli olduğunu ve yöneticilerin isabetli karar vermesini sağlayacağını ifade etmiştir. İşletmelerin yaklaşık yarısında yeterli bir haberleşme ağı olmadığı ve çalışan sayısının işletmeler için yeterli olmadığı belirtilmiştir. Çalışmada korelasyon analizi kapsamında oluşturulan 8 hipotezin sonuçları verilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, muhasebe bilgi sisteminin personel bileşeni dışında muhasebe bilgi sistemi bileşenleri ve çevre muhasebesi arasında anlamlı ilişkiler mevcut değildir. İşletmeler çevre muhasebesine daha fazla önem vermeli ve bunun için işletmelerde bilgilendirme amaçlı eğitimler artırılmalıdır.²²¹

KOBİ'lerin bağımsız denetime bakış açılarını etkileyen faktörlerin teorik olarak açıklandığı çalışmada, Güngörmüş (2019) faktörleri iç ve dış faktörler olarak sınıflandırmıştır. İç faktörlerden biri de işletmelerin muhasebe bilgi sistemidir. Bağımsız denetim ile muhasebe bilgi sisteminin çıktuları olan finansal tabloların gerçeği yansıtıp yansıtmadığı konusunda güvence verilir. Muhasebe bilgi sisteminin kalitesi bağımsız denetimin de kalitesini arttıracaktır.²²²

Muhasebe bilgi sistemleri ile ilgili diğer konularda yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir.

- İşletmelerde bilgi teknolojilerinin kullanımı arttıkça muhasebe bilgi sisteminden faydalanma düzeyi de artacaktır.
- Yeni Türk Ticaret Kanunu ile yapılan değişiklikler sonucu KOBİ'ler için TFRS'ye uygun raporlama yapma gündeme gelmiştir.

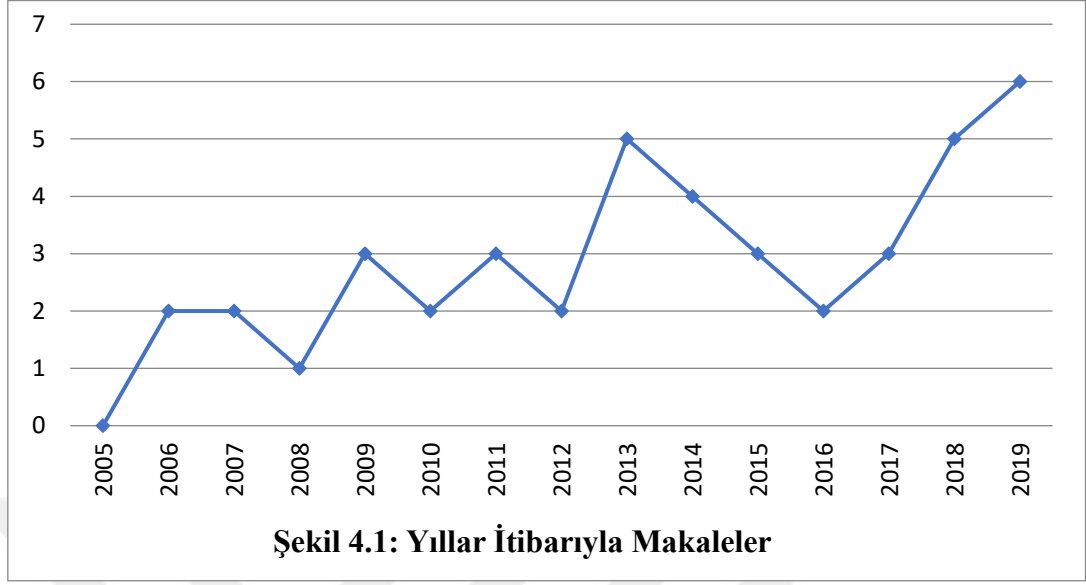
²²¹ Mehtap Bulut Deniz, Yusuf Cahit Çukacı, "Muhasebe Bilgi Sistemi Bağlamında Çevre Muhasebesinin Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) Açısından Değerlendirilmesi ve Bir Araştırma", **Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 27, 2018, s. 70-93.

²²² Ali Haydar Güngörmüş, "Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Bağımsız Denetime Yaklaşımlarını Etkileyen Faktörler: İlgili Literatür Kapsamında Bir Derleme Çalışması", **Muhasebe, Finans ve Denetim Çalışmaları Dergisi**, Cilt 5, Sayı 2, 2019, s.57-72.

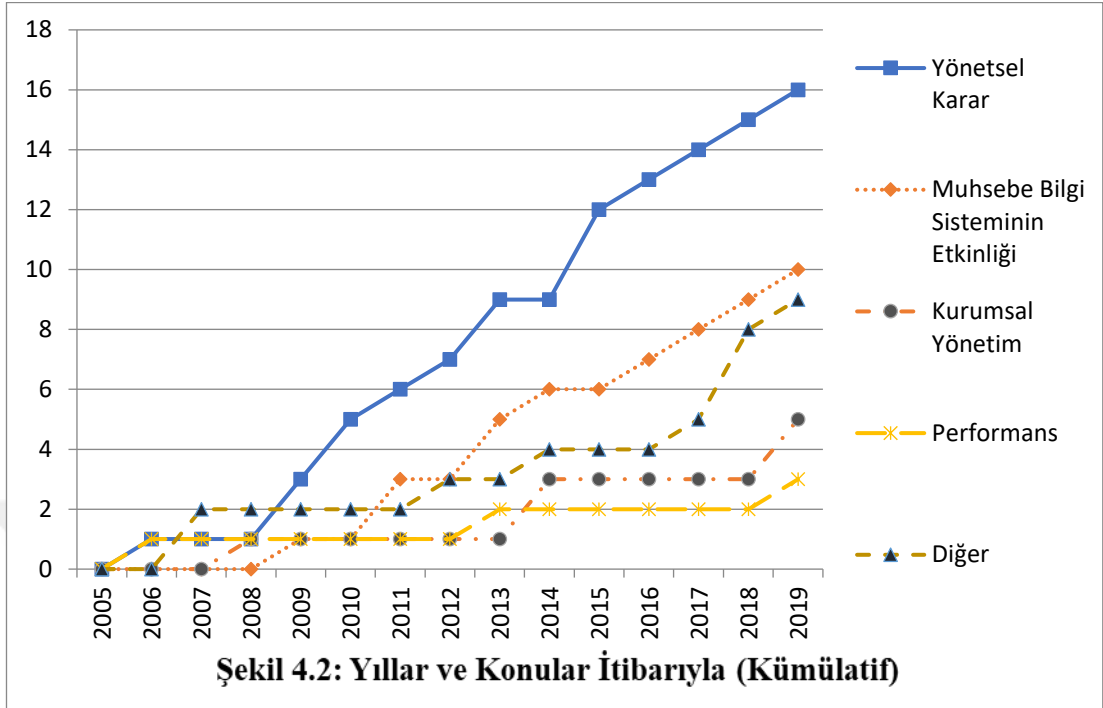
- Kurumsal bilgeliğin kriterleri ile muhasebe bilgi sistemi bileşenleri arasında orta seviyede pozitif yönlü ilişki vardır.
- Muhasebe biriminden alınan bilgiler anında yönetimle paylaşılmakta, karar verme sürecinde maliyet-yönetim muhasebesi verilerinden yararlanılmakta ve maliyet analizlerinden elde edilen bilgiler denetime yardımcı olmaktadır.
- İşletmelerin muhasebe kültürü ve etik değerleri yüksek seviyede yeterlidir.
- İşletmelerde çevreye verilen önemi arttırmak için; işletmelerde muhasebe bilgi sistemi içerisinde çevre muhasebesine verdikleri önem artırılmalıdır, çevre yasaları daha caydırıcı olmalıdır, çevre muhasebesi eğitimleri verilmeli ve TMS/TFRS'ye direk çevre muhasebesiyle ilgili bir standart eklenmelidir.
- Muhasebe bilgi sisteminin etkinliği KOBİ'lerin bağımsız denetime ilişkin görüşlerini etkilemektedir. Etkin muhasebe bilgi sisteminin ürettiği bilgilerin yönetsel kararlarda kullanılması işletmelerde bağımsız denetimin kalitesini arttıracaktır.
- İşletmelerde risk yönetim politikaları bulunmalı ve risk yönetim planının içinde veri güvenliği ve insan faktörü ana unsurlardan olmalıdır.
- Bağımsız denetim, performans değerlendirme sistemleri ve muhasebe standartlarındaki değişimler doğrudan, bilgi teknolojileri ve kurumsal yönetimdeki değişimler ise muhasebe bilgi sistemlerini dolaylı olarak etkilemektedir.

4.2.3. Makalelerin Yıllar İtibarıyla Analizi

Araştırma kapsamına giren çalışmalar incelendiğinde muhasebe bilgi sistemleri ile ilgili KOBİ'ler üzerine yapılan çalışmaların 2000'li yılların ortalarında çalışılmaya başlandığı ve sayılarının yıllar içinde genel olarak artma eğiliminde olduğu görülmektedir. (Şekil 4.1)

İlgili oldukları konular dikkate alındığında makalelerin yıllar itibarıyla kümülatif dağılımı **Şekil 4.2'**de verilmiştir. Şekilden de görüldüğü gibi işletmelerin yönetsel kararlarıyla muhasebe bilgi sistemleri arasındaki ilişkiyi konu alan çalışmalar diğer konulardaki çalışmalara göre çoğunluktadır. Yönetsel kararlar, muhasebe bilgi sisteminin etkinliği ve diğer konulara ilişkin çalışmalar yıllar içinde düzenli artış göstermiştir. En az ele alınan konu ise muhasebe bilgi sistemleri ile işletme performansı arasındaki ilişkidir.

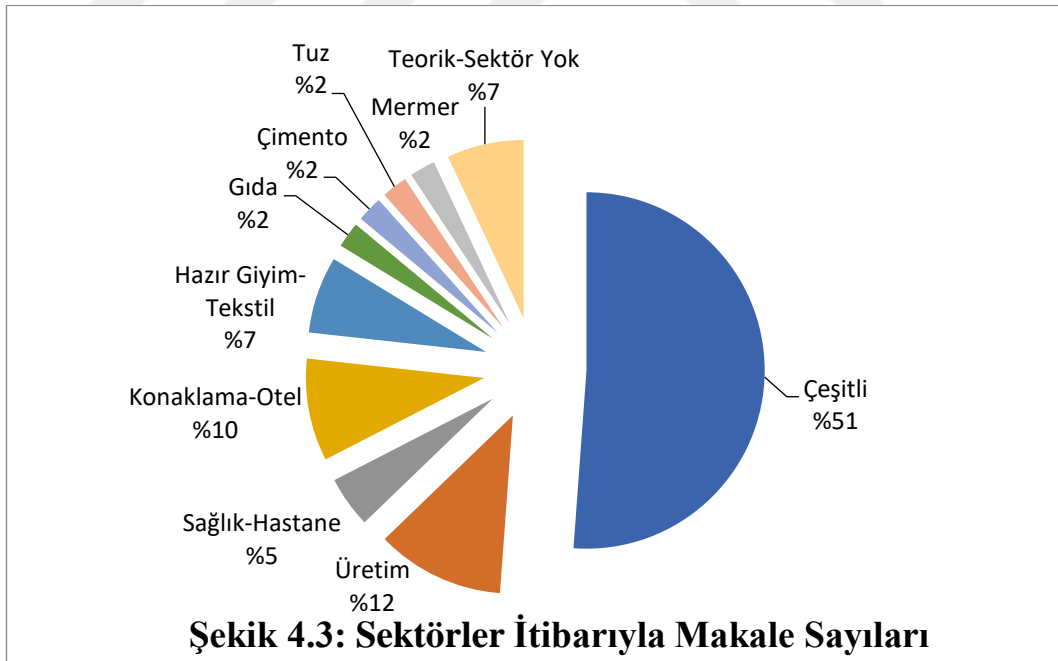
4.2.4. Makalelerin Sektörler İtibarıyla Analizi

Araştırma kapsamındaki çalışmaların hangi sektörlerdeki KOBİ'ler üzerine yapıldığı incelendiğinde, çalışmalarda ağırlıklı olarak belirli bir sektör seçilmeden bazı il veya bölgelerdeki tüm KOBİ'lerin ana kütle olarak belirlendiği, Organize Sanayi Bölgelerinde kayıtlı işletmeler üzerinde araştırma yapıldığı tespit edilmiştir. Araştırma kapsamındaki üç makale ele aldıkları konuları teorik olarak açıkladıkları ve belirli bir sektör üzerinde yoğunlaşmadıkları için sektör sınıflandırmasına dahil edilmemişlerdir. Bir makale teorik olmasına rağmen konaklama sektörüne ilişkin bir çalışma içermektedir ve konaklama sektörüne dahil edilmiştir. Araştırma konusunu üretim işletmeleri olarak belirleyen çalışmalarda çeşitli sektörlerde ait üretim işletmeleri üzerinde çalışıldığı tespit edilmiştir, ancak özellikle üretim işletmeleri olarak belirlendikleri için sınıflandırmada ayrı olarak gösterilmişlerdir. Bunların dışında konaklama, tekstil ve sağlık başta olmak üzere gıda, çimento, tuz, mermer gibi belirli sektörlerdeki işletmelerin muhasebe bilgi sistemlerine ilişkin çalışmalar yapıldığı saptanmıştır. (Şekil 4.3)

Tablo 4.2: Sektörler İtibarıyla Makale Sayıları ve Yüzdeleri

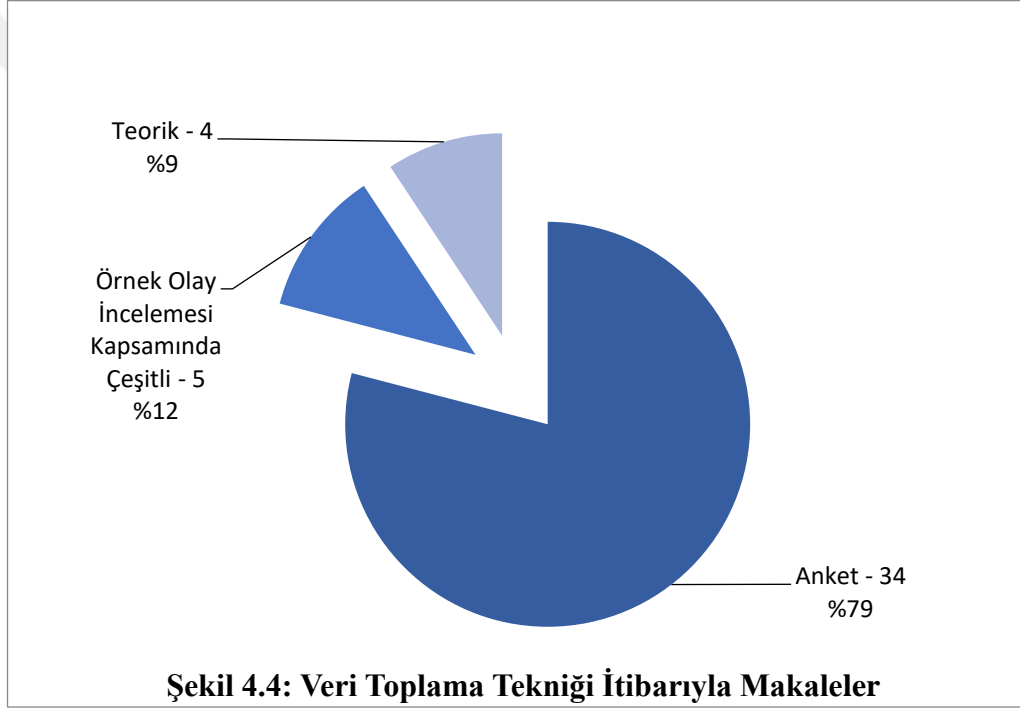
Sektör	Makale sayısı	Yüzde
Çeşitli	22	%51
Üretim	5	%12
Konaklama-Otel	4	%10
Hazır Giyim-Tekstil	3	%7
Sağlık-Hastane	2	%5
Gıda	1	%2
Çimento	1	%2
Tuz	1	%2
Mermer	1	%2
Teorik-Sektör yok	3	%7
Toplam	43	%100

Tablo 4.2'de araştırma kapsamına giren makalelerin yer aldığı sektörlerin adları ve yüzdeleri yer almaktadır. **Şekil 4.3**'te ise makalelerin sektörler itibarıyla dağılımı görülmektedir.

4.2.5. Makalelerin Veri Toplama Tekniği İtibarıyla Analizi

Araştırma kapsamındaki çalışmaların büyük çoğunluğunun anket veri toplama tekniğini kullandığı, 5 çalışmanın ise örnek olay incelemesi deseninde gerçekleştirildikleri tespit edilmiştir. (Şekil 4.4) Bu 5 çalışmanın ikisi kullandıkları veri toplama tekniği hakkında herhangi bir bilgi vermemiş, diğer üç çalışmada ise derinlemesine görüşme tekniğinin her nde, gözlem tekniğinin ise sadece ikisinde kullanıldığı belirlenmiştir. Araştırmalarda deney, odak grup gibi bazı veri toplama tekniklerine ise hiç yer verilmediği saptanmıştır.

Araştırma kapsamındaki makalelerin 2000’li yılların ortalarından başlayarak artma trendi gösterdiği, KOBİ’lerde muhasebe bilgi sisteminin işletmelerin yönetim kararları ile ilişkisi ve yönetsel kararlar üzerindeki etkisi ile ilgili araştırmaların daha çok yapıldığı, bu çalışmaları muhasebe bilgi sisteminin etkin kullanımına ilişkin araştırmaların izlediği saptanmıştır. Muhasebe bilgi sistemlerinin KOBİ’lerde iç kontrol, iç denetim, bağımsız denetim süreçleri ile ilişkisine hiç yer verilmediği ve diğer yönetim fonksiyonları ve bilgi sistemleri ile muhasebe bilgi sistemi arasındaki ilişkileri dikkate alan çok az sayıda çalışma olduğu tespit edilmiştir. Makalelerin

örnekleme seçiminde çoğunlukla belirli bir sektördeki KOBİ'ler yerine belirli bölge veya şehirlerdeki KOBİ'lerin tercih edildiği, veri toplama tekniği olarak ise çoğunlukla anket yönteminin kullanıldığı saptanmıştır. Sektörel bazda muhasebe bilgi sistemi çalışmalarının daha ayrıntılı şekilde yapılarak sektörler için özgü çözüm önerileri getirilmesi ilgili sektörlerdeki KOBİ'lerin yararına olacaktır. Ayrıca anket yöntemi yerine nitel araştırma yaklaşımı ile çeşitli desenler seçilerek yarı yapılandırılmış görüşme, gözlem, odak grup gibi veri toplama yöntemleri tercih edilmesi konu hakkında daha ayrıntılı bilgilere ulaşılmasına imkân verecektir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüz işletmelerinde karar alıcıların gereksinim duyduğu doğru, anlamlı ve zamanlı bilgiler ancak başarılı bir muhasebe bilgi sistemi ile elde edilebilir. Küreselleşme ve teknolojik gelişmelerin paralelinde artan rekabet ortamında işletmeler zamanlı doğru kararlar alarak etkin muhasebe bilgi sistemleri ile rekabet avantajı yaratmak zorundadırlar.

Sermaye piyasaları nispeten küçük, gelişmekte olan Türkiye gibi ülkelerde, KOBİ'ler ülke ekonomisi, toplam üretim içindeki payları ve istihdam açısından büyük önem arz etmektedir. KOBİ tanımı birçok kuruluş açısından farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Belli bir büyüklükte olan bu tip işletmeler için de rekabeti sürdürebilmek, faaliyetlerine devam edebilmek ve yüksek performans gösterebilmek için işletmelerdeki yönetim bilgi sistemleri ve özellikle de muhasebe bilgi sistemleri önem kazanmaktadır.

Bu araştırmada, bilgi sistemleri, muhasebe bilgi sistemi ve KOBİ'lerin özellikleri açıklanarak KOBİ'lerde muhasebe bilgi sistemlerine ilişkin yapılmış makaleler içerik analizi ile incelenmiştir. Çalışmalar kapsamında KOBİ'lerin muhasebe bilgi sistemleri açısından durumu ortaya konarak daha sonraki çalışmalar için önerilerde bulunulmuştur.

Araştırma kapsamına giren makalelerin belli konularda yapıldığı tespit edilmiştir. Bu konular; muhasebe bilgi sisteminin etkinliği, işletmenin kurumsal yönetim yapısı, işletmede alınan yönetsel kararlar, işletmenin performansı ile ilişkileri ve diğer çeşitli konular olarak gruplandırılabilir. KOBİ'lerin iç denetim ve iç kontrol, dış denetim faaliyetleri ile muhasebe bilgi sistemi arasındaki ilişki ile ilgili çalışmaya rastlanmamıştır. Ayrıca, işletmelerdeki pazarlama, insan kaynakları, üretim, finans departmanlarının muhasebe bilgi sistemi ile ilişkisini inceleyen çalışmalar kısıtlı sayıdadır.

Araştırma kapsamındaki çalışmaların büyük çoğunluğunun anket veri toplama tekniğini kullandığı tespit edilmiştir. Araştırmalarda deney, gözlem, odak grup gibi çeşitli veri toplama tekniklerinin kullanılmadığı belirlenmiştir. Aynı zamanda sadece

5 çalışma nitel araştırma yaklaşımını benimsemiş ve araştırmalarında örnek olay incelemesi deseni kullanmışlardır.

Araştırma kapsamındaki çalışmalarda ağırlıklı olarak belirli bir sektör seçilmeden bazı il veya bölgelerdeki tüm KOBİ'lerin ana kütle olarak belirlendiği, Organize Sanayi Bölgelerinde kayıtlı işletmeler üzerinde araştırma yapıldığı tespit edilmiştir. Muhasebe bilgi sistemleri ile ilgili KOBİ'ler üzerine yapılan çalışmaların 2000'li yılların ortalarında çalışılmaya başlandığı ve yıllar içinde genel olarak artma eğiliminde olduğu görülmüştür.

Araştırma kapsamındaki makaleler incelendiğinde, KOBİ'lerin muhasebe bilgi sisteminin ve bu sistemden elde edilecek bilgilerin öneminin farkında oldukları ancak bu bilgileri yeterli derecede yönetsel kararlarda kullanmadıkları tespit edilmiştir. Araştırmalar etkin muhasebe bilgi sisteminin işletmelerin performansında artışa neden olacağını ve kurumsallaşmaları yolunda olumlu etkisi olacağını ortaya koymuştur.

Bu tez çalışmasında yapılan nitel çalışmanın devamı olarak KOBİ'lerde yarı yapılandırılmış görüşme ve/veya gözlem gibi farklı veri toplama yöntemleri kullanılarak fenomenolojik desende nitel araştırmalar yapılabilir. Ayrıca bu çalışma, İngilizce literatür de veri setine dahil edilerek ve Türkçe literatürle karşılaştırması yapılarak daha kapsamlı hale getirilebilir.

Yapılan bu ve benzeri nitel çalışmalardan hareketle, farklı sektörlerdeki KOBİ'ler üzerinde muhasebe bilgi sistemlerinin iç denetim, bağımsız denetim gibi farklı alanlarla ilişkileri incelenerek farklı araştırma yöntemleri ile bilimsel çalışmalar yapılarak konu farklı açılardan incelenerek ülkemiz ekonomisi için büyük önem taşıyan KOBİ'ler için yol gösterici sonuçlara ulaşılmış olacaktır.

KAYNAKÇA

- Acar, Durmuş; Özçelik Hakan: “Muhasebe Bilgi Kalitesini Etkileyen Kritik Başarı Faktörleri”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı 49, 2011, s. 10-23.
- Ackoff , Russell: “From Data to Wisdom”, **Journal of Applied Systems Analysis**, Cilt 16, 1989, s. 3-9.
- Ağır, Ahmet: “Bilişim Toplumuna Geçiş Sürecinde Bilgi Yönetimi Yaklaşımı”, **İletişim Fakültesi Dergisi**, Sayı 30, 2007, s. 5-17.
- Akgemci, Tahir: **KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler**, Ankara, KOSGEB, 2001.
- Akgün, Ali İhsan; Kılıç, Selçuk: “Muhasebe Bilgi Sisteminin İşletme Yönetiminin Etkinliği Üzerindeki Etkisi”, **Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Yönetim ve Ekonomi**, Cilt 20, Sayı 2, 2013, s. 21-36.
- Aktürk, Ahmet: “Otel İşletmelerinde Muhasebe Bilgi Sistemini Etkileyen Güncel Gelişmeler (Current Events That Affect Accounting Information System In Hotels)”, **Muhasebe ve Denetim Bakış Dergisi**, Cilt 14, Sayı 43, 2014, s. 107.
- Alagöz, Ali; Zerenler, Muammer; Yılmaz, Baki: “Konya İlinde Faaliyet Gösteren Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde Muhasebe-Finans Bilişim Sistemleri Kullanımının Örgütsel Verimliliğe Etkileri Üzerine Bir Araştırma”, **Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Cilt 6, Sayı 12, 2006, s. 273-291.
- Alagöz, Ali; Öge, Serdar; Koçyiğit, Nezahat: “Muhasebe Bilgi Sistemi ve Karar Destek Sistemleri İlişkisinin Yönetimsel Karar Alma Faaliyetlerine Etkisi”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 30, 2013, s. 27-40.
- Alagöz, Ali; Ortakarpuz, Metehan: “Muhasebe Bilgi Sisteminde Kurumsal Bilgelik Anlayışı”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı 77, 2018, s. 1-25.
- Ali, Ceylan: **İşletmelerde Finansal Yönetim**, 8. bsk, İstanbul, Ekin Kitabevi, 2003.

- Altuğ, Ali: **Bağımsız Denetimin İşletmelerin Büyümesinde ve Kurumsallaşmasındaki Rolü**, T.C. İstanbul Ticaret Üniversitesi, KGK Muhasebe ve Denetim Sempozyumu, 27-28 Eylül 2017, İstanbul, (Çevrimiçi), http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/Diger/6_Ali%20Altu%C4%9F%20B%C4%B0%C3%87ER%20-%20Ba%C4%9F%C4%B1ms%C4%B1z%20Denetimin%20%C4%B0%C5%9Fletmelerin%20B%C3%BCy%C3%BCmesinde%20ve%20Kurumsalla%C5%9Fmas%C4%B1ndaki%20Rol%C3%BC.pdf, 16 Ağustos 2019.
- Atmaca, Metin; Akar, Ezgi: “İşletmelerde Muhasebe Bilgi Sisteminin Etkinliğinin Değerlendirilmesi Üzerine Çanakkale İlinde Bir Araştırma”, **Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi**, Cilt 11, Sayı 1, 2016, s. 146-164.
- Avrupa Parlamentosu: “Regulation (EU) No 1287/2013 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2013, Establishing a Programme for the Competitiveness of Enterprises and Small and Medium-Sized Enterprises (COSME) (2014-2020) and Repealing Decision No 1639/2006/EC”, **Official Journal of the European Union**, 2013, (Çevrimiçi), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1287&rid=1>, 17 Ağustos 2019.
- Awad, Ellas; Ghaziri, Hassan: **Knowledge Management**, New Jersey, Prentice Hall Publishing, 2004.
- Aygören, Hakan; Kurtcebe, Emin: “Yeni Türk Ticaret Kanunu’nun Bağımsız Denetim, Uluslararası Muhasebe Standartları, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ve Basel II Kriterleri Yönüyle Genel Değerlendirilmesi”, **Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 6, 2010, s. 1-9.
- Bağlıoğlu, Aytul; Demir, Özcan; Tanyıldızı, İrem: “Elâzığ İlindeki KOBİ’lerin Maliyet ve Yönetim Muhasebesi Sistemlerinin CHAID Analizi ile İncelenmesi”, **Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (MÜSBİD)**, Cilt 7, Sayı 13, 2018, s. 77-103.
- Bağrıaçık, Atilla: **Başka Ülkelerle Karşılaştırmalı Olarak Türkiye’de Küçük ve Orta Boy Firmalar**, İstanbul, Uluslararası Sempozyum, İstanbul Sanayi Odası Araştırma Dairesi Yayın No.1991/5, 1991.

- Bakanlar Kurulu 18 Kasım 2005 tarih ve 25997 sayılı Resmî Gazete, (Çevrimiçi)
<http://yoikk.gov.tr/upload/komiteler/kobi/KobiTanimiYonetmeligi.pdf> , 13 Temmuz 2019.
- Bakanlar Kurulu 4 Kasım 2012 tarih ve 28457 sayılı Resmî Gazete (Çevrimiçi)
<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/11/20121104.pdf> , 13 Temmuz 2019.
- Bakanlar Kurulu 24 Haziran 2018 tarih ve 11828 sayılı Resmî Gazete (Çevrimiçi)
<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/06/20180624-7.pdf> , 04 Ağustos 2019.
- Barutçugil, İsmet: **Bilgi Yönetimi**, İstanbul, Kariyer Yayıncılık, 2002.
- Başkarada, Saşa; Koronios, Andy: “Data, Information, Knowledge, Wisdom (DIKW): A Semiotic Theoretical and Empirical Exploration of the Hierarchy and its Quality Dimension”, **Australasian Journal of Information Systems**, Cilt 18, Sayı 1, 2013, 5-24.
- Bayraktaroğlu, Hakan; Saritaş, Ahmet; Kalkan, Adnan: “KOBİ’lerde Yöneticilerin Muhasebe Bilgi Sistemini Kullanım Düzeylerinin Araştırılması: Burdur İlinde Bir Uygulama.”, **Finans Politik& Ekonomik Yorumlar Dergisi**, Sayı 606, 2015, s. 9-22.
- Bayülken, Yavuz: **Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmeleri (KOBİ’ler)**, Genişletilmiş 5. bsk., Yayın no, MMO/667, Ankara, TMMOB Makina Mühendisleri Odası, Ekim 2017.
- Bekçi, İsmail; Ömürbek, Vesile: “Bilgi Teknolojilerinin Muhasebe Bilgi Sistemi Uygulamalarına Etkisi ve "Konya Gıda Sektörü Üzerine Bir Araştırma”, **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası**, Cilt 56, Sayı 2, 2007, s. 95-120.
- Bellinger, Gene; Castro, Durval; Mills, Anthony: **Data, Information, Knowledge, and Wisdom**, (Çevrimiçi)
<http://www.outsights.com/systems/dikw/dikw.htm> , 05 Mart 2006.
- Bernbom, Gerald: **Information Alchemy The Art and Science of Knowledge Management**, San Francisco, 2001.

- Bozdemir, Enver: “KOBİ’ler için Türkiye Finansal Raporlama Standardının Uygulama Sürecine İlişkin Tespit ve Değerlendirmeler”, **International Journal of Economic & Administrative Studies**, Cilt 6, Sayı 12, 2014, s. 85-108.
- Bozkurt, Ridvan; Sönmez, Gülnur: **KOBİ’lerin Verimlilik Sorunları ve Çözüm Önerileri**, 2007.
- Bölükoğlu, İlhan; Birgili, Erhan: “Finansal Bilgi Sisteminin Modern İşletme Yönetimindeki Rolü ve Önemi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt 7, Sayı 1, 1992, s. 63-75.
- Büyükmirza, Kamil: **Maliyet ve Yönetim Muhasebesi**, 8. bsk., Ankara, Barış Yayınevi, 2000.
- Canbolat, Nurhayat: **İşletme Yönetiminde Muhasebe Bilgi Sisteminin Yeri ve Önemi: KCETAŞ Örneği**. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 2006.
- Ceran, Yunus; Yıldız, Abdullah: “Otel Yönetiminde Muhasebe Bilgi Sistemi ve Pazarlama Bilgi Sisteminden Yararlanılarak Stratejik Pazarlama Kararlarının Alınması: X Otel İşletmesinde Bir Uygulama”, **Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt 2, Sayı 2, 2018, s. 112-129.
- Ceran, Yunus; Bezirci, Muhammet: “Pazarlama Bilgi Sistemi - Muhasebe Bilgi Sistemi İlişkisine Stratejik Bir Yaklaşım: Stratejik Pazarlama Muhasebesi”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 26, 2011, s. 103-115.
- Commission for the European Communities: **The activities of the European Union for small and medium-sized enterprises (SMEs)**, SME Envoy Report, 2005.
- Cooper, Harris M.: **Synthesizing research: A guide for literature reviews**, 3. bsk., Thousand Oaks, Calif: Sage Publications, 1998.
- Çapar, Bengü: **Bilgi Yönetimi, Bilgi Çağında Bilgi Yönetimi Sistemleri**, Konya, Çizgi Kitabevi, 2005.
- Çapar, Bengü: **Bilgi: Yönetimi, Üretimi ve Pazarlaması, Bilgi Hizmetlerinin Organizasyonu ve Pazarlanması**

Sempozyumu, İstanbul, Kadir Has Üniversitesi, 22-24 Eylül 2005.

Çelik, Cemile; Karadal, Himmet: “KOBİ’lerin Sorunları ve Çözüm Stratejilerinin Algılanan Performans Üzerine Etkileri: (Aksaray ve Mersin Örneği)”, **Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 16, Sayı 2, 2007, s. 119-138.

Çetin, Canan; Özcan, Esra Dinç: **İnsan Kaynakları Yönetimi**, İstanbul, Beta Basım, 2013.

Çoban, Hasan: **Bilgi Toplumuna Planlı Geçiş**, İnkılap Yayınevi, 1997.

Dalay, İsmail: **Modern Teoriler**, 2013, (Çevrimiçi) <http://ismaildalay.blogspot.com.tr/2013/11/modern-teoriler.html> , 20 Nisan 2017.

Dalğar, Hüseyin; Tekşen, Ömer; Tugay, Osman: “Üretim İşletmelerinde Muhasebe Bilgi Sistemi Kullanımının İncelenmesi: Batı Akdeniz Bölgesi Araştırması”, **Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi**, Cilt 13, Sayı 41, 2014, s. 49-67.

Daştan, Abdulkerim: “Ekonomik kriz dönemlerinde muhasebe bilgi sisteminin işletmelerdeki rolü ve kriz yönetimine katkısı”, **Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi**, Sayı 28, 2009, s. 57-72.

Dede, Adnan: “Muhasebe Bilgi Sisteminden Elde Edilen Bilgilerin Yorumlanma Düzeyi ile Yönetim Kararlarına Etkisi Üzerine Bir Araştırma”, **Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi**, Cilt 6, Sayı 32, 2019, s. 143-154.

Demir, Özcan; Gül, Meltem: “Üretim Yapan KOBİ’lerde Karar Sürecine Muhasebe Bilgi Sisteminin Etkileri: TRB1 Bölgesinde Yapılan Bir Araştırma”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 25, Sayı 2, 2015, s. 171-192.

Demir, Özcan; Tanyıldızı, İrem: “Muhasebe Kültüründe Etik Değerlerin Etkisinin CHAID Analizi ile İncelenmesi: Elâzığ İlinde Yapılan Bir Araştırma”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 27, Sayı 2, 2017, s. 193-214.

Demir, Özcan; Tanyıldızı, İrem: “Üretici KOBİ’lerde Muhasebe Bilgi Sisteminin Farkındalığı: Elâzığ İlinde Yapılan Bir Uygulama”, **Fırat**

Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi, Cilt 5, Sayı 2, 2018, s. 137-162.

Demir, Yusuf; Çoşkun, Dilek; “Finansal Bilgi Sisteminin İşletmelerin Yönetim Fonksiyonu Üzerine Etkisi: Aydın İli Örneği”, **Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 2, Sayı 2, 2009, s. 1-21.

Demir, Yusuf; Sütçü, Abdullah; “Kriz Sonrası Isparta Orman Endüstri KOBİ’lerinin Üretim, Teknoloji ve Finansman Sorunlarının Analizi”, **Türkiye Ormanlık Dergisi**, Cilt 3, Sayı 2, 2002, s. 79-96.

Demirdöğen, Osman; Tatlı, Yasemin; “Kobi’lerde Büyüme Stratejileri: Erzurum, Erzincan ve Bayburt’ta Kobi’ler Üzerinde Bir Araştırma”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 21, Sayı 1, Mart 2017, s. 317-329.

Deniz, Mehtap Bulut; Çukacı, Yusuf Cahit; “Muhasebe Bilgi Sistemi Bağlamında Çevre Muhasebesinin Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) Açısından Değerlendirilmesi ve Bir Araştırma”, **Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 27, 2018, s. 70-93.

Dereköy, Feyza; Kalmış, Halis; “Hastanelerde Performans Ölçümünün Muhasebe Bilgi Sistemiyle İlişkilendirilmesi”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı 58, 2013, s. 139-160.

Dinç, Engin; Abdioğlu, Hasan; “İşletmelerde Kurumsal Yönetim Anlayışı ve Muhasebe Bilgi Sistemi İlişkisi: İMKB-100 Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Araştırma”, **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 12, Sayı 21, 2009, s. 157-184.

Dinç, Engin; Varıcı, İdiris; “Muhasebe Bilgi Sisteminin Kurumsallaşma Düzeyine Etkisi: Sanayi İşletmeleri Üzerine Bir Araştırma”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt 10, Sayı 1, 2008, s. 67-85.

Dinç, Engin; Karakaya, Aykut; “Muhasebe Bilgi Sistemi ve Kurumsallaşma Düzeyi Arasındaki İlişki’ye Yönelik bir Araştırma”, **Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Yıl 14, Sayı 27, Nisan 2014: s. 21-50.

- Dinçer, Ömer; Fidan Yahya: **İşletme Yönetimi**, 1. bsk., İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım, 1. Baskı, 1996.
- Duan, Yucong; Shao, Lixy; Hu, Gongzhu; Zhou, Zhangbing; Lin, Zhaoxin: “Specifying Architecture of Knowledge Graph with Data Graph, Information Graph, Knowledge Graph and Wisdom Graph”, **2017 IEEE 15th International Conference on Software Engineering Research, Management and Applications (SERA)**, 2017, s. 327-332.
- Dumanoğlu Sezayi; Ergül Nuray: “Basel 2’nin KOBİ’ler zerindeki Muhtemel Etkileri”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, 2009, Sayı 43, s. 112-122.
- Durucasu, Hasan: **İşletme Bilgi Sistemleri**, 1. bsk., Eskişehir, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, No: 2690, Açıköğretim Fakültesi Yayını, No: 1656, 2012.
- Ege, İlhan: “Mikro Finans ve Küçük ve Orta Boy İşletmeler (KOBİ)”, **4. KOBİ’ler ve Verimlilik Kongresi**, İstanbul, İstanbul Kültür Üniversitesi, Golden Medya Matbaacılık, 7-8 Aralık 2007.
- Ekergil, Vedat: **İşletme Fonksiyonları**, Ankara, Anadolu Üniversitesi, 2016.
- Eralp İrten, Yasemin: Yasemin Eralp İrten, **Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin (KOBİ) Önemi ve İkinci OECD-KOBİ İstanbul Bakanlar Konferansı (Çevrimiçi)** http://www.mfa.gov.tr/kucuk-ve-orta-buyuklukteki-isletmelerin-_kobi_-onemi-ve-ikinci-oecd-kobi-istanbul-bakanlar-konferansi.tr.mfa , 13 Temmuz 2019.
- Ertaş, Fatih Coşkun: **Muhasebe Bilgi Sistemi ve Organizasyonu**, 4. bsk., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2016.
- Esmeray, Azize: “The Impact of Accounting Information Systems on Firm Performance: Empirical Evidence in Turkish Small and Medium Sized Enterprises”, **International Review of Management and Marketing**, Cilt 6, Sayı 2, 2016, s. 233-236.
- Esmeray, Azize; Dağlı, Özge Buluş: “Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde (KOBİ) Muhasebe Bilgi Sistemi: Kayseri’de Faaliyet Gösteren İşletmeler

- Üzerine Bir Araştırma.”, **İşletme Araştırmaları Dergisi**, Cilt 9, Sayı 4, 2017, s. 748-769.
- Fidan, Halil: “Pazarlama Bilgi Sistemi (PBS) ve Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS)’nin Pazarlamada Kullanımı”, **Journal of Yasar University**, Cilt 4, Sayı 14, 2009, s. 2151-2171.
- Gençyılmaz, Güneş: **3. KOBİ’ler ve Verimlilik Kongresi, Kongre Kitabı**, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, İstanbul, İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları, Yayın No 58, 2006.
- Glesne, Corrine: **Nitel Araştırmaya Giriş**, 5.bsk, Ali Ersoy-Pelin Yalçınoğlu (çeviren), Ankara, Anı Yayıncılık, 2015.
- Gönen, Seçkin: “Satışların Maliyetinin BOBİ FRS Açısından Değerlendirilmesine İlişkin Örnek Olay Çalışması”, **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, Cilt 8, Sayı 1, 2019, s. 12-22.
- Güçlü, Nezahat; Sotiropfski, Kseanela: “Bilgi Yönetimi”, **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**, Güz, Cilt 4, Sayı 4, 2006, s. 351-373.
- Gümüştekin, Gülten Eren: “KOBİ Niteliğindeki Aile İşletmelerinin Yönetim ve Organizasyon Sorunları: Kütahya Seramik Sanayi Örneği”, **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt 6, Sayı 1, 2005, s. 71-93.
- Gümüştekin, Gülten Eren: “Yönetim ve Ekonomi, İşletmelerde Yönetim Bilişim Sistemleri”, **Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt 11, Sayı 1, 2004, s. 125-142.
- Gündoğmuş, Erdemir; Köroğlu, Çağrı: “Pazarlama Bilgi Sistemi ile Muhasebe Bilgi Sistemi Arasındaki İlişkinin Stratejik Pazarlama Muhasebesi Açısından İncelenmesi: X Otel İşletmesinde Uygulama”, **Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi**, Cilt 16, Sayı 50, 2016, s. 1-20.
- Köse, Yasemin: “KOBİ’lerde finansal raporlamanın amaçları ve muhasebe bilgilerinin kullanım düzeyine ilişkin Batı Karadeniz araştırması”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı 41, 2009, s. 114-121.

- Güner, Mehmet; Kurnaz, Ersin; “Muhasebe Bilgi Sisteminin Kurumsal Yönetim Uygulamalarına Etkisi”, **Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**, Cilt 17, Sayı 1,2019, s. 297-313.
- Güney, Selami; Özyiğit, Hüseyin; “Muhasebedeki Verilerin Yönetimde Kullanılması ve Elektronik Muhasebe Verilerinin Yönetim Kararlarına Etkisi”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 14, Sayı 53, 2015, s. 279-297.
- Güngörmüş, Ali Haydar; “Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Bağımsız Denetime Yaklaşımlarını Etkileyen Faktörler: İlgili Literatür Kapsamında Bir Derleme Çalışması”, **Muhasebe, Finans ve Denetim Çalışmaları Dergisi**, Cilt 5, Sayı 2, 2019, s. 57-72.
- Hacıhasanoğlu, Tansel; Erdoğan, Ali; “KOBİ’lerde Kurumsallaşma Düzeyinin Muhasebe Bilgi Sistemi Üzerine Etkisi: İstanbul’da Faaliyet Yürüten İmalatçı KOBİ’ler Üzerine Bir Araştırma”, **Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 9, Sayı 17, 2019, s. 79-102.
- Hall, James A.; **Accounting Information Systems**, Seventh Edition, Ohio, Cengage Learning, 2010.
- Hariharan, Arun; “Knowledge Management: A Strategic Tool”, **Journal of Knowledge Management Practice**, Cilt 3, Sayı 3, Aralık 2002, s. 50-59.
- Hatunoğlu, Zeynep; Akpınar, Yusuf; Çelik, Adnan; Adnan Çelik, “KOBİ’lerin Yönetiminde Muhasebe Bilgi Sisteminin Önemi: Gaziantep ve Kahramanmaraş Örneği”, **Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt 6, Sayı 2, 2013, s. 307-322.
- İnce, Mehmet; Oktay, Ercan; “Bilginin Bir Stratejik Güç Olarak Önemi ve Örgütlerde Bilgi Yönetimi”, Konya, **Selçuk Üniversitesi Karaman İİBF Dergisi**, Sayı 10, Yıl 19, 2006, s. 15-29.
- İpçioğlu, İsa; Erdoğan, Zafer; “İşletme Stratejisinin Belirlenmesinde Bilgi Yönetimi Altyapısının Analizi”, **Sosyal Bilimler Dergisi**, 2005, s. 89-112.
- İraz, Rıfat; “İşletmelerde Bilgi Yönetiminin Yenilik ve Rekabet Gücü Üzerindeki Etkileri”, Erzurum, **AÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt 19, Sayı 1, 2005, s. 243-258.
- İslamoğlu, Ahmet Hamdi; **Pazarlama Yönetimi**, 5. bsk., İstanbul, Beta Yayınevi, 2009.

- İzci, Çağrı: “Muhasebe Verilerinin İşletmelerin Stratejik Yönetim ve Karar Alma Sürecinde Kullanımı ve Önemi”, **Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**, Sayı 23, 2014, s. 188-206.
- Kaderli, Yusuf; Koroğlu, Çağrı: “İşletmelerde Muhasebe Bilgi Sistemi ile Kurumsal Yönetim Anlayışı Arasındaki İlişki”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı 63, 2014, s. 21-38.
- Kalmış, Halis; Dalgın, Burcu: “Muhasebe Bilgilerinin Karar Almada Kullanımının Önemi ve Çanakkale’de Faaliyet Gösteren Sanayi İşletmelerinde Bir Uygulama.”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı 46, 2010, s. 112-128.
- Kamu Gözetimi Kurumu: **Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve**, 27 Ekim 2018 tarihli ve 30578 sayılı Resmi Gazete, 2018, (Çevrimiçi)
[https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2019Seti/Finansal%20Raporlamaya%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Kavramsal%20%C3%87er%C3%A7eve/F%C4%B0NANSAL%20RAPORLAMAYA%20%C4%B0L%C4%B0C5%9EK%C4%B0N%20KAVRAMSAL%20%C3%87ER%C3%87EVE%20\(2018%20S%C3%BCr%C3%BCm%C3%BC\).pdf](https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2019Seti/Finansal%20Raporlamaya%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Kavramsal%20%C3%87er%C3%A7eve/F%C4%B0NANSAL%20RAPORLAMAYA%20%C4%B0L%C4%B0C5%9EK%C4%B0N%20KAVRAMSAL%20%C3%87ER%C3%87EVE%20(2018%20S%C3%BCr%C3%BCm%C3%BC).pdf) , 20 Ağustos 2019.
- Karacaer, Semra; İbrahimioğlu, Nurettin: “İşletme Yönetiminde Muhasebe Bilgi Sistemi, İç Kontrol, Verimlilik İlişkisi ve Önemi”, **Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt 21, Sayı 1, 2003, s. 211-228.
- Karagül, Arman Aziz: **Bilgi Yönetimi, Kurumsal Kaynak Planlaması ve Muhasebe Bilgi Sistemi İlişkisi Çerçevesinde Muhasebe Eğitimi**, Muğla, XXIV. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu, 2005.
- Karahan, Ahmet: “Muhasebe Bilgi Sistemi Kullanımının Örgütsel Performansa Etkisi”, **Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)**, Cilt 6, Sayı 3, 2019, s. 61-80.
- Karahoca, Dilek; Karahoca, Adem: **Yönetim Bilişim Sistemleri ve Uygulamaları**, İstanbul, Beta Basım A.Ş., 1998.
- Karakaya, Mevlüt: **Muhasebe Bilgi Sistemi ve Bilgi Teknolojisi**, Ankara, 1994.

- Karayormuk, Kemal; Köseoğlu, Mehmet Ali: “Pazarlama Bilgi Sistemi ve Bir Kamu Kuruluşu Örneği. Afyon Kocatepe Üniversitesi”, **İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt 7, Sayı 2, 2005, s. 103-121.
- Karcıoğlu, Reşat: **Stratejik Maliyet Yönetimi**, İstanbul, Aktif Yayınevi, 2000.
- Kaygusuzoğlu, Mehmet; Uluçay, Osman: “İşletme Yöneticilerinin Muhasebe Bilgilerini Kullanım Düzeyinin Araştırılması”, **Yönetim Bilimleri Dergisi**, Cilt 9, Sayı 2, 2011, s. 297-320.
- Kırkık, Şule; Coşkun, Sedat; Coşkun, Selin: “BOBİ FRS’nin Muhasebe Mesleğine Etkisinin SMMM’lerin Bakış Açıları Doğrultusunda Değerlendirilmesi: Manisa İlinde Bir Uygulama”, **Uluslararası Muhasebe ve Finans Araştırmaları Dergisi**, Cilt 1, Sayı 1, s. 58-79.
- KOSGEB **KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı 2011-2013**, Ankara, 2011, s. 50 ve İSMMM, **KOBİ’lerde İç Denetim İçin Pratik Bilgiler**, Nisan 2013.
- Koşan, Levent: “Muhasebe Bilgi Sisteminin Konaklama İşletmeleri Açısından Önemi: Bir Olay Çalışması”, **Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 8, Sayı 2, 2011, s. 119-133.
- Liew, Anthony: “Data, Information, Knowledge, Intelligence, Wisdom and their Interrelationships”, **Business Management Dynamics**, Cilt 2, Sayı 10, Nisan 2013, s. 49-62.
- Mirze, S. Kadri: **İşletme**, İstanbul, Literatür yayımları:599, 2010.
- Mizrahi, Rozi: “KOBİ’lerde Muhasebe Bilgi Sisteminin Etkin Kullanımı Üzerine Bir Araştırma”, **Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi**, Cilt 3, Sayı 2, 2011, s. 307-316.
- Mozeikçi, Aysun Aktaş; Şahinoğlu, Kevser Tüter: “BOBİ FRS’nin Getirdiği Değişikliklerin Uygulayıcılar Tarafından Algılanma Düzeyi: Kırklareli İlinde Bir Araştırma”, **Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt 7, Sayı 2, 2018, s. 38-49.
- Mucuk, İsmet: **Modern İşletmecilik**, 13. bs., İstanbul, Türkmen Kitabevi, 2001.

- Müftüoğlu, Mustafa Tamer: **Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Sorunlar ve Öneriler**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2002.
- Nokano, Davi; Muniz Jr, Jorge: **Writing the literature review for empirical papers**, Production 28, 2018.
- O'dell, Carla; Grayson, C. Jackson; Essaiifes, Nilly: **Ne bildiğimizi Bir Bilseydik**, Günhan Günay (çeviren), İstanbul: Dışbank Kitapları. 2003, (Orjinal Kitabın basım yılı 1998).
- OECD: **Small and Medium-Sized Enterprises in Turkey Issues and Policies Organisation for Economic Co-Operation and Development**, Paris, 2004.
- Ömürbek, Vesile: **Kurumsal Kaynak Planlamasında Muhasebe Bilgi Sisteminin Rolü: Gıda Sektöründe Uygulama**, Doktora Tezi, Isparta, 2003.
- Örücü, Edip; Recep; Abdullah: Kılıç, Savaş, “KOBİ’lerde İnovasyon Stratejileri ve İnovasyon Yapmayı Etkileyen Faktörler: Bir Uygulama”, **Doğuş Üniversitesi Dergisi**, Cilt 12, Sayı 1, 2011, s. 58-73.
- Öz, Yaşar; Hasan: Yavuz, “İşletme Yönetiminin Aldığı Kararlarda Muhasebe Bilgi Sisteminin Etkisi ve Önemi: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde Bir Araştırma”, **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt 16, Sayı 1, 2015, s. 227-246.
- Özdaşlı, Kürşad; Lamba, Mustafa; Sarıtaş, Ahmet; Kahraman, Mehmet: **KOBİ ve Aile İşletmelerinde Yönetim ve Organizasyon Sorunları**, Ankara, Orion Kitabevi, 2015.
- Özkan, Azzem; Koç, Filiz Özşahin; Çiğdem, İbrahim: “Hastanelerde Muhasebe Bilgi Sistemi Etkinliği: İç Anadolu Bölgesinde Faaliyet Gösteren Hastaneler Üzerinde Bir Araştırma”, **Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Cilt 13, Sayı 26, 2013, s. 1-22.
- Özdemir, Süleyman; Ersöz, Halis Yunus; Sarıoğlu, Halil İbrahim: “Küçük Girişimciliğin Artan Önemi ve KOBİ’lerin Türkiye Ekonomisindeki Yeri”, **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, Sayı 53, 2007, s. 173-230.

- Parlakkaya, Raif; Erbaşı, Ali: “Finans & Muhasebe Tümüleşik Bilgi Sistemlerinin Yönetim Piramidinin Tüm Katmanlarına Uygulanmasına Yönelik Bir Model Önerisi”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı 43, 2009, s. 123-136.
- Peker, Alparslan: **Modern Yönetim Muhasebesi**, İstanbul. Fatih Yayınevi, 1988.
- Polat, Necip: “Yönetim Bilgi Sistemi ve Sayıştay’da Yürütülen Çalışmalar”, **Sayıştay Dergisi**, Sayı 65(özel), 2009, s. 187-198.
- Randolph, Justus J.: “Practical assessment, research & evaluation”, **Practical Assessment, Research, & Evaluations**, Cilt 14, Sayı 13, 2009, s. 1-13.
- Romney, Marshall B.; Steinbart, Paul John: **Accounting Information Systems**, 13. bsk., Harlow, Pearson Education Limited, 2015.
- Rowe, Frantz: “What literature review is not: diversity, boundaries and recommendations”, **European Journal of Information Systems**, Sayı 23, 2014, s. 241-255.
- Russel, Cynthia L.: “An overview of the integrative research review”, **Progress in transplantation**, Cilt 15, Sayı 1, s. 8-13.
- Sabuncuoğlu, Zeyyat: **İşletme**, Bursa, Ezgi Yayınları, 2001.
- Sağsan, Mustafa: “Uygulamadan Disipline Bilgi Yönetimi ve Bir Alan Çalışması”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt 40, Sayı 4, Aralık 2007, s. 103-131.
- Saldamlı, Asım: “İnsan Kaynakları Yönetiminde Bilişim Teknolojisinin Kullanımına Yönelik Bir Araştırma: Tekirdağ Örneği”, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl 7, Sayı 13, Bahar 2008, s. 239-263.
- Sevim, Şerafettin: **Muhasebe Bilgi Sistemi**, 4. bsk., Kütahya, Gazi Kitabevi, 2008.
- Simkin, Mark G.; Rose, Jacob M.; Norman, Carolyn S.: **Core Concepts of Accounting Information Systems**, 12. bsk., Jefferson City, John Wiley & Sons, Inc, 2011.

- Sürmeli,Fevzi; **Muhasebe Bilgi Sistemi**, 3. bs., Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, 2005.
- Sürmeli,Fevzi; **Muhasebe Bilgi Sistemi**, TC. Anadolu Üniversitesi Yayını No:1644, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 860, 1996.
- Sürmeli,Fevzi; Erdoğan, Melih vd.: **Muhasebe Bilgi Sistemleri**, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, 1998.
- Şahin, Mehmet **İşletme Bilgi Sistemi**, 5. bsk., Anadolu Üniversitesi, 2007.
- Şahin, Mehmet **Yönetim Bilgi Sistemi**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2004.
- Şahin, Mehmet **Yönetim Bilgi Sistemi**, Anadolu Üniversitesi, 2006.
- Şakrak, Münir: “Kriz Döneminde Muhasebe Bilgi Sisteminin Rolü”, **Muhasebe Finansman Dergisi**, Sayı 10, 1999, s. 48-58.
- Şengezer, Ermukan: Türk KOS' u İçin Uygun Büyüklük Tanımı, **Ankara Sanayi Odası Dergisi**, Sayı 115, Mayıs-Haziran-Ağustos 1992.
- Tan, Ömer Faruk: “Impact of Accounting Information Systems on Internal Auditors in Turkey”, **Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi**, Cilt 12, Sayı 46, Temmuz 2016, s. 245-260.
- Tecim, Vahap: “Sistem Yaklaşımı ve Soft Sistem Düşüncesi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt 19, Sayı 2, 2004, s. 75-100.
- Tekin, Mahmut: **Üretim Yönetimi**, Ankara, Gelişim yayınevi, 2008.
- Tekin, Mahmut; Güleş, Hasan Kürşat; Burgess, Tom: **Değişen Dünyada Teknoloji Yönetimi**, Konya, Damla Ofset, 200.
- Tekşen, Ömer; Coşkun, Ali; Dalğar, Hüseyin: “Muhasebe Bilgi Sisteminde Bilgi Güvenilirliğinin İncelenmesi: Göller Bölgesinde Faaliyette Bulunan Muhasebe Meslek Mensupları Üzerine Bir Araştırma”, **Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi**, Sayı 33, 2011, s. 99-117.

- Tekşen, Ömer; Kalkan, Yusuf: “Yönetim Kararlarında Muhasebe Bilgi Sisteminin Etkisi: Batı Akdeniz Bölgesi’nde Faaliyette Bulunan Mermer İşletmeleri zerine Bir Araştırma”, **Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi**, Cilt 14, Sayı 1, 2012, s. 127-142.
- Torraco, Richard J.: “Writing integrative literature reviews: Guidelines and examples.”, **Human resource development review**, Cilt 4, Sayı 3, 2005, s. 356-367.
- Torlak, Ömer; Uçkun, Nurullah: “Eskişehir’deki KOBİ’lerin Pazarlama ve Finansman Sorunları Ara Kesiti”, **Sosyal Bilimler Dergisi**, 2005, s. 199-215.
- Tutar, Hasan: **Yönetim Bilgi Sistemi**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2006.
- Tutar, Hasan: **Yönetim Bilgi Sistemi**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2010.
- TÜİK **Küçük ve Orta Büyüklükteki Girişim İstatistikleri**, 2016 (Çevrimiçi)
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21540> , 13 Temmuz 2019.
- Türel, Ahmet: **Muhasebe Bilgi Sistemleri**, İstanbul, Çağlayan Kitabevi, 2018.
- Türk, Dilek; Aygen, Filiz; Yıldız, Şule: “Muhasebe Departmanında Bilgi Yönetimi: Sakarya Örneği”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı 44, 2009, s. 236-250.
- Uludağ, İlhan; Serin, Vildan: **Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler**, İstanbul, İTO Yayınları, 1990.
- Ülgen, Hayri; Mirze, S. Kadri: **İşletmelerde Stratejik Yönetim**, İstanbul, Literatür Yayınları, 2004.
- Yalçınkaya, Mustafa: “Açık Sistem Teorisi ve Okula Uygulaması”, **G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt 22, Sayı 2, 2002, s. 103-116.
- Yardımcıoğlu, Mahmut: “Muhasebe Departmanından Elde Edilen Bilgilerin İşlevi ve Önemi: Kahramanmaraş Tekstil Sektöründe Bir Araştırma”, **Muhasebe ve Denetime Bakış**, Ekim 2006, s. 71-108.

- Yazıcı, Nusret: “Bir Bilgi Sistemi Olarak Muhasebenin Kobi’lerin Yönetim Kararlarına Etkisi: Erzurum Araştırması”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı 47, 2010, s. 202-212.
- Yereli, Ayşe N.: “Muhasebe Bilgi Sistemlerinin Risk Yönetimine Yönelik Bir Araştırma”, **Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi**, Cilt 7, Sayı 23, 2007, s. 15-32.
- Yılancı, Münevver: “Muhasebe Bilgi Sistemi, İç Kontrol ve Verimlilik Üçgeni”, **Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi**, Cilt 3, Sayı 3, 2001, s. 37-50.
- Yılancı, Münevver: “Muhasebe Bilgi Sistemi ve Kontrol”, **Anadolu Üniversitesi Kütahya İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yıllığı**, 1991, s. 103-125.
- Yıldırım, Ali; Şimşek, Hasan: **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, 11.bs., Seçkin Yayıncılık, 2018.
- Yıldız, Fehmi; Eskin, İlknur: “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre KOBİ’lerin Muhasebe Bilgi Sisteminin Değerlendirilmesi”, **Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (MÜSBİD)**, Cilt 4, Sayı 2, 2012, s. 61-69.
- Yılmaz, H. Banu: “**Özel Sektörlerin Geliştirilmesi, Bölgesel Bazdaki KOBİ’lerin İyileştirilmesi**” Eğitim Programı, Osaka, Kinki (Kansai) Bölgesi, Japonya, 2010, (Çevrimiçi), <http://www.tobb.org.tr/AvrupaBirligiDairesi/Dokumanlar/Raporlar/JaponyaRaporu.pdf> , 13 Temmuz 2019.
- Yılmazer, Özge; Erdem, Öznur: “Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin (KOBİ’lerin) Yönetiminde Muhasebe Bilgi Sisteminin Yeri ve Önemi: Ankara Tekstil İşletmeleri Örneği”, **Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi**, Cilt 5, Sayı 2, 2019, s. 184-215.
- Yürekli, Emin: “KOBİ’lerde Yönetim ve Maliyet Muhasebesinin Stratejik Karar Alma Üzerine Etkisi”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı 73, 2017, s. 137-168.

Ek 1: Araştırma Kapsamındaki Makalelerin Yayınlanmış Olduğu Dergiler

Dergi Adları
Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi
Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Yönetim ve Ekonomi
Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi
Finans Politik& Ekonomik Yorumlar Dergisi
Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi
Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
İşletme Araştırmaları Dergisi
Muhasebe, Finans ve Denetim Çalışmaları Dergisi
Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi
Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi
Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi
Muhasebe ve Denetime Bakış
Muhasebe ve Finansman Dergisi
Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (MÜSBİD)
Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi
Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi
Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi
Sosyal Bilimler Dergisi
Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi
Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi
Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi
Yönetim Bilimleri Dergisi
Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi

Ek 2: KOBİ'lerde Muhasebe Bilgi Sistemi ve Yönetimsel Kararlar İlişkisi ile İlgili Makalelerin Özet Tablosu

YAZARLAR	AMAÇ	VERİ TOPLAMA TEKNİĞİ	ANALİZ TEKNİĞİ	SONUÇLAR
YARDIMCIOĞLU, M. (2006)	Muhasebe bilgi sisteminin yönetimsel kararlara etkisini araştırmak ve yaşanan sorunların nedenlerini analiz etmek	Anket	Frekans Analizi	Muhasebe departmanlarının diğer işletme fonksiyonları ile de ilgileniyor olması, kanunlardaki sık sık yapılan değişlikleri takip etmek zorunda olmaları, rutin işlemlerin çok zaman alması ve yönetimden bu tip bir talep gelememesi stratejik bilgi üretilmesine engel olmaktadır. Ayrıca, yöneticilerin daha çok bireysel kararlar alıp muhasebe yöneticilerini karar sürecine dahil etmedikleri saptanmıştır, bu da muhasebenin karar alma sürecindeki etkinliğini azaltmaktadır.
DEMİR, Y., & COŞKUN, D. (2009)	İşletmelerin finansal bilgi sistemlerinin yönetim fonksiyonları ile arasındaki ilişkiyi ve yönetim faaliyetleri üzerindeki etkisini araştırmak	Anket	T Testi	İşletmelerin finansal bilgi sistemlerinin tüm yönetim fonksiyonları ile arasında anlamlı ilişkiler bulunmakla beraber en fazla planlama ve kontrol fonksiyonları ile ilişki içindedir. Finansal bilgi sistemi ile yöneticiler nerede nasıl karar almaları gerektiğini bilecek ve davranışları belirginlik kazanacaktır. Yerinden yönetim anlayışı ile ilgili olan hipotez dışındaki tüm ilgili hipotezler için H_0 hipotezleri reddedilmiştir.
KÖSE, Y. (2009)	İşletmelerin muhasebe bilgi sisteminden elde edilen finansal tabloların ne amaçlarla hazırlandığını ve yöneticilerin bu tablolardan en fazla hangi alanlarda faydalandıklarını araştırmak	Anket	Frekans Analizi	İşletmeler finansal tabloları sadece zorunlu oldukları için değil, karar alma süreçlerinde kullanmak ve gerektiğinde kredi kuruluşlarına sunmak için hazırlamaktadır. Yöneticiler finansal tablolardan en fazla maliyet kontrolünde ve planlama faaliyetlerinde faydalanmaktadır.
KALMIŞ, H., & DALGIN, B. (2010)	Muhasebe bilgi sisteminin kullanımı ile yönetimsel kararlar arasındaki ilişkiyi araştırmak	Anket	Ki-kare Testi	İşletmelerin stratejik kararları ile muhasebe bilgi sistemi kullanımı arasında ilişki yoktur. Muhasebe bilgi sisteminden stratejik kararlarda faydalanabilmeleri için işletmelerde muhasebe departmanları kurulmalı ve muhasebe eğitime önem verilmelidir.
YAZICI, N. (2010)	KOBİ'lerin yönetimsel kararlarda muhasebe bilgi sisteminden yararlanma seviyelerini ve bu seviyenin işletmeler arasında farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek	Anket	Kruskal Wallis H Testi T Testi	KOBİ'lerin muhasebe bilgi sistemi yararlanma seviyeleri açısından genel bir iyileştirme gerekmektedir. KOBİ'ler personel sayıları arttıkça ve teknoloji seviyeleri yükseldikçe muhasebe bilgi sistemlerinden yönetimsel kararlarda daha fazla faydalanmaktadır. Ayrıca, yönetimsel kararlarda anonim şirketler limited şirketlere göre muhasebe bilgi sisteminden daha fazla yararlanmaktadır.

Ek 2 (Devam): KOBİ'lerde Muhasebe Bilgi Sistemi ve Yönetimsel Kararlar İlişkisi ile İlgili Makalelerin Özet Tablosu

KAYGUSUZUOĞLU, M., & ULUYOL, O. (2011)	Yöneticilerin muhasebe bilgi sistemine ilişkin bilgi ve memnuniyet seviyelerini tespit etmek ve muhasebe bilgilerinden daha çok hangi yönetimsel kararlarda yararlandıklarını ve profesyonel yöneticileri olup olmamasına göre bunların farklılaşp farklılaşmadığını araştırmak	Anket	Anova Testi T Testi Korelasyon Testi	Yöneticilerin çoğu muhasebe bilgisinin önemli olduğu düşünmekte ve bilgilerinin artırmak istemektedir. Yöneticilerin tamamına yakını finansal tabloların kanuni zorunluluk dışında yönetimsel kararlara amacıyla da hazırlanması gerektiğini düşünmekte ancak, profesyonel yöneticilerde daha fazla olmasına rağmen genel olarak temel finansal tablolar dışındaki tabloların kullanılma oranı düşüktür. Muhasebe bilgileri işletmeler tarafından daha çok maliyet kontrolü ve müşteri hesaplarının takibi gibi rutin kararlarda kullanılmaktadır.
TEKŞEN, Ö. & KALKAN, Y. (2012)	Muhasebe bilgi sisteminin yönetim kararlara üzerindeki etkisini ve bu etkinin araştırmaya katılanların eğitimi, pozisyonu ve içinde buldukları işletmelerin hukuki yapıları ve çalışan sayıları ile farklılaşp farklılaşmadığını araştırmak	Anket	Faktör Analizi Varyans Analizi T testi	İşletmelerde bilgiye önem verilmektedir ve muhasebe bilgi sisteminde elde edilen bilgiler çeşitli kararlara üzerinde etkilidir. Bu etkiye ilişkin görüşler araştırmaya katılanların eğitim durumları ile farklılaşırken diğer kriterler açısından farklılık yaratmamaktadır.
AKGÜN, A. İ., & KILIÇ, S. (2013)	Muhasebe bilgi sisteminin işletme yönetimine getirdiği yeniliklerin yönetimsel kararlara etkinliği üzerindeki etkisini araştırmak	Anket	Açıklayıcı Faktör Analizi Regresyon Analizi	Tuz Gölü işletmelerinin muhasebe bilgi sistemlerinin işletme yönetimine getirdiği yenilikler, yönetimsel kararlara etkinliğini pozitif yönde etkilemektedir.
ALAGÖZ, A., ÖGE, S., & KOÇYİĞİT, N. (2013)	Muhasebe bilgi sistemlerinin karar destek sistemleri ile birlikte kullanılmasının işletmelerin karar alma süreçlerine etkisini araştırmak	Örnek olay incelemesi kapsamında belirtilmemiş	Belirtilmemiş	Muhasebe bilgi sistemleri karar destek sistemleri ile birlikte karar alma sürecinde kullanıldığında zaman ve maliyet tasarrufu sağlamakta ve daha doğru kararlara alınmaktadır.
ÖZ, Y., & YAVUZ, H. (2015)	Muhasebe bilgi sisteminin yönetimsel kararlara üzerindeki etkisini araştırmak	Anket	Ki-kare Testi Korelasyon Analizi	KOBİ'ler genel anlamda vergi ve yatırım amaçları için muhasebe bilgi sistemlerini kullanmaktadır ve önemi işletmeler tarafından kabul edilmesine rağmen yönetimsel kararlarda etkin şekilde kullanılmamaktadır.
BAYRAKTAROĞLU, H., SARITAŞ, A., & KALKAN, A. (2015)	Yöneticilerin muhasebe bilgi sistemine ilişkin bilgi ve farkındalık seviyelerini ve muhasebe bilgilerinden daha çok hangi yönetimsel kararlarda yararlandıklarını araştırmak	Anket	Frekans Analizi	Yöneticilerin tamamına yakını için muhasebe bilgileri önemlidir. Çoğunun muhasebe bilgi seviyeleri yeterlidir ve işletmelerinde muhasebe bilgilerinden yeterli derecede faydalanılmaktadır. Yöneticiler muhasebe bilgilerinin daha çok işlemlerin finansal denetim ve kontrolünde ve alacak ve borçların takibinde kullanılmaktadırlar.

Ek 2 (Devam): KOBİ'lerde Muhasebe Bilgi Sistemi ve Yönetmel Kararlar İlişkisi ile İlgili Makalelerin Özet Tablosu

DEMİR, Ö.& GÜL, M. (2015)	KOBİ'lerin karar verme süreçlerinde muhasebe bilgi sisteminden ne derece yararlandıklarını araştırmak	Anket	Frekans Analizi Ki-kare Testi	İşletmelerin karar verme süreçlerinde muhasebe bilgi sistemi yeterince etki gösterememekte, işletmeler büyüdükçe bu durum olumlu yönde değişmektedir.
GÜNDOĞMUŞ, E. & KÖROĞLU, Ç. (2016)	Stratejik pazarlama muhasebesi ile bir otel işletmesinde hizmet faaliyetinin en uygun fiyatını belirlemek	Örnek olay incelemesi kapsamında görüşme ve gözlem	-	Pazarlama kararlarının muhasebe bilgi sistemi ile desteklenmesi alınacak pazarlama kararlarının daha isabetli olmasına yardımcı olacaktır.
YÜREKLİ, E. (2017)	İşletmelerin maliyet ve yönetim muhasebesi bilgi sistemlerinden elde ettikleri bilgilerin stratejik kararları üzerindeki etkisini ve işletmelerin ve yöneticilerin özelliklerine göre bu etkinin değişip değişmediğini araştırmak	Anket	Frekans Analizi ANOVA Analizi T Testi	Karar alma sürecinde yönetim muhasebesi uygulamaları maliyet muhasebesine göre daha etkilidir ve bu etki işletmelerin sektörlerine göre farklılık göstermektedir. Maliyet muhasebesi bilgi sisteminden elde edilen bilgilerin karar sürecine etkisi ise hiçbir kritere göre farklılık göstermemektedir.
YILDIZ, A.&CERAN, Y. (2018),	Stratejik pazarlama muhasebesi kavramının önemini açıklayarak, otellerde pazarlama ile ilgili kararların alınmasında muhasebe bilgi sisteminden yararlanılması gerektiğini bir uygulama ile ortaya koymak.	Örnek olay incelemesi kapsamında görüşme ve gözlem	Regresyon Analizi	Stratejik pazarlama muhasebesi anlayışını benimseyen işletmeler rekabet avantajı sağlayacaktır. Otellerde alınacak stratejik kararlarda muhasebe bilgi sistemlerinden yararlanılması kararlarının kalitesini arttırmaktadır.
DEDE, A. (2019)	İşletmelerdeki yönetmel kararlarda muhasebe bilgi sisteminden elde edilen bilgilerin önemini açıklayarak bu bilgilerin doğru yorumlanmasının etkisini ortaya koymak	Teorik	-	İşletmelerde muhasebe bilgi sistemlerinin etkinliği artırılarak elde edilecek bilgilerin yorumlanma kalitesi artacak ve yöneticilerin daha doğru kararlar almaları sağlanacaktır. Muhasebe bilgi sisteminin kullanımının artırılması için çalışanlar eğitim almalı ve kamu yönetimi tarafından etkin kullanımı teşvik edecek çeşitli önlemler alınmalıdır.

Ek 3: KOBİ'lerde Muhasebe Bilgi Sisteminin Etkinliği ile İlgili Makalelerin Özet Tablosu

YAZARLAR	AMAÇ	VERİ TOPLAMA TEKNİĞİ	ANALİZ TEKNİĞİ	SONUÇLAR
TÜRK, D., AYGEN, F., & YILDIZ, Ş. (2009)	Muhasebe departmanlarında mevcut bilgi yönetimi performansını ölçmek ve işletmelerin kuruluş yılı ve çalışan sayılarının bilgi yönetimi üzerindeki etkisini araştırmak	Anket	Anova Testi	KOBİ'lerin muhasebe departmanlarındaki bilgi yönetimi uygulamaları beş süreç olarak incelenmiştir. İşletmelerin bilgi yönetimi uygulamalarına ilişkin bazı faktörler işletmelerin kuruluş yılı ve çalışan sayısına göre farklılık göstermektedir.
KOŞAN, L. (2011)	Otel işletmesindeki muhasebe bilgi sisteminin etkinliği üzerine tespitlerde bulunmak	Örnek olay incelemesi kapsamında belirtilmemiş	Tanımlayıcı Analiz	Mevcut muhasebe bilgi sisteminin yeterli olduğu beklentileri karşıladığı tespit edilmiştir
MİZRAHİ, R. (2011)	KOBİ'lerde yönetsel kararlarda muhasebe bilgi sistemlerinden faydalanma düzeylerini tespit ederek bu düzeyin işletmelerin özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını araştırmak	Anket	Ki-kare Testi	KOBİ'ler yönetsel kararlarda muhasebe bilgi sistemlerini etkin olarak kullanmamaktadır. Anonim şirketlerin diğerlerine göre muhasebe bilgi sistemlerinden faydalanma düzeyi daha yüksektir. Ayrıca KOBİ'lerde çalışan sayısı arttıkça bu düzey artmaktadır. Genç yöneticilerin kararlarında muhasebe bilgi sisteminden daha yüksek düzeyde faydalandıkları tespit edilmiştir
ÖZKAN, A., KOÇ, F. Ö., & ÇİDEM, İ. (2013)	Sağlık sektöründe fonksiyonlar arasındaki bilgi bağlılığının muhasebe bilgi sisteminin etkinliği üzerindeki etkisini, muhasebe bilgi sistemi entegrasyonunun ise işletme performansı üzerindeki etkisini araştırmak	Anket	Korelasyon Analizi Regresyon Analizi	Hastanelerde fonksiyonlar arasındaki bilgi bağlılığı muhasebe bilgi sistemini daha etkin hale getirmektedir. Ayrıca muhasebe bilgi sistemi entegrasyonu sağlanması hastanelerin performanslarını arttırmaktadır.
HATUNOĞLU, Z., AKPINAR, Y., & ÇELİK, A. (2013)	Muhasebe bilgi sisteminin yönetimin fonksiyonları açısından etkinliğini araştırmak	Anket	Frekans Analizi	KOBİ'lerin muhasebe bilgi sistemlerini daha etkin şekilde kullanmaları gerekmektedir.

Ek 3 (Devam): KOBİ'lerde Muhasebe Bilgi Sisteminin Etkinliği ile İlgili Makalelerin Özet Tablosu

DALGAR, H., TEKSEN, Ö., & TUGAY, O. (2014)	Üretim işletmelerinin muhasebe bilgi sistemlerinin kullanımına ilişkin görüşlerini tespit etmek	Anket	Kruskal Wallis H Testi Bonferroni Düzeltilmesi	Üretim işletmeleri bilişim teknolojilerinden faydalanmakta, birçok veri türünü kaydetmekte, verilerin güvenilirliği için gereken tedbirleri almakta ve başta finansal tabloların hazırlanması olmak üzere muhasebe bilgi sistemini birçok amaç için kullanmaktadır. Yapılan testler sonucu bu kullanımlarının anketi cevaplayan yöneticilerin yaşları, şirketlerin sektördeki tecrübeleri ve faaliyet alanları açısından farklılaşmadığı ancak şirketlerin hukuki statüleri ve yöneticilerin pozisyonları açısından farklılaştığı belirlenmiştir. Ayrıca şirketteki personel sayısı ve yöneticilerin eğitim seviyeleri açısından belirli alt boyutlar için farklılaşmaktadır.
ATMACA, M., & AKAR, E. (2016)	İşletmelerin muhasebe bilgi sistemlerinin etkinliğini ve bunun işletmeler üzerindeki etkisini araştırmak	Anket	Faktör Analizi	Faktör analizi sonuçlarına göre; muhasebe bilgi sisteminin etkinliği, işletme kararlarına etkisi, işletme yönetiminin etkinliği üzerindeki etkisi ve muhasebe bölümlerinin faaliyetlerine etkisi olmak üzere dört boyut elde edilmiştir.
ESMERAY, A., & DAĞLI, Ö. B. (2017)	İşletmelerde muhasebe bilgi sisteminin algılanma seviyesinin, etkinliğinin ve getirdiği yenilik algısının KOBİ'lerin demografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını araştırmak	Anket	Anova Testi T Testi F testi	İşletmelerin hukuki yapıları, teknoloji seviyeleri, faaliyet süreleri ve yöneticilerinin eğitim seviyeleri açısından muhasebe bilgi sistemlerine ilişkin ifadelerle verdikleri cevaplar farklılaşmaktadır.
DEMİR, Ö., & TANYILDIZI İ. (2018)	Muhasebe bilgi sisteminin kullanım düzeyini araştırmak	Anket	Frekans Analizi	KOBİ'ler tarafından muhasebe bilgi sistemi yeterli düzeyde kullanılmasına rağmen alt bilgi sistemleri yeterince kullanılmamaktadır.
YILMAZER, Ö. &ERDEM, Ö. (2019)	KOBİ'lerde muhasebe bilgi sistemlerinin kullanım alanlarının önem derecelerini ve etkin kullanımını etkileyen faktörleri araştırmak	Anket	Ki-kare Analizi	Çalışan sayısının belirlenmesi, yatırım kararlarının verilmesi ve üretim girdilerinin ödeme koşullarının belirlenmesi işletmeler tarafından en çok önem verilen kullanım alanlarıdır. KOBİ'lerin muhasebe bilgi sistemine göstermiş olduğu önem artmıştır ancak uygulamada eksik kalmaktadır. Bunu gidermek için muhasebe departmanları kurulmalı ve uzman kişiler işletme bünyesine alınmalıdır.

Ek 4: KOBİ’lerde Muhasebe Bilgi Sistemi ve Kurumsal Yönetim İlişkisi ile İlgili Makalelerin Özet Tablosu

YAZARLAR	AMAÇ	VERİ TOPLAMA TEKNİĞİ	ANALİZ TEKNİĞİ	SONUÇLAR
DİNÇ, E., & VARICI, İ. (2008)	Muhasebe bilgi sistemi ile kurumsallaşma arasındaki ilişkiyi ve muhasebe bilgi sisteminin kurumsallaşma üzerindeki etkisini araştırmak	Anket	Ki-kare Testi Logit Regresyon	Muhasebe bilgi sistemi ile kurumsallaşma arasında anlamlı ve güçlü bir ilişki vardır. Muhasebe bilgi sisteminin etkinliği arttıkça işletmelerin kurumsallaşma düzeyleri yükselir.
DİNÇ, E., & KARAKAYA, A. (2014)	Muhasebe bilgi sistemi ile kurumsallaşma arasındaki ilişkiyi ortaya koymak	Anket	Kanonik Korelasyon	Kurumsallaşma ve muhasebe bilgi sistemi birbirini pozitif yönde etkilemektedir.
KADERLİ, Y., & KÖROĞLU, Ç. (2014)	Muhasebe bilgi sistemi ile kurumsal yönetim arasındaki ilişkiyi araştırmak	Anket	Ki-kare Testi Varyans Analizi	Şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkelerinin gerçekleşmesinde verilerin anlaşılabilir olmasının, uygun şekilde kaydedilip raporlanmasının etkisi bulunmaktadır. İşletmelerin faaliyet alanlarına göre sorumluluk ilkesi dışındaki kurumsal yönetim ilkeleri ile uygun maliyet, insan etkeni, örgüt yapısı dışındaki muhasebe bilgi sistemi ilkelerine verdikleri önem dereceleri değişmektedir.
HACIHASANOĞLU, T., & ERDOĞAN, A. (2019)	Kurumsallaşma seviyesinin muhasebe bilgi sistemine etkisini ve ikisi arasındaki ilişkiyi araştırmak	Anket	Faktör Analizi T testi Korelasyon Analizi Regresyon Analizi	Oluşturulan hipotezlerden sadece personel sayıları itibarıyla muhasebe bilgi sisteminin etkin kullanımı işletmeler arasında farklılaşmaktadır. Kurumsallaşma düzeyi ile muhasebe bilgi sistemi arasında güçlü ve pozitif bir ilişki vardır ve kurumsallaşma seviyesinin muhasebe bilgi sistemini olumlu yönde etkilemektedir.
GÜNER, M., & KURNAZ, E. (2019)	Muhasebe bilgi sisteminin etkinliğinin kurumsal yönetim uygulamalarına etkisini araştırmak	Anket	Keşfedici Faktör Analizi Korelasyon Analizi Doğrulayıcı Faktör Analizi ve Yapısal Eşitlik Modeli	Etkin muhasebe bilgi sistemi kurumsal yönetim uygulamalarını pozitif yönde etkilemektedir.

Ek 5: KOBİ'lerde Muhasebe Bilgi Sistemi ve İşletme Performansı İlişkisi ile İlgili Makalelerin Özet Tablosu

YAZARLAR	AMAÇ	VERİ TOPLAMA TEKNİĞİ	ANALİZ TEKNİĞİ	SONUÇLAR
ALAGÖZ, A., ZERENLER, M., YILMAZ, B. (2006)	İşletmelerde muhasebe-finans bilişim sistemleri kullanımının işletme verimliliği üzerindeki etkisini araştırmak	Anket	Frekans Analizi	İşletmelerin muhasebe-finans bilişim sistemlerini kullanmalarında en önemli amaçlar finansal işlemlerde kolaylık ve hız sağlanması, finansal denetimin sağlanması ve maliyetleri düşürmedir. Araştırmaya katılan işletmeler en fazla finansal denetimin sağlanmasında bu sistemlerden faydalanmışlardır. İşletmelerdeki tüm birimlerde kullanılan sistemlerin etkin bir şekilde entegre edilmesi ile iletişim maliyetlerini azaltma, hizmet kalitesini artırma gibi diğer amaçlara da ulaşılabilir.
DEREKÖY, F., & KALMIŞ, H. (2013)	Hastaneler için performans ölçüm modeli geliştirilerek örnek bir uygulama ile performans ölçümünün muhasebe bilgi sistemi ile ilişkisini ortaya koymak ve bütünlük bir sisteme yönelik öneriler getirmek	Örnek olay incelemesi kapsamında yarı yapılandırılmış görüşme	Tanımlayıcı Analiz	Hastanelerin performans ölçümünde finansal ve finansal olmayan verilerin entegre edilip bilgiye dönüştürüldüğü bütünlük bir muhasebe bilgi sistemine ihtiyaç vardır. Verimlilik, kârlılık gibi performans ölçütleri hastanelerin performans ölçümünde yetersiz olacaktır.
KARAHAN, A. (2019)	Muhasebe bilgi sisteminin kullanımının örgütsel performansa etkisini araştırmak	Anket	Faktör Analizi Korelasyon Analizi Regresyon Analizi	Muhasebe bilgi sisteminin kullanılması işletmelerin performansını arttırmaktadır.

Ek 6: KOBİ'lerde Muhasebe Bilgi Sistemi ile Diğer Konuların İlişkisi ile İlgili Makalelerin Özet Tablosu

YAZARLAR	AMAÇ	VERİ TOPLAMA TEKNİĞİ	ANALİZ TEKNİĞİ	SONUÇLAR
BEKÇİ, I., & ÖMÜRBEK, V. (2007)	Bilgi teknolojilerinin muhasebe bilgi sistemi uygulamalarına etkisini araştırmak	Anket	Wilcoxon Testi Friedman Çift Yönlü Anova Testi T Testi Ki-kare Testi	İşletmeler bilgi teknolojileri kullanımları arttıkça muhasebe bilgi sisteminden daha fazla faydalanacaklardır.
YERELİ, A. N. (2007)	İşletmelerdeki operasyonel riskleri ve bunların muhasebe bilgi sistemi üzerindeki etkilerini ortaya koymak ve yapılacak risk yönetimi planlarının ayrıntılarını araştırmak	Anket	Frekans Analizi	İşletmelerde risk yönetim politikaları bulunmalı ve risk yönetim planının içinde veri güvenliği ve insan faktörü ana unsurlardan olmalıdır.
YILDIZ, F., & ESKİN, İ. (2012)	Muhasebe bilgi sisteminin mevzuattaki yerini KOBİ'ler için ortaya koymak	Teorik	-	Yeni Türk Ticaret Kanunu ile yapılan değişiklikler ile KOBİ'ler için TFRS'ye uygun raporlama yapma gündeme gelmiştir.
AKTÜRK, A. (2014)	Otel işletmeleri muhasebe bilgi sistemlerini etkileyebilecek gelişmeleri ortaya koymak	Teorik	-	Otel işletmelerinin muhasebe bilgi sistemlerini bağımsız denetim, performans değerlendirme sistemleri, muhasebe standartları gibi konulardaki gelişmeler doğrudan, bilgi teknolojileri, kurumsal yönetim gibi konulardaki gelişmeler dolaylı olarak etkilemektedir. Bu gelişmelere uyum sağlamak için çalışanların eğitilmesi, donanımların güncellenmesi ve güncel gelişmelerin takip edilmesi gibi yöntemler geliştirilmelidir.
DEMİR, Ö., & TANYILDIZI, İ. (2017)	Muhasebe kültüründe etik değerlerin etkisini araştırmak	Anket	CHAID Analizi	İşletmelerin muhasebe kültürü ve etik değerleri yüksek seviyede yeterlidir Araştırma hipotezlerinin tamamı için H ₀ reddedilmiştir.
ALAGÖZ, A., & ORTAKARPUZ, M. (2018)	Kurumsal bilgelik anlayışı ile muhasebe bilgi sistemi arasındaki ilişkiyi araştırmak	Anket	Korelasyon Analizi	Kurumsal bilgelik anlayışının kriterleri ve kurumsal bilgelik anlayışında muhasebe bilgi sisteminin bileşenleri arasında pozitif yönde ve genel olarak orta seviyede bir ilişki bulunmaktadır.
DEMİR, Ö., TANYILDIZI, İ., & BAĞLIOĞLU, A. (2018)	KOBİ'lerde maliyet ve yönetim muhasebesi sisteminin durumunu ortaya koymak ve etkileyen faktörleri araştırmak	Anket	CHAID Analizi	KOBİ'lerde maliyet muhasebesi bilgilerine de önem verildiğini ancak maliyet-yönetim muhasebesi için ayrı bir birim olmadığı, hammadde ve stok takiplerinin muhasebe bilgi sisteminden yapıldığı belirtilmiştir. Ayrıca muhasebe biriminden alınan her bilginin anında yönetimle paylaşıldığı, karar verme sürecinde maliyet-yönetim muhasebesi verilerinden yararlandığı, maliyet analizlerinden elde edilen bilgilerin denetime yardımcı olduğu ifade edilmiştir.

Ek 6 (Devam): KOBİ'lerde Muhasebe Bilgi Sistemi ile Diğer Konuların İlişkisi ile İlgili Makalelerin Özet Tablosu

BULUT DENİZ M., & ÇUKACI Y.C. (2018)	Katılımcıların muhasebe bilgi sistemi, çevre muhasebesi ve UFRS'ye ilişkin görüşlerini ve aralarındaki ilişkileri araştırmak	Anket	Faktör Analizi Korelasyon Analizi	Katılımcıların TFRS'nin önemine ilişkin görüşleri ile muhasebe bilgi sistemine ve öğelerine ilişkin görüşleri arasında anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Aynı durum personel ögesi dışında muhasebe bilgi sistemi ve çevre muhasebesi arasında mevcut değildir. İşletmeler çevre muhasebesine daha fazla önem vermeli ve bunun için eğitimler artırılmalıdır.
GÜNGÖRMÜŞ, A. H. (2019)	KOBİ'lerin bağımsız denetime ilişkin görüşlerini etkileyen unsurları ortaya koymak	Teorik	-	Muhasebe bilgi sisteminin etkinliği diğer iç ve dış faktörlerin yanında KOBİ'lerin bağımsız denetime ilişkin görüşlerini etkileyen bir unsurdur. Etkin muhasebe bilgi sisteminden elde edilen bilgilerin yönetsel kararlarda kullanıldığı işletmelerde bağımsız denetimin kalitesi artacaktır.